

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Historie – Obecné dějiny

Diplomová práce

Oto Mestek

Království Vizigótů: Podmínky a aspekty získání královské moci

Kingdom of the Visigoths: Terms and Aspects of Takeover of the Royal Power

Poděkování:

Zde bych rád poděkoval vedoucímu své práce panu docentu Václavu Drškovi za jeho rady, doporučení a ochotu, ale především i za čas, který mi věnoval. Ještě musím poděkovat i svým rodičům za jejich podporu a pomoc při psané této diplomové práci i během celého studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. července 2021

.....
Oto Mestek

Abstrakt:

Gótské kmeny usazené na dolním Dunaji a u severního břehu Černého moře vstoupili v roce 376 na území římské říše. Zde následně došlo k tvrdým bojům a migraci Gótů, kteří prošli skrze Balkán a Itálii a dostali se v roce 413 do Akvitánie, kde se dočasně usadili. Zde se již původně různé gótské skupiny zformovaly do jednoho kmene *gens*, který my dnes nazýváme Vizigóty. Tlak Franků ze severu přiměl Vizigóty na začátku 6. století opustit Akvitánie a přesunout se dále na Pyrenejský poloostrov. Zde si Vizigóti založili vlastní toledské království. Z důvodu, že Vizigóti v okamžicích svého vzniku nepředstavovali homogenní skupinu, ale spíše konglomerát různých barbarských skupin a vojenských jednotek, neměli žádnou tradici ohledně nastolování svých vládců. Z toho důvodu vytvořili mechanismus královské volby *electio*. Prvním zvoleným králem byl v roce 415 Vallia. Během průběhu vizigótských dějin byla řada zvolených králů několikrát narušena pokusy některých králů prosadit dědičnou monarchii. To vedlo v roce 633 k uzákonění královských voleb na 4. toledském koncilu. Další církevní koncily princip volby ještě zdokonalily. Práce se tak bude věnovat vývoji vizigótského nástupnického systému.

Abstract:

Gothic tribes settled on the lower Danube and on the northern shore of the Black Sea entered in the year 376 the territory of the Roman Empire. This was followed by fierce fighting and migration of the Goths, who passed through the Balkans and Italy and reached Aquitaine in 413, where they settled temporarily. Here, originally various Gothic groups were formed into the one tribe *gens*, which we now call Visigoths. The pressure of the Franks from the north forced the Visigoths to leave Aquitaine at the beginning of the 6th century and move on to the Iberian Peninsula. Here the Visigoths established their own Kingdom of Toledo. Because the Visigoths at the time of their formation were not a homogeneous group, but rather a loose conglomerate of various barbarian groups and military units, they had no tradition of appointing their rulers. For this reason, they created the mechanism of the royal elections. Vallia was the first elected king in 415. During Visigothic history, a sequence of elected kings was disrupted several times by attempts of some kings to enforce a hereditary monarchy. This led in 633 to the enactment of the royal elections at the 4th Council of Toledo. Other ecclesiastical councils further improved the principles of election. The work will focus on the development of the Visigothic system of royal succession.

Klíčová slova:

Vizigóti, Germáni, královská moc, Hispánie, toledské koncily

Key words:

Hispania, Visigoths, Germanic peoples, Germanic kingship, Councils of Toledo

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Prameny a literatura	12
2.1	Prameny	12
2.2	Literatura	21
3	Nejstarší gótské dějiny	28
3.1	Prapůvod kmene	28
3.2	Gótská kmenová legenda dle Jordana	31
3.3	Spor o Jordanovo dílo	35
4	Římsko-gótské války	41
4.1	Nájezdy u Pontu.....	41
4.2	Černjachovská kultura	48
4.3	Gótové od porážky od Aureliana až po vítězství nad Valentem	53
4.4	Etnogeneze Gótů.....	57
4.5	Vládnoucí skupiny v zemi <i>Gothia</i>	63
5	Cesta Gótů skrze římské impérium	71
5.1	Směr Řím: Gótové v letech 378 až 410	71
5.2	Změny struktury gótské společnosti po překročení Dunaje	77
5.3	<i>Regnum Tolosanum</i>	85
5.3.1	Athaulf a přesunutí Gótů do Galie	85
5.3.2	Vallia a legalizace gótského usazení v Akvitánii.....	86
5.3.3	Stabilizace gótského království za krále Theodoricha I.	87
5.3.4	Bitva na Katalaunských polích a Theodorichovy synové	89
5.3.5	Král Eurich a konečné osamostatnění Gótů od Říma	92
5.4	Dynastie Balthů	94
5.5	Nastolování tolosánských králů.....	100
6	Přemístění Gótů do Hispánie	105
6.1	Bitva u Vouillé a pád tolosánského království	105
6.2	Sjednocení Gótů pod rodem Amalů	108
6.3	<i>Armiger Theudis</i>	113
6.4	Vizigótské <i>bellum civile</i>	119
7	<i>Regnum Toletanum</i>	124
7.1	Pokus o vytvoření nové dynastie	124
7.2	Král Rekkared a nastolení katolictví	128
7.3	Králové spiklenci	133
7.4	Stabilizace království (612–636).....	138
7.4.1	Zbožný a moudrý král Sisebut	138

7.4.2	Swinthila a vyhnání Římanů z poloostrova.....	141
7.4.3	Král Sisenand a 4. toledský koncil	144
8	Pomalý pád království Vizigótů.....	149
8.1	Chintila a Tulga	149
8.2	Tyranida krále Chindaswintha.....	155
8.3	Král Rekkeswinth a reforma státu	158
8.4	<i>Populus</i> království Vizigótů	163
8.4.1	Skupiny obyvatelstva	166
8.4.2	Politický význam etnického původu	172
8.5	Poslední stabilní období vizigótského státu.....	176
8.5.1	Král Wamba, mezi palácem a vojskem	176
8.5.2	Wambovo sesazení	179
8.5.3	Ústup moci králů za vlády Erwiga	181
9	Závěr	184
9.1	Shrnutí	184
9.2	Závěrečné myšlenky	188
	Seznam použitých pramenů a literatury:	193
	Prameny:	193
	Literatura:	198
	Přílohy k práci	206

1 Úvod

„*Populi natura pernices, ingenio alacres, conscientiae viribus freti, robore corporis validi, staturae proceritate ardui, gestu habituque conspicui, manu prompti, duri vulneribus, iuxta quod ait poeta de ipsis: mortem contemnunt laudato vulnere Getae.*“

„Gótové jsou lid od přírody hbitý, rychle chápavý, mají silné vnímání povinností, robustní a zdravá těla, vysoké a hrdé postavy, vyznačují se svými činy a chováním, mají pohotové ruce a dobře snášejí zranění, tak jako o nich říká básník: Gót chválící jizvu pohrdá smrtí.“

ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 67.

První zprávy o kmeni Gótů máme z přelomu 1. a 2. století našeho letopočtu. Přinášejí nám je římscí autoři Gaius Plinius Secundus a po něm Publius Cornelius Tacitus¹. Hovoří o kmeni *Gutones/Gotones*, který žil v blízkosti Baltského moře na dolním toku řeky Visly. Odsud se Gótové o století později přesunuli k Černému moři, kde si založili svá vlastní království. Tato království padla po roce 370, když k evropským hranicím dorazili kočovní Hunové. Část Gótů se pak rozhodla k uprchnout a zamířili na římské území. Pokud nepočítáme příchod Hunů z Dálného východu do Evropy, tak tito Gótové podnikli během své migrace v období stěhování národů nejdelsí cestu. Překročili dolní Dunaj, dostali se do římské Thrákie, následně bojovali s Římany a putovali po Balkánu, kde dosáhli až území Řecka. Za vlády Alaricha pronikli do Itálie, kde v roce 410 vyplenili Řím. Alarichův nástupce Athaulf odvedl svůj kmen do jižní Galie – Akvitánie. Zde se Gótové vytvořili stát nazývaný *Regnum Tolosanum* podle jeho hlavního města Tolosy. Stát byl ohraničen řekami Loirou a Rhônou. Na konci 5. století za králů Euricha a Alaricha II. se Gótové začali přesouvat z Akvitánie do Hispánie. Tento přesun se stal nutností, když v roce 507 Frankové Góty z Akvitánie vyhnali. V Hispánii, kterou Gótové postupně celou ovládli, došlo k vytvoření dalšího gótského státu nazývané *Regnum Toletanum*, opět podle jeho hlavního města Toleda.

Právě tuto gótskou skupinu nazýváme my dnes Vizigóty. Oni sami se po celou dobu svojí existence označovali jako *gens Gothorum* – kmen Gótů, či v řeči Gótů jako *Gutþiuda*. Kmen sám se zformoval během migrační fáze v letech 376 až 415 z různých germánských skupin. Historici vídeňské historické školy Hans Goetz a Walter Pohl se věnovali vztahům mezi triádou politických pojmů *gens – rex – regnum* z období stěhování národů. Docházejí k závěrům, že nejprve se zformuje samotný kmen *gens*, z něhož vzejde král *rex*, který pak kolem sebe buduje institucionální království *regnum*. Následně dochází opět k proměnám kmene *gens*,

¹ PLINIUS, SECUNDUS, Gaius, *Naturalis historia*, IV, 14.
TACITUS, CORNELIUS, Publius, *Germania*, 44.

kdy přestává být etnickou skupinou a stává se spíše politickou skupina stojící na špici *regna*². Do tohoto procesu zapadají i samotní Vizigóti. Cílem práce je však sledovat spíše proměny instituce krále *rex*.

U Vizigótů totiž postavení samotného krále procházelo ještě bouřlivějším vývojem než samotný kmen. Kolem roku 400 si Góti jakožto konglomerát různých skupin s odlišnými tradice a vlastními elitami museli svého krále teprve hledat. Pak u nich během 5. století nastala dlouhá doba dědičných králů z dynastie Balthů. Dynastie však zanikla na začátku 6. století a s ní vzalo za své dědičné nástupnictví králů, protože poslední tři balthští králové Alarich II. a jeho synové Gesalich a Amalarich byli postupně poraženi v boji a všichni tři zemřeli násilnou smrtí. Krizi po vymření dynastie Gótové vyřešili zavedením královské volby *electio*. Tou se ostatně dostali k vládě i první králové na začátku 5. století. Královské volby budou jedním z hlavních témat celé práce.

Podtitul práce Podmínky a aspekty získání královské moci vystihuje i její obsah. Mým záměrem se stalo dohledat v pramenech či v názorech současných historiků, kdo byly osoby, které pronikly na gótský trůn v Tolose a později v Toledu. Jaké byly jejich kariéry před jejich zvolení, jestli zastávaly úřady ve státní správě či byly příbuznými předchozího panovníka. Průběh samotné volby je zaznamenám v pramenech jenom v případě volby krále Wamby v roce 672 a to jenom velmi stručně. Nemáme tak k dispozici materiály popisující královské volby, jako je tomu v případě některých pozdějších německých a říšských králů, například popsání zvolení krále Konráda II. Sálského z roku 1024 v díle *Gesta Chuonradi*. O ostatních volbách gótských králů tak můžeme pouze spekulovat, ale díky pramenné základně máme dost možností z čeho vycházet. Řada informací o královských volbách je zaznamenána v aktech toledských církevních koncilů. Tyto koncily se konaly v hlavním městě Toledu a byly pořádány gótskými králi a účastnili se jich biskupové z celého vizigótského království. Na jejich zasedání bývali přítomní i někteří velmožové a palácoví dvořané. Celkem se v 7. století uskutečnilo v Toledu uskutečnilo 14 církevních koncilů, díky čemuž někteří španělské historici nazývají toto století „stoletím koncilů“. Na těchto koncilech byly kromě teologických, církevně-organizačních a majetkových záležitostí řešeny i věci státu. V aktech koncilů se objevily dekrety o královské volbě, definující osoby, které se mohou stát králem či o povinnostech a právech králů. Vzhledem k tomu, že koncilní akta se pak zařazovala do kanonického práva, lze některé dekrety 4., 5. a 8. toledského koncilu považovat za vizigótské ústavní zákony.

² GOETZ, Hans, JARNUT, Jörg, POHL, Walter (ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval People*, s. 9 a 598–622.

Vycházet však jenom z koncilních akt není možné, protože závěry hispánských biskupů často narážely na tvrdý odpor krále a velmožů. Veškerá legislativa, kterou koncily ohledně královských voleb stanovily, byla ohnuta vždy podle potřeb aktuální situace. Je tedy nutné konfrontovat koncilní akta s narativními prameny, které představují různé kroniky, hagiografie či *vitae*. Právě tento aspekt bude hlavní náplní této práce. K období 5. století a začátku 6. století, kdy došlo k prvním královským volbám nemůžeme informace získané z koncilních akt vůbec vztáhnout. První královské volby patrně probíhaly jako rozhodnutí celého vojska *exercitus*, které zastupovalo institucionálně kmen *gens*. Až na území Hispánie volba dostává určitý řád a postupně se omezuje jen na určitý okruh lidí. Někteří králové se však snažili o prosazení dědičného nástupnictví, aby mohli vládnout jejich synové. V toledském království tyto snahy byly vesměs marné, známe případy tří králů, kteří nastoupili dědičně po svých otcích, a krátce po svém nástupu byli sesazeni nebo zavražděni. Zdá se, že u Vizigótů dědiční králové postrádali legitimitu, kterou by jim zajistilo jejich zvolení.

Z hlediska časového jsem práci omezil na období od zformování raných gótských království za římským *limitem* na dolním Dunaji ve 4. století až do vlády krále Erwiga, či spíše sesazení jeho předchůdce Wamby. Období vlády posledních vizigótských králů Egiky, Witizy, Rodericha a Agily II. je zachyceno jenom v pozdních narativních pramenech a v jednotlivých kronikách se vyskytují rozpory takového rozsahu, že toto nástupnictví u Vizigótů na přelomu 7. a 8. století je téměř neuchopitelné. Například u krále Witizy ani nevíme, jestli zemřel přirozenou smrtí (vzhledem k tomu, že v době jeho smrti mu bylo okolo 25 let, patrně šlo o úmrtí na následek nějaké nemoci), nebo zda byl zavražděn gótskými velmoži³. Staré gótské předmigrační období, když žili v zemi u Dunaje a Černého moře, které říkali *Oium*⁴, je uvedeno pro srovnání, jak mnoho se změnila struktura vlády u *gens Gothorum* a jak dynamickými proměnami si prošly kmenové elity. Právě změny role a postavení gótské vládcy si bude práce rovněž všimnout.

Mimo záměru zabývat se kariérami vizigótských králů a královskými volbami tato práce nabídne i stručný, ale ucelený pohled na politické dějiny kmene Gótů. Popis historických událostí je zde nutný pro komplexní pochopení politických změn a gótských představ o podobě státu. Politické změny vždy přicházely závisle na změnách na mezinárodní scéně a navíc podoba vládnutí nad *gens Gothorum* se očividně přizpůsobovala i místu, kde zrovna Gótové

³ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 113.

Rozpor v pramenech je mezi *Continuatio Hispana*, 68 a *Chronica Rotensis*, 5.

⁴ JORDANES, *Getica*, 27.

sídlili, ať už šlo o *foederátní* usazení v Thrákii či v Akvitánii, nebo zcela samostatné království na Pyrenejském poloostrově.

Práce poskytne i ucelený pohled na gótskou společnost a její dějiny. Zde jsem ke každé fázi vývoje gótského kmene uvedl i problematiku, kterou se zabývá vědecká literatura. I když se mi podařilo sepsat stručné avšak ucelené dějiny Vizigótů, nebylo to původní ambicí této práce. K tomuto cíli má práce ještě daleko. Avšak historické pozadí za změnami na gótském trůně nejde opominout. Proto bylo nutné věnovat se i gótským dějinám a jejich vztahu k okolním státům. Téma Gótů v českém prostředí není příliš časté. Je nutné připomenout, že jedinou českou prací zabývající se Góty je *Interakce Gótů a římského impéria ve 3.–5. století n. l.*⁵ od Stanislava Doležala. Tato práce pokrývá období od prvních gótských nájezdů až do roku 410 a nepokrývá tak ani období galského tolosánského království. Tudiž i v tomto je přínos této práce, která poskytuje náhled na celé dějiny té skupiny Gótů, kterou my dnes známe jako Vizigóty.

⁵ DOLEŽAL, Stanislav, *Interakce Gótů a římského impéria ve 3.–5. století n. l.*, Praha 2008.

2 Prameny a literatura

„*Frater Castali, vela compellis relictoque opusculo, quod intra manus habeo, id est, de adbreuiatione chronicorum, suades, ut nostris verbis duodecem Senatoris volumina de origine actusque Getarum ab olim et usque nunc per generationes regesque descendentem in uno et hoc parvo libello choartem.*“

„Bratře Castalie, a přemlouváš mě opustit práci, kterou mám právě v rukou, což je zestručnění kronik, a žádáš, abych vlastními slovy dvanáct knih Senatora o původu a činech Gótů od dávnověku přes generace králů až do nynějška přepracoval a zkrátil do jedné malé knížky.“

JORDANES, *Getica*, 1.

2.1 Prameny

Práce popisuje dlouhé období od doby, kdy římsí autoři učinili první literární zmínky o Gótech, až do doby nástupu krále Erwiga v roce 680. Jde o dlouhých 600 let. Není tak možné rozebrat všechna literární díla a prameny. Gótská společnost je zachycena jednak v narativních pramenech, především kronikách či historiích, dále ji zachycuje biskupská osobní i oficiální korespondence a k jejímu popisu a pochopení nám pomohou především tři vizigótské zákoníky *Codex Euricianus*, *Breviarium Alaricianum* a *Lex Visigothorum*⁶ a také akta církevních koncilů. Dobové reálie zachycují také různé hagiografické texty či díla sepsaná významným učencem a biskupem Isidorem ze Sevilly, který je považován za posledního autora latinské patristiky a z jeho pera vznikla i samotná středověká encyklopedie *Etymologiae*⁷. Oproti merovejskému prostředí však listinný materiál je u Vizigótů velmi vzácný a chybí zde i administrativní texty, které by se vyrovnaly francké Markulfově sbírce formulářů.

První velké střety mezi Góty a Římany popisuje pozdní konstantinopolský historik Zósimos. Ten své dílo napsal krátce po roce 500 a nazval ho *Ἱστορία νέα* (Nové dějiny)⁸. Byl pohanem a netajil se svým odporem vůči křesťanství, název jeho díla tak vypovídá, že jeho úmyslem bylo oponovat staršímu křesťanskému historikovi Paulu Orosiovi a jeho dílu *Historiarum Adversum Paganos*, či dobovým křesťanským autorům světových kronik, jejichž

⁶ *Codex Euricianus* in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Germanicum I, (ed.) K. Zeumer, Hannover-Leipzig 1902.

Lex Romana Visigothorum, (ed.) G. HAENEL, Leipzig 1849.

Lex Visigothorum in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Germanicum I, (ed.) K. Zeumer, Hannover-Leipzig 1902.

⁷ ISIDORUS HISPALENSIS, *Etymologiae*, in: Oxford Classical Texts, (ed.) W. LINDSAY, Oxford 1911.

⁸ ZOSIMOS, *Nea historia*, in: *Zosimi comitis et exadvocati fisci Historia nova*, in aedibus B. G. Teubneri, (ed.) L. MENDELSSOHN, Leipzig 1887.

V češtině toto dílo vyšlo u nakladatelství Odeon v překladu Antonína Hartmanna (*ZOSIMOS, Stesky posledního Římana*, Odeon, (ed.) A. HARTMANN, Praha 1983).

záměrem bylo propojení historie římského impéria a křesťanské církve. Zósimos jasně oponoval, že přijetí křesťanství císařem Konstantinem bylo důvodem pádu říše. Svoje dílo rozdělil do šesti knih a začíná koncem republiky, dobou Caesara, Pompeia a Sully, a končí rokem 410 v okamžiku, kdy Alarichova gótská vojska stála před Římem a chystala se zaútočit na město. Vzhledem k tomu, že poslední šestá kniha je nejkratší a končí takovýmto dramatickým okamžikem, všeobecně se předpokládá, že Zósimos plánoval zahrnout do svého díla celé 5. století, ale nestačil ho dokončit. Jako prameny pro dějiny 3. a 4. století využíval dnes již ztracené texty Publia Herennia Dexippa⁹, Eunapia z Sard a Olympiodora z Théb¹⁰. Z těchto důvodů se jeho dílo považuje za spolehlivé a důvěryhodné, protože Herennius Dexippus a Olympiodoros z Théb zastávali posty v římské státní správě a oba byli přímými účastníky událostí, které popisovali. Zósimos ve svém díle občas nazývá Góty *Σκόθοι* – Skythy. U něj v roce 500 není zcela jasné, zda označení Skythové používá jako geografický pojem (pro Góty žijící ve Skythii) nebo jako literární antikizující pojem, kterým napodobuje starší autory. Mohl však tento název pro Góty automaticky převzít ze svých pramenů. Dexippus běžně totiž nazýval Góty jako Skythy.

Patrně však nejvýznamnějším historikem popisujícím střet raných Gótů s Římany byl latinsky píšící řecký autor Ammianus Marcellinus. Ten předtím, než se začal věnovat literární činnosti, působil jako voják v římské armádě a pod *magistrem equitum* Ursinem se v 50. letech 4. století zúčastnil tažení proti Peršanům a proti galskému uzurpátorovi Claudiu Silvanovi. Jeho dílo *Res gestae*¹¹ mělo navazovat na starší dějiny od Cornelia Tacita, ale první polovina Ammianova díla se do dnešních dní nedochovala a my máme k dispozici jenom jeho knihy 14 až 31, které popisují období 353–378. Díky své předchozí kariéře měl Ammianus střízlivý pohled na barbarské kmeny a jeho oko si všímalo spíše vojenských a politických záležitostí. Z jeho pera pochází nejpodrobnější popis událostí druhé poloviny 4. století, protože zbývající prameny popisují dané období, včetně Zósima, vůbec nedosahují jeho kvality a míry zachycení detailů. Své dílo Ammianus zakončil příchodem Hunů do Evropy a smrtí císaře Valense v bitvě u Hadrianopole a literární historici předpokládají, že svoje *Res gestae* napsal krátce před svou

⁹ MILLAR, Fergus, *P. Herennius Dexippus: The Greek World and the Third-Century Invasions*, s. 12–29. *Historici Graeci minores*, (ed.) L. DINDORF, Leipzig 1870.

¹⁰ BLOCKLEY, Roger, *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire*, s. 1–47. BLOCKLEY, Roger, *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus: Vol. 2: Text, Translation and Historiographical Notes*, Liverpool 1983.

¹¹ AMMIANUS MARCELLINUS, *Rerum gestarum libri qui supersunt*, (ed.) W. SEYFARTH, Stuttgart-Leipzig 1999. Ammianovo dílo bylo do češtiny přeloženo v roce 1975 Josefem Češkou pod názvem *Soumrak římské říše* (AMMIANUS MARCELLINUS, *Soumrak římské říše*, Odeon, Živá díla minulosti, Praha 1975).

smrti zhruba 10 let po bitvě¹². Jeho poslední 31. kniha je naším hlavním zdrojem informací o počátečním boji Gótů a Hunů a následní gótské migraci přes Dunaj.

Rané události gótských dějin popisuje i mnohem pozdější *notarius* Jordanes. Ten v roce 551 sepsal dílo *De origine actibusque Getarum*, zkráceně *Getica*¹³. Jeho spis má popisovat dějiny celého gótského kmene, kde začíná jejich mýtickým původem z ostrova *Scandza* a následně jejich migrací až k Černému moři, kde se podle něj Gótové střetávali s Peršany, Alexandrem Makedonským či Iuliem Caesarem. Jordanovo dílo vzniklo nejspíše v roce 551 v Konstantinopoli jako shrnutí a zkrácení mnohem rozsáhlejší dílo *Historia Gothorum* od římského intelektuála a dvořana Cassiodora Senatora. O tom, jak původní Cassiodorův text musel být zkrácen, svědčí i to, že Jordanes vytvořil z původních 12 knih jenom jednu. Přesto v textu jsou i pasáže, které jsou vlastním Jordanovým dílem¹⁴. Ohledně Jordanova díla, jeho interpretace a důvěryhodnosti panuje již dlouhá léta mezi historiky spor. Tomu bude věnována jedna podkapitola níže. Cassiodorus jakožto dvořan ostrogótského krále Theodoricha Velikého byl patrně omezen ve svém výkladu gótských dějin a vcelku nepokrytě strnil svému králi a patronovi. Patrně od něj pochází nejen rozdělení Gótů na dvě skupiny Vizigótů a Ostrogótů, ale i jejich rozdělení mezi dva královské rody: Amalů pro Ostrogóty a Balthů pro Vizigóty¹⁵. I když můžou být některé Jordanovy pasáže nespolehlivé, fungují především jako ukazatel představ, kteří měli Gótové sami o sobě. Sám Jordanes zastával funkci *notaria* u místního velitele Gunthigise Bazy v provincii *Scythia minor* a s ostrogótskou Itálií patrně neměl nic společného. Později působil i v Konstantinopoli, kde sepsal své dílo a mohl se setkat s dalšími historiky té doby Prokopiem, Iohannem Malalou či Cassiodorem Senatorem.

Pro události 5. století a dějiny gótského tolosánského království musíme kromě Jordanova díla vycházet z řady menších světových kronik, které v té době vznikaly především na území Galie. Německý historik Theodor Mommsen je souhrnně zařadil do korpusu *Chronica Minora*¹⁶ ve své edici pramenů *Monumenta Germaniae Historica*. Tyto kroniky charakterizují stručné avšak věcné záznamy, chronologie po starém římském způsobu dle konzulů a většinou

¹² DRIJVER, Jan Willem, HUNT, David, *The Late Roman World and its Historian: Interpreting Ammianus Marcellinus*, s. 16.

¹³ JORDANES, *De origine actibusque Getarum*, in: *Iordanis Romana et Getica*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1882.

Celé Jordanovo dílo, jak jeho *Getica*, tak i jeho stručné římské dějiny *Romana*, do češtiny přeložil a opatřil zdařilým poznámkovým aparátem Stanislav Doležal (DOLEŽAL, Stanislav, *Jordanes: Gótské dějiny/Římské dějiny*, Memoria mediaevi 16, Praha 2012).

¹⁴ GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, s. 45–48.

¹⁵ JORDANES, *Getica*, 42.

¹⁶ *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892 a *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

i regionální zaměření. Patří sem kroniky, jejichž autory jsou Prosper Tiro, Cassiodorus Senator či *comes* Marcellinus. Ale patří sem i anonymní texty jako *Chronica Gallica* a *Fasti Vindobonenses*. Pro dějiny tolosánského království je však nejvýznamnější kronika Hydatia z Lemicy. Ten jako mladík navštívil na náboženské pouti Palestinu, kde se v Betlémě setkal s významným teologem a překladatelem Bible do latiny Jeronýmem¹⁷. Toto setkání na něj muselo hluboce zapůsobit. Později se Hydatius stal biskupem v Aquae Flaviae (dnešní Chaves v Portugalsku). Na této pozici se musel potýkat s priscilliánskou herezí i válečnými aktivitami kmene Suebů, který si v hispánské provincii *Gallaecia* založil svoje vlastní království. K závěru svého života Hydatius sepsal světovou kroniku, kterou navazoval na Jeronýmovu kroniku a zachycoval v ní léta 379 až 468¹⁸. I když Hydatiova kronika byla zamýšlena jako světová, zachycuje především události v Hispánii. Je v ní zachyceno usídlení první vlny barbarských kmenů v Hispánii v roce 411 a válečné akce suebských králů. Ohledně chronologie Hydatius navazuje na Jeronýma a datuje podle roků vlády římských císařů a podle olympiád. Tato kronika pro nás představuje jediný narativní pramen pro 5. století v Hispánii, ale rovněž zachycuje i řadu událostí, které se udály v sousední Akvitánii.

Následují pak kroniky, které vznikly v již vizigótské Hispánii. Většinu z nich přeložil v roce 1990 do angličtiny a opatřil krátkým úvodem americký historik Kenneth Baxter Wolf¹⁹. Některé hispánské kroniky se vyznačují tím, že na místo datace podle křesťanské éry či vlády římských císařů datují podle tzv. hispánské éry *Aera Hispanica*. Ta je vztahována až do dob Iulia Caesara a údajně odkazuje na podmanění Hispánie Římany. Podle tohoto datování rok 1 hispánské éry odpovídá roku 38 př. n. l. V pramenech autoři tento způsob datace označují pouze jako *era* a hispánská éra se na poloostrově přestala používat až ve vrcholném středověku.

Nejstarší dochovanou kronikou vizigótské Hispánie je text *Chronica Caesaragustana*. Jde o dvoustránkový útržek původního textu, který byl náhodně nalezen v 16. století v jednom rukopisu v Madridu. Text zachycuje události v letech 451 až 568, od bitvy na Katalaunských polích až do smrti krále Athanagilda. Zápisy se však koncentrují na přelomu 5. a 6. století. Text tak například zachycuje příchod Vizigótů do Hispánie v roce 494²⁰. Theodor Mommsen se ve své edici domníval, že tento text mohl být částí nedochované kroniky, jejímž autorem byl biskup Maximus ze Zaragozy²¹. Svědectví o Maximově kronice nám přináší Isidor

¹⁷ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 33.

¹⁸ BURGESS, Richard, *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, s. 3–46.

¹⁹ BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, Liverpool 1990.

²⁰ *Chronica Caesaragustana*, 494.

²¹ MOMMSEN, Theodor, *Chronica minora (II), Chronicorum Caesaragustanorum reliquiae*, s. 221.

ze Sevilly, který uvádí, že tuto kroniku znal²². Autorka nové edice Carmen Cardelle de Hartman se domnívá, že tento text není součástí původní Maximovy kroniky, ale jde o pozdější kompilaci různých pramenů ze 6. století a navrhuje tento text přejmenovat na *Consularia Caesaraugustana*²³.

Další vizigótskou kronikou je dílo opata Iohanna z Biclara²⁴. Informace o životě tohoto autora nám poskytuje jeho mladší současník Isidor ze Sevilly. Iohannes byl gótského původu a narodil se ve městě Scalabis (dnešní Santarém v Portugalsku) v *Lusitani*, své vzdělání získal v Konstantinopoli, a když se vrátil do Hispánie, byl posledním ariánským králem Leovigildem uvězněn. Po svém propuštění založil klášter Biclara, kde působil jako opat a napsal zde i svoji kroniku. Později jej Leovigildův syn král Rekkared jmenoval biskupem ve městě Gerunda (dnešní Gironna)²⁵. Sám Iohannes se považoval za pokračovatele literární tradice založené Eusebiem z Kaisareie a Jeronýmem a je patřičně hrdý, že náleží do této linie kronikářů²⁶. Sám ve svém díle navazuje na kroniku afrického biskupa Victora z Tunnuny. Jeho dílo se však od Victorova v mnohém liší²⁷. Zatímco Victor ve své kronice zaznamenával převážně církevní události, Iohannes z Biclara se zaměřil především na politické a válečné akce. Jeho kronika zachycuje období 568 od smrti krále Athanagilda až do roku 590, rok poté, co král Rekkared uspořádal 3. toledský koncil. Iohannova kronika se na rozdíl od většiny ostatních kronik své doby vyznačuje poměrně obsírnými záznamy. Hlavními hrdiny kroniky jsou vizigótské králové Leovigild a Rekkared, ale Iohannes se věnoval i činům konstantinopolských císařů a langobardských králů.

Dalším hispánským autorem kronik je biskup Isidor ze Sevilly. Pocházel z významné a urozené hispanorománské rodiny. Jeho starší bratr Leandr byl jeho předchůdcem na postu sevillského biskupa a jeho mladší bratr Fulgentius byl biskupem ve městě Astigi (dnešní Acija). Isidor od roku 601 působil jako biskup v Hispalis (dnešní Sevilla) až do své smrti v roce 636. Měl vazby na vizigótské krále a byl především v kontaktu s králi Sisebutem, Swinthilou a Sisenandem. Jakožto významný teolog a přední vzdělanec své doby sepsal středověkou

²² ISIDORUS HISPALENSIS, *De viribus illustribus*, 46.

„*Maximus, Caesaraugustanae civitatis episcopus, ... scripsit et brevis stylo historiolum de iis quae temporibus Gothorum in Hispaniis acta sunt,*“

„*Maximus, biskup města Caesaraugusta, ... sepsal v krátkém spise historii o tom, co se za časů Gótů v Hispánii událo.*“

²³ CARDELLE DE HARTMANN, Carmen, *Victoris Tunnunensis Chronicon: Cum reliquiis ex Consularibus Caesaraugustanis et Iohannis Biclarenis Chronicon*, Turnhout 2001.

²⁴ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

²⁵ ISIDORUS HISPALENSIS, *De viribus illustribus*, 40.

²⁶ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica, Prologus*.

²⁷ BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, s. 2–9.

encyklopedii *Etymologiae*, teologický spis proti Židům *De fide catholica contra Iudaeos*, spis o přírodě *De natura rerum* a komentáře k Starému zákonu *Quaestiones in vetus Testamentum*²⁸. Jeho historiografické dílo však zaostávalo. Byl autorem dvou historických děl. Prvním je světová kronika nazývaná *Chronica maiora*²⁹ popisující období od stvoření Adama až do roku 615 a nepředstavuje pro nás nijak zajímavý či podstatný pramen. Druhým Isidorovým historickým dílem jsou dějiny germánských kmenů usazených v Hispánii *Historia Gothorum Wandalorum et Sueborum*³⁰. Toto dílo je pro nás mnohem podstatnější. Začíná biblickým původem Gótů od Magoga, syna Jafeta a dochází až do Isidorovy současnosti. Pro dřívější období Isidor čerpal z kronik Prospera Tira, biskupa Hydatia a Iohanna z Biclara³¹, teprve až závěrečná část popisující události po roce 590 je Isidorovým vlastním dílem. Isidor tak navazuje přímo na svůj pramen Iohannovu kroniku, ale dochází ke značnému poklesu zaznamenaných informací, protože, jak poznamenává Roger Collins, v historiografii byla hlavní Isidorovou zásadou stručnost³². Isidor vytvořil dvě verze kroniky, kratší končící rokem 620 a delší, kterou ukončil v roce 624/625, když král Swinthila dobyl poslední byzantské državy na poloostrově³³. Isidor svoji kroniku aktualizoval nejen z důvodů časových, ale i kvůli změně politické situace. Tomu dosvědčuje jeho nejistota při popisování smrti krále Sisebuta. Polský historik Robert Kasperski se domnívá, že existovala i třetí ještě delší verze, kterou Isidor dovedl do let 633/634 a věnoval ji králi Sisenandovi³⁴. Isidorova stručnost je nám na škodu, protože u některých králů, jejichž byl současníkem, neuvádí žádné jejich činy či události z doby jejich vlády. Má to svůj smysl v tom, že Isidor svoje historické texty nepsal kvůli zaznamenání minulosti, ale aby zdůraznil jednotu a nezávislost *populu* – lidu Hispánie, kterému vládnou gótské králové. Je to patrné v tom, že přes hrdé hlášení k římskému intelektuální dědictví Isidor spatřoval v byzantské přítomnosti na poloostrově okupanty a nepřátele a myšlenka *renovatio imperii* mu byla cizí, protože stála v protikladu vůči jeho Hispánii.

²⁸ ISIDORUS HISPALENSIS, *De fide catholica contra Iudeos*, in: Patrologia Latina LXXXIII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1850.

ISIDORUS HISPALENSIS, *De natura rerum*, in: Patrologia Latina LXXXIII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1850.

ISIDORUS HISPALENSIS, *Quaestiones in vetus Testamentum*, in: Patrologia Latina LXXXIII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1850.

²⁹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Chronica maiora*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

³⁰ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum, Wandalorum, Sueborum*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

³¹ BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, s. 12.

³² COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 42.

³³ BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, s. 11.

³⁴ KASPERSKI, Robert, *Was there a Revision of Isidore's Histories in the early 630s?*, s. 86–88.

Po Isidorovi se hispánská kronikářská produkce na dlouho odmlčuje a další dochovaná kroniky se objevují až z dob arabské nadvlády. Jde o díla nazývaná Byzantsko-arabská kronika či *Chronica ad 741* a Mozarabská kronika či *Chronica ad 754*. Theodor Mommsen je však ve své edici nazývá *Continuatio Byzantia Arabica* a *Continuatio Hispana*³⁵. Obě kroniky už se přizpůsobily arabské kultuře a k datování používají kromě hispánské éry a roků vlád římských císařů i roky vlády muslimských chalífů. Starší Byzantsko-arabská kronika zachycuje události z let 602 až 741, ale popisuje především boje Arabů proti východořímské říši, tudíž pro události v Hispánii nemá velký význam. Mladší Mozarabská kronika zachycuje události z let 610 až 754 a kromě dějin arabské expanze zpracovává i události v Hispánii a je neocenitelným zdrojem pro průběh arabského dobytí poloostrova v roce 711. Humanisté ze 16. století za jejího autora považovali biskupa Isidora z Pax Julia (dnešní Beja v Portugalsku), ale ten je stejným fiktivním konstruktem jako francký Fredegar. Autorem je bezpochyby anonymní vzdělaný křesťan. Theodor Mommsen se domníval, že kronika vznikla v Toledu³⁶, naproti tomu španělský historik José Lopéz Perreira se domnívá, že kronika musela vzniknout na jihovýchodním pobřeží Hispánie v oblasti dnešní Murcie³⁷. Stejně tak existuje i teorie, že místem původu kroniky je město Córdoba³⁸. Předpokládá se, že autor kroniky, ač byl křesťanem, sloužil v arabské státní správě a byl s arabskou kulturou dobře obeznámen. Nejnovější výzkum týkající se Mozarabské kroniky se kloní k místu původu v Córdoba a předpokládá ještě třetí, starší latinsky psanou kroniku, která vznikla na začátku 8. století v Hispánii a sloužila jako společný pramen pro Byzantsko-arabskou i Mozarabskou kroniku³⁹. Kronika díky časovému odstupu a jinému politickému prostředí si vytvořila poměrně objektivní názor na osoby vizigótských králů. Dalším důvodem pro důvěryhodnost tohoto textu je i vysoká míra racionality jejího autora, který například pro pád vizigótského království hledá příčiny v politicko-vojenské sféře a nikoliv v Boží vůli. Mozarabská kronika je také významná tím, že se jedná o první středověký text, který hovoří o Evropanech⁴⁰, bitvu u Poitiers, kde v roce 732 francký majordom Karel Martel porazil útočící Araby, kronika popisuje jako střet Evropanů *Europenses* s muslimy *plebs Hysmahelitarum*.

Poslední hispánskou kronikou zachycující dějiny vizigótského království je Kronika krále Alfonse III. řadící se mezi asturské kroniky. Má dvě verze, starší pochází z rukopisu nalezeném

³⁵ *Additamenta IV. V.*, in: *Chronica minora (II) (Additamentum IV. V.)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

³⁶ MOMMSEN, Theodor, *Chronica minora (II), Additamenta IV. V.*, s. 327.

³⁷ LOPEZ, PEREIRA, José, *Continuatio Isidoriana Hispana Cronica Mozarabe de 754*, s. 58–59.

³⁸ BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, s. 25.

³⁹ GONZÁLEZ, MUÑOZ, Fernando, *Un perfil para el autor de la Crónica Mozárabe de 754*, s. 35–40.

⁴⁰ *Continuatio Hispana*, 105–106.

ve městě Roda, a proto se nazývá *Chronica Rotensis*, a mladší, upravená verze z rukopisu z Ovieda se nazývá *Chronica ad Sebastianum*⁴¹. Obě kroniky vznikly za vlády asturského krále Alfonse III. (vládl 866–910), ale jejich prology vznikly až za vlády Alfonsových synů Garcíy a Ordoña⁴². Dle tradičního výkladu si král Alfons III. objednal novou kroniku a byla mu dodána verze *Rotensis*, král pak požádal svého příbuzného biskupa Sebastiana, aby provedl jazykové korekce a revizi některých pasáží, čímž vznikla verze *ad Sebastianum*. Ohledně vzniku kroniky však španělští historici vedou dodnes debaty, jedno z posledních vyjádření k této problematice poskytl Iván Pérez Marinas⁴³. Kronika začíná smrtí krále Rekkeswintha v roce 672 a končí smrtí asturského krále Ordoña II., otce krále Alfonse III., v roce 866. Obě verze kroniky se vyznačují primitivní barbarskou latinou, které je těžké porozumět. Jsou značně kritické k posledním vizigótským králům a při konfrontaci s Mozarabskou kronikou vzhledem k časovému odstupu Kronika krále Alfonse III. působí nevěrohodně, už jen z toho důvodu, že její autor nemohl mít po ruce jiné a lepší prameny než ty, které měl k dispozici autor starší Mozarabské kroniky. Hlavním účelem těchto kronik je vyjádřit, že asturské království je plnohodnotným nástupcem zničeného vizigótského království. Tato myšlenka je zdůrazněna ve verzi *ad Sebastianum*, která tvrdí, že asturští králové jsou potomci starých vizigótských králů⁴⁴. Část hovořící o vizigótských králích je však dosti krátká a hlavní narativ této kroniky začíná bojem prvního asturského krále Pelagia proti Arabům.

Důležitým pramenem jsou po nás i biografické texty, z nichž většinu představují hagiografie. Smyslem středověkých biografí nebylo zachytit reálné historické události, ale představit zbožnost daného člověka či ho použít jako *exemplum* – vzor mravnosti pro čtenáře. Přesto texty mají vypovídací hodnotu o své době, protože zachycují dobové reálie. Vizigótské hagiografické texty si však udržovaly i politický význam a je v nich zachyceno i několik historických událostí. Pro narativ o dějinách Vizigótů je nejpodstatnějším textem *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*⁴⁵ (Životy svatých otců z Méridy), ve kterém jsou obsaženy životopisy biskupů z města Emerita Augusta (dnešní Mérida). Text vznikl v 7. století v samotné Méridě a za jeho autora je považován anonymní meridský jáhen⁴⁶. Například životopis biskupa Sunny poskytuje cenné svědectví o průběhu Rekkaredovy konverze ke katolictví. Další

⁴¹ *Crónicas asturianas*, (ed.) J. GIL FERNÁNDEZ, Oviedo 1985.

⁴² BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, s. 38–39.

⁴³ PÉREZ, MARINAS, Iván, *Las obras de las crónicas de Alfonso III: Crónica de Alfonso II sobre el final de los reyes godos, Leyenda de Covadonga, Crónica de Sebastián de Salamanca y Crónica de Ordoño*, s. 249–262.

⁴⁴ *Chronica ad Sebastianum*, 13.

⁴⁵ *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, in: CCL 116, (ed.) A. MAYA SANCHEZ, Turnholt 1992

⁴⁶ FEAR, Andrew, *Lives of the Visigothic Fathers*, s. XXX.

významnou hagiografií je životopis biskupa Fructuosa, *Vita sancti Fructuosi*⁴⁷. Text je opět od anonymní autora, ale dlouho se uvažovalo o tom, že ho napsal vizigótský mnich Valerius z Bierza. Biskup Fructuosus byl v Hispánii propagátorem monastického hnutí a proslul tím, že založil řadu klášterů a stanovil pro ně vlastní řeholi. Vzhledem k tomu, že se snažil zakládat kláštery na odlehlých místech, jeho životopis tak přináší zprávy o různých regionech Hispánie. V literární produkci vizigótského období lze nalézt i soubory krátkých životopisů biskupů a jiných významných církevních osob nazvaných *De viris illustribus*⁴⁸. Autorem prvního z nich je již mnohokrát zmiňovaný Isidor ze Sevilly a na něj navázal jako jeho pokračovatel toledský biskup Ildefonsus.

Do biografických textů s hagiografickými rysy se řadí i text *Historia Wambae regis*⁴⁹ (Dějiny krále Wamby). Jde o krátký text, který popisuje období let 672 a 673, první dva roky vlády krále Wamby a především jeho tažení proti povstalému vzdorokráli Paulovi. Autorem textu je biskup Julianus z Toleda. Vcelku zdařilý a velmi podrobný rozbor textu se podařil jeho překladateli do angličtiny Joaquínovi Martínez Pizarrovi⁵⁰. Julianus tento text napsal krátce po uskutečnění Wambovy výpravy proti Paulovi a měl k dispozici oficiální dokumenty z průběhu tažení. I když jeho hlavní záměr byl moralistický, konfrontovat zbožného a statečného krále se zrádcem Paulem, text je vynikajícím zdrojem informací ohledně vizigótského válečnictví. Edward Thompson o *Historia Wambae regis* tvrdí, že jde o nejlepší a nejpodrobnější popis válečného tažení od té doby, co Prokopios popsal Belisariova tažení⁵¹.

Soupis pramenů popisujících vizigótskou společnost by nebyl kompletní bez zmínky o církevních koncilech. Těmi nejvýznamnějšími jsou celo-hispánské toledské koncily, ale za vizigótské doby se uskutečnily i starší koncily v Akvitánii, z nichž nejvýznamnější je koncil z Agde uskutečněný v roce 506, a navíc proběhla i řada menších provinciálních synod v Méridě, v Braze a v Seville. Shromáždění biskupové své závěry sepsali do *decreta* (dekretů), z nichž pak vytvořili zápis celého koncilu *acta*. Pod koncilní akta se pak biskupové podepsali, což nám poskytuje zdroj informací o personálním vývoji na biskupských postech. Vydané dekreta pak byly platné jako kanonické právo. Jednou z prvních edic sbírek koncilních akt vydal v 18. století italský biskup Giovanni Domenico Mansi, který tak uskutečnil

⁴⁷ *Vita sancti Fructuosi*, in: Patrologia Latina LXXXVII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

⁴⁸ ISIDORUS HISPALENSIS, *De viribus illustribus*, in: Patrologia Latina LXXXIII, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1850.

HILDEFONSUS TOLETANUS, *De viribus illustribus*, in: Patrologia Latina XCVI, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.

⁴⁹ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, in: *Passiones vitaeque sanctorum aevi Merovingici III*, MGH, *Scriptores rerum Merovingicarum V*, (ed.) W. LEVISON, Hannover 1910.

⁵⁰ MARTÍNEZ, PIZARRO, Joaquín, *The Story of Wamba*, s. 78–171.

⁵¹ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 218.

v monumentálních 31 dílech⁵². Mansi se ve své ohromné sbírce pokusil shromáždit akta všech křesťanských církevních koncilů, tudíž jeho sbírka obsahuje i ty vizigótské. Ohledně toledských koncilů současní historici většinou pracují s poslední edicemi španělské provenience, jejichž autory jsou José Vives Gatell⁵³ a Félix Rodríguez s Gonzalem Martíneze Díezem⁵⁴. Já jsem však ve své práci pracoval se starou španělskou bilingvní edicí⁵⁵, kterou vytvořil Juan Tejada y Ramiro a její první svazek obsahuje právě akta toledských koncilů. Vizigótské koncily představují v rovině církevních koncilů svébytnou záležitost. Kromě prelátů se jich účastnili i světští velmoži a mezi řešenými tématy byla ochrana státu a krále a panovníci zde často předkládali svoje programy. Rozbořem těchto koncilů se v poslední době zabývala například americká historička Rachel Stocking⁵⁶, která se pokusila pohlížet na tyto koncily jako na vizigótské specifikum a nikoliv jako na běžnou církevní praxi.

2.2 Literatura

Literatury zachycující tematiku Gótů je nepřehledné množství. Už jen díky tomu, že tato práce se věnuje širokému časovému horizontu, ve kterém téma stěhování národů a pádu římské říše je velmi populárním tématem. Ke Gótům se vyjadřovali již italští renesanční učenci jako Flavio Biondino, Niccolò Machiavelli a Giorgio Vasari. I slavný anglický dramatik William Shakespeare je zahrnul do své tragédie *Titus Andronicus*. Názor na Góty se v průběhu dějin také výrazně měnil, od původního pohledu na ně jako na ničitele a plenitele až na ty, kteří právě zachovali římskou kulturu a státní správu po pádu vlastního římského státu. Rozptyl této literatury je skutečně značný, proto se zaměřím na práce historiků vznikající až po 2. světové válce se snahou preferovat ty novější.

Celkově můžeme literaturu věnující se Gótům rozdělit na dvě skupiny a ty každé na další dvě podskupiny. První základní skupinou je téma Gótů v kontextu migrace doby Stěhování národů. Zde se dají práce historiků rozdělit podle toho, jestli se jejich autoři kloní k vídeňské historiografické škole, kam náleží především evropští autoři, nebo k torontské historiografické škole, která sdružuje autory z Kanady a USA. Druhým velkým gótským okruhem je téma království Vizigótů v Hispánii. Publikace na toto téma se opět dají rozdělit podle autorů,

⁵² MANSI, Giovanni, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Venezia 1758–1798.

⁵³ VIVES, GATELL, José, *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, Barcelona-Madrid 1963.

⁵⁴ RODRÍGUEZ, Félix, MARTÍNEZ, DÍEZ, Gonzalo, *La Colección canónica hispana*, Madrid 1992–2002.

⁵⁵ TEJADA Y RAMIRO, Juan, *Colección de cánones la iglesia Española*, Madrid 1850.

⁵⁶ STOCKING, Rachel, *Bishops, councils, and consensus in the Visigothic kingdom, 589–633*, Michigan 2000.

a to na španělské historiky, kteří téma toledského království chápou jako součást španělské národní historie, a na mimo-španělské autory.

Některé spory mezi historiky vídeňské a torontské školy budou probrány níže, proto se zde nepokusím vytvořit ucelený přehled vědeckého diskurzu k dané tématice, ale spíše provedu jenom prostý výčet nejvýznamnějších historiků a autorit. Vídeňská historická škola má svůj původ u německého historika Reinharda Wenskuse, který je považován za jejího předchůdce. Wenskus se ve své práci *Stammesbildung und Verfassung*⁵⁷ pokusil předefinovat pojetí germánského (barbarského) kmene *gens* v době stěhování národů. Nechápal kmen jako společenství na základě společného etnického původu, ale jako kulturní společenství se společnými tradicemi a vnímáním. Na Wenskuse navázal jeho žák rakouský historik Herwig Wolfram. Ten je považován za nejvýznamnějšího odborníka na gótskou tematiku. Jeho práce *Geschichte der Goten*⁵⁸ z roku 1979 je pro studium gótské historie nepostradatelná a v řadě ohledů dosud nepřekonaná. Wolfram začíná mýtickou gótskou migrací z ostrova Scandza a svůj zájem o kmen dovádí až do pádu ostrogótského království v Itálii a do dob vlády krále Leovigilda v Hispánii. Od Wolframa pochází teorie o etnogenezi germánských kmenů či teorie o tom, že kmen *gens* 5. století působí organizačně jako vojsko *exercitus*. Wolframovi by se dala vytknout jeho přílišná důvěra v rodinou a dynastickou příbuznost mezi jednotlivými gótskými předáky, za což ho právě často kritizují transatlantičtí autoři, a jeho odpor k citování pramenů, který práci s jeho dílem značně ztěžuje.

Nejvýznamnějším Wolframovým žákem a pokračovatelem tradice vídeňské historické školy je další rakouský historik Walter Pohl. Ten se sice tématu Gótů nevěnuje, předmětem jeho zájmu jsou kočovní Avari, ale stál za vznikem řady významných sborníků, které se věnovaly výrazným společenským změnám na přelomu antiky a středověku⁵⁹. K tématu Gótů se příležitostně vyjadřoval i další z Wolframových příznivců, a to britský historik německého původu John Wolf Liebeschuetz⁶⁰. Z jeho pera pocházejí i články věnující

⁵⁷ WENSKUS, Reinhard, *Stammesbildung und Verfassung*, Köln 1961.

⁵⁸ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten: Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts*, München 1979.

⁵⁹ Jde o sborníky:

POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300–800*, Leiden 1998.

GOETZ, Hans, JARNUT, Jörg, POHL, Walter (ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval People*, Leiden 2003.

POHL, Walter, GANTNER, Clemens, GRIFONI, Cinzia, POLLHEIMER-MOHAUPT, Marianne, *Transformations of Romanness: Early Medieval Regions and Identities*, Berlin 2018.

⁶⁰ Jeho nejvýznamnější publikace se týkají kulturních a společenských změn v průběhu 5. století, které vznikly konfrontací Germánů s římským impériem.

se gótskému historikovi Jordanovi. Z německých autorů sepsal dějiny Gótů také historik působící v Mnichově Wolfgang Giese se svou prací *Die Goten*⁶¹ z roku 2004. Giese se především věnuje dějinám 10 a 11. století a touto prací zabrousil pro něj do neznámého tématu. Kladem jeho práce je to, že věnuje stejnou pozornost hispánské fázi vizigótského státu stejně jako tolosánskému království nebo Ostrogótům, přičemž u Wolframa právě hispánské království stojí na okraji zájmu. Přesto však Giese Wolframa v mnohém přebírá a jeho studie působí dojmem zkrácené verze Wolframovy *Geschichte der Goten*.

Proti těmto historikům názorově stojí historici torontské školy. Za jejího zakladatele je považován kanadský historik Walter Goffart, který proslul svojí teorií o usazení Gótů a jiných barbarů na římském území skrze princip *hospitalitas*⁶². Goffart se sice Gótům přímo nikdy nevěnoval, ale je autorem studií se věnují kritice pozdně antických narativních pramenů a snaží se je představit v novém světle⁶³. Goffart je hlasitým kritikem teorie etnogeneze, avšak jeho kritika se zakládá spíše na desinterpretaci a nepochopení Wolframových tvrzení, než na věcné argumentaci. Z Goffartových žáků se gótské tématicce věnoval americký historik Michael Kulikowski. Je autorem práce zabývající se římsko-gótskými válkami až do roku 410⁶⁴. Právě zde se snaží nahradit vídeňskou teorií o etnogenezi vlastní teorií o tom, že gótské kmeny vznikaly procesem difuze s původním místním obyvatelstvem. Dalším členem Goffartovy školy je další Američan Alexander Murray. Ten se věnuje především merovejské Galii a strukturám francké společnosti⁶⁵, ale právě ve výzkumu Franků aplikuje Goffartovy názory a je značně kritický k evropským historikům. Posledním z významných členů torontské historické školy je historik australského původu Andrew Gillett. Jeho *opus magnum* se zabývá

LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Barbarians and Bishops: Army, Church, and State in the Age of Arcadius and Chrysostom*, Oxford 2001.

LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Decline and Fall of the Roman City*, Oxford 2003.

LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Decline and Change in late Antiquity: Religion, Barbarians and their Historiography*, Aldershot 2006.

⁶¹ GIESE, Wolfgang, *Die Goten*, Stuttgart 2004.

⁶² GOFFART, Walter, *Barbarians and Romans A. D. 418–584: The Techniques of Accommodation*, Princeton 1980.

⁶³ GOFFART, Walter, *The Fredegar Problem Reconsidered*, in: *Speculum*, Vol. 38, No. 2, Chicago 1963.

GOFFART, Walter, *The Narrators of Barbarian History (A.D. 550–800)*, Princeton 1988.

GOFFART, Walter, *Jordanes's Getica and the Disputed Authenticity of Gothic Origins from Scandinavia*, in: *Speculum*, Vol. 80, No. 2, Chicago 2005.

GOFFART, Walter, *Barbarians, Maps, and Historiography: Studies on the Early Medieval West*, Farnham 2009.

⁶⁴ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, New York 2007.

⁶⁵ MURRAY, Alexander, *Germanic Kinship Structure: Studies in Law and Society in Antiquity and the Early Middle Ages*, Toronto 1983.

MURRAY, Alexander, *The Position of the "Grafio" in the Constitutional History of Merovingian Gaul*, in: *Speculum*, Vol. 61, No. 4, Chicago 1986.

MURRAY, Alexander, *A Companion to Gregory of Tours*, Leiden 2016.

diplomacií a komunikací na přelomu antiky a středověk⁶⁶. Gillett však byl velmi aktivní v debatě týkající se teorie o gótské etnogenezi. V roce 2002 zareagoval na Pohlův a Reimitzův sborník *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities* sestavením vlastního sborníku⁶⁷, do kterého přispěli všichni jeho výše zmínění kolegové.

Existují však historikové, kteří nejsou řazeni ani do jedné historiografické školy a považují se za nezávislé autority. Jedním z nich je britský historik Peter Heather. Ten je po Herwigovi Wolframovi jedním z nejvíce citovaných autorit na téma Gótů. Heather je autorem řady publikací⁶⁸, ve kterých přináší řadu originálních a autoritativních teorií. Jeho přístup je ostatními historiky označován jako neo-romantický⁶⁹. Je pravda, že Heather si v lecčems Góty idealizuje, ale ve svých pracích provedl výzkum formování různých gótských skupin ve 4. století, který může směle konkurovat Wolframově etnogenezi. Dalším z těchto nezávislých autorů je americký historik Patrick Amory, který se věnoval Ostrogótům a je známý jako autor rozsáhlé publikace *People and Identity in Ostrogothic Italy 489–554*⁷⁰. Oproti Heatherovi je jeho přístup kritikou označován jako modernistický. Zakládá si na záměnnosti termínů *gens* kmen a *exercitus* vojsko a dochází k závěrům, že Ostrogóti krále Theodoricha Velikého nepřestavovali žádný kmen či společenství lidí, ale šlo jenom o vojenské jednotky. Dle něj přišli do Itálie gótské válečníci sami bez rodin a teprve následně se zde zformoval kmen. Tyto představy však nejsou podloženy v pramenech. Z posledních publikací vydaných k tématu Gótů je dílo britského historika Davida Gwynna⁷¹. Jeho pasáže popisující historii Gótů ve 4. a 5. století jsou velmi jednoduché a vhodné spíše jako úvod do problematiky, ale podařilo se mu ve svém díle sestavit vývoj veřejné vnímání Gótů od vrcholného středověku, přes renesanci až do 19. století.

⁶⁶ GILLETT, Andrew, *Envoys and Political Communication in the Late Antique West: 411–533*, Cambridge 2003.

⁶⁷ GILLETT, Andrew (ed.), *On Barbarian Identity: Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages*, Turnhout 2002.

⁶⁸ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *The Goths in the Fourth Century*, Liverpool 1991.

HEATHER, Peter, *Goths and Romans: 332–489*, Oxford 1991.

HEATHER, Peter, *The Goths*, Oxford 1996.

HEATHER, Peter, *The Fall of the Roman Empire: A New History of Rome and the Barbarians*, London 2005.

Heatherova práce *The Goths* vyšla i v češtině jako HEATHER, Peter, *Gótové*, Praha 2002.

⁶⁹ KULIKOWSKI, Michael, *Nation versus Army: A Necessary Contrast?*, in: *On Barbarian Identity: Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages*, (ed.) A. GILLETT, s. 73.

⁷⁰ AMORY, Patrick, *People and Identity in Ostrogothic Italy 489–554*, Cambridge 1997.

⁷¹ GWYNN, David, *The Goths: Lost Civilizations*, London 2017.

V oblasti archeologie se v současné ke gótským nálezům věnují francouzský archeolog lotyšského původu Michel Kazanski⁷² a německý archeolog Volker Bierbrauer⁷³. Kazanski se věnuje často černjachovská archeologické kultuře, která je spojována s Góty. Části spolupracoval s ruskými archeology a prováděl výzkum v oblasti kolem Černého moře. Bierbrauer se snaží archeologicky zachytit celou řadu germánských kmenů včetně Franků a Langobardů. Jeho výzkumy sahají až k nálezům z karolinského období. Od obou tak pochází současný pohled archeologie k období Stěhování národů.

Nyní se můžeme přesunout k literatuře popisující hispánské období Vizigótů. Zde je situace ohledně literatury zjednodušena tím, že americký historik Alberto Ferreiro vydává a pravidelně aktualizuje soupis všech vydaných publikací na vizigótské téma, přičemž poslední aktualizace vyšla v roce 2017⁷⁴. Zde jsou vydané publikace tematicky rozřazeny a Ferreiro zpracovává literaturu z celého světa.

Španělská literární produkce k vizigótskému období je značně rozsáhlá a této době se věnovala celá řada historiků. Současná španělská historiografie má svůj původ u Claudia Sánchez-Albornoze. Tento levicově smýšlející historik po Španělské občanské válce emigroval do Argentiny a pokračoval zde ve své vědecké činnosti. V roce 1942 publikoval svoji práci *En torno a los orígenes del feudalismo*⁷⁵, kde označoval vizigótskou společnost 7. století za protofeudální. Na něj pak v samotném Španělsku navázala celá řada dalších historiků. Z nich nejvýznamnější byli asi Abilio Barbero a Marcelo Vigil⁷⁶. Ti pokračovali ve výzkumu Sánchez-Albornozových tezích o protofeudalismu a ovlivnění levicovým smýšlením se zabývali hlavně postavením otroků a závislého obyvatelstva ve vizigótské Hispánii. Ve stejné době jako oni publikoval svoje práce i historik a katolický kněz v jedné osobě José Orlandis. Jeho práce⁷⁷ poskytuje ucelený pohled na dějiny Vizigótů od 5. století až po vpád

⁷² KAZANSKI, Michel, *Les Goths: Ier-VIle siècles apod. J.-C.*, Paris 1991.

ŠČUKIN, Mark, KAZANSKI, Michel, SHAROV, Oleg, *Des les goths aux huns: Le nord de la mer noire aus Bas-empire et a l'epoque des grandes migrations*, Oxford 2006.

⁷³ BIERBRAUER, Volker, *Archäologie und Geschichte der Goten vom 1.–7. Jahrhundert*, in: *Frühmittelalterliche Studien*, Vol. 28, Münster 1994.

BIERBRAUER, Volker, *Ethnos and Mobilität im 5. Jahrhundert aus archäologischer Sicht: vom Kaukasus bis Niederösterreich*, München 2008.

⁷⁴ FERREIRO, Alberto, *The Visigoths in Gaul and Iberia (Update): A Supplemental Bibliography, 2013–2015*, Leiden 2017.

⁷⁵ SÁNCHEZ-ALBORNOZ, Claudio, *En torno a los orígenes del feudalismo*, Mendaza 1942.

⁷⁶ BARBERO, Abilio, VIGIL, Marcelo, *La formación del feudalismo en la Península Ibérica*, Barcelona 1979.

⁷⁷ ORLANDIS, José, *Historia de España: La España visigótica*, Madrid 1977.

Orlandis je autorem i řady dalších prací věnujících se Vizigótů, kde znovu často všimá vývoje institucí a postavení církve:

ORLANDIS, José, *Historia de los consilios de la España romana y visigoda*, Pamplona 1986.

ORLANDIS, José, *Estudios de historia eclesiástica visigoda*, Pamplona 1998.

Arabů a všimá si vývoje vizigótských státních institucí. Od 90. let pak publikuje Luis García Moreno, který je ze současných španělských historiků v zahraničí asi nejvíce citovaný. Jeho nejvýznamnější publikaci představuje kniha *Historia de España Visigodos*⁷⁸, ale je také autorem celé řady monografií a článků. García Moreno do svých prací zařadil i názory rakouského historika Herwiga Wolframa a oprostil se od staršího levicového výkladu a vizigótský protofeudalismus chápe spíše jako proměnu vztahu krále a elit, než jako proměnu závislého obyvatelstva. V oboru archeologie ve Španělsku na téma vizigótské osídlení Hispánie jsou považovány za nejvýznamnější práce archeoložky Gisely Ripoll López⁷⁹. Ta se například věnovala vizigótským pohřebišťům kolem řeky Tajo.

Ze zahraniční literatury k toledskému království dominuje německá a britská produkce. V 70. letech v Německu publikoval k tématu Vizigótů historik Dietrich Claude⁸⁰. Ve svém *opus magnum* popisoval vizigótské elity a jejich proměny, zaměřil se v něm i existenci významných hispánských rodin, které držely biskupské úřady v řadě měst a vytvořily jakési biskupské dynastie. Kromě toho Claude na téma Vizigótů publikoval i řadu článků. Dalším německým historikem, který se specializoval na téma hispánského království je Gerd Kampers. Jeho práce⁸¹ představuje oproti ostatním publikacím na dané téma sice střízlivý avšak velmi podrobný a rozsáhlý rozbor vizigótské společnosti.

Z děl britských historiků je patrně nejznámější publikace *The Goths in Spain*⁸² od Edwarda A. Thompsona z roku 1969. Je to práce sice již stará a v některých ohledech překonaná, ale Thompson v ní vytvořil velmi kvalitní popis struktury vizigótské společnosti a také jeho kapitoly k byzantské přítomnosti v Hispánii si díky svému rozsahu a úrovni dodnes uchovávají význam. Thompsonovo dílo má také význam z hlediska vývoje vědeckého diskurzu k vizigótskému tématu. Z novějších britských autorů je klíčový medievalista Roger Collins. Předměty jeho zájmu je období Karla Velikého a vizigótské toledské království. Na toto druhé

ORLANDIS, José, *Historia del Reino Visigodo español: los acontecimientos, las instituciones, la sociedad, los protagonistas*, Madrid 2003.

⁷⁸ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, Madrid 1989.

⁷⁹ RIPOLL, LÓPEZ, Gisela, *La necrópolis visigoda del El Carpio de Tajo*, in: *Revista de arqueología*, Vol. 4, Madrid 1983.

RIPOLL, LÓPEZ, Gisela, *La arquitectura funeraria de Hispania entre los siglos V y VIII: aproximación tipológica*, in: *Homenaje Pere de Palol i Sallèles*, Barcelona 1996.

RIPOLL, LÓPEZ, Gisel, *The Transformation of the City in Hispania between the 4th and the 6th century*, in: PANZRAM, S. (ed.), *The Power of Cities: The Iberian Peninsula from Late Antiquity to the Early Modern Period*, Leiden 2019.

⁸⁰ CLAUDE, Dietrich, *Geschichte der Westgoten*, Stuttgart 1970.

CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, Sigmaringen 1971.

⁸¹ KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, Paderborn 2008.

⁸² THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, Oxford 1969.

téma publikoval řadu děl⁸³ a zaměřuje se především na pád království a arabskou invazi. Pro toto téma proslul propagováním textu Mozarabské kroniky jakožto klíčového pramene. Je nutné ještě zmínit britského historika Harolda V. Livermora, který se věnuje španělským a portugalským dějinám od středověku po novověku. Je autorem práce, která se věnuje i vizigótskému království v Hispánii⁸⁴. Sám v úvodu uvádí, že jeho dílo vzniklo jako reakce na publikaci *The Goths* od Petera Heathera. Livermorova kniha však nedosahuje takových kvalit. Věnuje se například i kariérám a původům jednotlivých králů, avšak některé jeho teorie připomínají spíše „střílení od boku“ než závěry vycházející z pramenné kritiky.

⁸³ COLLINS, Roger, *Early Medieval Spain: Unity in Diversity, 400–1000*, London 1983.

COLLINS, Roger, *The Basques*, Oxford 1986.

COLLINS, Roger, *The Arab Conquest of Spain, 710–797*, Oxford 1989.

COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, Malden 2004.

Je třeba zmínit, že Collinsovi vyšly v češtině i dvě jeho publikace.

COLLINS, Roger, *Baskové*, Praha 1997.

COLLINS, Roger, *Evropa raného středověku 300–1000*, Praha 2005.

⁸⁴LIVERMORE, Harold, *Twilight of the Goths: The Rise and Fall of the Kingdom of Toledo c. 565–711*, Bristol 2006.

3 Nejstarší gótské dějiny

„*Ex hac igitur Scandza insula quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum cum rege suo nomine Berig Gothi quondam memorantur egressi.*“

„Z tohoto ostrova Scandza tedy jako z jakési dílny kmenů nebo spíše jako z lůna národů se s svým králem jménem Berig jednou Gótové vyrazili, jak se pamatuje.“

JORDANES, *Getica*, 25.

3.1 Prapůvod kmene

Nejstarší zmínky o kmeni Gótů nalezneme u římských autorů. Tu nejstarší máme dochovanou u římského senátora a vzdělance Gaia Plinia Secunda. Ten v geografické části svého díla *Naturalis historia* zmiňuje kmeny z Germánie. Uvádí pět velkých germánských skupin, a to Vandaly, Inguaeuvony (kmeny na pobřeží Severního moře), Istaevony (kmeny mezi Rýnem a Vezrou), Hermiony (kmeny kolem Labe) a Peukiny (kmeny mezi Dněstrem a Dunajem). Mezi kmeny Vandalů zařadil pak Plinius Burgundy, Varinny, Chariny a Gutony⁸⁵. Pliniovi *Gutones* jsou tedy nejstarší zmínkou o kmeni Gótů. Plinius své dílo vydal v roce 77 a věnoval ho císaři Titovi, sám se v 50. letech 1. století účastnil bojů proti germánským kmenům na Rýně. Z toho by vyplývalo, že nám dává sice stručný, ale autentický obrázek rozdělení germánských kmenů z 2. poloviny 1. století našeho letopočtu.

Nejvíce informací o ranných Gótech máme od Cornelia Tacita. Císařský dějepisec zmiňuje kmen *Gotones*⁸⁶, který žil za kmenem Lugiů. Gotoné však nežili na samotném pobřeží Okeánu (Baltského moře), tam se nalézala sídla Lemoviů a Rugiů. Jako charakteristiku těchto kmenů uvádí Tacitus, který si potrpí na rozbor politických zřízení, že u nich byl kladen daleko větší důraz na osobu krále než u jiných Germánů. Tacitus zmiňuje Gotony i jinde a zařazuje je i do dějinných událostí římské říše. V roce 18 podpořili Gotoni germánského šlechtice Katvaldu při jeho vpádu na území Markomanů a pomohli mu svrhnout vlivného krále Marobuda⁸⁷. Katvalda sám byl patrně Markomanem a ne členem kmene Gotonů⁸⁸. Katvalda

⁸⁵ PLINIUS, SECUNDUS, Gaius, *Naturalis historia*, IV, 14.

„*Germanorum genera quinque: Vandili, quorum pars Burgodiones, Varinnae, Charini, Gutones.*“

„Je pět velkých rodů Germánů: jedni z nich jsou Vandilové, jejichž částí jsou Burgundioni, Varinni, Charini a Gutoni.“

⁸⁶ TACITUS, *Germania*, 44.

„*Trans Lygios Gotones regnantur, paulo iam adductius quam ceterae Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii et Lemovii; omniumque harum gentium insigne rotunda scuta, breves gladii et erga reges obsequium.*“

„Za Lugiů žijí pod svými králi Gotoni, s již trochu utaženější vládou než u ostatních kmenů Germánů, ne však tak, aby to překročilo jejich svobodu. Dále za nimi u Okeánu jsou Rugiové a Lemoviové; všechny tyto kmeny se vyznačují kulatými štíty, krátkými meči a poslušností vůči svým králům.“

⁸⁷ TACITUS, *Ab excessu divi Augusti*, II, 62.

⁸⁸ DROBERJAR, Eduard, *Příběh o Marobudovi a jeho říši*, s. 166.

je totiž označen Tacitem jako vyhnanec, Marobud ho přinutil odejít ke Gotonům do exilu. Neznáme tak bohužel nejstaršího gótského předáka již z 1. století, ale můžeme alespoň Katvaldu počítat jako politického reprezentanta kmene.

V souvislosti s Markomany a Marobudem zmiňuje staré Gotony ještě zeměpisec Strabon. Dle něj si Marobud podmanil pod svou svrchovanost okolní germánské kmeny, mezi které Strabon započítává kmen Butonů, v řečtině *Βουτωνες*⁸⁹, přičemž slovní rozdíl mezi Butony a Gotony je jen v prvním písmeně a předpokládá se, že Strabón zde očividně mluvil o Gotonech. To by vysvětlovalo i roli Gotonů v Katvaldově převratu, kde působili jako součást Marobudovy kmenové říše.

Posledním z klasických autorů, u kterého můžeme najít zmínky o Gótech, je zeměpisec Klaudios Ptolemaios. Ten se zmiňuje o kmeni Gutů *Γουται*⁹⁰, který žil na ostrově Skandia⁹¹. Rovněž u něj nalezneme zmínky o kmeni Gythonů *Γυθωνες*, jenž žil u řeky Visly⁹². Dle Klaudia přitom Gythoni již nepatřili mezi kmeny Germanie, ale byli autorem umístěni mezi kmeny Sarmatie na východ od Visly mezi Venedy a Finny. To však neznamená, že Gythony považoval Klaudios Ptolemaios za sarmatský kmen, pouze žili na území Sarmatie. Klaudiovy zmínky o ranných Gótech jsou považovány za problematické, neboť zde mluví o dvou kmenech. Pro období 2. století používají doboví autoři pro kmeny, které my považujeme za gótské, delší formu názvu, tedy formu *Gutones* či *Gotones*. Proto se dají s pozdějšími Góty ztotožnit spíše Klaudiovy *Γυθωνες*⁹³. *Γουται* z ostrova Skandia se naopak dají považovat za předky jednoho skandinávského kmene, který je Prokopiem nazýván Gauti a Jordanem Gautigóti. Přesto se tento kmen nejvíce proslavil pod jménem Géati, pod kterým je znám z anglosaského eposu *Beowulf*.

Lze-li nějak shrnout dosavadní svědectví pramenů, v 2. polovině 1. století se nám objevuje kmen, který se jmenoval Gutoni. Jeho existence je doložena hned čtyřmi antickými autory. Archeologicky máme tento kmen rovněž doložený a to skrze tzv. wielbarskou kulturu. O ztotožnění této archeologické kultury s Góty se již delší doby nepochybuje. Mezi historiky, kteří ztotožňují wielbarskou kulturu s gótským substrátem, patří i Herwig Wolfram⁹⁴ a Peter

⁸⁹ STRABON, *Geographika*, VII, 1.

⁹⁰ CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, II, 10.

⁹¹ Takto nazývá Klaudios velký ostrov, který má být naproti ústí Visly. Mohlo by se tak jednat o ostrov Bornholm či Gotland. Patrně tím však Klaudios myslel celý Skandinávský poloostrov. Ten pak podobně nazývá i pozdější autor Jordanes jako ostrov *Scandza*.

⁹² CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, III, 5.

⁹³ CHRISTENSEN, Arne, *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths: Studies in a Migration Myth*, s. 39.

⁹⁴ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 28–30.

Heather⁹⁵. Gutoni, jak byli v předchozí větě nazváni gótským substrátem, netvořili jen předky Gótů, ale patrně i jim příbuzných kmenů jako byli Gepidové a Rugiové. Jedny z prvních výzkumů ohledně nálezů této kultury prováděl na přelomu 19. a 20. století německý archeolog Gustaf Kossina. Přesto nejvýznamnější poznatky o této archeologické kultuře máme až z polských výzkumů ze 70. a 80. let minulého století od archeologů Ryszarda Wołagiewicz a Kazimierza Godlowskeho. Nejstarší nálezy wielbarské kultury se našly v oblasti ústí Visly a v Pomořansku, tedy na úplném severu Polska. Z této nepřilíš velké oblasti se wielbarská kultura začala v 2. století šířit dále na jih do oblasti, kde se předtím nacházela przeworská kultura. Ta je badateli nejčastěji identifikována s germánským kmenem Vandalů, ovšem obsahovala patrně daleko více pozdější kmenů, jako byli Lugiové a Burgundi, a byl zde zaznamenán i silný keltský vliv, patrně od středoevropských kmenů Bójů a Volsků. V 2. polovině 2. století začali lidé z wielbarské kultury zabírat území kolem toku Visly a rozšířili se do oblasti Mazovska (dnešní střed Polska), částečně zde vybudovali nové osady nebo se usadili v opuštěných sídlech przeworské kultury, jak dokládají archeologické nálezy⁹⁶.

Výklad historického pozadí šíření Gutonů na jih se různí. Mezi polskými archeology je rozšířen názor, který první publikoval Kazimierz Godlowski, a to, že lidé wielbarské kultury jednoduše dobyli osady kultury przeworské a předchozí obyvatelstvo odsud vyhnali. Ovšem, když se na tuto výměnu obyvatelstva ve středním Polsku podíváme z širší celoevropské perspektivy, uvědomíme si, že patrně došlo k velké migraci obyvatelstva ve střední a východní Evropě. Tato druhá velká germánská migrační vlna (první velkou zaznamenanou migrací Germánů bylo tažení Kimbrů a Teutonů v letech 113 až 101 př. n. l.) nebyla tak rozsáhlá jako pozdější Stěhování národů, šlo jenom o posun většiny kmenů směrem na jih k Dunaji.

K těmto posunům došlo v souvislosti s markomanskými válkami císaře Marca Aurelia v letech 166 až 180. O tom, že tyto posuny se netýkaly jenom oblasti Visly, nemůže být pochyb. Už jenom germánský nájezd z roku 166, který celou tuto válku odstartoval, je toho důkazem. Dio Cassius totiž uvádí, že toho roku 6 000 germánských válečníků z kmenů Langobardů a Ubiů překročilo Dunaj a vpadlo do provincie *Pannonia*. Velitel římského jezdeckva v Pannonii Marcus Macrinus Avitus Vindex je však v té době ještě snadno porazil⁹⁷. Tacitus, který svoje dílo *Germania* sepsal o 70 let dříve, však tyto dva kmeny umísťuje na druhý konec Germánie. Ubiové dle Tacita žili na římské straně Rýna a podíleli se na obraně *Colonia*

⁹⁵ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 28–31.

⁹⁶ ANDRZEJOWSKI, Jacek, *The Gothic migration through Eastern Poland – the archeological evidence*, s. 226–231.

⁹⁷ DIO CASSIUS, *Historia Romana*, 72, 3.

Agrippina (dnešní Kolín nad Rýnem) a Langobardi měli svoje sídla na dolním Labi⁹⁸. To, že langobardští a ubijští válečníci zaútočili v roce 166 přes Dunaj, sice samo o sobě není důkazem, že by tyto dva kmeny migrovaly, ale dokazuje to vysokou mobilitu germánských válečnických družin.

Zmiňované přesuny jsou doloženy i archeologicky. Lidé z przeworské kultury se přesunuli ze středního Polska na západ a na jih k Dunaji. Dosvědčují to nálezy przeworské kultury na území Saska⁹⁹. I u dalších kmenů zaznamenáváme posun obyvatel. Například archeologické nálezy z germánských pohřebišť na území Čech dokazují, že zde ve 3. století bylo výrazně méně válečnických hrobů¹⁰⁰. To značí, že válečnické družiny Markomanů odešly z Pražské kotliny.

Však zpátky ke Gótům. V pramenech není nikde doložena jejich účast na markomanských válkách, nezmiňuje je ani Dio Cassius a neobjevují se ani v životopisech císařů Marca Aurellia a Commoda v rámci sbírky *Scriptores historiae Augustae*. Přesto však první vlna Gótů pronikla do středního Polska. Nálezy wielbarské kultury z doby konce 2. století se našly u polských vesnic Łajski, Drozdowo, Szelków Nowy a Kołożąb¹⁰¹. V těchto oblastech okolo Varšavy se zastavil pochod Gótů jen na krátkou chvíli. Patrně zde zůstali jen na období jedné generace. Ve 3. století totiž již většina historiků připisuje Gótům novou archeologickou kulturu, a to kulturu černjachovskou¹⁰². Ta se rozkládala na území dnešní Ukrajiny, a to v prostoru od řeky Dunaj přes Dněpr až téměř k řece Don.

3.2 Gótská kmenová legenda dle Jordana

Poslední literární zmínkou o Gótech v 2. století je již zmiňovaný zápis z díla geografa Klaudia Ptolemaia, který mluví o kmeni Gutů na ostrově Skandia a kmeni Gythonů u Visly. Předpokládá se, že Klaudios napsal svoje dílo *Geographiké* v Alexandrii kolem roku 150. Další literární zmínka o Gótech je až z roku 238. V tomto roce kmeny ze Skythie vyplenily řecké

⁹⁸ TACITUS, *Germania*, 28 a 40.

⁹⁹ KOCH-HEINRICH, Friederike, *Vandalen, Burgunden & Co.: Die Oberlausitz in den ersten sechs Jahrhunderten nach Christus*, s.80–83. Do období konce 2. století se datují naleziště przeworské kultury na lokacích Seidau, Radibor a Litten. Tato naleziště se nacházejí v oblasti města Bautzen (Budyšín) v Sasku.

¹⁰⁰ DROBERJAR, Eduard, *Věk barbarů*, s. 25–26.

Droberjar na vysvětlení tohoto fenoménu uvádí dvě možnosti. Buď markomanští válečníci odešli na jihovýchod k římské hranici, kde by našli uplatnění k nájezdům, nebo došlo ke změně pohřebních tradic, kdy se dočasně přestaly dávat do hrobů zbraně.

¹⁰¹ ANDRZEJOWSKI, Jacek, *The Gothic migration through Eastern Poland – the archeological evidence*, s. 231–233.

Lokalita Łajski se nachází u soutoku řek Visla a Narew, lokalita Dobrowo leží na středním toku řeky Narew, Kołożąb je umístěn u říčky Wskra a Szelków Nowy je na dolním toku řeky Narew. Všechna tato naleziště se nacházejí v blízkosti Varšavy a v jejich starších vrstvách je doložena przeworská kultura.

¹⁰² HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 28–34.

město Histria ležící poblíž ústí Dunaje¹⁰³. Mezi skythské kmeny v té době nepochybně patřili i Gótové. Tudíž tu máme devadesátileté období, kdy o Gótech nemáme vůbec žádné písemné zprávy. Za informacemi se musíme poohlédnout jinam. Jednou z možností jsou archeologické nálezy z černjachovské kultury.

Další možností je nahlédnout do prvních kapitol Jordanových *Getik*. Zde autor píše v 6. století Jordanes popisuje mýtické počátky gótského kmene. Vypráví o tom, že kmen Gótů přišel do Evropy z ostrova Scandza (Skandinávský poloostrov). V 19. století a ještě v 1. polovině 20. století byla tato informace přejímána i historiky. Pravlast Gótů se pak hledala na ostrově Gotland či ve švédském kraji Götaland. Nicméně jak bylo doloženo výše, poprvé je existence Gótů doložena až v oblasti ústí Visly. Postupem doby se mezi vědeckou obcí vytvořila řada kritiků, kteří zpochybnili výpovědní hodnotu Jordanových prvních kapitol stejně jako hledání gótské pravlasti ve Skandinávii. Nejhlasitějším, alespoň co se týče literární tvorby, Jordanovým kritikem je významný kanadský historik Walter Goffart. Nejprve se však podíváme, co Jordanes o počátcích Gótů tvrdí sám.

Spis *Getica* vznikl patrně v roce 551 v Konstantinopoli jako přepracování a zkrácení dvanáctidílného díla Cassiodora Senatora *Historia Gothorum*, které se do dnešních dnů nedochovalo. To ostatně Jordanes přiznává¹⁰⁴, ale řada dnešních historiků dospělo k závěru, že některé kapitoly jsou Jordanovým vlastním výtvorem. Rozlišit, co tedy napsal Cassiodorus a co je dílem samotného Jordana, je však nemožný úkol. Jordanes svoji pravlast Gótů – ostrov Szandza – dokonce označuje za dílnu kmenů a luno národů¹⁰⁵ a vyjmenovává pak všechny kmeny tohoto ostrova. Jde o kmen Adogit, kmeny Skrerefennů, Suehansů, Theusteů, Vagothů, Bergiů, Hallinů, Liothidů, Ahelmilů, Finnaithů, Fervirů, Gautigothů, Mixů, Evagrů, Otingů, Ostrogótů, Raumariků, Aeragnarikiů, Finů, Vinolovithů, Suetidů, Dánů, Herulů, Granniů,

¹⁰³ Autorem, který tuto událost zmiňoval, byl Publius Herrenius Dexippus. Jeho dílo se však nedochovalo a je známo pouze z fragmentů a citací. Tato konkrétní pasáž bývá označována jako *fragment 14* a dochovala se v *SHA* ve *Vita Maximi et Balbini*, XVI. Epizodická vláda senátorských císařů Pupiena a Balbina se datuje do léta roku 238. Proto tento barbarský nájezd na římské území musí být rovněž datován do tohoto roku. Sám autor této kapitoly *SHA*, který se podepsal jako Iulius Capitolinus, uvádí, že tuto informaci převzal od řeckého historika Dexippa. Životopisy z korpusu *SHA* nejsou všeobecně považovány za spolehlivý historický pramen, nicméně Dexippus jako jeden z předních athénských občanů své doby se osobně zúčastnil války proti zadunajským kmenům v polovině 3. století. Tudíž vypovídající hodnota jeho díla by neměla být zpochybněna. Dexippus byl autorem tří děl: *Τὰ μετ' Ἀλέξανδρον* (Dějiny po Alexandrovi), *Σκυθικά* (Skythské dějiny) a *Χρονική ἱστορία* (Historická kronika), přičemž dílo *Skythika* mělo popisovat římskou válku proti zadunajským barbarským kmenům z let 238 až 275 a jeho *Chronika* měla popisovat dějiny císařského Říma až do doby císaře Claudia Gothica. Kupodivu tato pasáž je řazena do díla *Chronika* a nikoliv *Skythika* (DINDORF, Ludwig, *Historici Graeci minores*, s. 177).

¹⁰⁴ JORDANES, *Getica*, 1.

¹⁰⁵ Tamtéž, 25.

„Ex hac igitur Scandza insula quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum...“

„Z tohoto ostrova Scandza tedy jako z jakési dílny kmenů nebo spíše jako z luno národů...“.

Augandzů, Eunixů, Taetelů, Rugiů, Arochů a Raniů. Je zde vyjmenováno přesně 30 kmenů. Klaudios Ptolemaios, kterého při popisu Scandzy zmiňuje i Jordanes, však pro ostrov Skandia uvádí jen sedm kmenů a konkrétně to jsou kmeny *Χαιδεῖοι* (Chaideiové), *Φαρόναι* (Favoni), *Φιραιῖοι* (Firaisové), *Φίννοι* (Finni), *Γούται* (Gúti), *Δαυκίωνες* (Daukióni) a *Λευῶνοι* (Levóni)¹⁰⁶. Z 30 Jordanových kmenů však svou historickou roli hrálo jen pět: Ostrogóti, Finové, Dáni, Herulové a Rugiové¹⁰⁷. Vystává otázka, kde se u Jordana objevilo hned 30 kmenů z ostrova Scandza. Obvykle se předpokládalo, že tato jména pocházejí z gótských kmenových písní. Avšak Peter Heather přichází se zajímavou myšlenkou, že Cassiodorus si jména skandinávských kmenů zjistil od krále Roduulfa, který přebýval na Theodorichova dvoře¹⁰⁸. V závěru této pasáže totiž Jordanes hovoří o jistém Roduulfovi, královi kmene Raniů, který opustil svůj kmen a odešel ke gótskému králi Theodorichovi¹⁰⁹. To by znamenalo, že tyto kmeny by byly nejen historické, ale Jordanes by tak zachytil složení obyvatelstva Skandinávie na přelomu 5. a 6. století.

Svůj spis o gótských dějinách začíná Jordanes tím, že se legendární král Berig přeplavil se svým kmenem na evropské pobřeží do země zvané Gothiscandza. V této zemi bojovali Gótové proti sousedním kmenům Ulmerugů a Vandalů. Filimer, pátý král po gótském příchodu do Gothiscandzy, odvedl svůj lid na jih do země Oium ve Skythii. Tady Filimer porazil místní kmen Spalů a získal pro svůj kmen nový domov. V další generaci odešli Góti ze Skythie do Thrákie a Dákie, kde jim dle Jordana vládl král Zalmoxis¹¹⁰. Zde Jordanovo vyprávění nabírá nový rozměr, neboť se snaží propojit příběh gótského kmene s klasickými antickými dějinami. Zalmoxis byl totiž thrácký bůh, jehož kult byl známý i mezi starověkými Řeky¹¹¹. Cituje klasické autory a dochází k tomu, že Gótové jsou najednou ztotožnění s thráckým kmenem

¹⁰⁶ CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, II, 10.

¹⁰⁷ Dle některých jazykovědných teorií však ostatní kmeny mají svůj význam v etymologickém výkladu skandinávských toponym. To tvrdí například Velká norská encyklopedie (HENRIKSEN, Petter, *Store norske leksikon*, 4. vydání, 2005–2007).

¹⁰⁸ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 36.

¹⁰⁹ JORDANES, *Getica*, 24.

„*Ranii, quibus non ante multos annos Roduulf rex fuit, qui contempto proprio regno ad Theodorici Gothorum regis gremio convolvavit et, ut desiderabat, invenit.*“

„*Raniové, jejichž králem před nemnoha lety ještě byl Roduulf, který pohrdl vlastním královstvím a odešel ke králi Gótů Theodorichovi, kde našel to, po čem toužil.*“

Prokopios hovoří také o jistém králi Rodulfovi, který však byl vládcem Herulů ve střední Evropě a také byl současníkem Theodoricha Velikého. Mezi historiky dodnes nepanuje jistota, zda šlo jednu či dvě osoby.

¹¹⁰ Tamtéž, 25–46.

¹¹¹ O Zalmoxidovi vypráví již otec historie Hérodotos (HÉRODOTOS, *Historiaie*, IV, 94). V Hérodotově podání byl Zalmoxis původně člověkem a otrokem řeckého mudrce Pythágora. Pak odešel zpět ke svému lidu a své příznivce učil o nesmrtelnosti duše a po své smrti se stal bohem. Hérodotos tvrdí, že jeho hlavními uctívači byl thrácký kmen Getů. Zalmoxida zmiňují i další klasičtí řečtí autoři jako například Platón či Diogénes Laertios. To znamená, že jeho kult připomínají orfická mystéria byl mezi Řeky dobře znám.

Getů. Jordanes zde odkazuje na římské básníky Vergilia a Lucana a začleňuje Góty do událostí řecko-perských válek, o kterých psal Hérodotos. Toto vyprávění, které má jednoznačně dokázat starobylost Gótů a prokázat, že si zaslouží své místo ve středomořském antickém světě, je očividně dílem Cassiodora Senatora. Cassiodorus proslul i jako velký znalec literatury a antické kultury, což dokládají i jeho dochované spisy.

Dále Jordanes ze starých gótských dějin uvádí, že za vlády svého krále Tanausise se Gótové střetli na Kavkaze s egyptským faraonem Vesosisem¹¹². Gótové Egyptany porazili a na čas ovládli Asii, dle Jordana pak byl Tanausis uctíván jako jeden z gótských bohů¹¹³. *Getica* rovněž začleňuje kmen Gótů do řeckých mýtů a epických básní. Gótové se měli pod vládou svého krále Telepha¹¹⁴ účastnit Trójské války na straně Trójanů. Gótové pak za 630 let měli bojovat proti perským achajmenovským králům Kýrovi a Dáreiovi I. Gótové jako Getové se pak střetli s makedonskými králi Filipem II. a Alexandrem Velikým. Slavný dobyvatel Alexandr Makedonský kupodivu skutečně v roce 335 př. n. l. bojoval na březích Dunaje proti kmeni Getů. Jordanes pak Gótům přidává za krále skutečné historické osobnosti jako byli Sitalkés, král thrácké kmene Odrýsů, který vládl v 2. polovině 5. století, nebo Burebista, král kmene Dáků z doby Gaia Julia Caesara. Ovšem události, které Jordanes spojuje s těmito králi, jsou ze zcela jiných historických období a Jordanes do těchto králů slučuje několik různých osobností.

¹¹² JORDANES, *Getica*, 47.

Legendární egyptský král Vesosis byl známý antickému světu již z Hérodota, který mluvil o egyptském králi Sesóstrisovi. Ten byl velký dobyvatel, který si z Egypta podmanil oblast Rudého moře, Malou Asii, část Evropy a pronikl i na Kavkaz. Hérodotos vládu tohoto krále dokládá tím, že se po něm zachoval skalní reliéf v Malé Asii mezi Smyrnou a Sardami s egyptskými hieroglyfy. Patrně však šlo o staré chetitské ruiny (HÉRODOTOS, *Historiaie*, II, 102–110). Pozdější řecký historik Diodoros Sicilský o něm mluví jako o králi Sesósovi, jednom z prvních egyptských králů a jako o nejmocnějším z nich. Diodoros dokonce tvrdil, že Sesósis dobyl celý svět kromě několika mála ostrovů a měl větší říši než Alexandr Veliký (DIODOROS SICULUS, *Bibliothèque*, I, 53–55). Jordanes či Cassiodorus však tento příběh převzali od římského historika Justina. U něj nalézáme, že egyptský král Vesosis a skythský král Tanaus byli jedni z prvních lidských králů a rozdělili si svět na severní a jižní polovinu (IUSTINUS, Marcus Iunianus, *Epitoma historiarum Philippicarum*, I, 1).

¹¹³ Z poznámky výš vyplývá, že Jordanův gótský král Tanausis byl původně skythský král Tanaus. Dokonce i hispánský učenec Isidor ze Sevilly ve své kronice hovoří o tomto králi jako Tanusovi, králi Skythů, který byl současníkem biblického praotce Serúga. V Bibli byl Serúg pradědem Abraháma. (ISIDORUS, *Chronica maiora*, 26). Z celkové podoby jmen tohoto skythského krále vyplývá, že byl úzce propojen s ruskou řekou Don, které Řekové říkali Tanais „*Távaiς*“. To znamená, že Jordanovo tvrzení, že král Tanausis byl Góty uctíván jako bůh, se může vztahovat i na stejnojmennou řeku.

¹¹⁴ V řeckých mýtech byl Telephos synem héraa Hérakla a princezny Augé. Později se stal králem Mýsie (území na západě Malé Asie) a ještě před událostmi popisovanými v Homérově *Iliadě* pomáhal Trójanům a byl v boji raněn mladým Achilleem. Achilleus ho pak však jako Héraklova syna ošetřil a vyléčil. Telephos sice nevystupuje v homérských eposech, ale jeho příběh byl často námět athénských tragédií. V *Getice* je za gótského krále považován z důvodu záměny Mýsie za Moesie. Moesia byla římská provincie na břehu Dunaje, kterou po určitou dobu okupovali Gótové. Jordanes hovoří o Telephovi jako o králi Moesie: „*Huius [Telefi] itaque regnum Moesiam appellavere maiores...*“ JORDANES, *Getica*, 60.

Po ukončení tohoto propojení antické literární tradice s příběhy gótského kmene se konečně *Getica* dostává k daleko zajímavější látce. Je zde uveden výčet rodokmenu gótských náčelníků. Tyto náčelníky považovali Góti podle textu *Geticy* za polobohy, kterým se říkalo *ansis*. Výčet těchto legendárních vládců začíná Gaptem, pak následuje jeho syn Hulmul a vnuk Amal¹¹⁵. Jak Amalovo jméno napovídá, tato genealogie pokračuje do ostrogótské královské dynastie Amalů, která vyústila do krále Theodoricha Velikého, který v letech 488 až 526 vládl v Itálii. Kupodivu ani jeden z polobožských náčelníků není zmíněn mezi gótskými králi v předchozích kapitolách. Toto porušení souvislosti textu by mohlo na první pohled naznačovat, že rodokmen gótských polobožských náčelníků je vsuvka, kterou doplnil sám Jordanes. Ovšem smyslem tohoto rodokmenu je dokázat, že zeť krále Theodoricha Velikého Eutharich byl příbuzným s královským rodem Amalů. V *Getice* stojí, že Eutharich, gótský šlechtic z Hispánie, byl potomkem gótského krále Ermanericha, který je řazen do dynastie Amalů. Tento rodokmen je však považován současnými historiky za fiktivní a jde o snahu vylepšit Eutharichovu pozici mezi Ostrogóty¹¹⁶. Avšak Jordanes neměl žádný důvod, aby si vymýšlel Eutharichovo příbuzenství s Theodorichem. Toto bylo očividně dílem Theodorichova dvořana Cassiodora. Výrazné porušení kontinuity textu se pak dá vysvětlit Jordanovými nedostatky jakožto autora.

3.3 Spor o Jordanovo dílo

Jak již bylo naznačeno výše, v nedávné době nejdůkladnější rozbory Jordanova díla provedl kanadský historik Walter Goffart¹¹⁷. Goffart vidí *Getice* dva základní problémy.

¹¹⁵ JORDANES, *Getica*, 79–80.

„*Horum ergo heroum, ut ipsi suis in fabulis referunt, primus fuit Gapt, qui genuit Hulmul. Hulmul vero genuit Augis: at Augis genuit eum, qui dictus est Amal, a quo et origo Amalorum decurrit: qui Amal genuit Hisarna: Hisarnis autem genuit Ostrogotha: Ostrogotha autem genuit Hunuil: Hunuil item genuit Athal: Athal genuit Achiulf et Oduulf: Achiulf autem genuit Ansila et Ediulf, Vultuulf et Hermenerig: Vultuulf vero genuit Valaravans: Valaravans autem genuit Vinitharium: Vinitharius quoque genuit Vandiliarium: Vandalarius genuit Thiudemer et Valamir et Vidimir: Thiudimir genuit Theodericum.*“

„Z těchto héroů, jak je sami ve svých pověstech nazývají, byl první Gapt, který zplodil Hulmula. Hulmul zplodil Augise a Aguis toho, který se nazýval Amal; a od něj pak pochází rod Amalů. Tento Amal zplodil Hisarnu, Hisarna též zplodil Ostrogothu, Ostrogotha Hunuila, Hunuil též Athala, Athal zplodil Achiulfa a Oduulfa. Achiulf zplodil Ansilu, Ediulfa, Vultuulfa a Ermanericha. Vultuulf zplodil Valaravanse, Valaravans Vinitharia, Vinitharius též zplodil Vandiliaria. Vandiliarium zplodil Thiudimere, Valamira a Vidimira. Thiudimir zplodil Theodoricha.“

¹¹⁶ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 63.

¹¹⁷ LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Making a Gothic History: Does the Getica of Jordanes Preserve Genuinely Gothic Traditions?*, s. 185.

Liebeschuetz tvrdí, že Goffartova publikace *The Narrators of Barbarian History* je, co se týče Jordanovy *Geticy* bez pochybností základní prací, i když s ní Liebeschuetz občas nesouhlasí. Goffart na téma Jordana a Cassiodora vytvořil ještě článek *Jordanes's Getica and the Disputed Authenticity of Gothic Origins from Scandinavia* publikovaný v americkém časopise *Speculum*. Goffart později článek znovu nechal otisknout jako jednu kapitolu v své monografii *Barbarian Tides*.

Prvním z nich je to, že Jordanes a Cassiodorus byli dle jeho názoru naprosto rozdílné osobnosti s rozdílnými záměry svoje pro svojí historickou práci¹¹⁸. Cassiodorus byl římský senátor ze vznešené a staré rodiny, aktivní ve vysoké politice, podporovatel gótské dynastie Amalů s cílem dokázat starobylost Gótů, a to že jejich místo leží v římském světě a jejich vláda je nejen možnou, ale i výhodnější alternativou ke konstantinopolskému režimu¹¹⁹. Oproti němu byl Jordanes muž neurozeného a germánského původu a zastával funkci nižšího úředníka *notaria*, působil v samotné Konstantinopoli a jeho dílo *Getica* nebylo oslavou Gótů, ale naopak Justiniánovy unifikační politiky, a svou prací se snažil dokázat, že Gótové jsou v říši cizorodým tělesem, které odjakživa patřilo mimo římský svět. Druhým problémem, na který Goffart poukazuje, je rozsah *Geticy*. Sám Jordanes uvádí, že Cassiodorovo ztracené dílo mělo 12 knih¹²⁰, které on sám zkrátil do 60 kapitol. Mezi badateli zkoumající dějiny Franků a merovejské dynastie je obvyklou praxí srovnávat práce Řehoře z Tours a jeho pokračovatele, autora Fredegarovy kroniky. Řehoř sepsal svoje dílo do 10 knih a tyto knihy shrnul autor Fredegarovy kroniky do tří knih. Toto uvádí Goffart pro srovnání, že Jordanes shrnul 12 knih do jedné¹²¹. Muselo dojít tedy k vypuštění značného množství informací z původního Cassiodorova díla a Jordanes, i když pokračoval v osnově a konceptu Cassiodora Senatora, provedl důkladnou selekci textu, aby zapadal do jeho koncepce gótských dějin.

Otázku autorského vztahu mezi Cassiodorem a Jordanem řešili již němečtí historici 19. století jako byli Rudolf Köpke a Theodor Mommsen. Dle jejich názoru patřilo autorství Cassiodorovi a Jordanes jeho dílo jen zkrátil bez výraznějšího vlastního zásahu. Goffart naopak předpokládá výrazný Jordanův vliv na podobu *Geticy* a myslí si, že Jordanes pracoval i s dalšími zdroji, ke kterým Cassiodorus neměl přístup, a *Getica* není jen zkrácením Cassiodorových Gótských dějin, ale nezávislou a originální prací¹²². V realitě je odlišení Cassiodora a Jordana v *Getice* nesmírně obtížné¹²³ a s jistotou se dá k jednomu z obou autorů přiřadit jen velmi málo pasáží.

Zpět však ke skandinávskému původu Gótů. Původ Gótů z ostrova Scandzy a jejich putování přes moře na pevninskou Evropu se v pramenech nalézá pouze u Jordana. Goffart s původem Gótů ze Scandzy-Skandinávie nesouhlasí. Tvrdí, že kronikáři jednotlivých

¹¹⁸ GOFFART, Walter, *The Narrators of Barbarian History*, s. 28–29.

¹¹⁹ BARNISH, Samuel, *Cassiodorus: Variarum*, s. 15. Barnish doslova označuje Cassiodoru sbírku *Variarum* za apologii gótské vlády v Itálii.

¹²⁰ JORDANES, *Getica*, 1.

¹²¹ GOFFART, Walter, *Jordanes's Getica and the Disputed Authenticity of Gothic Origins from Scandinavia*, s. 385.

³⁸ Tamtéž, s. 383–385.

¹²³ LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Making a Gothic History*, s. 187.

germánských kmenů vždy hledali jejich původ v daleké, starobylé a exotické zemi. Autor Fredegarovy kroniky považoval Franky za potomky uprchlíků z trójské války, Paulus Diaconus přiřadil Langobardům, o kterých psal, původ z ostrova *Scadinavia* a uvádí, že jejich jméno je od samotného boha Wotana, Widukind z Corvay označuje Sasy za potomky vojáků Alexandra Velikého¹²⁴. Daleký a tajemný původ tak náleží většině germánských kmenů, ovšem není brán v potaz a je považován pouze literární invenci kronikářů. Goffart se tak ptá, proč by skandinávský původ Gótů měl být považován za reálný jen proto, že na rozdíl od ostatních germánských kmenových legend působí na první pohled reálně. Vybral si zde metodu *lectio difficilior*, kdy obtížnější řešení je správným řešením, přičemž však tato vědecká metoda je proti Ockhamově břitvě. Dalším vědcem, který stejně jako Goffart skandinávský původ odsuzuje, je dánský historik Arne Christensen. Dle jeho názoru je původ Gótů ze Scandzy Cassiodorovým literárním výtvozem, ke kterému dospěl po studiu římských a řeckých geografů, jako byli Plinius Maior, Pomponius Mela či Klaudios Ptolemaios. Ti všichni hovořili o severním ostrově *Scandinavia* – *Skandia*, kde žil kmen se jménem podobným Gótům. Z podobnosti mezi jmény Gutů/Gautů a Gótů pak Cassiodorus vyvozoval gótský původ ze Skandinávie¹²⁵.

Kupodivu jeden z největších odborníků na Góty rakouský historik Herwig Wolfram se k otázce reálnosti gótského původu příliš nevyjadřuje. A aplikuje na tento případ teorii svého předchůdce Reinharda Wenskuse. Jeho teorie *Traditionskern* tvrdí, že identita germánských kmenů v období stěhování národů nebyla tvořena jejich příbuzností či etnicitou, ale příslušnosti k válečnickým elitám, které se udržovaly vlastní tradice a legendy, které pak byly přijímány ostatními¹²⁶. Wolfram tak dochází k závěru, že legenda o skandinávském původu se tak ani nemusela vztahovat na všechny Góty, ale jen na rodinu Amalů¹²⁷. Původ z ostrova *Scandza* by tak byl amalskou rodinnou legendou. Hovoří o tom, že pro skandinávský původ nejsou žádné důkazy, ale ani není důvod Cassiodorovi a Jordanovi nevěřit. I Wolframův žák Walter Pohl je ke skandinávskému původu Gótů smířlivější. V jeho podání gótský původ ze Scandzy u Jordana vedle identifikace Gótů se Skythy a Gety, jejich zapojení do Trójské války či do jiných starých řeckých legend, což vše vychází z četby klasických autorů, působí značně odlišně a atypicky. Na základě toho ho nemůže považovat za literární invenci římského autora,

¹²⁴ GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, s. 45–48.

¹²⁵ CHRISTENSEN, Arne, *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths: Studies in a Migration Myth*, s. 346–347.

¹²⁶ Wenskus tuto svoji teorii formuloval v knize *Stammesbildung und Verfassung*, která byla vydána ve Vídni v roce 1961. Řada současných historiků s jeho názory nesouhlasí, ale přesto s nimi nadále pracuje.

¹²⁷ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 28–29.

ale za součást originální germánské kmenové legendy a z toho důvodu by mohl být tento původ reálný¹²⁸. Podobné závěry vyvozuje i Wolf Liebeschuetz, který tvrdí, že skandinávský původ Gótů vychází z kmenové legendy a nemůže být jednoduše odmítnut¹²⁹. Je však důležité zmínit, že ani Pohl a ani Liebeschuetz netvrdí, že Gótové opravdu přišli k ústí Visly ze Skandinávie, ale že toto tvrzení mohlo být reálné a nešlo jenom o literární invenci autorů 6. století.

Již několikrát zde byly zmíněny gótské kmenové legendy. O nich se vyjadřuje již Jordanes. Při líčení cesty Gótů k Černému moři uvádí Jordanes, že o této cestě vyprávějí prastaré gótské písně a historik Ablabius¹³⁰. Ablabius jakožto historik není odjinud nijak znám a ani jeho dílo se nedochovalo. Jordanes se však na něj třikrát¹³¹ odkazuje. Dvakrát v souvislosti usazením Gótů u Černého moře a jednou v souvislosti s výboji krále Ermanericha, který zemřel v roce 376. O Ablabiovi můžeme pouze předpokládat, že svoje dílo sepsal někdy mezi léty 370 až 520, přesto se o něm vyskytla řada teorií. Tyto teorie jsou často spojovány s vídeňskou historiografickou školou a Wenskusovou teorií *Traditionskern*. Již první představy o historikovi Ablabiovi formuloval Theodor Mommsen. Ten ve svém úvodu k vydání Jordanova díla popsal Ablabia jako současníka Cassiodora píšícího na závěru vlády Theodoricha Velikého, který sesbíral a sepsal gótské kmenové legendy a Jordanes ho používal jako alternativní pramen vůči Cassiodorovy¹³². Vyskytla se pak i teorie, že Ablabius byl autorem vizigótských dějin tvořící na dvoře krále Euricha či Alaricha II.¹³³, ovšem tato teorie je ojedinělá a nepřilíš uznávaná. Wolfram a jeho žáci ve svém konceptu o kontinuální gótské tradici navázali na Theodora Mommsena. Dle jejich názoru Ablabius se svým literárním zpracováním gótských kmenových písní tvoří přechodový článek mezi orálně tradovanou historií a Cassiodorem. Wolframovi žáci netvrdí, že by Ablabiovo dílo bylo omezeno jen na literární zpracování ústně tradovaných legend. Nepochybují o tom, že Ablabius čerpal z latinsky a řecky píšících historiků 3. a 4. století. Jejich teorie však vytváří koncept kontinuální

¹²⁸ POHL, Walter, *Ethnicity, Theory and Tradition: Response*, s. 228–229.

¹²⁹ LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Making a Gothic History*, s. 192.

¹³⁰ JORDANES, *Getica*, 28.

„*Quemadmodum et in priscis eorum carminibus pene storicu ritu in commune recolitur: quod et Ablavius descriptor Gothorum gentis egregius verissima adtestatur historia.*“

„Takto se o tom vypráví v jejich starodávných písních, složených skoro po způsobu historiků: a toto také Ablabius, skvělý popisovatel kmene Gótů, dosvědčil svým pravdivým výzkumem historie.“

¹³¹ Tamtéž, 28; 82 a 117.

Jordanes jeho jméno uvádí jednou jako Ablabius a dvakrát jako Ablavius. Jednou je označen jako *descriptor historia*, poté jako *storicus* a naposledy jako *istoricus*.

¹³² MOMMSEN, Theodor, *Iordanis Romana et Getica, Proemium*, s. 37–39.

¹³³ HACHMANN, Rolf, *Die Goten und Skandinavien*, s. 59–81 a HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 19.

gótské vlastní historické tradice, která začíná ústní tradicí kmenových písní a přes Ablabia pokračuje ke Cassiodorovy a jejím finálním vyústěním je Jordanova *Getica*¹³⁴.

Problém této teorie je, že je prakticky nepodložená v pramenech a je celkově velmi slabá. Jde tak spíše o narativ současné historiografie. V Jordanově textu vůbec nelze najít spojitost mezi gótskými kmenovými písněmi a Ablabiem. Jordanes pouze tvrdí, že obojí zpracovává téma gótského příchodu k Černému moři. Na to poukazuje druhá historiografická škola vedená Walterem Goffartem. Považují tuto teorii za pouhý vysněný konstrukt Wolframovy školy. V jejich argumentaci stojí, že je daleko pravděpodobnější, že Ablabius byl jedním z latinských geografů a etnografů, kteří popisovali římskou říši¹³⁵. Gótové by pak byli jen jedním z několika Ablabiových témat. To nás přivádí k otázce, kde se odkaz na gótské kmenové písně u Jordana objevil. Extrémním názorem je Goffartovo tvrzení, které považuje staré gótské písně jen za etnografické klišé. Stejně jako jiní starověcí historici i Jordanes se dle Goffarta oháněl autoritou *maiores* – předků¹³⁶. Tudíž informace spojené s těmito písněmi u Jordana nemají dle Goffartova výkladu výpovědní hodnotu. Jordanes, jehož původ je nejasný¹³⁷, mohl být Gótem či Alanem. Během svého působení v provincii *Scythia minor* se mohl díky své rodině, ovšem za předpokladu, že byl Gót, nebo díky gótským válečníkům, kteří zde byli umístěni, seznámit s gótskými kmenovými písněmi. Dle Andrewa Gilleta však Jordanes s největší pravděpodobností přišel s těmito písněmi do styku až při četbě jiných autorů, ať už to byl Ablabius či Cassiodorus¹³⁸. Ablabiusův vztah ke gótské ústní tradici byl popsán výše.

Co se týče Cassiodora, Theodor Mommsen se domníval, že urozený římský senátor nepřicházel do styku s Góty tak často, aby mohl znát jejich kmenové písně, ale opak může být pravdou. Cassiodorus byl totiž aktivním dvořanem v paláci ostrogótského krále Theodoricha v Ravenně. Při společenských akcích v Ravenně, kde nepochybně tyto písně byly zpívány¹³⁹, s nimi Cassiodorus přišel do styku. V antickém světě, kde velké množství obyvatel bylo negramotných, byla literatura určena primárně k četbě před obecnstvem. Theodorich

¹³⁴ LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Making a Gothic History*, s. 189–195.

¹³⁵ GILLET, Andrew, *Ablabius and Jordanes*, s. 492.

¹³⁶ GOFFART, Walter, *Jordanes's Getica and the Disputed Authenticity of Gothic Origins from Scandinavia*, s. 391 a GOFFART, Walter, *The Narrators of Barbarian History*, s. 30.

¹³⁷ Jordanes sám o sobě nikde nehovoří jako o Gótovi. Zároveň, když hovoří o gótských předcích, nikdy je nenazývá moji či naši předci. O své rodině uvádí, že jeho děd Paria sloužil jako sekretář alanskému vojevůdci Candacovi, jeho otec se jmenoval Alanoviamuth (soudí se, že člen kmene Alanů by neměl ve svém jméně název svého kmene jako kořen) a on sám pracoval jako sekretář pro alanského válečníka Gunthigise Bazu a gótského válečníka Andaga (JORDANES, *Getica*, 50).

¹³⁸ GILLET, Andrew, *Ablabius and Jordanes*, s. 484.

¹³⁹ Zpívání kmenových písní v germánské válečnické společnosti patrně bylo běžnou praxí. Galský biskup Sidonius Apollinaris si stěžoval na hlasité zpívání Burgundů (SIDONIUS APOLLINARIS, *Carmina*, XII, 6) a víme, že vandalští králové na svém dvoře v Kartágu zaměstnávali řadu básníků.

a jeho dcera Amalasuintha, kteří rádi dávali na odív svoje římanství, by si patrně nenechali ujít možnost, aby Cassiodorova díla byla předčítána v paláci nahlas¹⁴⁰. Z jednoho Cassiodorova dopisu¹⁴¹, který je adresován jménem krále Athalaricha senátu, se dovídáme, že Athalarich chválí Cassiodora za oslavný rodokmen celého rodu Amalů. Tón této pasáže naznačuje, že Cassiodorus svým způsobem nevytvořil jen panegyrik na živé členy dynastie Amalů, ale i na všechny její zemřelé členy. Patrně kvůli udržení korektních vztahů v rámci ravennského paláce musel ve svých gótských dějinách zmínit i jiné rody gótských velmožů než jenom rod Amalů. Víme totiž, že mezi Ostrogóty existovalo několik významných rodů¹⁴², i když je kromě královské dynastie Amalů neznáme jménem. Ostrogótské elity si nepochybně udržovaly vlastní tradice, se kterými se identifikovaly. Je více než pravděpodobné, že jednotlivé rody si díky orální tradici vytvářely svoje genealogie. Cassiodorus, který se pohyboval v politickém prostředí Gótů byl patrně s těmito tradicemi konfrontován a zpracovat bylo výhodné i pro něj.

Názor *ad extremum* z druhé strany oproti Goffartovy nám přináší Walter Pohl. Gótská orální tradice byla uchováována staršími *maiores*. Ti ji uchovávali, předávali ji dále a zároveň ručili za její autenticitu. Pohl se v obecné rovině své teorie snaží říct, že kmenovou identitu barbarů nevytvářeli jenom Římané svým pohledem zvenku na barbary-neřímány. Identita jednotlivých kmenů byla budována i zevnitř a postupně během procesu etnogeneze začali brát Germáni na tuto identitu větší důraz, aby ochránili její exkluzivitu. Konkrétně pak Pohl tvrdí, že v určité míře musel Cassiodorus při psaní svých dějin vyjít gótským tradicím vstříc a nemohl je ignorovat¹⁴³. Jeho názor však extrémním činí až kritika od Waltera Goffarta. Goffart uvádí, že kdybychom Pohlovu představu brali důsledně, museli bychom si představit, že nad Cassiodorem dohlížel jakýsi koncil gótských stařešinů, který cenzuroval jeho dílo¹⁴⁴. To vše však považuje Goffart za pouhou imaginaci.

¹⁴⁰ Biskup z Ticina (dnešní Pavie) Magnus Felix Ennodius sepsal dodnes dochovaný panegyrik (oslavnou řeč) na krále Theodoricha Velikého. Tato řeč nepochybně byla čtena v Theodorichově paláci.

¹⁴¹ CASSIODORUS, *Variae*, IX, 25.

¹⁴² Ostrogótský válečník *patricius* Tuluin, který byl činný na závěru vlády Theodoricha Velikého patřil do vznešeného gótského rodu. „[Tuluin] ...*Gothorum nobilissima stirpe gloriatur.*“ (CASSIODORUS, *Variae*, VIII, 10).

¹⁴³ POHL, Walter, *Introduction: Strategies of Distinction*, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, s. 7–13.

Pohl tyto myšlenky formuloval v úvodu ke sborníku *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800* z roku 1998. Tento sborník byl písemným vyústěním rozsáhlého projektu *Transformation of the Roman World*, za kterým stála Evropská vědecká nadace (ESF – *European Science Foundation*). Cílem projektu bylo konfrontovat názory Waltera Goffarta a jeho žáků a oponovat jim.

¹⁴⁴ GOFFART, Walter, *Jordanes's Getica and the Disputed Authenticity of Gothic Origins from Scandinavia*, s. 388–389.

4 Římsko-gótské války

„Τῶν δὲ Σκυθῶν τὰ ἐν ποσὶ πάντα ληζομένων, ...“

„A když Skythové [Gótové] všude, kam vkročili, plenili, ...“

ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 32.

4.1 Nájezdy u Pontu

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, nejstarší nám známý střet, který proběhl mezi Góty a Římany a je popsán v narativních pramenech, se udál v roce 238. Tehdy napadli skythské kmeny římské město Histria ležící u ústí Dunaje. Zpráva¹⁴⁵ o tomto vpádu se dochovala v životopise císařů Balbina a Maximina v korpusu *Scriptores historiae Augustae*, ale pochází od athénskému historika Dexippa. Ten se sám zúčastnil válek proti zadunajským kmenům v polovině 3. století. Málokdo z historiků však pochybuje o tom, že v roce 238 Góti poprvé zaútočili na římské území. Patrně nejstarší nepřímou zmínkou o Gótech je nápis na kamenné desce nalezený u vesnice Imtan na jihu Sýrie. Jde o náhrobek člena římské vojenské posádky pevnosti Motha (dnešní Imtan) v provincii *Arabia*. Nápis hovoří o veliteli jménem Erminarius a jeho synovi Gutthovi¹⁴⁶. Obě jména jsou nepochybně germánská a mohla by být i gótská, dle podoby jména Erminarius se jménem gótského krále Ermanericha a podoby jména Guttha s jménem kmene Gótů. Nápis je datován do roku 208, tedy do závěru vlády císaře Septimia Severa. Za předpokladu, že v 3. století by v rámci římské armády germánský důstojník jen stěží velel vojákům jiného etnického původu, patrně šlo o jednotku gótských *gentiles*¹⁴⁷. Takto se označovaly vojenské oddíly formované z kmenů žijících u římských hranic. *Gentiles* jsou známé především ze 4. a 5. století a toto je jedna z nejranějších zmínek o těchto jednotkách. Michael Speidel předpokládá, že tyto oddíly zformoval císař Severus na Dunaji a v roce 196 je odvedl na východ pro svoje tažení proti Parthům a následně je zde rozmístil jako posádky pevností¹⁴⁸. I Peter Heather se domnívá, že Septimius Severus měl jako první

¹⁴⁵ SHA, *Maximus et Balbinus*, 16.

¹⁴⁶ *L'Année épigraphique*, 1911, 244

„Μνημεῖου Γούθηα, υἱοῦ Ἐρμιναρίου πραιποσίτου γεντιλίων ἐν Μοθανοῖς ἀναφερομένων, ἀπογεν(ο)μένου ἐτῶν ιδ'. "Ἐτι ρβ ' Περιτίου κα'." "

„Památník Gutthy, syna Erminaria velitele *gentilium* umístěných u Mothanů, který zemřel ve 14 letech. V roce 102 v měsíci *peritium* 21. dne.“

Rokem 102 se očividně myslí rok od založení provincie. Provincii *Arabia* založil císař Traianus v roce 106, což z roku 102 éry arabské provincie činí náš rok 208. *Peritios* byl měsíc makedonského kalendáře používaného i na helenizovaném Předním Východě. Tento měsíc odpovídal časově našemu měsíci únoru, ale v makedonském kalendáři to byl čtvrtý měsíc v roce.

¹⁴⁷ SPEIDEL, Michael, *The Roman Army in Arabia*, s. 713

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 716.

z římských císařů najímat Góty do římské armády během svých tažení proti Pescenniovi Nigerovi a Clodiovi Albinovi¹⁴⁹.

Pro dějiny Gótů existuje velmi zajímavý pramen, který podtrhuje jejich důležitost pro první polovinu 3. století. Jde o nápis na věži Ka'ba-je Zardošt u skály Nakš-e Rustam v provincii Fárs v dnešním Iránu. Nazývá se *Res gestae divi Saporis* a je datován do roku 262¹⁵⁰. Nápis popisuje válečné výpravy a dobytá území druhého krále sásánovské dynastie Šápura I., který vládl Persii v letech 240 až 270. Je trojjazyčný a byl sepsán ve střední perštině, parthštině a řečtině. Při prvním střetu Šápura I. s Římany vpadl římský císař Gordianus III. na perské území. V roce 244 se Gordianus a Šápur střetli v bitvě u Misikhe¹⁵¹, římské vojsko zde bylo poraženo a císař Gordianus III. pravděpodobně padl v boji a jeho nástupce Philippus Arabs následně s Peršany uzavřel pro Římany nevýhodný mír. Každopádně v nápisu stojí, že Gordianus se sebou na východ přivedl kromě římské vojska i vojska ze zemí Gótů a Germánů¹⁵². Zpráva je výjimečná v tom, že jde o ojedinělý neřímský, a dokonce mimoevropský pohled na Germány. Očividně Peršané považovali Římany, Germány a Góty za tři hlavní evropské národy. Rovněž to, že perský nápis Góty vůbec zmiňuje, muselo znamenat, že Peršané v roce 260 již byli na gótskou přítomnost v římské armádě zvyklí a považovali ji za natolik významnou, že byli zmíněni na oslavném nápisu jako jedna ze tří částí Gordianovy armády. Zároveň je podstatné i to, že Peršané považovali Germány a Góty za dva rozdílné národy.

Další nájezd, který je doložen v pramenech, uskutečnili Gótové v roce 249¹⁵³. Prameny, které tento nájezd dokládají, jsou však problematické. Jordanes uvádí, že král Ostrogotha vyslal

¹⁴⁹ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 2.

¹⁵⁰ RAPP, Stephen, *The Sasanian World through Georgian Eyes*, s. 28.

¹⁵¹ DARYAEE, Touraj, *Sasanian Persia: The Rise and Fall of an Empire*, s. 7.

Kupodivu hlavním pramenem zmiňujícím tuto bitvu je právě nápis *Res gestae divi Saporis*. Prameny římské provenience líčí tyto události značně odlišně. Bitvu u Misikhe vůbec nezmiňují a uvádějí, že Gordianus byl zavražděn svými důstojníky, v jejichž čele stál právě Philippus. Zósimos například uvádí, že v římské vojsku vypukla vzpoura (ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 19), Eutropius tvrdí, že Gordianus nad Šápurem zvítězil, ale byl zavražděn při návratu domů (EUTROPIUS, *Breviarium*, IX, 2) a i Aurelius Victor ve svém spise popisuje Gordianovo tažení proti Peršanům jako úspěšné (AURELIUS VICTOR, *De caesaribus*, 28). Na místě bitvy u Misikhe pak nechal Šápur vybudovat město Péroz Šápur, což je dnešní irácké město Anbar.

¹⁵² *Res gestae divi Saporis*, 6–9,

„Γορδιανός Καῖσαρ ἀπὸ πάσης τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς Γουόθων τε καὶ Γερμανῶν ἐθνῶν [δύναμιν συνέλεξεν] [καὶ εἰς [τῆ]ν Ἀσσυρίαν ἐ[πὶ τὸ] τῶν Ἀριανῶν ἔθνος καὶ ἡμᾶς ἐπῆλθεν. Καὶ εἰς τοὺς ὄρους τῆς Ἀσσυρίας ἐν τῇ Μησιχῇ ἐξ ἐναντίας πόλεμος μεταξ γέγονεν καὶ [Γορδιανός Καῖσαρ ἀ]νηρη κ[αὶ] ἡμεῖς τὴν στρατείαν τ]ῶν Ῥωμαίων ἀνηλώσαμεν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι Φίλιππον Καίσαρα ἀνηγόρευσαν.“

„Císař Gordianus z celé římské říše a ze zemí Gótů a Germánů sebral vojsko a vpadl s ním do Asýrie proti národu Áriů a nám. A na hranicích Asýrie u Misikhé se konala velká bitva, císař Gordiános padl a my jsme úplně zničili římské vojsko a Římané povolali Filippa císařem.“

¹⁵³ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 18.

své dva válečníky Argaita a Gunthericha s velkým vojskem přes Dunaj. Ti zaútočili na území římské provincie *Moesia Inferior* a oblehli město Marcianopolis (dnešní vesnice Devnja). Nedokázali ho dobýt, město však zaplatilo výkupné a Gótové odtáhli. Jordanův popis¹⁵⁴ události je sice nejpodrobnější, ale je velmi pozdní a událost datuje do vlády císaře Philippa. Ještě k tomu král Ostrogotha je znám pouze z Jordanova díla a o jeho historické existenci se pochybuje. K tomuto nájezdu se vyjadřují ještě pochybné životopisy císařů *SHA*, kde Gordianově životopise se lze dočíst, že v době, kdy Gordianus III. bojoval proti Peršanům (244), napadal skythský král Argum sousední území¹⁵⁵. Nejnovější vědecké názory však kladou obležení Marcianopole až do ku 250¹⁵⁶, kdy se mělo odehrávat paralelně s tažením krále Knivy v Moesii. Nepochybně se však gótské obležení Marcianopole odehrálo, neboť o něm hovoří i Dexippos¹⁵⁷, který však obležení časově nijak neupřesňuje.

Následoval pak velký gótský nájezd z let 250 a 251. Král Gótů Kniva, který dle Jordana nastoupil na trůn po zemřelém Ostrogothovi, rozdělil gótské vojsko na dvě části a s jednou částí překročil Dunaj u města Novae (dnešní Svišťov v Bulharsku). Gótské vojsko následně postupovalo k Nicopoli ad Istrum (poblíž města Veliko Tarnovo v Bulharsku) a k Beroe. Celou dobu Góty pronásledovala římská armáda vedená císařem Deciem. Místní posádky pod velením moesijského správce Treboniana Galla však držely pozice a pronásledování se nezúčastnily. Decius však kupodivu nebyl schopen během roku 250 s Góty svést rozhodující bitvu. Během zimy patrně Kniva se svými muži dobyl město Philippopolis a Decius shromáždil vojska z posádek. Obě vojska se střetla až v létě 251, když se již Gótové vraceli s kořistí zpátky za Dunaj. V bitvě u Abrittu Gótové dle popisu pramenů¹⁵⁸ obklíčili římské vojsko a kompletně jej zničili. Během boje nejprve padl císařův syn Herennius Etruscus a pak i samotný císař Decius. Zósimos podává obdobný popis gótského nájezdu do Thrákie. Nejmenuje však krále Knivu a ani bitvu u Abrittu. Podává však více informací o Deciově konci. Dle Zosima Decius plánoval u Dunaje čekat na vracející se Góty a přepadnout je ze zálohy. Správce Moesie Trebonianus Gallus je však zradil a uzavřel dohodu s Góty. Zavedl Decia a jeho oddíly do bažiny, kde je naopak přepadli a pobili Gótové¹⁵⁹. Zósimovo tvrzení o Gallově zradě

¹⁵⁴ JORDANES, *Getica*, 91–92.

¹⁵⁵ *SHA*, *Gordiani tres*, 31.

¹⁵⁶ MITTHOF, Fritz, *Bemerkungen zu Kaiser Decius und seinem Gotenkrieg 250–251 n. Chr.*, in: *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Hagiography*, (ed.) F. MITTHOF, G. MARTIN, J. GRUSKOVÁ, s. 328.

¹⁵⁷ DEXIPPUS, HERENNIUS, Publius, *Skythika*, fragment 17.

¹⁵⁸ JORDANES, *Getica*, 101–103.

¹⁵⁹ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 23.

Zósimos při popisu této události pojmenovává Dunaj jako řeka Tanais. To však bylo řecké jméno pro ruskou řeku Don. Z textu však jasně vyplývá, že Zósimos Tanaidem myslí Dunaj.

však je spíše jen literární fikcí, která má vysvětlit vítězství barbarů nad Římany¹⁶⁰. Zvláště z toho důvodu, že Gallus byl po bitvě u Abrittu dosazen na pozici císaře právě těmi vojáky, kteří bitvu přežili. Gallus po bitvě uzavřel s Góty mír a zavázal se, že jim bude platit roční tribut¹⁶¹. Jedná se o první zaznamenané placení tributy Gótům ze strany římského impéria.

Mír však nevydržel dlouho. Další gótský nájezd se odehrál v roce 253¹⁶². Kmeny ze Skythie nejenže znovu vpadly do provincie *Moesia Inferior*, ale rovněž se také na lodích přeplavily přes Černé moře a plenily římskou provincii *Cappadocia*. Zósimos uvádí, že jim padla za oběť města Efessos a Pessinus¹⁶³. Kromě toho zde poprvé Zósimos jmenuje Góty a uvádí výčet kmenů, které zařazuje mezi Skythy. Jedná se o Góty, Borany, Urugundy a Karpy¹⁶⁴. Na podzim roku 253 byl správce Raetie Publius Aemilianus prohlášen svými vojáky za císaře a vzápětí se zmocnil Říma. Ve stejné době Gótové pronikli až k městu Thesalonika a neúspěšně ho obléhali¹⁶⁵. To, že zadunajský kmen byl schopný pronikat tak hluboko na jih, svědčilo o hlubokém rozvrácení obrany římského *limitu* na Dunaji. Zósimos pak uvádí, že nájezdy ze Skythie dostaly nový rozměr. Divoké kmeny pronikly na území Bosporského království a uzavřely dohodu s místními vládci, kteří pak poskytli Gótům svoje přístavy a loďstvo. S ním pak Gótové zaútočili v roce 255 na město Pityus (dnešní gruzínské město Picunda). Velitel místní římské posádky Successianus je však odrazil a Gótové tentokrát odpluli zpět¹⁶⁶. Jordanes kupodivu o spojení Gótů s Bosporem vůbec nemluví a nezmiňuje ani císaře Valeriana. Valerianus úspěšného velitele Successiana stáhl z Pityuntu a povýšil ho do postavení *praefecta praetorio* a pověřil ho vedením vojska v Antiochii v Sýrii. V příštím roce se však kmeny nájezdníků vrátily. Tentokrát se vylodily jižněji u ústí řeky Fasis, odkud postupovaly znovu na Pityus, který tentokrát dobyly. Následně se na lodích přemístily do Malé Asie, kde obsadily město Trapezus, odkud se vrátily zpět na Krym. Tato tažení dokazují, že díky alianci s Bosporským královstvím dokázali Gótové efektivně ovládat celou oblast Černého moře a napadat římské území zcela libovolně. Pro rok 257 není v pramenech zaznamenán žádný gótský útok. Ten však přišel až v roce 258. Tentokrát Gótové vpadli

¹⁶⁰ POTTER, David, *The Roman Empire at Bay: AD 180–395*, s. 247.

¹⁶¹ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 24.

¹⁶² Většina historiků se shoduje, že se tento nájezd odehrál v roce 253, například HEAHTER, Peter, *Gótové*, s. 50, KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 18.

¹⁶³ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 28.

¹⁶⁴ Tamtéž, I, 27:

„...αὐτίς Γότθοι καὶ Βορανοὶ καὶ Οὐρουγοῦνδοι καὶ Κάρποι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐλήζοντο πόλεις, εἴ τι περιλελειμμένον ἦν οἰκειούμενοι.“

„... znovu Gótové, Borani, Urugundové a Karpové plenili evropská města a to, co v nich zbylo, si odnášeli domů.“

¹⁶⁵ Tamtéž, I, 29.

¹⁶⁶ Tamtéž, I, 31–32.

do římské provincie *Bithynia* a hned se zmocnili města Chalkedon na asijské straně Bosporu. Než se vrátili domů, stihli Gótové ještě vyplenit města Nikáia, Nikomédia, Kios a Apameia. O tomto nájezdu hovoří více pramenů a nejenom Zósimos¹⁶⁷. Jordanes dokonce uvádí jména gótských vůdců Respa, Veduco a Thuruarus, která však odjinud nejsou známá.

Situace pro Řím se v této době nevyvíjela zcela pozitivně. Císař Valerianus se vypravil na východ, kde hodlal bojovat proti Peršanům. Během bojů u Edessy byla jeho armáda zničena a samotný císař se stal zajatcem Peršanů. To představovalo jednu z nejhorších pohrom v římských dějinách. Impérium se po Valerianově zajetí dostalo do rukou jeho syna Galliena. K jeho vládě jsou prameny značně kritické. Barbaři útočili po celé délce římských hranic a vzpoury lokálních vojenských správců se staly pravidelnou záležitostí. Autor Gallienova životopisu v *SHA* dokonce označuje Gallienovu vládu za jedno z nejhorších období v lidské historii. Velmi výstižně charakterizuje Gallienovu vládu Aurelius Victor¹⁶⁸, když jenom uvádí směry všech barbarských útoků. Nutno podotknout, že současní historici nejsou ke Gallienovi až tak kritičtí. Gallienus sám vládnul v nejhlubší krizi římského státu a nepřátelský postoj pramenů se vysvětluje i Gallienovými edikty, kterými omezil privilegia senátorského stavu.

Na samém závěru jeho vlády proběhl jeden z nejrozsáhlejších a také nejzáhadnějších gótských nájezdů. Tento útok je datován většinou historiků do roku 268¹⁶⁹, jen vzácně do roku 267. Je popisován v několika pramenech, ale vytvořit si kompletní obrázek je poněkud složité. Patrně zase z krymského Bosporu vyplulo loďstvo, které přepravovalo loupeživé kmeny ze Skythie. Pomocí lodí se dostali nájezdníci do Propontidy, kde napadli města na obou stranách Marmarského moře, Byzantion a Kyzikos. Poté se loďstvo dostalo přes Helléspont do Egejského moře, kde se rozdělilo na tři části. Jedna část napadla poloostrov Athos a makedonská města Thessaloniké a Kassandreiu. Druhý oddíl nájezdníků zaútočil na pevninské Řecko, přičemž nejprve vpadl do Attiky, kde dobyl Athény, a následně vyplenil

¹⁶⁷ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 35; JORDANES, *Getica*, 107–108; SHA, *Gallieni duo*, 6.

¹⁶⁸ AURELIUS VICTOR, *De caesaribus*, 33,

„... adeo uti Thraciam Gothi libere pergressi Macedonas Achaeosque et Asiae finitima occuparent, Mesopotamiam Parthi, Orienti latrones seu mulier dominaretur, Alemannorum vis tunc aequae Italiam, Francorum gentes direpta Gallia Hispaniam possiderent vastato ac paene direpto Tarraconensium oppido, nactisque in tempore navigiis pars in usque Africam permearet; et amissa trans Istrum, quae Traianus quaesiverat.“

„... kvůli tomu Gótové volně prošli Thrákií a zmocnili se Makedonie, Acháie a přilehlých asijských krajů, Parthové se zmocnili Mezopotámie, Orient byl ovládnut lupiči a ženou, hordy Alemanů ovládaly tehdy i Itálii, kmeny Franků vyplenily Galii a zmocnili se Hispánie, kde obsadily a zpusťošily město Tarrako, část se jich přeplavila do Afriky, protože se v té době zmocnily lodí; ztraceno bylo i území za Dunajem, které získal Traianus.“

¹⁶⁹ Datace tohoto útoku skutečně značně diskutabilní. Roland Steinacher nejprve datoval tento útok do roku 268 (STEINACHER, Roland, *The Herules: Fragments of a History*, in: CURTA, Florin (ed.), *Neglected Barbarians*, s. 324), ale pak svůj názor změnil a tento nájezd umísťuje již do roku 267 (STEINACHER, Roland, *Rom und die Barbaren*, s. 59).

Peloponés. Třetí část pak napadala ostrovy v Egejském moři a maloasijského pobřeží a zmocnila se města Efesos a dostala se až na Rhodos. Takto toto tažení popisuje alespoň ve své rekonstrukci událostí rakouský historik Herwig Wolfram¹⁷⁰. Zósimos, který je pro nás jinak patrně nejpřehlednějším a nejobjektivnějším pramenem pro popis gótských nájездů ve 3. století, k tomuto nájездu uvádí¹⁷¹ jen, že Skythové způsobili v Řeckou strašlivou spoušť, a datuje ho na závěr Gallienovy vlády. Tohoto nájězdu se účastnil i kmen Herulů, o kterém se poprvé zmiňuje právě Dexippos, který je nazývá "Ελουροι"¹⁷² a označuje je za jeden ze skythských kmenů. Dexippos, který zastával v Athénách nejvyšší úřad *archonta* a patrně i velekněze Eleusinských mystérií¹⁷³, zmobilizoval aténskou posádku a patrně i dobrovolníky a neúspěšně s nimi kladl odpor postupujícím nájěždníkům. O tom, jak tato událost byla šokující pro antický svět, si můžeme udělat představu nejen z toho, že i ve 3. století byly Athény považovány za centrum kulturu a vzdělanosti, ale Gótové a Herulové vpadli do míst, kde se naposledy bojovalo v době diktátora Lucia Cornelia Sully, což bylo v roce 86 př. n. l. Proti Gótům a Herulům se bojovalo po dva roky v letech 268 až 269 i na začátku vlády císaře Claudia Gothica. Dnes historikové obecně předpokládají, že jedna ze tří částí skythských nájěždníků přezimovala na římském území a v roce 269 se opět pustila do nájěždů¹⁷⁴. Ovšem ze Zósimova vyprávění spíše vyplývá, že v roce 269 barbaři provedli po zimním doplnění sil

¹⁷⁰ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 40–41.

¹⁷¹ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 39:

„Τῶν δὲ Σκυθῶν τὴν Ἑλλάδα κάκιστα διαθέντων καὶ τὰς Ἀθήνας αὐτὰς ἐκπολιορκησάντων, Γαλιηνὸς μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς τοὺτους μετῆει μάχην ἤδη τὴν Θράκην καταλαβόντας, ...“

„Když Skythové v Řecku způsobili ty nejhorší hrůzy, a i samotné Athény po obležení obsadili, Gallienus se konečně vydal proti nim bojovat a oni již obsadili Thrákii, ...“

¹⁷² DEXIPPUS, HERENNIUS, Publius, *Chronika*, fragment 8.

¹⁷³ MILLAR, Fergus, *P. Herennius Dexippus: The Greek World and the Third-Century Invasions*, s. 19–20.

Dexippova rodina představovala jednu z předních aténských aristokratických rodin. Z epigrafických nápisů z Athén známe jeho otce i děda. Víme, že jeho otec Publius Herrenius Ptolemaios zastával funkci velitele athénské posádky *polemarcha* i funkci eleusinského velekněze. Z nápisu IG, II, 3670 se můžeme dočíst, že sám Dexippus držel prestižní aténské úřednické funkce *archon basileus* a *archon eponymos*. Držel i několik kněžských funkcí a vzhledem k tomu, že funkce eleusinského velekněze byla dědičná, očividně disponoval i touto funkcí. Poněkud nový pohled na tyto události přináší fragment textu, který byl objeven v roce 2008 ve Vídni jako palimpsest pergamenu obsahujícím křesťanské teologické texty. Fragment popisuje obranu Řecka proti Skythům a byl určen jako fragment právě z Dexippovy *Scythicy*. V textu se dočítáme, že obraně Řecka před nájěždníky veleli římský správce Řecka Marianus, athénský politik Filostratus a boiótský správce Dexippus. Správce Marianus byl ztotožněn s *duxem* Marcianem, což byl jeden z Gallienových velitelů a je znám i z jiných pramenů. Filostrata odjinud neznáme, ale Dexippus, který v tomto textu disponuje titulem *boiotarchos* – správce Boiótie, není totožný s historikem Publiem Herreniem Dexippem. Z jiných dochovaných fragmentů víme, že Dexippus zformoval aténské obránce až po vyplenění Athén a vedl pak boj za vyhnání skythských nájěždníků z Řecka. (MALLAN, Christopher, DAVENPORT, Cailan, *Dexippus and the Gothic Invasions: Interpreting the new Vienna fragment*, s. 203–226).

¹⁷⁴ POTTER, David, *The Roman Empire at Bay: AD 180–395*, s. 264 a HEATHER, Peter, *Imperia i barbarzyńcy*, s. 134.

nový a mohutnější nájezd¹⁷⁵. Antické prameny tento útok považují za jeden z největších na impérium. Korpus *SHA* za značného zveličení uvádí, že v tomto roce zaútočilo na římské území 320 000 barbarských válečníků a udává i výčet kmenů – Peukové, Grutungové, Austrogóti, Tervingové, Visové, Gipedové, Kelti a Erulové¹⁷⁶. V září roku 268 se Gallienus musel vrátit do Itálie kvůli povstání v Mediolanu, avšak hned po potlačení vzpoury byl Gallienus zavražděn svými důstojníky. Nový císař Marcus Claudius pak vytáhl proti Gótům k Dunaji. Podařilo se mu porazit gótské hordy, když se vracely k Dunaji, v bitvě u Naissu. Římské vítězství u Naissu patrně zpomalilo průběh dalších gótských nájezdů. V díle *Scriptores historiae Augustae*, které výrazně straní Claudiovi, stojí¹⁷⁷, že císař v bitvě porazil 320 000 barbarů. Claudius si na počest svého vítězství udělil i přízvisko *Gothicus maximus*. Řada zajatých Gótů byla po bitvě zařazena do římské armády nebo jim byly přiděleny pozemky na území impéria¹⁷⁸.

S Góty se střetl i znovusjednotitel římské říše císař Lucius Aurelianus. Když v roce 271 vyrazil na svoje tažení na východ proti Palmýře, zastavil se krátce i na dolním Dunaji. Jediným pramenem, který nám blíže popisuje Aurelianův střet s Góty je bohužel korpus *Scriptores historiae Augustae*. Herwig Wolfram¹⁷⁹ stejně jako i většina ostatních historiků považuje tento střet za historický. Dle *SHA* Aurelianus porazil gótské nájezdníky v Thrákii a následně překročil Dunaj a na gótské území porazil náčelníka Kannabauda a jeho 5 000 mužů¹⁸⁰. Pravděpodobně na oslavu tohoto vítězství stejně jako Claudius i Aurelianus přijal označení *Gothicus maximus*. Kvůli hrozbě nájezdů zadunajských barbarů se Aurelianus rozhodl i k bezprecedentnímu kroku. Císař nechal vyklidit celou provincii *Dacia*. Dle pramenů odsud stáhl vojenské posádky a patrně nechal evakuovat i římské občany z větších měst¹⁸¹. Vyklizení

¹⁷⁵ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 42.

¹⁷⁶ *SHA*, *Divus Claudius*, 7.

„Denique Scytharum diversi populi, Peuci, Grutungj Austrogoti, Tervingi, Visi, Gipedes, Celtae etiam et Eruli, praedae cupiditate in Romanum solum inrup[uen]erunt ... Trecenda viginti milia armatorum fuerunt.“

Poté různé kmeny z Skythie, Peukové, Grutungové, Austrogóti, Tervingové, Visové, Gepidové, Kelti a Herulové, zatoužili po kořisti a vpadli na římskou půdu ... Bylo jich 320 000 ozbrojených.“

¹⁷⁷ Tamtéž, 7.

¹⁷⁸ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 46.

¹⁷⁹ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 43.

¹⁸⁰ *SHA*, *Divus Aurelianus*, 22.

¹⁸¹ EUTROPIUS, *Breviarium*, IX, 15.

„...provinciam Daciam, quam Traianus ultra Danubium fecerat, intermisit, vastato omni Illyrico et Moesia, desperans eam posse retinere, abductosque Romanos ex urbibus et agris Daciae in media Moesia collocavit appellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit et est in dextra Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in laeva.“

„... provincii *Dacia*, kterou ustanovil za Dunajem Traianus, opustil, když bylo celé *Illyricum* a *Moesia* vypleněny, zoufal si, že ji může udržet, odvedl Římany z měst a vesnice *Dacie* do střední části *Moesie*, kterou po tom nazval

Dákie je současnými historiky datováno do roku 272¹⁸², někteří z nich však předpokládají, že proces vyklizení provincie trval až do konce Aurelianovy vlády do roku 275¹⁸³. V září roku 275 byl Aurelianus zavražděn svými důstojníky v okamžiku, kdy plánoval tažení proti Persii. Nastoupil po něm posledním senátem zvolený císař Marcus Tacitus. Během jeho kratičké vlády kmeny ze Skythie se přeplavily přes Černé moře a plenily římské území až po provincii *Cilicia*¹⁸⁴. Tacitus tyto nájezdíky porazil. Každopádně za jeho vlády není zaznamenán ani jeden útok Gótů přes Dunaj. Je však zajímavé, že *SHA* tvrdí, že tito nájezdíci byli válečníci od Maiótského jezera (Azovského moře), které na území Říma povolal Aurelianus jako žoldáky pro plánované tažení proti Persii¹⁸⁵. To by dokazovalo, že Římané museli udržovat vztahy s kmeny podél celého pobřeží Černého moře. Patrně jednání mezi římskými vyslanci a gótskými náčelníky probíhala v Bosporském království. Proti Gótům vedl pak tažení i Tacitův nástupce jeho bratr Marcus Florianus. Ten sice vládl jen krátce během léta roku 276, ale to, že po jeho vládě nájezdy Gótů utichly, nám přináší důkazy o stabilizaci římské hranice a patrně i oslabení útočné iniciativy barbarských kmenů na dolním Dunaji.

4.2 Černjachovská kultura

Propojení archeologických nálezů s poznatky získaných z písemných pramenů bylo vždy zatíženo obtížemi. Nevyhnula se tomu ani archeologická černjachovská kultura, která občas bývá nazývána též kultura Sîntana de Mureş. První nálezy této kultury objevili v roce 1900 ruští archeologové vedení českým rodákem Čeňkem Chvojkou u vesnice Černjachov nedaleko Kyjeva. Šlo o pohřebiště z doby 3. století. O pár let později vykopali výrazně podobné předměty rumunští archeologové na nalezišti Sîntana de Mureş¹⁸⁶. Právě po těchto prvních nalezištích nese tato kultura své jméno. Okamžitě pak vznikly spory o její význam. Nálezy byly

Dacia, ta nyní rozděluje *Moesie* na dvě a je na pravém břehu Dunaje po směru proudu, zatímco předtím byla na levém.“

¹⁸² SOUTHERN, Pat, *The Roman Empire from Severus to Constantine*, s. 120.

¹⁸³ WATSON, Alaric, *Aurelian and the Third Century*, s. 155–156.

Provincie *Dacia* vznikla v roce 106 během výbojů císaře Traiana. Rozkládala se na území západní poloviny dnešního Rumunska a jejím hlavním městem byla *Colonia Ulpia Sarmizegetusa* (nejbližší současné město je Hunedoara). Traianus tuto kolonii založil, aby předešel barbarským útokům zpoza Dunaje. Z tohoto důvodu byly na území *Dacie* rozmístěny dvě římské legie. Od poloviny 3. století však provincie čelila četným útokům barbarských kmenů, především kmene Karpů, a pro Římany představovala jenom zbytečný výběžek na jejich hranici. Aurelianus obě dácké legie (*Legio V Macedonica* a *Legio XIII Gemina*) stáhl k posilnění *limitu* na Dunaji do *Moesie*.

¹⁸⁴ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 63.

¹⁸⁵ SHA, *Tacitus*, 13.

¹⁸⁶ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 47.

interpretovány pod vlivem teorie Gustava Kossiny *Siedlungsarchäologie*¹⁸⁷, která tvrdí, že homogenním nálezům patřícím ke konkrétní archeologické kultuře se dá přiřadit konkrétní historické etnikum. Ruští archeologové té doby nálezy okamžitě považovali za raně slovanské. Němci zase černjachovskou kulturu měli za jednoznačně gótskou, avšak v té době především vycházeli z Jordanova vyprávění o stěhování Gótů od Baltu k Černému moři. Spory, které na začátku 20. století vznikly, se vlekly ještě dlouhou dobu.

Nejprve by bylo vhodné si černjachovskou kulturu více přiblížit a charakterizovat si ji. Nálezy jí připisované se nacházejí na rozsáhlém území ohraničeném ústí Dunaje na jihu, městy Lvov a Rovno na severu, dále se naleziště táhnou na východ přes celou Moldávii a Ukrajinu přes Dněstr a Dněpr. Nejvýchodnější naleziště se nacházejí u města Charkov a jsou ohraničena řekou Severskij Doněc. Kultura se datuje podle archeologických stupňů od konce 2. století až do začátku 5. století. Tyto stupně vytvořil německý archeolog Hans Eggers. Černjachovská kultura se řadí mezi stupně C1b (180–200) římského období až po začátek stupně D (375–400) období stěhování národů¹⁸⁸. Lidé zde žili na poměrně velkých sídlištích. To největší doposud objevené, v Budešti v Rumunsku na jih od Bukurešti, se rozkládalo na ploše 35 hektarů¹⁸⁹. Je zvláštní, že vzhledem ke stepnímu charakteru černjachovské kultury, většina sídlišť nebyla opevněná. Na sídlištích se nacházejí dva typy budov. Menší do země zapuštěné polozemnice, nazývané německy dle archeologické terminologie *Grubenhäuser*, a velké obdélníkové až 16 metrů dlouhé domy *Wohnstallhäuser*. Typ *Wohnstallhaus* je germánský a je poměrně hojně doložen na nalezištích ve střední Evropě. Tyto domy sloužily jako obydlí i jako stáje a do oblasti Černomoří se dostaly až s černjachovskou kulturou¹⁹⁰. Zánik sídlišť černjachovské kultury je obvykle vysvětlován příchodem kočovných Hunů na konci 4. století a odchodem místního obyvatelstva na západ.

Patrně nejzajímavějším rysem černjachovské kultury jsou její pohřebiště. Lidé černjachovské kultury pohřbívali na svých pohřebištích současně pomocí inhumace i kremace. To je poměrně zvláštní jev. Do hrobů se dávaly i četné pohřební dary, například keramika, šperky a osobní předměty. Zbraně se však v hrobech nacházely jenom minimálně, což je společný rys s wielbarskou kulturou¹⁹¹. Právě výklad černjachovského pohřebního ritu

¹⁸⁷ Gustav Kossina začal s tímto termínem pracovat již v roce 1887. Přesto tyto teorie kompletně formuloval až později, když v roce 1911 vydal knihu *Die Herkunft der Germanen: zur Methode der Siedlungsarchäologie*. Kossina jakožto německý nacionalista hledal v archeologických kulturách vždy germánské a nordické prvky. Jeho teze byly později zatracovány, především z toho důvodu, že na jeho výzkum navázaly teorie nacistů.

¹⁸⁸ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 30.

¹⁸⁹ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 52.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 54.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 54–63.

se stal jedním z kamenů sváru o její interpretaci. Místní lidé vyráběli vlastní typickou keramiku na hrncířském kruhu a nálezy amfor a keramiky typu *terra sigillata* a dalších nepůvodních kusů dokazují hojný obchodní styk s římským územím přes Dunaj i s germánskými kmeny ze střední Evropy¹⁹². Nové nálezy dokazují, že obchod s Římem probíhal i přes Černé moře, neboť na Ukrajině se našly amfory, které byly vyráběné v římských dílnách v Sinope. Tento obchod probíhal především přes přístavní města Tyras a Olbia¹⁹³. Mezi nálezy se také hojně objevovaly bronzové spony *fibulae*, především *fibulae* ve tvaru kuše¹⁹⁴ a také větší a zdobenější typ nazývaný archeology „monstrózní“ *fibulae*. Rovněž se v hrobech našel velký počet hřebenů, ať už vyrobených ze železa nebo za zvířecích kostí. Peter Heather značný počet objevených hřebenů náležejících černjachovské kultuře spojuje se sakrálním významem vlasů v germánské společnosti. Poukazuje pak na význam vlasů u Sálských Franků, kde zdůrazňovaly legitimitu panovníka vládnout¹⁹⁵. Dále by však šlo vzpomenout i germánský účes nazývaný suebský uzol, který dle Tacita¹⁹⁶ označoval svobodného muže. Z archeologických výzkumů vyplývá, že lidé černjachovské kultury byli sedentární zemědělci. Věnovali se sice i chování dobytka, ale nešlo o kočovníky, i když žili na území pontské stepi. Na sídlišťích jsou v některých budovách doloženy specializované řemeslné dílny, ale technologická úroveň místních obyvatel nebyla příliš vysoká¹⁹⁷. Jak již bylo zmíněno výše, dálkový obchod s Římem a germánskými kmeny na západě je také prokazatelně dokázán.

Nyní, po dokončení souhrnného popisu černjachovské kultury, se můžeme zaměřit otázku etnicity jejích nositelů. Jak již bylo zmíněno výše, první ruští archeologové považovali černjachovskou kulturu za slovanskou. V roce 1928 archeolog Alexandr Spicyn ztotožnil tuto kulturu se slovanským kmenem Antů, což byl kmen zmiňovaný Jordanem a Prokopiem. V 50. letech provedli sovětští archeologové rozsáhlé vykopávky na Ukrajině, ovšem většina

Například na pohřebišti Independenta bylo nalezeno osm uren se zpopelněnými ostatky a 27 kostrových hrobů, na pohřebišti Mogoşani bylo 51 kremací a 34 inhumací a na pohřebišti Kosanovo na západní Ukrajině se dochovalo 82 pohřbů skrze kremací a 39 pohřbů skrze inhumace.

¹⁹² HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 71.

¹⁹³ MAGOMEDOV, Boris, *Sinopean Amphorae and Chernyakhov Culture*, s. 480–483.

¹⁹⁴ *Fibula* ve tvaru kuše je archeologický termín (německy *Armbrust Fibula* či anglicky *crossbow fibula*) pro sponu, která se hojně používala ve 3. a 4. století. Při pohledu shora měla tvar kříže a připomínala středověkou kuši, avšak při pohledu z boku měla půlkruhový tvar. Tyto spony se na konci antiky nacházely ve velkém počtu na obou březích Dunaji a nosili je jak římské provinciálové, a tak i zadunajští barbaři. (PETKOVIČ, Sofija, *Crossbow Fibulae from Gamzigrad (Romuliana)*, s. 111–136).

¹⁹⁵ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 79.

Zde je však nutná opatrnost. Teorie o významu vlasů v germánské společnosti nejsou jednotné. Tacitus spojoval dlouhé vlasy s osobností svobodou a francký *Pactus legis Salicae* zase spojuje dlouhé vlasy s dospělostí. Heather s Matthewsem se ve svém tvrzení dostávají na tenký led, už jen z toho důvodu, že hřebeny patřily mezi běžné předměty praktického významu a nemusely vůbec mít nějaký speciální význam.

¹⁹⁶ TACITUS, *Germania*, 38.

¹⁹⁷ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 81–85.

jejich objevů černjachovské kultury byla v té době špatně zařazena mezi pozdější nálezy¹⁹⁸. Němečtí vědci považovali již od počátku tuto kulturu za gótskou. Například Ludwig Schmidt považoval všechny nálezy z Ukrajiny datované do 3. a 4. století za nepochybně gótské. Kupodivu však příchod Gótů k Černému moři datoval až na závěr vlády dynastie Severovců. Tedy, že sem většina Gótů přišla až mezi léty 210 až 230¹⁹⁹, nikoliv po konci Markomanských válek. V průběhu druhé poloviny 20. století po celém světě převládl gótský pohled na černjachovskou kulturu a ruští historici se svými názory museli ustoupit. Překvapivě rumunští archeologové jako Ion Ionita, Gheorge Diaconu a Catalina Blosiu uznávali převažující gótský vliv v černjachovské kultuře a nepokoušeli se jí označovat za dáckou či sarmatskou. Německy píšící historikové vídeňské školy se tomuto archeologickému tématu vyhýbali a problematiku Gótů se snažili řešit výhradně pomocí písemných pramenů. Oživení zájmu o tuto kulturu přinesl až britský historik Peter Heather v 90. letech. Heather, ačkoliv není archeologem, se ve svých publikacích snažil právě využít archeologických poznatků z wielbarské a černjachovské kultury pro svůj popis raných gótských dějin. Právě jeho práce *Goths in Fourth Century* z roku 1991 a *The Goths* z roku 1996 vyvolaly další odezvu k černjachovské kultuře. Ta však nepocházela z archeologického prostředí, ale zaměřovala se na etnogenezi Gótů z hlediska historiků.

Migrace Gótů na jih byla literárně zachycena pouze u Jordana. U něj je popsáno putování Gótů vedených jejich králem Filimerem ze země Gothiscandza u Baltské moře do země Oium u Černého moře. Heather tvrdí, že v černjachovské kultuře politicky, vojensky a kulturně dominovali Gótové. Gótská – germánská přítomnost se dle něj dá snadno dokázat nálezy germánských run (nápisy v Letčani), domů typu *Wohnstallhaus* a některé nálezy keramiky a šperků nesly typicky germánské rysy²⁰⁰. Heather se dále domnívá, že na přelomu 2. a 3. století došlo k migraci lidí z oblastí wielbarkské kultury na jih, kde následně tito lidé spolu s původním obyvatelstvem vytvořili černjachovskou kulturu. Heather rovněž vidí spojitost mezi oběma kulturami v podobnosti mezi keramickými nálezy a nálezy bronzových spon. Rovněž pohřební ritus mezi černjachovskou a wielbarkskou kulturou je téměř identický²⁰¹. Právě s tím nesouhlasí britský historik Guy Halsall. Uvádí, že podobnosti mezi wielbarkskou a černjachovskou kulturou nejsou dostatečným důkazem pro lineární vývoj. Dále namítá,

¹⁹⁸ CURTA, Florin, *The Making of the Slavs*, s. 9–10.

¹⁹⁹ SCHMIDT, Ludwig, *Die Ostgermanen*, s. 230; 247–248. Schmidt však vůbec nezmiňuje pojmy černjachovská kultura a kultura wielbarská. Mluví o pochodu Gótů od Baltu až k Černému moři. I když nepochybně znal Kossinovy práce, jako historik příliš s archeologickými daty nepracoval.

²⁰⁰ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 88–89.

²⁰¹ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 31–34.

že wielbarská kultura ve 3. století nezaniká, ale pokračuje až do 4. století, a že územní průnik mezi oběma kulturami je minimální, což svědčí proti postupné migraci ze severu na jih²⁰². Nepopírá však přítomnost germánských kmenů na území černjachovské kultury, ty ostatně zde byly doloženy prameně již předtím²⁰³. Halsall dochází k závěru, že černjachovská kultura byla směsicí různých vlivů, mezi nimiž však dominovaly ty lokální²⁰⁴. Těmi byly původní karmo-dácké kmeny na dolním Dunaji. Ještě radikálněji na Heatherovy názory reaguje Michael Kulikowski. Rovněž chápe podobnosti mezi wielbarskou a černjachovskou kulturou za nedostatečný důkaz toho, že se jedna kultura vyvinula z druhé. Vznik Gótů a samotné černjachovské kultury vidí spíše než v migraci od Baltského moře v rozsáhlých změnách uvnitř černomořského prostoru²⁰⁵. Kulikowski zde rovněž formuluje svůj názor, že před 3. stoletím žádní Gótové neexistovali. Dle něj kmen Gótů vznikl až v průběhu 3. století jako „produkt“ římského podunajského pohraničí²⁰⁶.

Heather však formuluje daleko zajímavější otázku. Zda nově příchozí germánsko-gótské skupiny s původními Sarmaty a Karpy žily pohromadě ve společných vesnicích či jestli žily odděleně. Heather přiznává, že tuto otázku převzal od rumunských archeologů²⁰⁷ a používá i jejich argumenty. Prvním argumentem jsou pohřebiště černjachovské kultury, kde se pohřbívalo současně kremací a inhumací. Přičemž dle starých teorií kremaci využívali germánští Gótové a inhumace zase nomádští Sarmaté. To by dokazovalo přinejmenším společné používání pohřebišť. Druhým argumentem rumunských archeologů jsou nálezy typicky dácko-gétské keramiky na naprosté většině nalezišť, včetně těch, kde byly objeveny germánské runy²⁰⁸. I když z rumunských výzkumů vyplývá, že poměrně rychle došlo ke splnutí Gótů, Sarmatů a Dáků v homogenní společnost, Heather je k tomu však značně skeptický. Asimilace je poměrně dlouhodobý proces, a i když se jednotlivé kmeny v pontské stepi kulturně velmi ovlivňovaly, Heather nepředpokládá, že by v průběhu 3. a začátku 4. století

²⁰² HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West: 376–568*, s. 133–134.

²⁰³ Tacitus zmiňuje, že nejzazším východě Germánie žil kmen Peukinů. Ten byl některými antickými autory nazýván Bastarny. Tacitus tento kmen označuje za germánský, ale uvádí, že jeho členové uzavírali manželství se sousedními Sarmaty (TACITUS, *Germania*, 46). Kmen Bastarnů obýval území kolem delty Dunaje. Římské prameny toho o nich mnoho neříkají, ale patrně se zapojovali do různých nájezdů, které prováděli jejich sousedé Dákové a Sarmati. I když antické prameny shodně uvádějí, že Bastarnové patřili mezi germánské kmeny, současní vědci je považují spíše za Kelty. Zvláště z toho důvodu, že jména bastarnských náčelníků byla keltská a nikoliv germánská. Dle nejnovějších názorů Bastarnové přišli do oblasti delty Dunaje v rámci keltské migrační vlny kolem roku 220 př. n. l. (BATTY, Roger, *Rome and the Nomads: The Pontic-Danubian Realm in Antiquity*, s. 221–225; 237).

²⁰⁴ HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West: 376–568*, s. 132.

²⁰⁵ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 63–67.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 67.

²⁰⁷ Více je v publikacích od rumunských archeologů, jako byli Ion Ionita, Catalina Bloșiu a Gheorge Diaconu.

²⁰⁸ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 88–90.

vytvořily jednolitou společnost²⁰⁹. Naopak předpokládá, že černjachovskou kulturu tvořila řada různých, navzájem nepřátelských kmenových skupin²¹⁰. Nepochybuje však o rozsáhlé migraci do prostoru Černého moře ze severu.

4.3 Gótové od porážky od Aureliana až po vítězství nad Valentem

Po Aurelianově vítězství nájezdů Gótů ustaly. Každopádně se nám v pramenech neobjevují žádné velké nájezdy jako v 50. a 60. letech. Aurelianovo tažení patrně nebylo pro Góty tak velkou pohromou, aby přestali útočit na římské území. Spíše byli zaměstnáni jinde. Jejich cílem se stala Římány opuštěná bývalá provincie *Dacia*. Britský historik Pat Southern soudí, že pro následujících 20 let se Gótové natolik oddali boji proti Karpům, se kterými soupeřili o ovládnutí *Dacie*, že neměli čas útočit na Římány²¹¹. Gótové tento boj vyhráli a území bývalé římské provincie ovládli. Došlo až tak daleko, že římské prameny 4. století nenazývají toto území již nadále *Dacia* ale *Gothia*²¹². Gótové samozřejmě nebyli jediným etnikem v regionu. Nejpočetnější vrstvu obyvatelstva tohoto území tvořili Dákové, ať už romanizovaní nebo svobodní, a dále Karpové. Ovšem politicky a vojensky dominovaly tomuto kraji jiné kmeny. Římský historik Eutropius, který svoje dílo napsal patrně na konci 60. let 4. století, uvádí, že v jeho době ovládají Traianovu *Dacii* kmeny Gótů, Taifalů a Viktohalů²¹³. Nastal i exodus obyvatelstva z oblasti. Za císaře Proba, který vládl v letech 276 až 282, dovolila římská vláda usazení kmene Bastarnů na římském území za Dunajem²¹⁴. Stejně tak k tomu došlo i v roce 299, kdy císařové Diocletianus a Galerius nechali na římském území usadit část Karpů a zbytky Bastarnů.

Na přelomu 3. a 4. století se museli Gótové střetnout i s dalšími germánskými kmeny. I ty pravděpodobně zaujala představa přemístit se k římské hranici a usídlit se na území opuštěné provincie. Jordanes uvádí příběh, ve kterém se musel legendární gótský král Ostrogotha střetnout s útočícím kmenem Gepidů. Dle Jordanova příběhu gepidský král Fastida, když slyšel o úspěšných gótských vpádech na římské území, začal táhnout na jih. Král Ostrogotha se svým kmenem jim vyrazil naproti a oba kmeny se střetly v bitvě u města Galtis

²⁰⁹ HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 91–92.

²¹⁰ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 53.

²¹¹ SOUTHERN, Pat, *The Roman Empire from Severus to Constantine*, s. 121.

²¹² WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 44.

²¹³ EUTROPIUS, *Breviarium*, VIII, 2.

„*Daciam Decibalo victo subegit, provincia trans Danubium facta in his agris, quos nunc Taifali, Victoali et Tervingi habent.*“

„*Dacii* si podmanil po vítězství nad Decebalem, provincii vytvořil za Dunajem na těch územích, které nyní ovládají Taifalové, Viktohalové a Tervingové.

²¹⁴ ZOSIMOS, *Nea historia*, I, 71.

na řece Auha²¹⁵. Bitva byla krvavá, avšak Gótům se podařilo zahnat Gepidy zpět. Herwig Wolfram se pokouší tento střet datovat do roku 291 a střetnutí umísťuje do prostoru horního toku řeky Prut, kde měla probíhat hranice mezi Góty a Gepidy²¹⁶. Ostatně tato zpráva by neměla brána příliš v potaz, protože Jordanes zde hovoří o událostech časově velmi vzdálených a jeho král Ostrogotha není zmiňován v jiných pramenech. Avšak anonymní oslavný panegyrik, přednesený k oslavě narozenin císaře Maximiana v roce 291, podává zprávu o stavu kmenů za římskou hranicí. Ačkoliv panegyriky jsou oslavné texty a informace v nich jsou zavádějící a často přehánějí, tento text nám potvrzuje Jordanovo vyprávění. Panegyrista zde uklidňuje své publikum s tím, že Gótové vraždí Burgundy, Alemáni zase Góty a Gótové se spojili s Taifaly proti Vandalům a Gepidům²¹⁷. To by mohlo vystihovat situaci na konci 3. století. Víme, že kromě vyklizení provincie *Dacia* někdy krátce po smrti císaře Proba (282) Římané opustili i území *Agri decumates*²¹⁸. Tyto dvě nepřilíš významné úpravy římských hranic způsobily posun barbarských kmenů za *limitem*. Naši Gótové zamířili přes Karpaty na západ do Dákie a u Rýna se kmen Alemanů posunul více na jihozápad do oblasti *Agri decumates*. Následoval samozřejmě i posun zbytku kmenů. Gepidové se přesunuli více na jih, Burgundi byli poprvé zaznamenáni na hranicích římské provincie *Raetia* a Vandalové se patrně začali usazovat u Dunaje.

Z doby vlády císaře Diocletiana a jeho císařských kolegů nemáme žádné zprávy o gótských útocích. Patrně Diocletianus a Galerius najímali Góty jako žoldáky pro své tažení do Persie²¹⁹. Nepřátelství se znovu projevilo na konci vlády císaře Konstantina I. Když se totiž Konstantinovi po dokončení válek proti zbylým císařům Maxentiovi a Liciniovi podařilo sjednotit impérium, obrátil svou pozornost na dunajské Góty. Gótům se v té době patrně již podařilo stát se rozhodující silou v karpatském prostoru, protože i oni znovu začali podnikat výpady proti římskému území. Jeden takový výpad je doložen pro rok 321²²⁰, kdy v balkánském prostoru stále zuřily boje mezi Konstantinem a Liciniem. Celkově Konstantin podnikl řadu tažení přes Dunaj proti gótským a sarmatským kmenům. Jeho cílem patrně bylo znovu vytvořit provincii *Dacia*. Nejprve začal s výpravami proti Sarmatům, Jazygům a Vandalům. Snažil

²¹⁵ JORDANES, *Getica*, 97–100.

²¹⁶ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 45.

²¹⁷ *Panegyrici latini*, 11 (III), 17.

²¹⁸ *Agri decumates* je název pro území trojúhelníkovitého tvaru, jehož ramena tvoří horní toky řek Rýna a Dunaj. Za císařů flaviovské dynastie Římané obsadili toto území, aby zkrátili svoji hranici proti Germánům. Po celé 3. století toto území bylo napadáno Alemany, než ho Římané vyklidili.

²¹⁹ WILLIAMS, Stephen, *Diocletian and the Roman Recovery*, s. 84. Víme však, že *caesar* Galerius se několikrát střetl se zadunajskými kmeny Karpů a Sarmatů. Prameny však pro období Diocletianovy tetrarchie vůbec nezmiňují nějakou gótskou aktivitu proti impériu.

²²⁰ *Anonymus Valesianus pars prior*, 21.

se tak ovládnout území *ripa Sarmatica* mezi Dunajem a Tisou. Tato tažení byla završena vybudováním série pevností na obou březích řeky Tisy²²¹. Po pacifikaci tohoto území se Konstantin zaměřil na Góty. V roce 328 nechal Konstantin vybudovat kamenný most přes Dunaj mezi Oescem (dnešní Gigen v Bulharsku) a Sucidavou (dnešní Corabia v Rumunsku)²²², odkud podnikal výpravy proti Gótům a Taifalům. Boje proti zadunajským kmenům vedl Konstantin několik let. Zvláště těžké boje proti gótským Tervingům nastaly v roce 331. Konstantin ve snaze zabezpečit dobyté území začal za Dunajem budovat pevnosti a hliněné valy. Římané na území Gótů vybuďovali Konstantinův val²²³, který sahal od města Drobeta (dnešní Drobeta-Turnu Severin v Rumunsku) až po řeku Siret. Konstantin v rámci státní propagandy patrně vyhlásil i nové provincie *Sarmatia* a *Gothia*²²⁴. Avšak v skutečnosti rozsah území, která Konstantin získal zpět, vůbec nedosahoval rozlohy původní Traianovy provincie.

Konstantinova tažení patrně Góty nejenže neoslabila, ale ti si našli nový cíl. Neútočili tak dalších 30 let na římské území. Ještě za Konstantinova života v roce 332 zaútočili tervingští Gótové na sarmatské kmeny²²⁵ u řeky Tisy. Sarmatské kmeny, které se staly obětí Gótů, byly pravděpodobně Agaraganti a Limiganti, o kterých hovoří Ammianus Marcellinus. Sarmaté obývali prostor ohraničený řekami Dunaj, Tisa a Mureş. Znamená to, že se zájem Gótů posunul dále na západ. Těchto bojů se patrně zúčastnil oslavovaný gótský válečník Vidigoia. Stárnoucí císař Konstantin však na gótský vpád rychle zareagoval a vojensky zabránil jejich rozpínání. Syn tervingského krále Ariaricha Aorich byl Římany zajat, ale přesto Konstantin uzavřel s Góty mírovou smlouvu, ve které se zavázal k platbě určitého poplatku a Gótové zase ke službě v římském vojsku. Další tervingský král Geberich²²⁶ soupeřil o nadvládu nad prostorem bývalé Dákie s vandalským králem Visimarem. Vandalové, patrně kmen Hasdingů, utrpěli porážku a Gótové si tak zajistili svoji dominanci na dolním Dunaji. Tento střet bývá datován na konec 30. let a Herwig Wolfram předpokládá, že sídla Vandalů se v té době nacházela v prostoru řeky

²²¹ MÓCSY, András, *Pannonia and Upper Moesia*, s. 269–285.

²²² WHITTAKER, C. R., *Frontier of the Roman Empire*, s. 185.

²²³ ARDEVAN, Radu, ZERBINI, Livio, *La Dacia Romana*, s. 210. Konstantinův val byl tvořen hliněným valem, příkopem a strážními věžemi. Některé jeho pozůstatky jsou v Rumunsku dodnes patrné a je zde nazýván „Brazda lui Novac“ - česky tedy brázda obra Novaca.

²²⁴ Na zlatých *solidech* císaře Konstantina lze najít oslavné nápisy *GOTHIA* a *SARMATIA* (BRUUN, Patrick, *The Roman Imperial Coinage: Vol. VII Constantine and Licinius A.D. 313–337*, s. 215). Zároveň také Eusebios z Kaisareie uvádí ve svém životopise císaře Konstantina, že Konstantin podmanil pod římskou moc skythské kmeny až k severu (EUSEBIOS, *Vita Constantini*, I, 8), avšak vznik nových provincií ve svém oslavném životopise nezmiňuje.

²²⁵ *Anonymus Valesianus pars prior*, 32 a *Consularia Constantinopolitana*, 332.

Šíření gótského vlivu na západ bylo zastaveno římskou intervencí. Samotným Sarmatům však římská pomoc nebyla příliš prospěšná, protože Konstantin příštího roku zaútočil preventivně i na tyto sarmatské kmeny, kterým předtím pomohl.

²²⁶ JORDANES, *Getica*, 114.

Körös²²⁷. V následujících letech se Gótové zklidnili. Ammianus Marcellinus, který podrobně popisuje římské dějiny od roku 353, se o nich totiž až do roku 366 nezmiňuje.

Jeho první zmínka o Gótech je právě až z roku 366, když je požádal o pomoc vzbouřený uzurpátor Procopius²²⁸, příbuzný zesnulého císaře Juliana, který povstal proti v té době vládnoucímu císaři Valentovi. Procopius byl zajat a popraven a následně se musel císař Valens vypořádat s Góty. Následují pak už jen dlouhé boje mezi Góty a Římany. Valens pak zahájil tři roky trvající boje proti Gótům, kdy několikrát římská vojska překročila Dunaj. Za řekou se pak Římané střetli s tervingskými válečníky krále Athanaricha. Roku 369 pronikli Římané tak hluboko do gótského území, že bojovali i s dalším gótským kmenem Greutungy²²⁹. Tento boj nepřinesl žádné změny a Valens uzavřel s Athanarichem mírovou dohodu. Je potřeba zmínit se Greutunzích. Jde o jeden z gótských kmenů, který žil na východ od Tervingů, patrně byli rozloženi kolem řeky Dněstru. Dle Ammianova vyprávění jim v té době vládl král Ermanarich²³⁰. Toho Ammianus popisuje jako mocného a válkychtivého. Pozdější historik Jordanes²³¹ však tohoto greutungského krále popisuje jako gótského Alexandra, který ovládal celou Skythii a zároveň uvádí seznam všech kmenů, kterému byly poddány. S tímto narativem nesouhlasí britský historik Peter Heather. Idea jednoty Gótů v polovině 4. století se mu nezdá příliš pravděpodobnou a uvažuje, že Gótové v té době byli rozděleni do daleko více kmenových skupin²³².

Do toho, pravděpodobně kolem roku 370, dorazili do Evropy Hunové. Působili jako spouštěč další vlny kmenových posunů, která je známá jako stěhování národů. Hunům nejprve padli za oběť kočovní Alani žijící kolem řeky Don. Následně již ve spolupráci s Alany zaútočili Hunové na gótsko-sarmatské skupiny v oblasti Dněpru²³³. Nyní rozvrátili Ermanarichovo greutungské království. Některé části Greutungů a Alanů uprchly před Huny na západ, kde začaly tlačit na Tervingy. Ti však v té době se nacházeli uprostřed vnitřních sporů. Dle církevních historiků²³⁴ tento spor nastal mezi zastánci tradičního pohanství a příznivci ariánského křesťanství. Dosavadní vládce Tervingů Athanarich, který zastával tradiční božstva, byl poražen a musel se svými stoupenci uprchnout do země Kaukaland²³⁵. Vládu

²²⁷ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 48.

²²⁸ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXVI, 10.

²²⁹ Tamtéž, XXVIII, 5.

²³⁰ Tamtéž, XXVI, 3.

²³¹ JORDANES, *Getica*, 116–120.

²³² HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 63–65.

²³³ MAENCHEN-HELFEN, Otto, *The World of the Huns*, s. 19.

²³⁴ SOCRATES SCHOLASTICUS, *Ecclesiastica historia*, IV, 33.

²³⁵ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 4.

nad tervingskými Góty převzali náčelníci Fritigern a Alavivus. Ti posilněni greutungskými a alanskými uprchlíky, kterým veleli náčelníci Alatheus a Saphrax, překročili v roce 376 Dunaj a vstoupili na území římské říše. Valens nejprve povolil usídlení Gótů na římském území. Gótové však poté, co byli nespokojeni s jednáním římských úředníků, se vzbouřili a začali plenit římské území. Valens proti Gótům nejprve vyslal místní posádky, které si s Góty nedokázaly poradit. Teprve v roce 378 proti nim vytáhl sám s císařskou armádou. Nečekal na pomoc svého synovce Gratiana ze západu a vyrazil proti Gótům. Střetnul se s nimi v srpnu roku 378 u Adrianopole. Z počátku se bitva vyvíjela pro Římany dobře, ale po příjezdu gótských posil bylo římské vojsko na hlavu poraženo. Císař Valens byl v bitvě raněn a odnesen do nedalekého stavení, kde však krátce po bitvě v důsledku zmatku a plenění uhořel²³⁶. Bitva je považována za jednu z nejhorších římských porážek. Moderní odhad padlých²³⁷ na římské straně dosahuje počtu 15 000 mužů. Po bitvě měli vítězní Gótové volnou ruku k plenění thrácké a moesijské provincie.

4.4 Etnogeneze Gótů

Z moderního vědeckého hlediska začíná toto téma rokem 1961, když německý historik Reinhard Wenskus publikoval svoji práci *Stammesbildung und Verfassung*. Wenskus ve své době ještě nepoužíval termín etnogeneze, ale použil německé slovo *Stammesbildung*, znamenající totéž. Ve své práci využil soudobé poznatky ze sociologie a etnologie. Opustil směr svých předchůdců jako byli Rudolf Much či Ludwig Schmidt, kteří věřili, že germánské kmeny byly založeny na pokrevní příbuznosti, která byla buď reálná nebo fiktivní, tedy myšlenka, že kmen pocházel od jednoho společného předka. Kmen tak byl v němčině spíše *Sippe*, česky klan či příbuzenstvo. Wenskus naopak považoval kmen za společenství lidí žijící v vzájemném míru, dodržující stejné zákony, žijící na stejném územím, disponující stejnými kulturními a politickými hodnotami a hlavně společenství lidí uznávající stejné tradice²³⁸. Tradice je u něj považována za nejpodstatnější rys kmene. Uvádí, že s tradicí začíná i samotná existence kmene²³⁹. U germánských kmenů považuje za tradice různé ságy o původu kmene či o kmenových hrdínech. Za nositele těchto tradic považoval Wenskus vládnoucí skupiny

Kaukaland je Ammianem popisován jako zalesněný hornatý kraj, kde původně žili Sarmaté. Tato oblast se dá ztotožnit s Vnitřními Východními Karpatami ve středním Rumunsku.

²³⁶ Tamtéž, XXXI, 13.

²³⁷ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 143.

²³⁸ WENSKUS, Reinhard, *Stammesbildung und Verfassung*, s. 33–106.

²³⁹ Tamtéž, s. 54.

germánských kmenů, především královský rod *stirps regia*²⁴⁰. Tyto vrstvy společnosti totiž měly na uznání kmenových tradic osobní zájem, protože legitimizovaly jejich postavení.

Existenci královského rodu považuje Wenskus za zásadní pro samotnou kmenovou identitu. Uvádí případ Vandalů a Alanů v Hispánii. Na začátku 5. století totiž vymírají královské rody Alanů a vandalských Silingů a tyto dvě skupiny se podřazují vládnoucí dynastii kmene Hasdingů. Z narativních pramenů pak mizí zmínky o kmenech Alanů a Silingů. Wenskus to považuje za zánik kmenové identity. Toto tvrzení je možná příliš extrémní. Ztrátou královského rodu mizí každopádně politická iniciativa, a tudíž i zájem pramenů. Uchovateli kmenové tradice totiž nemusí být jenom *stirps regia*. Ten však vždy stál v zájmu kronikářů. Nepochybně tradici přenášeli dále i jiné významné germánské nevládnoucí rody. O těch se však prameny nezmiňují. Za zmínku zde právě stojí elity kmene Langobardů. V ediktu krále Rothariho je v prologu uváděn seznam předchozích langobardských králů a pak král Rothari, jakožto zakládající člen nové dynastie, uvádí seznam 11 generací svých předků²⁴¹. To je jeden z mála důkazů existence nekrálovských dynastií.

Rovněž ztráta politické nezávislosti – ztráta kmenového krále neznamená rychlý zánik kmenové identity. Dokazují to zprávy o kmeni Taifalů. Ti podnikli svůj poslední samostatný čin v roce 330²⁴². Pak se kmen Taifalů dostal pod svrchovanost jiných germánských kmenů. Slyšíme o nich však od Řehoře z Tours. Ten hovoří o tom, že někdy krátce po roce 561 Taifalové povstali proti svému franckému správci²⁴³. To značí 230 let, kdy tento kmen neměl svůj *stirps regia*, a přesto si udržel tak dlouho svoji identitu. Královský rod a jiné politické a válečnické elity kmene původně tvořili úzkou skupinu, která byla nositelem tradic a ke které se postupně přidávaly další skupiny lidí, které převzaly jejich tradice, čímž se vytvořil kmen. Tuto úzkou skupinu nazývá Wenskus *Traditionskern*²⁴⁴, kořen tradic, a považuje jej za krystalizační jádro, kolem které se kmen budoval. Právě přejímání tradic vládnoucích skupin chápe Wenskus za zásadní při budování společné kmenové identity. Zavrhuje tak starší teorie o tom, že kmeny vznikaly na základně společného zájmu válečníků. Tato teorie považovala kmen za *Wanderbund*²⁴⁵, putující spolky. Uvádí případ vandalsko-alansko-suebského spolku, který si při svém tažení do Hispánie společnou identitu nevybudoval.

²⁴⁰ WENSKUS, Reinhard, *Stammesbildung und Verfassung*, s. 65–66.

²⁴¹ *Edictum Rothari*, Prolog.

²⁴² ZOSIMOS, *Nea historia*, II, 31. Jde o útok 500 taifalských nájezdníků z doby konce vlády císaře Konstantina, historiky datovaný do roku 330.

²⁴³ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, 4, 18.

²⁴⁴ WENSKUS, Reinhard, *Stammesbildung und Verfassung*, s. 75.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 77.

Na Wenskusovy teorie navázal Herwig Wolfram. Za *Traditionskernen* považoval gótské královské rody, které pak dle něj vytvářely kolem sebe gótskou identitu. Takto se přes užší okruh lidí (rod Amalů) dostala identita Gutonů/Gótů od Baltu až do černomořské Skythie²⁴⁶. Wolfram kmenotvornou tradici nazývá *origo gentis*. V jeho pojetí nejde o konkrétní literární dílo či žánr, ale právě o tradici o vlastní identitě, která byla u kmenů často ve formě ság a lidových vyprávěních o hrdinech a polobožích. U pozdějších Ostrogótů roli *origo gentis* zastával nedochovaný Cassiodorův spis o dějinách Gótů, který u Wolframa představoval svod antických klasických autorů a vlastních gótských tradic.

Nyní je potřeba podívat se, jak konkrétně dle Wolframa probíhal kmenotvorný proces Gótů. Na počátku vytváření gótského kmene, ještě v rámci wielbarské kultury, stály germánské náboženské kmenové spolky. Takový spolek nazývá Wolfram *Kultverband*²⁴⁷. Zmiňuje je už Tacitus. Ten mluví o spolku uctívajícím bohyni Nerthus²⁴⁸. Je možné, že takovéto kultovní spolky sdružující několik menších kmenů byly mezi Germány běžné. Wolfram právě jeden takový *Kultverband* umísťuje na tok řeky Odry. Jeho základem byli Lugiové, ale patřily do něj i kmeny u baltského pobřeží jako Rugiové, Lemoviové a Gutoni. Část tohoto kultovního svazu mohla odejít od Baltského moře na jih Skythie a vytvořit tak germánské jádro Gótů. Toto jádro by nebylo tvořeno čistě příslušníky starého kmene *Gotoni*, ale připojili by se k nim i členové Rugiů či Lugiů. Takto se vytvořilo germánské jádro Gótů. Na začátku 3. století se Gótové přesunuli do Skythie a na konci tohoto století se začali již pevně usazovat na území bývalé římské provincie *Dacia*. To znamenalo větší interakci se sarmatskými a dáckými kmeny, které zde původně žily. V průběhu 3. století kmeny Dáků a Karpů vystupují ještě samostatně, ale po roce 318 již o nich neslyšíme. Část z nich odešla na římské území, ale část z nich patrně splynula s Góty. Tyto kmeny spolu musely soupeřit i spolupracovat zároveň. Jordanes totiž mluví o nájezdu z roku 249, kterému veleli náčelníci Argaith a Guntherich. Zatímco jméno Guntherich je nepochybně germánské, tak jméno Argaith je thráckého původu²⁴⁹, což značí, že tento náčelník byl Dák nebo Karp. To svědčí o existenci smíšených vojenských oddílů již ve 3. století.

²⁴⁶ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 28–29.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 30.

²⁴⁸ TACITUS, *Germania*, 40.

Do spolku uctívajícího bohyni Nerthus patřily kmeny Reudignů, Avionů, Angliů, Varinů, Eudosů, Suardonů a Nuitonů. Tyto kmeny žily v dnešním severním Německu.

²⁴⁹ BOTEVA, Dilyana, *Some Considerations Related to the Scythica Vindobenensia*, in: *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Hagiography*, (ed.) F. MITTHOF, G. MARTIN, J. GRUSKOVÁ, s. 198.

V průběhu 4. století díky gótské hegemonie v prostoru Dákie se zbylé místní kmeny patrně poddaly pod vedení tervingských gótských náčelníků. Šlo především kmeny Taifalů a Viktohalů. Tyto kmeny se totiž již neobjevují v 5. století, ale na začátku 4. století šlo o mocné hráče v dolnodunajském prostoru. Dle Wolframa se vytvořila kmenová konfederace, jejímiž členy byli Tervingové a Taifalové²⁵⁰. Taifalové byli jedním z menších nájezdnických kmenů a Římané je později používali jako jízdní lučištníky. O jejich původu se však vedou spory. Wolfram je považuje za Germány, a dokonce je ztotožňuje s kmenem Lakringů²⁵¹. Za Germány je považuje i Peter Heather²⁵². Někdy jsou však Taifalové považováni za Sarmaty, především kvůli tomu, že je Římané oceňovali jako jízdní lučištníky. Vystihuje to Roger Batty, která tvrdí, že Taifalové byli kmen neznámého původu, přičemž ani pro jejich germánský nebo sarmatský původ není dostatek indicií²⁵³. V žádných písemných pramenech se nenacházejí zmínky o taifalských náčelnících nebo nějaké vládnoucí skupině. Z toho důvodu se vyvozuje, že v 4. století přijali nadvládu tervingských králů. Každopádně po příchodu Hunů do Evropy překročili Taifalové společně s Góty Dunaj a vstoupili na římské území. Větší problém je s Viktohalý. O těch je v pramenech ještě méně zmínek. Jsou zmíněni v *SHA*, že v době Markomanských válek to oni společně s Markomany rozpoutali válku proti Římanům, když nutili slabší kmeny útočit na impérium²⁵⁴. Dále je zmiňuje Eutropius, že po Aurelianově stažení z Dákie společně s Góty a Taifaly tuto oblast ovládali²⁵⁵. Obě zmínky značí, že Viktohalové byli v dunajském prostoru jeden z dominantních kmenů. Wolfram sídla tohoto

²⁵⁰ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 71–73.

²⁵¹ Tamtéž, s. 72.

Lakringové patřili do kmenového svazu Lugiů – Vandalů. Na konci 2. století se zúčastnili Markomanských válek císaře Marca Aurelia a prameny ji vždy zmiňují společně s vandalským kmenem Hasdingů. Tento kmen snad sídlil v oblasti horního toku řeky Tisy.

²⁵² HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 53.

²⁵³ BATTY, Roger, *Rome and the Nomads: The Pontic-Danubian Realm in Antiquity*, s. 379–381.

Batty uvádí, že prameny občas Taifaly zmiňují společně s germánskými a jindy se sarmatskými kmeny, proto se nedá o jejich původu rozhodnout. Poprvé je zmiňuje panegyrik na císaře Maximiána datovaný do roku 291. V průběhu 4. století však tento kmen vystupuje jako spojenec tervingských Gótů.

²⁵⁴ *SHA, Vita Marci Antonini Philosophi*, 14.

„*Profecti tamen sunt paludati ambo imperatores et Victualis et Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus, quae pulsae a superioribus barbaris fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus.*“

„Vydali se pak do války oba císařové ve vojenském šatě, protože Viktuálové a Markomani společně vyvolávali chaos a též další kmeny, které byly tlačeny severnějšími barbary, prchaly a hrozily válkou, kdyby nebyly přijaty na římské území.“

Již několikrát bylo zmíněno, že *Scriptores Historiae Augustae* není považováno za spolehlivý pramen, co se týče historických událostí. Autor životopisů, který patrně žil ve 4. století, pro životopisy císařů 2. století čerpal z nedochovaného díla Maria Maxima. Marius Maximus žil na začátku 3. století a sám se považoval za pokračovatele Suetonia. Stejně jako jeho vzor i on popsal životy 12 císařů od Nery po Elogabala. Právě díky Mariovi Maximovi se první životopisy z korpusu *SHA* považují za spolehlivější.

²⁵⁵ EUTROPIUS, *Breviarium*, VIII, 2.

kmene umísťuje medzi rieky Körös a Mureş²⁵⁶. Patrne se jednalo o germánský kmen, ale bližší informácie o ňom nemáme. Tyto kmeny splynuly ve 4. storočí s Góty a spolu s nimi prešli na rímske území. Vytvári sa nám tak podoba Gótů, kedy jadro kmene je germánské, ale pripojily sa k ňmu dácke a sarmatské skupiny. Objavuje sa tu zaujímavý paradox, kedy Jordanes ztotožňuje Góty s prastarým dunajským kmenom Getů len na základe podobnosti jmen. Getové boli thrácko-dácky kmen z oblasti dolného Dunaja v dobe klasické antiky. Svým spôsobom, Getové boli predci Dáků, tak mēl Jordanes pravdu – časti Dáků a Karpů splynuli s nově prichozími Góty.

S touto podobou zformování Gótů, jak ji postuluje Herwig Wolfram, se snaží nesouhlasit historici torontské školy, tedy žáci Waltera Goffarta. Michael Kulikowski odmítá Wenskusovu teorii o *Traditionskern* jako chybnou²⁵⁷. Jak již bylo zmíněno výše Kulikowski považuje vznik Gótů za výsledek procesů na římské dunajské hranici ve 3. století. Zavrhuje migraci germánských kmenů ze severu (wielbarská kultura či příchod Gótů ze Scandzy) a místo toho navrhuje, že Gótové vznikli procesem difuze, tedy výraznějšími vnitřními změnami právě v dolnodunajském prostoru²⁵⁸. Uznává však migraci a ovlivnění ze stredoevropského a severoevropského prostoru. Je však zajímavé, že ve své snaze nesouhlasit s Wenskusem přichází s velmi podobnou teorií. Jeho difuze byla završena tím, že jedna z barbarských skupin získala mezi ostatními hegemonii a její předáci vytvořili stabilní politické prostředí, ve kterém přiměli ostatní skupiny přijmout jejich vlastní identitu²⁵⁹. Toto tvrzení je však velmi podobné Wenskusovi tvrzení o tom, že původní a vládnoucí kořen „*Kern*“ kmene přenesl svoji identitu na ostatní. Kulikowski rovněž tvrdí, že pro nás není nutné hledat germánské kořeny Gótů. Tím navazuje na svého učitele Goffarta, který razil používání adjektiva barbarský namísto germánský. Ovšem v tomto se Kulikowski plete. Je pravda, že žádný z pramenů nehovoří o Gótech jako o germánském kmeni. Vždy jsou zmiňováni Germáni a Gótové jako dva rozdílné národy. Naše klasifikace Gótů jakožto Germánů tak vyplývá z jejich jazyka. Je tedy vhodnější hovořit o Gótech jako o kmeni hovořícím germánským jazykem než jako o germánském kmeni. Kdyby se nám nedochovala Wulfilova Bible nebo gótské runové nápisy či jména jednotlivých Gótů, mohli bychom považovat Góty spíše za sarmatský kmen. Vezměme si zmíněné Taifaly a Viktohalý. Nedochovala se nám ani jména příslušníků těchto kmenů a my z toho důvodu nemůžeme rozhodnout, zda jde o Germány nebo Sarmaty. Je proto důležité zjistit, jak se stalo,

²⁵⁶ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 45.

²⁵⁷ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 53.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 65–67.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 68.

že v prostoru, kde do té doby žily dácké a sarmatské kmeny, najednou dominuje kmen hovořící germánským jazykem.

Komplexnější kritiku k Wenskusově teorii *Traditionskern* můžeme najít ve sborníku, za kterým stojí australský historik Andrew Gillett, další Goffartův žák. Považuje tuto teorii za zastaralou a podotýká, že dnes musí do teorií o etnogenezi germánských kmenů zapracovat soudobé poznatky ze sociologie a etnologie, které se od Wenskusových časů změnily. Wolframovi vytýká jeho koncept *origo gentis* jako příliš spekulativní a předpokládající existenci nedoložených orálních gótských tradic. Dle Gilletta je *Traditionskern* návratem ke starší teorii „*lordship theory*“, která tvrdí, že germánské kmeny byly pevně zformovány kolem svých vůdců. Gillett rovněž uvádí, že tyto spory vycházejí z toho, že Goffart a jeho žáci čtou prameny, jako Jordana či Řehoře z Tours, jinak než jejich rakousko-němečtí kolegové. Daleko více v nich vidí autorská literární díla než záznamy historie²⁶⁰. Gillett dal možnost vyjádřit se i svému oponentovi Wolframovu žákovi Walteru Pohlovi. Pohl transatlantickou kritiku Wenskuse shrnuje tak, že odmítači teorie etnogeneze okolo *Traditionskern* ji odmítají z toho důvodu, že spojují Wenskuse s předchozí německou generací nacistických historiků, jako byl Otto Höfler, a jeho teorii považují za elitářskou²⁶¹. Z toho vyplývá, že kritika je spíše politická než vědecká. Pohl nicméně uznává, že teorie o *Traditionskern* potřebuje modernizovat, přesto však nepochybuje o vlivu tradic a představ o minulosti na formování kmene.

Alternativní pohled na etnogenezi Gótů, nezávislý na vídeňské a torontské škole, zastává britský historik Peter Heather. I on věří na migraci Gótů od Baltského moře, což je důvod proč s ním americko-kanadští historici nesouhlasí, ale není to pro něj stěžejní záležitostí. Zaměřuje se na jev, který většina historiků přechází s opomenutím. Ve většině publikací věnujícím se pozdní antice nebo Gótům se lze dočíst, že se v průběhu 4. století zformovaly dvě gótské skupiny Greutungové a Tervingové. Tyto skupiny totiž hojně vystupují u Ammiana Marcelina a Jordana. Heather však přichází s tvrzením, že rozdělení Gótů na dvě skupiny je až záležitostí konce 5. století, kdy se již zformovali Vizigóti a Ostrogóti. Ve 4. století byli Gótové dle Heathera daleko více fragmentovaní a jejich strukturu je jen obtížné zrekonstruovat. Představuje 12 nezávislých skupin Gótů, které se objevují v pramenech²⁶². Vychází především z toho, že se v pramenech občas objevují skupiny Gótů,

²⁶⁰ GILLETT, Andrew, *Introduction: Ethnicity, Theory and Methodology*, in: *On Barbarian Identity: Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages*, (ed.) A. GILLET s. 1–18.

²⁶¹ POHL, Walter, *Ethnicity, Theory and Tradition: Response*, s. 224.

²⁶² HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 62–63.

kteří zaútočily na římské území nebyli to ani Tervingové a ani Greutungové. Římané tyto skupiny porazili a ony rychle zmizely z historie. Jde například o Góty krále Radagaise, kteří zaútočili v roce 405 zaútočili na Itálii, nebo Gótové krále Odothea, kteří se v roce 386 neúspěšně pokusili překročit Dunaj. Heather se tím snaží dokázat, že neexistovali žádní unifikovaní Gótové v podobě, jak je popisuje Jordanes.

4.5 Vládnoucí skupiny v zemi *Gothia*

Pramenem pro naše poznání struktury gótské společnosti je krátká hagiografie *Passio sancti Sabae*²⁶³. Saba byl gótský křesťan, kterého popravili v roce 372 za pronásledování křesťanů, které nařídil gótský vládce Athanarich. Jedná se o poměrně dobré zobrazení gótské vesnice na sever od Dunaje. Rakouský historik Herwig Wolfram na základě informací tohoto textu společně s terminologií získanou z Wulfilovy gótské Bible vytvořil rekonstrukci²⁶⁴ struktury gótské společnosti ve 4. století. Wolfram popisuje gótskou společnost, která začíná rodinou, jež žije v jednom domě *gards*. Zde rodina mohla žít i se svými otroky. Pánovi domu říkali Gótové *frauja*²⁶⁵. Gótové se sdružovali do vesnici *haims*. V Sabově vesnici řídila chod obce jakási rada stařešinu a můžeme předpokládat, že šlo o obvyklý stav v gótské společnosti. Nad vesnicí stálo hierarchicky město či spíše hradiště, Góty nazývané *baurgs*. Zde sídlil lokální vládce, kterému podléhaly okolní vesnice. Oba typy sídel máme doloženy také archeologicky. Základní organizační jednotkou tervingských Gótů byl však klan *kuni* (v mn. čísle *kunja*). Klan představoval politické a kultovní společenství a všechny klany tvořily dohromady *Gutþiudu*, zemi tervingských Gótů. Patrně výstižnou definici gótského klanu, která vychází z Wolframových myšlenek, nám dává Wolfgang Giese. Popisuje *kuni* jako společenství Gótů se společným původem a společnou kultovní praxí, kteří jsou navzájem propojeni silnými vazbami²⁶⁶.

Klan zahrnoval několik vesnic a byl nejspíše pevně svázán dohromady. V čele *kuni* stál jeho vládce *reiks*. To sice odpovídá latinskému slovo *rex* – král, ale Gótové tyto osoby

²⁶³ Text patrně vznikl na konci 4. století a ve formě dopisu byl patrně rozeslán jednotlivým křesťanským církevním společenstvím v římské Thrákii. Hagiografie svatého Saby není žádnou smyšlenkou, protože existují o něm zmínky v korespondenci významného biskupa Basilea z Kaisareie. Krátce po Sabově smrti poslal jeho tělo římský správce *Scythie dux* Junius Soranus spolu s některými dalšími relikviemi právě Basileiovi Velikému do Kappadokie. Samotné *Passio* se dochovalo v podobě dvou rukopisů z 10. století nalezených v Itálii (HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 102–103).

²⁶⁴ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 71–88.

²⁶⁵ Gótské slovo *frauja* odpovídá latinskému *dominus* či řeckému *κυριος*. Jde o pána domu, který řídí domácnost. Zároveň jde o slovo, které popisuje vztah vlastníka otroka vůči otrokovi. Tímto slovem je rovněž označován Bůh v gótské Bibli.

²⁶⁶ GIESE, Wolfgang, *Die Goten*, s. 18.

nepovažovali za krále. Šlo spíše o klanové náčelníky. Sám Wolfram používá překlady *Fürst* (kníže) a *Kleinkönig* (drobný král). Toto patrně chápali i Římané, kteří při popisu těchto vrstev gótské společnosti nepoužívali slovo *rex*. V *Passio st. Sabae* je takovýto muž označen jako βασιλίσκος²⁶⁷ (zdrobnělina od krále, v řečtině používáno ve smyslu kmenový náčelník). Například Ammianus Fritigerna a Alaviva vůbec nijak netituluje. *Reiks* sídlil na hradišti, odkud ovládal své okolí, sféra jeho vlivu patrně nebyla příliš široká. Vládl pomocí ozbrojené družiny²⁶⁸ a představoval čelní osobu svého klanu. Heather uvádí, že ve 4. století byly tyto elity již v gótském společenství silně zakořeněny. Předpokládá však, že moc *reiksů* byla neformální a vycházela spíše z respektu vůči dané osobě uvnitř klanu. Nemyslí si, že by jejich postavení bylo nějak legálně podloženo a předávalo se z generace na generaci²⁶⁹. To je nejspíše chybný názor. Germánská společnost v této době byla založena na zvykových normách, které pozici *reiksů* nepochybně nějak formalizovaly. Rovněž ze studia pramenů vyplývá, že postavení *reikse* bylo dědičné a předávalo se z otce na syna. Známe Rothesthea a jeho syna Atharida²⁷⁰ a dále Arimera, jeho matku Gaathu a jejího manžela²⁷¹. Kromě těchto osob mezi tervingské *reikse* nepochybně patřili Wingurich, Alavivus a Fritigern.

V druhé polovině 4. století neměl kmen Tervingů svého krále. Místo něho jim stál v čele muž s titulem *kindins*. V gótsčině toto slovo znamená soudce. Jediným bezpečně doloženým tervingským *kindinsem* je Athanarich. I u něj je dobovými římskými prameny brán ohled na jeho postavení. Ammianus ho označuje jako *iudex Thervingorum* a biskup Ambrož jako *iudex regum*²⁷². Athanarich vládnul všem Tervingům a jednotliví klanoví *reiksové* mu byli podřízeni. Víme, že pověřil Atharida a Winguricha, aby mezi Góty pronásledovali vyznavače křesťanské víry. Wolfram se domnívá, že funkce *kindinse* byla využívána v dobách krize a *reiksové* zvolili jednoho ze svých řad na tuto pozici. *Kindins* pak měl mimořádné královské pravomoci, stal se z něho velitel-správce Tervingů²⁷³. Athanarich se skutečně dostává do popředí, když Římané v roce 366 vpadli na gótské území, a pak v roce 369 vedl mírová jednání s císařem Valentem. Athanarichova pozice mezi Tervingy však nebyla neomezená. Měl

²⁶⁷ *Passio sancti Sabae*, 4.

²⁶⁸ Tamtéž, 4.

Do Sabovy vesnice přijíždí náčelník Atharid se skupinou mužů, které text nazývá φάλλαγγος ἀνόμων ληστῶν tedy „oddíl bezectných zločinců“. On samotný je popsán jako zástupce bezbožných a text ho jako pronásledovatele křesťanů značně haní. Přesto muži, kteří přijeli společně s ním, tvořili jeho královskou družinu.

²⁶⁹ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 75 a 85.

²⁷⁰ *Passio sancti Sabae*, 4.

²⁷¹ DELEHAYE, Hippolyte, *Saints de Thrace et de Mésie*, s. 279.

²⁷² AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 3 a AURELIUS AMBROSIUS, *De spiritu sancto*, I, Prologus, 18.

Z dobových autorů jediný Paulus Orosius označuje Athanaricha *rex Gothorum* (PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 32, 9).

²⁷³ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 73.

proti sobě mezi *reiksy* opozici, kterou tvořili Alavivus a Fritigern. Socrates Scholasticus dokonce hovoří o tom, že mezi Góty došlo k občanské válce, ve které významnou roli hrála i christianizace Gótů, kterou Fritigern podporoval, zatímco Athanarich se stavěl do role obránce tradičního germánského náboženství. Ammianus však uvádí, že opozice vůči Athanarichovi se utvořila až po jeho neúspěších v boji proti Hunům²⁷⁴. Ve Wulfilově Bible je jako *kindins* označován Pilát Pontský, jakožto správce Judeje.

Jak již bylo řečeno výše, slovo *kindins* znamená v gótštině soudce a nikoliv král. Pro krále měli Gótové termín *þiudans*. Wulfila tak označoval Ježíše Krista jako krále Židů a zároveň z dochovaných fragmentů v gótštině víme, že Gótové tímto slovem označovali římského císaře. *þiudans* byl tedy svrchovaný vládce. Peter Heather si myslí, že rozdíl mezi *kindinsem* a *þiudansem* byl minimální a *kindins* u Tervingů působil jako král²⁷⁵. Vychází z toho, že tuto funkci mezi Tervingy vykonávala po tři generace jedna rodina. Nejprve gótský náčelník Ariarich, který v roce 332 uzavřel smlouvu s císařem Konstantinem, poté jeho syn Aorich, který byl za vlády svého otce vydán jako rukojmí do Konstantinopole. Posledním soudcem této dynastie byl Aorichův syn Athanarich. Aoricha jako Athanarichova otce identifikuje až Herwig Wolfram²⁷⁶. Tato rodinná posloupnost však není všeobecně přijímána. Nesouhlasí s ní například Michael Kulikowski. Poukazuje na to, že Aorichovo jméno není doloženo v dobových pramenech a zmiňuje ho teprve až Jordanes. Kulikowski jakožto žák Waltera Goffarta je pak vůči informacím od Jordana nesmírně kritický a pochybuje o příbuzenství mezi Ariarichem a Athanarichem²⁷⁷. Wolfram příbuzenskou linii vyvozuje i z aliterace a podobnosti jmen Ariarich – Aorich – Athanarich, kdy jde rodinná jména. Víme, že v germánských královských rodech se jména často opakovala a mívala stejný kořen slova.

Nejnovější pohled na tuto problematiku přináší německý historik Eike Faber²⁷⁸. Považuje římský překlad slova *kindins* jako *iudex* za chybu a nepochopení gótské společnosti ze strany římských autorů, ale i za absenci vhodného latinského termínu. Dle něj byl *kindins* pro Góty spíše jednatel či vyjednaváč, používá k překladu slovo *Verhandlungsführer*. Moc nad kmenem dle něj drželi jednotliví *reiksové*, kteří volili *kindinse* jen v okamžicích války

²⁷⁴ SOCRATES SCHOLASTICUS, *Ecclesiastica historia*, IV, 33; AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXVI, 3. Nutno podotknout, že Socrates Scholasticus představuje Góty rozdělené na dvě poloviny, přičemž jedné polovině vládne Athanarich a druhé Fritigern. To je patrně pozdější a nepřesný pohled, který má vylepšit postavení Fritigerna, jakožto muže, který v bitvě porazil římského císaře. V roce 376 totiž Tervingům veleli Fritigern společně s Alavivem a Fritigern se stal jediným vůdce kmene až po Alavivově zavraždění.

²⁷⁵ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 67.

²⁷⁶ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 48.

²⁷⁷ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 85.

²⁷⁸ FABER, Eike, *Athanarich, Alarich, Athaulf: Zum Wandel westgotischer Herrschaftskonzeptionen*, s. 158–163.

a krize. Athanaricha právě v roce 369 Gótové pověřili, aby za ně vedl jednání s císařem Valentem. *Kindins* přebírá dle něj dočasně moc nad celým kmenem a sjednocuje jednotlivé klany *kunja* a v případě neúspěchu může *reiksy* zase odvolán. Faber zajímavě interpretuje jeden prvek z Athanarichovy činnosti. Když Athanarich jednal s Valentem o míru, odmítal vstoupit na římské území kvůli tomu, že ho váže přísaha jeho otce, a jednání tak vedl z lodě na Dunaji²⁷⁹. Tato událost bývá vykládána tím, že Athanarich byl patrně vázán přísahou svého otce Aoricha, kterou učinil Římanům během svého pobytu v Konstantinopoli, že jeho rod už znovu nevstoupí na římské území. Faber si myslí, že Athanarich jako *kindins* měl pravomoci pouze na gótském území a překročením Dunaje by ztratil svoje postavení²⁸⁰. Z toho vychází i jeho výklad dalšího Athanarichova osudu. Potom, co byl poražen Huny, ztratil Athanarich svoje postavení *kindinse* a moc nad většinou kmene převzali Alavivus a Fritigern. To, že již nedisponoval touto funkcí, mu umožnilo v roce 381 odejít do Konstantinopole. I když Faber uznává příbuznost mezi Ariarichem, Aorichem a Athanarichem, domnívá, že úřad *kindinse* nebyl dědičný, ale že Gótové uznávali schopnosti členů Ariarichovy rodiny a z ní si vybírali své *kindinse*. I jeho výklad ohledně římského překladu *iudex* je značně zajímavý. Domnívá se, že při Valentově vyjednávání v roce 369 Římané museli Athanaricha nějak oslovit, ale nemohli použít latinské slovo *rex*, protože kvůli podobnosti s gótským *reiks* by se mohl Athanarich cítit uražen²⁸¹. Z toho důvodu se Římané rozhodli pro neutrální slovo soudce–*iudex*.

Faberův pohled na tuto záležitost je zajímavý, ale nemusí být nutně pravdivý. Jeho pochopení role *kindinse* naráží na několik problémů. Pokud byl *kindins* volen jen výjimečně pro krizové a válečné okamžiky, proč tedy během 70. let 4. století nařizuje Athanarich pronásledovat křesťany po celé Gothii. Vždyť by tak v době míru zasahoval do působnosti jednotlivých *reiksů*. Víme, že již na konci 40. letech za Wulfilova působení mezi Góty se nejmenovaný *iudex* Gótů snažil bránit šíření křesťanství²⁸². Tímto soudcem patrně byl Aorich, otec Athanaricha. Také Faberův názor, že Athanarich mohl působit jako *kindins* pouze na tervingském území naráží možná na jeden problém. Dle odhadů Herwiga Wolframa představovala východní hranici Tervingů řeka Prut²⁸³. Ammianus však uvádí, že při vpádu Hunů vytáhl Athanarich s vojskem Tervingů až k řece Dněstr²⁸⁴. Ta se však už měla nacházet na území Greutungů. Tím by překročil hranici tervingského území, je však nutno podotknout,

²⁷⁹ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXVII, 5.

²⁸⁰ FABER, Eike, *Athanarich, Alarich, Athaulf: Zum Wandel westgotischer Herrschaftskonzeptionen*, s. 161.

²⁸¹ Tamtéž, s. 161.

²⁸² AUXENTIUS, *Epistola de fide, vita et obitu Wulfilae*, 58.

²⁸³ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 75.

²⁸⁴ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 3.

že na rozdíl od hranice s Římany na Dunaji nejsou ostatní hranice území Tervingů nijak definovány.

Gótové znali titul krále, označovali ho *þiudans*. Otázka je tedy, proč vládcové Tervingů tento titul nepoužívali. Wolfram a jeho nástupci nám dávají představu o rané gótské společnosti, která je silně tradiční, rozdělená do rodových klanů *kunja* a Athanarich v ní měl rozhodující slovo. Peter Heather má pravdu v tom, že role tervingského *kindinse* se nijak nelišila od role krále u ostatních germánských kmenů. Dle mého názoru původně (na začátku 4. století) *kindins* opravdu u Tervingů představoval jakéhosi kmenového úředníka a soudce, který existoval paralelně s kmenovým králem a asistoval mu.

Přesto již ve 30. letech 4. století mezi Tervingy král neexistoval. Královský rod, *stirps regia*, musel v té době vymřít a Gótové potřebovali řešení. Princip dynastičnosti byl mezi Germány mimořádně silný. Princip exkluzivity panovníky osoby a jeho rodiny je odborníky obecně uznáván. Král se vskutku v germánské společnosti odlišoval od svých soukmenovců. Pokud by tervingský *stirps regia* skutečně vymřel, možná kvůli pevným zakotvením klanové společnosti nemohl Ariarich převzít titul *þiudans*, protože nenáležel do královského klanu. Ariarich pak mohl vládnout jakožto *kindins*, na kterého by přešly královské povinnosti. Za takovéto situace se *kindins* mohl stát doživotně vykonávaným úřadem a stal by se dědičným v Ariarichově rodě. To by vysvětlovalo politickou strukturu Tervingů. Částečně analogická situace nastala ve francké říši, když v roce 737 zemřel merovejský král Theuderich IV. a majordomus Karel Martel pak říši vládnul sám, aniž by dosadil nového krále²⁸⁵. Zde však rod Merovejců ještě nevymřel a šlo o samostatnou akci Karla Martela, přičemž jeho synové Pipin III. a Karloman v roce 743 opět dosadili na královský trůn Merovejce Childericha III. *Kindins* by spíše než soudcem byl vládnoucím úředníkem či regentem v království bez krále. Jordanes zmiňuje gótského krále Gebericha, hovoří o něm jako o nástupci Ariaricha a Aoricha, předchůdci Ermanaricha a zároveň jako o současníkovi císaře Konstantina. Dle *Geticy* Geberich porazil kmen Vandalů a patřil do významného rodu. Jordanes uvádí tři generace jeho předků, těmi jsou jeho otec Hilderith, děd Ovida a praděd Nidada²⁸⁶. Wolfram klade Geberichův boj proti Vandalům do let 332 až 334²⁸⁷, i on jej považuje spíše za Ariarichova současníka

²⁸⁵ WOOD, Ian, *The Merovingian Kingdoms: 450–751*, s. 287.

²⁸⁶ JORDANES, *Getica*, 112–115.

Pořadí gótských králů 4. století zaznamenává Jordanes zcela jistě chybně. Athanaricha zmiňuje až v roce 381 a považuje ho za nástupce Fritigerna, přičemž skutečnost byla opačná. Geberichovo jméno a jména jeho předků se patrně do Jordanova díla dostala z gótské ústně předávané tradice. Z *Geticy* vyplývá, že Geberichův rod nebyl nijak příbuzný s gótskými dynastiemi Amalů a Balthů a že šlo o jinou starší dynastii (LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Making a Gothic History*, s. 193–196).

²⁸⁷ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 75.

než za jeho nástupce. To, že Jordanes uvádí Geberichovy předky, značí, že šlo o významný a proslavený rod. Geberich tak mohl být posledním terovingským králem *þiudanssem* a jeho rod tvořil terovingský *stirps regia*. Gótové sice Vandaly či Sarmaty v oblasti řeky Tisy porazili, ale místní kmeny požádali o pomoc císaře Konstantina. Ten vyslal v roce 334 k Tise římské oddíly, které zahnal Góty zpět. Je možné, že v těchto bojích padl král Geberich a s ním zanikla i dynastie terovingských králů.

O situaci u druhého známého gótského kmene, Greutungů, se toho dá říct mnohem méně. Tomuto kmeni vládl král Ermanarich a po vpádu Hunů králové Vithimir a Viderich. Na rozdíl od Athanaricha tyto osoby již Ammianus Marcellinus označuje jako *rex*²⁸⁸. Wolfram si myslí, že greutungští vládci se skutečně honosili titulem *þiudans*²⁸⁹. Jako další členy greutungských elit známe Alatheia, Safraxe a Farnobia. Ti jsou u Ammiana označeni jako *duces exerciti* (velitelé vojska) a Farnobius je popsán jako gótský *optimas* (velmož)²⁹⁰. Z toho vyplývá, že Farnobius mohl být greutungský *reiks*, avšak Alatheus se Safraxem nikoliv. I když to není doloženo v pramenech, historici se domnívají, že Safrax pocházel z kmene Alanů²⁹¹. Pravděpodobně tato dvojice, Alatheus a Safrax, představovala přední muže královské družiny, kteří se chopili moci místo mladičského krále Videricha.

Často bývá diskutován rozsah moci krále Ermanaricha. Jordanes uvádí seznam řady kmenů, kterým vládl, Golthescytha, Thiudos, Inaunxis, Vasinabroncas, Merens, Mordens, Imniscaris, Rogas, Tadzans, Athaul, Navego Bubegenas, Coldas. Dále si ještě podrobil kmeny Herulů, Rosomonů, Aestů a Venedů²⁹². Řada historiků²⁹³ se pokoušela tyto kmeny identifikovat a hledali mezi nimi například Marijce či Mordviny. Ermanarich by tak ovládal území od Dněpru až k Donu na východě a na severu až k Baltskému moři. Ani Wolfram zcela neodmítá takto rozsáhlé greutungské panství, i když si myslí, že nešlo o žádnou gótskou říši,

V těchto letech Gótové bojovali proti Sarmatům v oblasti řeky Tisy, což vedlo k intervenci ze strany císaře Konstantina (*Consularia Constantinopolitana*, 332 a 334). Jordanes umísťuje Geberichovo tažení proti Vandalům do prostoru mezi řekami *Marisia* (Mureș) a *Grisia* (Körös). Obě tyto řeky jsou přítoky Tisy, tudíž se jedná o stejnou oblast. Jordanes rovněž uvádí, že poražení Vandalové uprchli k císaři Konstantinovi a Gótové neobsadili jejich sídla, ale odtáhli zpět k Dunaji. Z toho jasně vyplývá, že se jedná o stejnou událost, ale Jordanes z nějakého důvodu zaměnil Sarmaty za Vandaly.

²⁸⁸ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 3.

²⁸⁹ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 89–90.

²⁹⁰ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 3 a 9.

²⁹¹ Safraxe za Alana považuje například Herwig Wolfram (WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 89) či Thomas Burnes (BURNES, Thomas, *A History of Ostrogoths*, s. 38). První však s touto myšlenkou přichází patrně Ludwig Schmidt (SCHMIDT, Ludwig, *Die Ostgermanen*, s. 253).

²⁹² JORDANES, *Getica*, 116–119.

²⁹³ KORKKANEN, Irma, *The Peoples of Hermanaric: Jordanes Getica 116*, Helsinki 1975 a SCHRAMM, Gottfried, *Die nordöstlichen Eroberungen der Rußlandgoten*, in: Frühmittelalterliche Studien, Vol. 6, Münster 1974.

ale spíše Greutungové pořádali nájezdy od Dněpru hluboko na východ a na sever²⁹⁴. Daleko skromnější a asi i pravděpodobnější význam těchto kmenů (kromě doložených Herulů, Aestů a Venedů) nám nabízí Roland Steinacher. Dle něj se jednalo o jednotlivé rody či klany (*kunja*), ze kterých se skládal kmen Greutungů²⁹⁵.

Poslední součástí gótských elit, kterou Wolfram předpokládá, jsou váleční vůdci či kmenoví vojevůdci. Uvádí k nim římské popisy jakožto *dux* a *στρατηγος*. Předpokládá, že osoby s touto funkcí doplňovali svým vojenským pověřením roli *kindinse* a *kindins* je patrně úkoloval válkami mimo teritorium Tervingů. Za příklad těchto válečných vůdců uvádí Wolfram Gebericha a Vidigoiu²⁹⁶. Wulfilova gótská Bible nám nepřináší žádný termín, kterým bychom tyto osoby nazvali v gótštině. V jednom článku Wolfram pro tuto funkci přináší germánský pojem *drauhtins*²⁹⁷, tuto osobu definuje jako muže, který představuje vojenský aspekt v tervingské vládě. Tento termín pochází z rýnského prostředí a ve staré horní němčině je znám jako *truhtin*. Je to vojenský velitel či vůdce vojenské družiny *truht*²⁹⁸ a má mít čistě vojenské funkce²⁹⁹. Z tohoto pojetí vznikaly dnes již zastaralé teorie o diarchii u Germánů mezi posvátným králem *Sakralkönig* a vojenským králem *Heerkönig*. Ve Wolframově a Pohlově výkladu je však *truhtin* podřízen kmenovému králi či soudci. Takovémuto zobrazení *truhtinse* odpovídají u Gótů daleko více postavy Alatheia a Safraxe.

Geberichovo možné postavení se probralo výše a je nutné se podívat na gótského válečníka Vidigoiu. Jediným pramenem, který ho zmiňuje, je Jordanovo dílo. Představuje ho jako hrdinu gótských písní a mluví o něm jako o nejstatečnějším Gótovi, který zemřel v boji proti Sarmatům. Římský vyslanec Priscus z Pania údajně procházel v roce 449 poblíž řeky Tisy kolem místa, kde Vidigoia padl, na své cestě k hunskému vládci Atillovi³⁰⁰. Nikde však Jordanes neříká, že by byl Vidigoia gótským králem. Patrně byl opravdu jenom proslaveným gótským válečníkem nebo dle názoru Johna Liebeschuetze velitelem gótské nájezdnické skupiny³⁰¹. Působil na počátku 4. století a snad opravdu padl při gótském útoku na Sarmaty v roce 332. Jeho význam však překonal samotné Tervingy, protože s největší pravděpodobností posloužil jako inspirace pro hrdinu středověkých eposů a ság, který se nazýval Witege či Wittich. Tato část Wolframovy rekonstrukce struktury gótské společnosti

²⁹⁴ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 67–68.

²⁹⁵ STEINACHER, Roland, *Rom und die Barbaren: Völker im Alpen- und Donauram (300–600)*, s. 81.

²⁹⁶ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 74.

²⁹⁷ WOLFRAM, Herwig, *Atharic the Visigoth: Monarchy or judgeship*, s. 270.

²⁹⁸ V merovejském prostředí se například člen vojenské družiny nazýval *antrustio*.

²⁹⁹ POHL, Walter, *Die Germanen*, s. 68–71.

³⁰⁰ JORDANES, *Getica*, 43 a 178.

³⁰¹ LIEBESCHUETZ, John, *Wolf, Making a Gothic History*, s. 212.

ve 4. století se jeví jako nejslabší. Avšak význační válečníci jako Vidigoia se těšili značného společenského respektu a nepochybně měli určitý politický vliv.

5 Cesta Gótů skrze římské impérium

„... *dextram partem Hunni cum suis, sinistram Romani et Vesegothae cum auxiliariis occuparunt, relictoque de cacumine eius iugo certamen ineunt.*“

„... pravou stranu obsadili Hunové se svými spojenci, levou zase Římané, Vizigóti a ostatní spojenci a o zbylý vrcholek kopce pak bojovali.“

JORDANES, *Getica*, 197.

5.1 Směr Řím: Gótové v letech 378 až 410

Gótové, kteří překročili Dunaj a porazili císaře Valenta u Adrianopole, rozhodně nebyli sjednocenou a homogenní silou. Svědčí o tom i popis Ammiana Marcellina. Nejprve v roce 376 překročila větší část kmene Tervingů s římskou pomocí Dunaj u Durostora (dnešní bulharská Silistra)³⁰². Této skupině veleli náčelníci Fritigern a Alavivus. Musíme si uvědomit, že zbytek kmene Tervingů se stáhl se svým králem Athanarichem ke Karpatům. Krátce poté, co Tervingové překročili Dunaj, následovali Greutungové vedení náčelníky Alatheem a Safraxem. Ti dle Ammiana působili jako regenti za greutungského krále Videricha, který byl vnukem pověstného krále Ermanericha. Když v létě 376 se již Gótové vzbouřili proti římským správcům, přidali se k Fritigernovi ještě gótské oddíly v římských službách, které měly posádku v Hadrianopoli³⁰³. Tyto gótské skupiny plenily provincii *Thracia*, dokud proti nim císař Valens, který v té době stále bojoval proti Peršanům v Mezopotámii, nevyslal na jaře 377 svoje oddíly. I Gótové dostali svoje posily, v roce 377 překročil Dunaj oddíl Hunů a Alanů a přidal se ke Gótům.

V roce 377 se Římané ještě střetli s útočícími Góty náčelníka Farnobia. Farnobius a jeho muži byli Greutungové a k Dunaji přišli společně s Alatheem a Safraxem, ale patrně se od nich oddělili a působili samostatně. Farnobius spojil svoje muže s kmenem Taifalů a s nimi zaútočil na římské území. Pokud vezmeme v potaz, kde dle současných teorií sídlili Taifalové, je možné, že Farnobius překročil Dunaj dále na západ přes most u Sucidavy. Farnobia pak porazil římský velitel Frigeridus, který se v té době věnoval opevňovacím pracím v pohoří Haemos (pohoří Stara planina) u města Beroe (dnešní Stara Zagora v Bulharsku)³⁰⁴. Farnobius padl v boji a Římané jeho muže deportovali do Itálie a usadili je v okolí Modeny. V roce 378 se na Balkán konečně dostavil císař Valens s početnou císařskou armádou. Nastal pak jeden z krizových okamžiků římské říše, když císař podcenil síly Gótů a nechal se jimi v srpnu porazit u Adrianopole.

³⁰² KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 130.

³⁰³ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 6.

³⁰⁴ Tamtéž, XXXI, 9.

Po této katastrofě se římská armáda na Balkáně prakticky rozpadla a Gótové ovládli celý prostor. Přiblížili se dokonce až ke Konstantinopoli, ale město s hradbami nemohli ohrozit. Císař Gratianus, který k Hadrianopoli již nestihl dorazit včas, se se západní armádou utábořil v Sirmiu (dnešní Sremska Mitrovica v Srbsku). V lednu 379 Gratianus jmenoval novým císařem pro východní provincie Flavia Theodosia³⁰⁵. Jeho úkolem bylo porazit Góty, kteří měli na Balkáně volnou ruku ke svému plenění. Theodosius se přesunul do Thessaloniky, kde mohl být zásobován z moře a zároveň odsud mohl operovat po celém Balkánu. Zde začal prakticky znovu budovat východní armádu. Gótové se mezitím rozprostřeli po celém Balkánu. Je možné, že v této době se přes Dunaj přeplavily další skupiny Gótů, které byly povzbuzeny vítězstvím u Adrianopole, takto to naznačuje Zósimos³⁰⁶. V roce 380 se Gótové rozdělili. Fritigern se svými muži zamířil na jih, kde se střetl s císařem Theodosiem u Thessaloniky. Theodosius byl poražen a musel se stáhnout za hradby města. Gótům se tak otevřela možnost plnit provincie *Macedonia I* a *Thessalia*³⁰⁷. Druhá část Gótů se rozhodla putovat na severozápad do Panonie. Zde však musela narazit na vojska císaře Gratiana a už o nich není slyšet. Většina badatelů si myslí, že s nimi Gratianus uzavřel spojeneckou smlouvu *foedus* a usadil je v panonských provinciích podél řeky Sávy³⁰⁸. Avšak Peter Heather se domnívá, že Gratianus mohl Alatheovy a Safraxovy Góty porazit a eliminovat jejich vojenskou sílu³⁰⁹, že s nimi již nebylo třeba uzavírat spojeneckou smlouvu.

Po gótských úspěších za Dunajem opustily Athanaricha v Karpatech poslední skupiny jeho věrných a přešly Dunaj, aby se přidaly ke svým plenícím soukmenovcům. Opuštěný Athanarich tak byl donucen uprchnout do Konstantinopole, kde ho slavnostně přijal císař Theodosius. Zanedlouho po svém příchodu zde Athanarich v lednu roku 381 zemřel³¹⁰.

³⁰⁵ Flavius Theodosius byl synem stejnojmenného úspěšného velitele, který sloužil císaři Valentiniánovi I. Theodosius sám měl vojenské zkušenosti z bojů proti Sarmatům na Dunaji. Jeho otec byl z neznámých důvodů v roce 376 popraven, Theodosius se pak stáhl do ústraní na své rodové statky. Gratianus patrně chtěl za svého kolegu císaře osobu s vojenskými zkušenostmi, ale s minimálními politickými kontakty. Životopis tohoto císaře byl zpracován jako WILLIAMS, Stephen, FRIELL, Gerald, *Theodosius: The Empire at Bay*, London 1998.

³⁰⁶ ZOSIMOS, *Nea historia*, IV, 25.

Vyprávění Ammiana Marcellina končí jeho bédováním nad porážkou u Adrianopole. To znamená, že se již musíme obejít bez jeho podrobného popisu událostí. Naším pramenem pro to, co se dělo po bitvě, je již jenom Zósimos. Jeho dílo je daleko stručnější a občas chaotické. Zósimos pro toto období čerpal především z nedochovaného díla Eunapia ze Sard. Eunapios ve svém *Dějínách* popisoval období od roku 270 až po rok 404 a byl současníkem válek proti Gótům (BLOCKLEY, Roger, *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire*, s. 2–26).

³⁰⁷ Tamtéž, IV, 31.

³⁰⁸ WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 101; WILLIAMS, Stephen, FRIELL, Gerald, *Theodosius: The Empire at Bay*, s. 17. Tyto názory vychází především z vyprávění Jordanova, který uvádí, že spojeneckou smlouvu s Góty uzavřel nejprve Gratianus a Theodosius ji pak dodatečně potvrdil (JORDANES, *Getica*, 141–142).

³⁰⁹ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 143.

³¹⁰ ZOSIMOS, *Nea historia*, IV, 34. PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 34, 7.

Neznamená to však, že by Tervingové zcela odešli ze zadunajské *Gothie*. Na barbarském břehu Dunaje zůstala část členů tohoto kmene pod vedením náčelníka Arimera³¹¹. V následujících taženích se již začalo Římanům dařit. Armády ze západu, které vyslal na Balkán Gratianus, pod velením frankých vojevůdců Bauta a Arbogasta vytláčily Fritigernovy Góty z Makedonie. Rovněž Theodosiovi se podařilo porazit další skupinu barbarů, která překročila Dunaj, a zahnal je zpět. Zósimos tyto útočníky označuje za Skiry³¹² a Huny³¹³. Pod vlivem svých úspěchů se Theodosius rozhodl s Góty vyjednávat. Na základě tohoto jednání byla s Góty uzavřena v říjnu 382 spojenecká smlouva *foedus*, podle které získali Gótové status *foederati* „smluvních spojenců“ a vlastní sídla v Thrákii mezi Dunajem a pohořím Haemos. Přelomový význam této smlouvy spočívá v tom, že na rozdíl od předchozích dohod s barbary tato dohoda zaručovala Gótům nesmírnou autonomii uvnitř impéria. Gótové se rovněž zavázali ke službě v římské armádě. Při jednání z roku 382 v pramenech již nefigurují gótské náčelníci z doby bitvy u Adrianopole. Dle některých teorií padli v boji, nebo je Římané eliminovali či s nimi prostě odmítli jednat.

Hned po uzavření smlouvy s Góty se Římanům podařilo obnovit svoji hranici na dolním Dunaji. Následující vpády z barbarica se podařilo Římanům odrazit. První nájezd ze Skythie proběhl za dva roky po smlouvě s Góty. Útočníci překonali Dunaj a nakrátko obsadili pevnost Halmyris v provincii *Scythia*³¹⁴. Další, patrně značně rozsáhlý útok, přišel v roce 386. Zósimos

³¹¹ Arimer je jeden z nejméně známých gótských náčelníků. Peter Heather se o něm ve své hlavní monografii *The Goths* zmiňuje jen letmo a započítává ho mezi nezávislé gótské skupiny a předpokládá, že jeho lid tvořili ti Gótové, kteří odmítli překročit Dunaj (HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 112). Wolfram Arimera zmiňuje při souvislosti šíření křesťanství u Gótů, protože Arimerova rodina patřila mezi zastánce ariánského křesťanství (WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 64) Arimer je doložen pouze v jednom, a to ještě velmi pozdním prameni. Hovoří o něm *Menologium* císaře Basilea II., iluminovaný seznam křesťanských svátků z 9. století. Zde jsou hagiografické texty, mezi kterými je i seznam starých gótských mučedníků, jejichž svátek připadá na 29. října. Připsaná legenda hovoří o tom, že gótská vdova Gaatha nechala slavnostně do římského města Kyzikos převést těla gótských mučedníků. Gaatha převezla relikvie z území, kde vládl její syn Arimer. Tomuto vyprávění dodává na důvěryhodnosti fakt, že na palimpsestu gótském Bible objeveném v roce 1819 byl nalezen seznam gótských mučedníků, z nichž někteří jsou doloženi i Basileovu *Menologiu*. Prvotní výzkum těchto textů a dataci Arimerovi vlády do období císaře Theodosia provedl v roce 1912 belgický jezuita Hippolyte Delehay (DELEHAYE, Hippolyte, *Saints de Thrace et de Mésie*, s. 274–291). Existuje i překlad těchto textů do angličtiny, ovšem s menším komentářem, než je ten Delehayův (HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, s. 117–123).

³¹² Skirové byli patrně germánským kmenem, ale my však o nich máme jen minimum informací. Dle současných odhadů tento kmen patrně sídlil buď na východ od Karpatského pohoří (HEATHER, Peter, *Empires and Barbarians*, s. 222) nebo u severního pobřeží Černého moře (TODD, Malcolm, *The Early Germans*, s. 225). Oblast východně od Karpat se však jeví pravděpodobněji. Sídla Skirů v době příchodu Hunů nejspíše ležela mezi Karpatami a středním Dněstrem, tedy v oblasti Bukovina na ukrajinsko-rumunské hranici. Zde totiž tento kmen mohl být izolován oproti častým pohybům kočovných kmenů podél černomořského pobřeží.

³¹³ ZOSIMOS, *Nea historia*, IV, 34.

Otto Maenchen – Helfen datuje tento útok do období prosince 381 až ledna 382. Tvrdí, že tato akce dokazuje, že, i když se již hunští kočovníci dostali k dolnímu Dunaji, jejich nadvláda nad stepí nebyla příliš silná a místní kmeny byly na nich nezávislé (MAENCHEN-HELFFEN, Otto, *The World of the Huns*, s. 37).

³¹⁴ PHILOSTORGIUS, *Ecclesiastica historia*, X, 5.

tento útok podrobně popisuje a útočníky pojmenovává jako *Grothingy* vedené náčelníkem Odotheem. Římskému veliteli dunajského *limitu* Promotovi se však podařilo připravit obranu a zaútočil na Góty v okamžiku, kdy se přeplavovali přes Dunaj³¹⁵. Co se týče místa, kde se pokusili Gótové překročit Dunaj, básník Claudianus ve svém panegyriku na císaře Honoria uvádí, že po boji byl ostrov Peuké zaplněn mrtvými těly³¹⁶. Ostrovem Peuké nazývali Římané deltu Dunaje, a tudíž je možné, že Odotheus se pokusil překročit řeku v deltě, tedy na stejném jako útočníci z roku 384. Odotheus padl a většina jeho mužů byla zajata. Římané je pak umístili jako vojenské posádky do Frýgie v Malé Asii, ovšem bez foederátní smlouvy či jakékoliv míry autonomie.

Góty usazené na římském území Theodosius využíval ve svých vojenských taženích. Šlo o tažení na západ proti uzurpátorům císařské moci. Nejprve porazil v roce 388 Magna Maxima a v roce 394 následovalo tažení proti císaři Flaviu Eugeniovi a jeho veliteli Arbogastovi. Theodosius nasazoval Góty do těžkých bojů a ti zaznamenali výrazné ztráty. Zvláště v bitvě na řece Frigidus, kde byl poražen Eugenius s Arbogastem, údajně padlo 10 000 Gótů. Křesťanský autor Paulus Orosius uvádí, že ztráty gótských vojáků byly pro Theodosia vítězstvím³¹⁷. Je jasné, že žádná velká důvěra mezi Římem a jejich gótskými spojenci nepanovala. Není tedy žádným překvapením, že po takovémto jednání se začali Gótové znovu bouřit. Po smrti císaře Theodosia v roce 395 vypuklo gótské povstání. Vláda nad říší byla rozdělena mezi Theodosiovy syny Arcadia na východě a Honoria na západě. Skutečnou moc však drželi jejich vojenští velitelé, u Honoria to byl Flavius Stilicho a ve východní části říše velel vojsku Flavius Rufinus. V té době povstali gótské foederáty a do jejich čela se postavil muž jménem Alarich. Ten se odebral se svými muži do Řecka a Thesálie. Zde ho začal pronásledovat Stilicho, avšak Alarichovi se podařilo ustoupit z Řecka a vyhnout se střetnutí.

Philostorgius označuje zadunajské nájezdníky pouze jako barbary. Dává tuto epizodu do souvislosti s tím, že císař Theodosius vykázal do Halmyris čelního ariánského biskupa Eunomia. Philostorgius, který sám byl ariánem, ve svém díle poměrně podrobně sleduje Eunomiův osud, proto se jeho vyprávění jeví spolehlivým. Wolfram identifikuje Philostorgiovy barbary jako Góty a datuje tento útok do zimy 384/385 (WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 103). Halmyris představovala poměrně významnou pevnost. Římané zde měli umístěny oddíly lehkých lodí, kterými kontrolovali dunajskou deltu (ZAHARIADE, Michail, KARAVAS, John, *A Fort of the Danubian Roman Frontier: Halmyris*, s. 580–583).

³¹⁵ ZOSIMOS, *Nea historia*, IV, 35 a 38.

³¹⁶ CLAUDIUS CLAUDIANUS, *Panegyricus de quarto consulato Honorii Augusti*, 623–635.

³¹⁷ PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 35, 19.

„*Ita et hic duorum [Eugenius a Arbogast] sanguine bellum civile restinctum est, absque illis decem milibus Gothorum, quos praemissos a Theodosio Arbogastes delesse funditus fertur: ... quos utique perdidisse lucrum et vinci vincere fuit.*“

„A tak prolitím krve těch dvou [Eugenia a Arbogasta] skončila občanská válka, a též bylo ztraceno těch 10 000 Gótů, které jakožto Theodosiův přední voj Arbogast naprosto zničil: ... avšak jejich ztráta byla zisk a jejich porážka bylo vítězství.“

To patrně způsobilo ještě větší vzájemné podezřívání mezi Stilichem a Rufinem, které již tak bylo značné kvůli osobním antipatiím. Stilicho odeslal do Konstantinopole svoje vlastní gótské oddíly, oficiální jako posily pro Rufina. Velitel těchto Gótů Gainas po svém příchodu do Konstantinopoli v listopadu 395 však Rufina zavraždil. V roce 396 Alarich znovu vpadl do Řecka, pronikl až na Peloponés a jeho útoku zůstali ušetřeny jen Athény a Théby³¹⁸. Stilicho v té době bojoval na Rýně proti místním kmenům a východní dvůr Alarichovy aktivity ignoroval. Teprve v roce 397 se Stilicho odebral do Řecka, aby Alaricha konečně porazil. Velení nad východními armádami od císaře Arcadia nedostal gótský velitel Gainas, nýbrž eunuch Eutropius. Ten se obával, že Stilicho nepřiplouvá do Řecka jako osvoboditel, ale jako dobyvatel. Je dosti možné, že Konstantinopol v tomto tažení podpořila Alaricha. Boj patrně dopadl nerozhodně, Stilicho se vrátil do Itálie a Alarich s Góty se stáhl na sever do Epiru. Nicméně po tomto tažení se Alarich konečně dočkal uznání od císaře Arcadia a získal pozici *magister militum per Illyriam*³¹⁹. Tak se mu dostalo hodnosti v římském vojsku, po které již dlouho toužil.

Konstantinopoli však nastala daleko větší krize. V roce 399 povstali Gótové pod velením Tribigilda umístění ve Frýgii. Ten pak začal plenit města ve Frýgii, Pisidii a v Pamfýlii. Velitel konstantinopolských oddílů Gainas, který sám byl Gót, byl pověřen úkolem povstání potlačit, avšak sám po celou dobu udržoval s Tribigildem kontakt a oba koordinovali postup svých mužů, tak aby nedošlo ke střetnutí. Situace se dosti zhoršila, když se obě vojska spojila a Gainas si na císaři Arcadiovi vynutil odstranění svých politických protivníků, včetně vlivného eunucha Eutropia, a přeplavení přes Hellésontos do Evropy. Gainas pak v dubnu roku 400 na krátko obsadil Konstantinopol³²⁰. Lidové povstání ho však vyhnalo z města a následně jeho vojsko porazil římský velitel Fravitta, který se vracel od východní hranice. Gainas se pak rozhodl vrátit do domovských krajů za Dunajem. Zde však byl poražen a zabit hunským náčelníkem Uldinem, který jeho hlavu poslal císaři Arcadiovi³²¹. Toto je také první zaznamenaný okamžik, kdy větší uskupení Hunů operovalo u dolního Dunaje. Po Gainově porážce zavládly na východě protigótské nálady a Alarich pochopil, že dohoda s Konstantinopolí již není možná. Z toho důvodu obrátil svoji pozornost na západ.

³¹⁸ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 5–6.

³¹⁹ To, že Alarich získal post *magister militum per Illyriam*, je v pramenech zachyceno jen nepřímo. Básník Claudianus uvádí, že Alarich se stal vůdcem *dux* Illyrie (CLAUDIUS CLAUDIANUS, *De bello Gothico*, 535).

³²⁰ CAMERON, Alan, LONG, Jacqueline, *Barbarians and the Politics at the Court of Arcadius*, s. 226.

³²¹ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 21–22.

Na podzim roku 401 vytáhl Alarich s Góty do Itálie. Stilicho zrovna v té době musel bránit provincie *Raetia* a *Noricum* proti vpádům Alanů a Vandalů³²², a tak průsmyky v Julských Alpách byly nechráněné. Na jaře 402 Gótové sestoupili do údolí Pádu a dvakrát se střetli v bitvě se Stilichonovou armádou. Poprvé u Pollentie a podruhé u Verony, boje však nepřinesly žádný jasný výsledek a Alarich raději odešel z Itálie, pravděpodobně do Pannonie. V následujících letech pravděpodobně došlo ke zvyšování počtu Hunů na dolním Dunaji. To způsobilo další migrace místních kmenů na západ³²³. Nejprve v roce 405 vpadl do Itálie se svými lidmi gótský náčelník Radagaisus. Poté v prosinci 406 překročili zamrzlý Rýn kmeny Vandalů, Alanů a Suebů. Předmětem našeho zájmu je však zmíněný král Radagaisus. Ten je poněkud záhadnou postavou. Prameny se o něm zmiňují jen v souvislosti s jeho vpádem do Itálie. Jeho lid patrně pocházel z oblasti západně od Karpat³²⁴ a nepatřil mezi Tervingy a ani Greutungy. Radagaisus pravděpodobně překročil Dunaj v provincii Pannonia *Valeria*, a pak mířil na západ přes *Noricum*³²⁵. Teprve v Alpách zatočil na jih a Brennerským průsmykem vpadl do Itálie³²⁶. Takto se podařilo rekonstruovat cestu Radagaisových lidí, protože pro Římany se objevil naprosto znenadání. Pozdější autor Zósimos popisuje naprosté zděšení lidí v Itálii³²⁷ a Paulus Orosius uvádí, že do Itálie se dostal „*repentino impetu*“ náhlým vpádem³²⁸. Radagaisus však stejně jako Gótové v roce 376 migroval s celým svým kmenem, proto byly jeho bojové možnosti omezené. Plenil území severní Itálie a neúspěšně obléhal město Florentia. Stilichonovi se podařilo shromáždit dostatek sil a v srpnu 406 ho porazil u Faesulae (dnešní Fiesole). Římané Radagaisa zabili a jeho lidi zotročili a rozmístili po Itálii.

I přes vítězství nad Radagaisem se Stilichonovo pozice oslabil. Alansko-vandalské hordy plenily Galii a v Británii došlo k povstání místních legií, které pak odešli do Galie. Stilicho však zatoužil připojit pod správu západu ilyrské provincie. Obnovil kvůli tomu dohodu s Alarichem a plánoval tažení na východ. Kvůli řadě problémům však z tažení sešlo a Alarich

³²² HUGHES, Ian, *Stilicho: The Vandal Who Saved Rome*, s. 283.

³²³ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 114–117.

Heather se domnívá, že postup Hunů na západ byl velmi pomalý a ke střednímu Dunaji se dostali až kolem roku 420. Útočníci z let 405/406 tak spíše prchali před Huny hned při prvním kontaktu s Huny či jen při zprávách o tom, že se blíží. S opačným názorem přichází Walter Goffart. Dle něj byl vliv Hunů na vpád Radagaisa, Alanů a Vandalů na římské území minimální. Dle něj šlo spíše o osobní iniciativu Radagaisa, i když ho do Itálie mohla nasměrovat Konstantinopol, aby oslabil Stilichona (GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, s. 76–80).

³²⁴ HEATHER, Peter, *Der Untergang des Römischen Weltreichs*, s. 231–232.

³²⁵ Cesta přes *Noricum* vychází především z archeologické bádání. Kolem roku 400 bylo zničeno a opuštěno město *Flavia Solva* (HUDECZEK, Erich, *Flavia Solva*, s. 469) a město *Aguntum* bylo vypáleno (ALZINGER, Wilhelm, *Das Municipium Claudium Aguntum*, s. 403). *Flavia Solva* se nacházela na území dnešního Štýrska a *Aguntum* leželo v rakouském Tyrolsku. Archeologové zničení obou měst přičítají Radagaisovu tažení.

³²⁶ WIJNENDAELE, Jeroen, *Stilicho, Radagaisus, and the So-Called „Battle of Faesulae“*, s.269.

³²⁷ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 26.

³²⁸ PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 37, 4.

se odebral v roce 407 do *Norica*. V dubnu 408 zemřel císař Arcadius, což v Itálii vyvolalo řadu otázek, jak bude říše přeuspořádána. Honoriovův dvůr toužil zachovat *status quo*, a tak nechal v srpnu Stilichona popravít. Veškeré dohody s Alarichem pak byly zrušeny. Alarich se pokusil s Honoriovým dvorem jednat, žádal sídla v Panonii pro své lidi a pro sebe pozici v římské správě. Byl odmítnut a odpověděl na to vpádem do Itálie. V září 408 poprvé Alarich oblehl Řím. Město však zaplatilo výkupné a Alarich odtáhl. Během tažení po Itálii jeho vojsko nesmírně posílilo. Přidali se k němu barbarští vojáci, kteří do nedávna sloužili pod Stilichonem, a údajně až 40 000 otroků³²⁹, kteří přišli do Itálie s Radagaisem. Císař Honorius, který se v té době již usídlil v Ravenně, stále odmítal jednat. Alarich se pokusil situaci vyřešit jmenováním vlastního císaře. Stal se jím vlivný senátor Priscus Attalus. Honorius však rozkázal přerušit zásobování Itálie obilím a situace Alaricha a Prisca Attala se začala prudce zhoršovat. Alarich proto svého císaře sám sesadil, patrně tím chtěl udělat vstřícný krok vůči Honoriovi³³⁰. Již od roku 409 se Gótové usadili v okolí Říma. Se stále zhoršující se situací se Alarich rozhodl k bezprecedentnímu kroku. V srpnu roku 410 Alarich zaútočil na Řím. Ten byl na rozdíl od silně opevněné Ravenny jen slabě chráněn. Gótové ho tak snadno dobyli a po tři dny plenili. Pro Římany představovalo dobytí Říma nesmírný šok, ale ani pro Alaricha nešlo o žádný úspěch³³¹. Vyplenění města totiž znamenalo naprosté přerušení vyjednávání a fiasko pro Alarichovy plány získat své pevné místo v římské říši. Alarich pak odtáhl na jih Itálie, kde v Kalábrii zemřel, patrně na horečku.

5.2 Změny struktury gótské společnosti po překročení Dunaje

Sám Herwig Wolfram po své teoretické rekonstrukci tervingské společnosti uvádí, že gótský klanový systém zničili Římané, když v roce 376 přepravovali Tervingy přes Dunaj³³². Římanům nepochybně velmi záleželo, aby oslabili soudržnost příchozích Gótů, protože by je pak mohli lépe rozdělit a začlenit mezi vojenské posádky kolem římského *limitu*. Tervingské tradiční společnosti nepochybně zasadilo další ránu, když byli jejich náčelníci *reiksové* v čele s Alavivem povražděni správcem Thrákie Lupicinem, přičemž se zdá, že uprchnout se podařilo jen Fritigernovi³³³. Tím byla odstraněna vládnoucí elita Tervingů. Sice

³²⁹ Čísla v pramenech jsou patrně značně nadnesená. Zósimos tvrdí dokonce, že do Itálie přišlo s Radagaisem 200 000 lidí. Současní historici se však shodují, že Radagaisův kmen byl velmi početný. Peter Heather se domnívá, že Alarichovo vojsko, které dle něj čítalo až 20 000 mužů, se během pobytu v Itálii až zdvojnásobilo (HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 154).

³³⁰ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 176.

³³¹ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 155.

³³² WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 92.

³³³ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXXI, 5.

to umožnilo Fritigernovi v následujících bojích efektivnější velení, protože mu byla omezena opozice, avšak vedlo k dalšímu oslabení tervingského klanového systému.

Gótům neprospělo ani to, že zmizeli velitelé od Hadrianopole. V pramenech se totiž Fritigern, Alatheus a ani Safrax již neobjevují po roce 380. Je docela možné, že padli během bojů, nebo jak se domnívá Peter Heather, že jednou z římských podmínek míru v roce 382 bylo vydání či odstranění Fritigerna, Alatheia a Safraxe³³⁴. I pokud by byli stále na živu, Římané by s nimi odmítali jednat. To může být důvod, proč byl tak oslavován příjezd bývalého tervingského vládce Athanaricha do Konstantinopole v lednu 381³³⁵. Římané tak mohli osobu, se kterou měli zkušenosti, využít buď jako prostředníka pro jednání s Góty, nebo se ho mohli pokusit znovu dosadit do čela Gótů jakožto loajálního vůči Římanům. Athanarich totiž od uzavření míru z roku 369 nepozvedl proti impériu zbraň. V tomto tónu vyznívá zpráva od pozdějšího historika Jordana. Ten uvádí, že Athanarich při svém příjezdu do Konstantinopole nahradil Fritigerna v pozici vládce Gótů³³⁶. Římské plány na využití Athanaricha však vzaly za své, neboť bývalý tervingský vládce krátce po svém příjezdu zemřel.

Foedus z roku 382 otevírá novou kapitolu dějin, jak pro Římany, tak i pro barbarské kmeny. Poprvé byl cizí národ usazen na římském území v polonezávislém statutu. Ti Gótové, kteří plenili Makedonii a byli římskými vojsky vytlačeni zpět do Thrákie, zde byli nyní oficiálně usazeni. Skupinu Alatheia a Safraxe, která patrně byla poražena dříve Gratienem v Pannonii, Římané umístili do panonských provincií mezi řeky Sávu a Dunaj³³⁷. Nevíme, v jaké podobě se nacházelo vedení kmene, ale válečnické elity po šesti letech bojů s Římany zaznamenaly těžké ztráty a kmeni nepochybně scházely. Pozdější pramen *Consularia Constantinopolitana* uvádí, že Římané uzavřeli smlouvu s kmenem Gótů a jejich králem, jehož jméno neuvádí³³⁸.

Ammianus hovoří o tom, že *comes per Thracia* Lupicinus pozval Alaviva, Fritigerna a další gótské předáky na hostinu na svoje velitelství v Marcianopoli (dnešní Devna). Ve městě pak propukl zmatek a vraždění a Ammianus uvádí akorát, že Fritigernovi se podařilo uprchnout. O Alavivovi a dalších gótských předácích již nikde nemluví, z čehož patrně vyplývá, že zde byli zavražděni.

³³⁴ HEATHER, Peter, *Der Untergang des Römischen Weltreichs*, s. 221.

³³⁵ ZOSIMOS, *Nea historia*, IV, 34 a PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 34, 7.

³³⁶ JORDANES, *Getica*, 142–143.

Pasáž, ve které Athanarich přijíždí do Konstantinopole, slouží Jordanovi k tomu, aby vykreslil obdiv barbarského náčelníka při jeho prvním spatření císařského města. Athanarich se zde poddává císaři Theodosiovi a Jordanes mu vkládá do úst tvrzení, že odpor vůči císařské moci znamená pro každého jeho zkázu. Sám autor *Geticy* patrně o situaci po bitvě u Hadrianopole příliš nevěděl a dopustil se zde značné stylizace.

³³⁷ WILLIAMS, Stephen, FRIELL, Gerald, *Theodosius: The Empire at Bay*, s. 76.

³³⁸ *Consularia Constantinopolitana*, 382.

Tento text je kronika v podobě starých římských konzulských *fastes* sepsaná latinsky v Konstantinopoli na konci 60. let 5. století. Historické události vypsány pouze pro konzulské roky ve 4. století. Na rozdíl od většiny ostatních podobných textů *Consularia Constantinopolitana* u většiny událostí uvádí i přesná data dle římského kalendáře. Z toho vyplývá, že autor textu měl patrně přístup k oficiálním římským dokumentům.

S největší pravděpodobností však jde o anachronické zobrazení Gótů pozdějšího autora. Na konci roku 382 jakékoliv centralizované vedení Gótům chybělo.

V letech následujících krátce po uzavření *foedu* neznáme žádné gótské vůdce. Theodosius formoval nové vojenské jednotky z Gótů ještě během války, Gótové museli být rozdělováni do posádek napříč východní částí říše. Konstantinopol totiž musela rychle znovuvybudovat armádu po jejím zničení u Hadrianopole. Bohužel neznáme žádné konkrétní detaily z této smlouvy a nevíme, ani jako konkrétně probíhalo usazování Gótů v Thrákii či jejich začleňování do římské armády. Podoba jednotek *foederati*³³⁹, tak jak ji známe z 5. století, nebyla ještě vytvořena a prvním vojskem tohoto typu je až Alarichova armáda při jeho taženích do Itálie. Je možné, že v této době autonomie Gótů byla Římany uznávána pro jejich nová sídla v Thrákii, ale na tažení byli Gótové rozřazováni jako *gentiles* do jednotek regulérní římské armády. Ještě z tažení proti Magnu Maximovi z roku 388 neznáme žádné gótské velitele, minimálně žádný z nich není jmenován v našich pramenech. Teprve poté se nám objevují dva vůdcové Gótů, a to Fravitta a Eriulf. Tato dvojice představovala politické protivníky. Eriulf propagoval obnovení boje proti Římanům a novou vlnu plenění, naproti tomu Fravitta se zastával o dodržování smlouvy z roku 382 a stále vyznával staré gótské pohanské náboženství. Je oba a další gótské velmože Theodosius pravidelně zval na hostiny v císařském paláci v Konstantinopoli, kde jednou při rozmíšce spojené s alkoholem Fravitta Eriulfa zavraždil³⁴⁰. Toto se událo někdy mezi léty 390 až 392³⁴¹. Fravitta byl pak Římany uklizen do asijských provincií, kde patrně získal hodnost *magister militum per Oriens*³⁴². Eriulfova strana byla početnější³⁴³ a Fravitta nepochybně vůči sobě vyvolal značnou nevoli, kvůli čemuž římskou nabídku na velení v Asii přivítal. Jak Herwig Wolfram, tak i Peter Heather se oba shodují³⁴⁴, že tato událost měla velký význam pro pozdější Alarichovo sjednocování Gótů. Dva významní gótské předáci byli eliminováni, Eriulf zavražděn a Fravitta se sám zdiskreditoval.

³³⁹ SOUTHERN, Pat, *The Late Roman Army*, s. 46–51.

V 5. století vypadala vojska *foederati* spíše jako samostatné válečnické hordy než jako římské jednotky. V boji jim veleli jejich vlastní náčelníci a operovali značně samostatně. Během tažení působili jako přidružení spojenci římského vojska než jeho součástí.

³⁴⁰ ZOSIMOS, *Nea historia*, IV, 56.

³⁴¹ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 111.

³⁴² CAMERON, Alan, LONG, Jacqueline, *Barbarians and the Politics at the Court of Arcadius*, s. 116.

Zósimos uvádí, že Fravitta měl vojenské velení v provinciích Kilíkii, Foinikie a Palestiny. Zde měl zvítězit v boji proti lupičům, patrně loupeživým skupinám *bagaudů*, či místnímu kmeni Isaurů. Po svém vítězství nad Gainem byl Fravitta jmenován konzulem na rok 401. V roce 405 byl tento gótský velmož kvůli palácovým intrikám a sporům s císařovnou Eudoxií popraven.

³⁴³ EUNAPIOS, *Historika hypomnemata*, fr. 60.

³⁴⁴ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 148–149 a WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 111–112.

Ve stejné době, v roce 391, se poprvé³⁴⁵ objevuje i budoucí gótský vůdce Alarich. Tehdy se snažil se skupinou ozbrojenců zabránit císaři Theodosiovi a jeho doprovodu v přechodu řeky Hebros (Maritsa), když se vracel zpět z Itálie do Konstantinopole³⁴⁶. Patrně šlo o nájezdnickou skupinu, která vyrazila z gótských sídel plenit římské území. Zastavení samotného císaře nepochybně zvýšilo Alarichovu prestiž mezi Góty. Krátce poté se však se svými muži začlenil do římské armády. O dalších předních barbarech ve východním vojsku se dovídáme v souvislosti s Theodosiovým tažením proti novému západnímu uzurpátorovi Flaviu Eugeniovi a jeho veliteli Arbogastovi. Když v roce 394 Theodosius vytáhl do Itálie, v čele jeho armád stáli *magister militum praesentalis* Timasius, který měl na starost římské jednotky, a jeho zástupce *comes* Stilicho a velení nad barbarskými pomocnými jednotkami měli společně Gainas, Saul a Bacurios³⁴⁷. Gainas byl Gót a Saul byl patrně členem kmene Alanů³⁴⁸. Bacuriův původ však byl zajímavější, pocházel z království Ibérie (na území dnešní Gruzie) a patřil do místního královského rodu³⁴⁹, ale celou kariéru prodělal v římské státní službě. Tito tři veleli gótským *foederátům*, mezi které patřil i Alarich se svými muži³⁵⁰.

Po Theodosiově smrti Stilicho převzal vládu nad západní polovinou říše, Alarich se vzbouřil a začal s Góty plenit Řecku a Epirus a Gainas odvedl zbývající *foederati* na východ, kde se následně se vzbouřeným velitelem Gótů ve Frýgii Tribigildem pokusil převzít vládu nad Konstantinopolí. Klíčovou otázkou zde tedy je, zda nové gótské elity vzešly z vrstvy přeživších *reiksů* nebo jde o nové osobnosti vytvořené Římany. Odpověď není nijak jednoduchá. Ohledně situace v roce 382 nám určité indicie ukazuje římský řečník Themistius. V proslovu k oslavě konzulátu velitele Flavia Saturnina (rok 383) zdůrazňuje jeho roli při dojednání míru s Góty a zajištění míru pro Thrákií. V textu oslavné řeči totiž uvádí, že Římané spatřili vůdce a náčelníky nepřátel „*ἑξάρχους καὶ κορυφαίους*“ odevzdávat zbraně³⁵¹. Tato pasáž je považována za důkaz toho, že Gótové v roce 382 neměli jednotné vedení a Římané uzavřeli *foedus* se skupinou několika různých náčelníků³⁵². Fravitta a Eriulf patrně ještě patřili do starých rodů *reiksů*, měli svoje postavení původně mezi Góty usazenými

³⁴⁵ BOIN, Douglas, *Alaric: The Goth*, s. 52–53.

³⁴⁶ CLAUDIUS CLAUDIANUS, *Panegyricus de sexto consulatu Honorii Augusti*, 105–108.

³⁴⁷ ZOSIMOS, *Nea historia*, IV, 57.

³⁴⁸ IOANNES ANTIOCHENI, *fr.* 187 (*Exc. de Ins.* 79).

³⁴⁹ TYRANNIUS RUFINUS, *Ecclesiastica historia*, X, 11.

Rufinus dokonce uvádí, že Bacurios byl v Ibérii králem, než se stal velitelem v římské armádě. Sloužil již pod císařem Valensem, Theodosius ho pak nejprve jmenoval velitelem vojenské posádky v Palestině *dux Palaestinae*, ale během příprav na tažení proti Eugeniovi ho povolal k sobě zpět.

³⁵⁰ SOCRATES SCHOLASTICUS, *Ecclesiastica historia*, VII, 10.

³⁵¹ THEMISTIUS, *Oratio XVI*, 210b.

³⁵² FABER, Eike, *Athanasius, Alarich, Athaulf: Zum Wandel westgotischer Herrschaftskonzeptionen*, s. 163.

v Thrákii a do Konstantinopole se dostavovali na hostiny pořádané císařem Theodosiem. Další významní Gótové však jsou spíše římsí velitelé než gótsí náčelníci.

Patrně jedním z důvodů přerušení staré gótské společenské struktury je i vymření starých elit. Prameny zmiňují, že alespoň Fravitta a Alarich v 90. letech 4. století byli nízkého věku. Eunopios zdůrazňoval, že v této době byl Fravitta mladík, který si teprve hledal manželku³⁵³. Alarich také nedosahoval příliš vysokého věku. Básník Claudius Claudianus ho obviňoval, že ještě v roce 401 ho k tažení do Itálie svedl mladický zápal³⁵⁴. Claudianus rovněž tvrdí, že se Alarich narodil na ostrově Peuké v ústí Dunaje³⁵⁵. Americký historik Douglas Boine tuto zprávu považuje za důvěryhodnou a uvádí, že právě to, že Alarich vyrůstal v deltě Dunaje přímo na gótsko-římské hranici, vedlo pak k vzestupu jeho moci. Jeho narození klade do 70. let 4. století³⁵⁶. Ovšem Claudianus byl básníkem a nikoliv historikem a jeho dílo je plné symbolů a přirovnání. Alarichovým narozením na ostrově Peuké se patrně Claudianus snaží symbolicky popsat Alarichovo postavení pro říši. Není Římanem, ale není ani úplně barbaram. Narodil se na dunajském ostrově a řeka Dunaj je hranicí mezi Římany a barbary a Alarich takto nepatří zcela ani do jednoho světa. Každopádně na začátku 90. let a v době tažení proti Eugeniovi a Arbogastovi určitě nebylo Alarichovi ještě ani 30 let. O Eriulfově věku nemáme bohužel žádné zprávy. Šest let bojů s Římany způsobily Gótům těžké ztráty a patrně většina elit padla v boji. Na další boj proti impériu z tohoto důvodu museli Gótové čekat 10 let, než dospěla jejich další generace. Mezi Góty rovněž začalo převažovat křesťanství ariánského ritu a tradiční pohanská víra, kterou hájil *kindins* Athanarich, pomalu mizela. Svědčí o tom to, že Fravittova strana, která patrně vyznávala tradiční víru, byla oproti Eriulfově v menšině. Dále máme z pramenů doloženo, že Fravitta jakožto veřejná osoba měl se svojí pohanskou vírou v římské společnosti problémy a musel od císaře Arcadia žádat povolení k uctívání starých božstev³⁵⁷. To svědčí o významných změnách v gótské společnosti.

Oproti Fravittovi a Eriulfovi vycházela moc dalších gótských předáků spíše z jejich postavení v římské armádě než z gótských klanů. Nejjasnějším dokladem toho je vůdce maloasijského gótského povstání Tribigild. Ten byl velitelem gótských bojovníků umístěných v provincii *Phrygia II* se základnou ve městě Nacolea (dnešní Seytgazi v Turecku). Jeho bojovníci pocházeli z řad Greutungů krále Odothea, kteří byli v roce 382 poraženi Římany

³⁵³ IOANNES ANTIOCHENI, *fr.* 187 (*Exc. de Ins.* 79).

³⁵⁴ CLAUDIUS CLAUDIANUS, *De bello gothico*, 498.

³⁵⁵ CLAUDIUS CLAUDIANUS, *Panegyricus de sexto consulatu Honorii Augusti*, 105–106.

„*Alaricum barbara Peuce nutrierat.*“

„*Alaricha, barbara narozené na Peuké.*“

³⁵⁶ BOINE, Douglas, *Alaric: The Goth*, s. 14–15.

³⁵⁷ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 21 a EUNAPIOS, *Historika hypomnemata*, *fr.* 82 (*Exc. de Sent.* 74).

a deportování do Frýgie. Sám Zósimos ve svém díle uvádí, že Tribigild byl velitelem barbarských oddílů a do této funkce ho dosadil sám císař³⁵⁸. Frýžští Greutungové však na rozdíl od Gótů usazených v Thrákii nebyli *foederáti* ale *dediticii*³⁵⁹. Neměli samosprávu a velitele jim nepochybně dosazovali Římané. Socrates Scholasticus Tribigilda považuje za Gainova příbuzného³⁶⁰, ať už tím myslím, že pocházeli ze stejného kmene či opravdu byli pokrevní příbuzní. Z toho pochází myšlenka, že Tribigild nepřišel k Dunaji v roce 386 společně s Odothem, ale pocházel z první gótské skupiny, která přišla na římské území v roce 376³⁶¹. To by nás jen utvrzovalo, že jej císař Arcadius v hodnosti *comes* jmenoval velitelem gótských vojáků ve Frýgii, aniž by Tribigild byl nějak navázán na jejich tradiční struktury.

Určování velitelů přímo císařem se však týkalo patrně i gótských *foederátů*, když se účastnili vojenského tažení. V roce 394 barbarským spojencům, čímž jsou myšleni právě gótské *foederáti*, veleli Gainas, Saul a Bacurius. Gainas byl Gót a Saul Alan, což znamená, že patřili do stejných kmenů jako muži, kterým veleli. Nikoliv však Bacurius, ten pocházel z Ibérie (dnešní Gruzie). Zastával v římské armádě již řadu funkcí, v bitvě u Hadrianopole společně s Cassiem velel palácové jízdě *Schola scutariorum prima* a *Schola scutariorum sagittariorum*³⁶². Předpokládá se, že v této době tvořili mužstvo těchto dvou jednotek ještě rodilí Římané³⁶³. Bacurius tím pádem ve Valentově armádě velel elitní římské palácové jízdě. Theodosius ho jmenoval jedním z velitelů gótských *foederátů*. Původ velitele tedy nehrál roli, klíčové bylo pověření císařem. V bitvě u Frigidu tvořili gótské vojáky první vlnu útoku Theodosiovy armády a zaznamenali masivní ztráty. Patrně tyto ztráty i způsob, jakým byli Gótové nasazeni v boji, přispěly ke gótskému rozhodnutí ke vzpouře o rok později. Zósimos uvádí, že Bacurius padl při proražení Eugeniových linií³⁶⁴, a Saul už není v pramenech nikde zmiňován, což znamená, že patrně rovněž v bitvě zahynul. Gainas bitvu přežil a odvedl přeživší

³⁵⁸ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 13.

³⁵⁹ *Dediticii* byli barbaři, kteří se Římanům vzdali, a ti je pak usadili na území impéria. Zde byli rozděleni a nuceni vykonávat vojenskou službu. Na rozdíl od *foederátů* neměli žádnou vlastní samosprávu a museli se podrobit římským zákonům. Zároveň *dediticii* se museli věnovat i zemědělské činnosti jako kolóni. V západní polovině říše se těmto barbarům říkalo *laeti*. Stejným způsobem císař Iulianus v roce 358 usadil část Salských Franků v Toxandrii (dnešní belgicko-nizozemská hranice).

³⁶⁰ SOCRATES SCHOLASTICUS, *Ecclesiastica historia*, VI, 6.

³⁶¹ CAMERON, Alan, LONG, Jacqueline, *Barbarians and the Politics at the Court of Arcadius*, s. 114–115.

³⁶² Jednotky *Schola scutariorum prima* a *Schola scutariorum sagittariorum*, obě o síle 500 mužů, patřili mezi těžkou elitní jízdu *Scholae palatinae*. Tyto jednotky vytvořil císař Konstantin I. a v době války tvořily jízdní doprovod císaře. Posádka měly v Konstantinopoli a podléhaly přímo císaři. Šlo také o velmi prestižní jednotky. *Schola scutariorum prima* bojovala jako obrnění jezdci, katafrakti, s kopími a velkými štíty, *Schola scutariorum sagittariorum* byli jízdní lučištníci. U Hadrianopole tyto dvě jednotky zahájily bitvu, když bez rozkazu zaútočily na Góty (SOUTHERN, Pat, *The late Roman Army*, s. 56; D'AMATO, Raffaele, *Roman Heavy Cavalry: Cataphractarii and Clibanarii*, s. 27–29).

³⁶³ ELTON, Hugh, *Warfare in Roman Europe, AD 350–425*, s. 151–152.

³⁶⁴ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 58.

foederáty zpět na východ. Ohledně Gainovy kariéry máme zprávu od církevního historika Sozomena. Ten uvádí, že se Gainas vypracoval z řadového vojáka na velitele vojska³⁶⁵. To, že začínal jako řadový voják *gregarius*, znamená, že nepocházel z řad tervingských *reiksů*, ale byl svobodným Gótem, který se zhruba 15 let věnoval kariéře v římské armádě.

Podobný byl i případ Alaricha. I jeho postavení bylo založeno na jeho velitelské funkci v rámci římské armády. Takový je alespoň názor většiny badatelů. Michael Kulikowski se domnívá, že Alarichova moc zcela vycházela z jeho postavení v římské armádě a tím, jak pronikal římských žebříčkem hodností, se dostal až do čela gótských *foederátů*. Alarich je v jeho pojetí nový člověk ve smyslu *homo novus* z období římské republiky, tedy člověk, který si svoji kariéru vybudoval sám bez rodinného zázemí³⁶⁶. Podobného názoru jsou i další anglicky píšící historici³⁶⁷. Peter Heather se dokonce domnívá, že při gótském povstání v roce 395 povstaly nejprve *foederáti* pod přímým Alarichovým vedením a zbytek kmene, který byl usazen v Thrákii, se k nim přidal až dodatečně³⁶⁸. K opozici tomuto pojetí Alaricha stojí Herwig Wolfram, který si myslí, že Alarich snad mohl být synem tervingského náčelníka Alaviva³⁶⁹, který v roce 376 převedl Góty přes Dunaj. Nicméně Wolfram stejně jako jeho anglicky píšící kolegové tvrdí, že Alaricha k vedení Gótů legitimizovalo pověření římské vlády, především pak nová *foederátní* smlouva z roku 397, kterou vyjednal s vlivným eunuchem Eutropiem, a která jej jmenovala *magistrem militum per Illyricum*. V tomto pojetí Alarich patrně sám sebe nepovažoval za krále Gótů, ale spíše za jejich velitele. Wolfram se domnívá, že Alarichovo postavení bylo odrazen tradičního vybíraného vojenského vůdce Tervingů³⁷⁰, který by se dal označit jako *truhtin*. Toto Alarichovo postavení reflektují i dobové římské prameny. Olympiodoros z Théb ho označuje jako náčelníka Gótů *φύλαρχος τῶν Γότθων*, církevní historici Sozomenos a Rufinus z Aquileie ho titulují vůdcem (velitelem) Gótů *ἡγούμενος τῶν Γότθων/dux Gothorum* a dokonce i africký biskup Augustinus ho označuje jen jako vůdce barbarů *dux barbarorum*. Z Alarichových současníků ho za krále *rex* označoval

³⁶⁵ SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, VIII, 4.

„Ἐν τούτῳ δὲ Γαινᾶς ἀνὴρ βαρβαρος, αὐτομολήσας Ρωμαίοις, ἐξ εὐτελοῦς στρατιώτου παραλόγως εἰς τὴν τῶν στρατηγῶν παρελθὼν τάξιν,...”

„V té době Gainas, barborský muž, který uprchl k Římanům, z obyčejného vojáka nečekaně dostal hodnost velitele,...”

³⁶⁶ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 157–161.

³⁶⁷ GWYNN, David, *The Goths: Lost Civilizations*, s. 35 a HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West, 376–568*, s. 189–190.

³⁶⁸ HEATHER, Peter, *Empires and Barbarians*, s. 191–200.

³⁶⁹ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 110.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 74.

jenom Paulus Orosius³⁷¹. Teprve až pozdější prameny, jako například Jordanes či *comes* Marcellinus, o něm anachronicky hovoří jako o gótském či vizigótském králi. Sozomenos, Zósimos a někteří další autoři čerpali z nedochovaného díla Olympiodora z Théb. Ten na začátku 5. století působil jako konstantinopolský vyjednaváč a v roce 412 se zúčastnil diplomatické mise k Hunům. Britský historik Edward A. Thompson se domnívá, že bychom na označení postavení významných barbarů, tak jak ho popisuje Olympiodoros a jeho opisovači, měli brát zvláštní zřetel, protože Olympiodoros jako diplomat byl na takovéto záležitosti citlivý³⁷². Olympiodoros rozlišuje řadu velitelských funkcí mezi barbary, a dokonce v některých svých fragmentech používá řecký opis pro latinské slovo král ve formě *ρῆζ*.

Označení Alaricha za římského vojenského velitele má ještě ten význam, že v Alarichově migrujícím vojsku možná byli i rodilí Římané. Jistě tomu bylo tak v případě *comita* Gaina. Když se připojil k Tribigildově vzpouře, sám velel konstantinopolské armádě. Podobně tak tomu mohlo být i v případě gótské hordy krále Radagaisa. Zósimos uvádí, že s ním do Itálie přišlo na 400 000 lidí z germánských a keltských kmenů³⁷³. Počet je jistě nadnesený, ale otázkou je, koho Zósimos považuje ze Kelty v Radagaisově vojsku. Americký historik Thomas Burns se domnívá, že během jeho tažení skrze Pannonii a Noricum se k Radagaisovi přidaly místní vojenské posádky, tedy noričtí *limitanei*³⁷⁴, které pak mohl Zósimos považovat za Kelty. Gainas po své porážce překročil v prosinci roku 400 Dunaj a vrátil se do *barbarica*. Zde byl sice zakrátko nato poražen hunským náčelníkem Uldinem, ale Gainas je jediným germánským vládcem, který se v době stěhování národů vrátil do své rodné země. Radagaisus byl Římany popraven a jeho lidé rozprostřeni po Itálii. Zde je znovu shromáždil Alarich v době, kdy obléhal Řím. Začlenil je tak do svého vojska. Peter Heather se domnívá, že Radagaisus vedl mnohonárodnostní koalici, ve které převažoval gótský prvek³⁷⁵. Po absorbování těchto mužů již Alarichovy síly nebyly čistě gótské. Splynutí Tervingů a Greutungů v římské Thrákii proběhla patrně jednoduše, ale přibrání nových mužů v Itálii způsobilo, že starý tervingský systém dělení na klany *kunja* již nemohl fungovat. V roce 410

³⁷¹ OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 3 (*Bibl. Cod.* 80); SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, IX, 4; TYRANNIUS RUFINUS, *Ecclesiastica historia, Praefatio*; AURELIUS AUGUSTINUS, *De civitate Dei*, I, 2 a PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 37, 2.

³⁷² THOMPSON, Edward, *A History of Attila and the Huns*, s. 8.

³⁷³ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 26.

³⁷⁴ BURNS, Thomas, *Barbarians within the Gates of Rome*, s. 198.

Stejně tak germánský prvek v Radagaisově vojsku dle Burnse představovaly vzbouřené alemanské jednotky umístěné na hranici u Dunaje, které se přidaly k útočícímu vojsku. Daleko pravděpodobnější je však, že oněmi Kelty v Radagaisově vojsku byli panonští a noričtí *coloni*.

³⁷⁵ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 153 a HEATHER, Peter, *Empires and Barbarians*, s. 183.

tak před branami Říma vzniká nový kmen, později nazývaný Vizigóti. Tento kmen měl již úplně nové vedení a i strukturu společnosti, když se přerušily starší dynastické vazby.

5.3 *Regnum Tolosanum*

5.3.1 Athaulf a přesunutí Gótů do Galie

Po Alarichově smrti převzal vedení Gótů jeho švagr Athaulf. Ve stejné době se císaři Honoriovi dařilo znovu upevňovat svoji pozici. Našel oporu ve schopném vojenském veliteli Flaviu Constantiovi, jehož armády měly za úkol dostat Galii zpět pod císařskou vládu. V roce 411 Constantius porazil hned dva vzbuřence v jižní Galii, a to Constantina, bývalého velitele posádek v Británii, a Gerontia, jenž ovládal Hispánii. Právě během roku 411 zůstávali Gótové stále ještě v jižní Itálii. Itálie však pro Góty představovala nepřátelské prostředí a Athaulfovy možnosti zde byly omezené. V roce 412 se z toho důvodu rozhodl přemístit se svými lidmi do jižní Galie. Rozhodnutí mu usnadnilo i to, že nový uzurpátor Iovinus, který ovládal střední Galii, byl nakloněn dohodám s barbarskými kmeny. Iovinus totiž legalizoval pobyt kmenů Burgundů a Alanů na římském území a dal jim statut *foederátů*³⁷⁶. Athaulf tak mohl doufat v nějakou výhodnou dohodu³⁷⁷ s Iovinem, kterou by s císařem Honoriem nemohl uzavřít.

Krátce po příchodu do Galie však došlo k několika sporům mezi Iovinem a Athaulfem a Iovinus uzavřel spojení s Athaulfovým osobním nepřítelem Sarem. Z toho důvodu Gótové na Iovina zaútočili, porazili ho u města Valentia (dnešní Valence) a vydali galskému prefektovi Gaiu Dardanovi, který ho nechal popravit. Athaulf patrně využíval toho, že jej doprovázela Galla Placidie, sestra císaře Honoriova, kterou Gótové zajali v roce 410 v Itálii. To dodávalo Athaulfovi určitou legitimitu. Města Burdigala (Bordeaux), Narbo (Narbonne) a Tolosa (Toulouse) mu sama otevřela své brány³⁷⁸. Pouze město Massalia se proti přicházejícím Gótům začalo bránit³⁷⁹ a dále se již Athaulf nedostal. Rovněž Arelate (Arles) se nacházelo v držení Constantiových vojáků. Honoriovi dvůr patrně odmítl dodržovat dříve slíbené dohody o zásobování Gótů potravinami, což znovu vedlo k roztržce mezi Athaulfem a Ravennou. Athaulf na to reagoval tím, že se v lednu 414 oženil s Gallou Placidíí. Slavností projev na svatbě

³⁷⁶ OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 17 (Bibl. Cod. 80).

„Ὅτι Ἰοβίνος ἐν Μουνδιακῶ τῆς ἐτέρας Γερμανίας κατὰ σπουδὴν Γῶαρ τοῦ Ἀλανοῦ καὶ Γυντιαρίου, ὃς φύλαρχος ἐχρημάτιζε τῶν Βουργουντιόνων, τύραννος ἀνηγορεύθη.“

A Iovinus v Mundiacu v druhé Germanii (Mundiacum bylo pravděpodobně Moguntiacum (Mohuč), to se však nacházelo v provincii *Germania I*) byl s podporou Alana Goara a Guntiaria, který byl náčelníkem kmene Burgundů, prohlášen císařem.

³⁷⁷ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 110.

³⁷⁸ KULIKOWSKI, Michael, *Imperial Tragedy*, s. 155.

³⁷⁹ OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 21 (Bibl. Cod. 80).

jim pronášel bývalý Alarichův vzdorocísař Priscus Attalus. Tímto aktem si chtěl Athaulf pojistit svoje postavení v římské říši. Rovněž Prisca Attala znovu prohlásil císařem³⁸⁰. Honorioův velitel Flavius Constantius však plánoval Góty vyhladovět, omezil zásobování do Galie a zahájil námořní blokádu přístavů ovládaných Góty. Zvolil tak stejnou strategii, kterou použil Honorius proti Alarichovi před Římem.

Zmíněná strategie opravdu zafungovala, Gótové se totiž začali v roce 415 přesunovat do Hispánie. Narbo patrně opět padlo do římských rukou³⁸¹. Gótové se zmocnili města Barcina (dnešní Barcelona), kde se Athaulf usadil, a ovládali východní část Iberského poloostrova. Priscus Attalus zůstal v Galii, kde ho Constantius zajal a vydal Honoriovi. Dvojnásobný vzdorocísař tak skončil ve vyhnanství na Liparských ostrovech. Athaulf rovněž skončil neslavně. V srpnu 415 jej v Barcině zavraždili Gótové z družiny Segericha. Segerichův bratr Sarus, již zmíněný Athaulfův osobní nepřítel, byl totiž Athaulfem zabit v boji v roce 413. Segerich tak vraždou Athaulfa vyplnil krevní mstu. Po vykonané vraždě se prohlásil gótským králem a nechal povraždit všechny Athaulfovy děti z prvního manželství³⁸².

5.3.2 Vallia a legalizace gótského usazení v Akvitánii

Segerichova vláda měla jen epizodické trvání. Dle Olympiodora trvala jen sedm dní³⁸³. Gótové patrně nesnesli vyvraždění Athaulfových dětí. Novým gótským králem se stal muž jménem Vallia. Tomu se konečně povedlo dosáhnout dohody s císařem Honoriem. Góty v Hispánii však stále trápil nedostatek zásob. Vallia uzavřel smlouvu s *magistrem militum* Flaviem Constantiem a císařem. Vallia slíbil podporovat císařskou vládu v Ravenně a bojovat proti ostatním barbarským kmenům, rovněž musel vrátit zpět Honoriovu sestru Gallu Placidii. Na oplátku Gótové získali 600 000 *modiů* pšenice a nová sídla v jižní Galii v provincii *Aquitania II* a částech provincií *Novempopulania* a *Narbonensis I*. Galla Placidia odjela do Itálie, kde ji vzápětí její bratr v lednu 417 provdal za svého vojevůdce Flavia Constantia.

Vyplnění podmínek *foederátní* smlouvy zabralo dva roky. Ženy a děti Gótů byly patrně přesídlovány do Akvitánie již v roce 416, ale přesunutí celého kmene bylo dokončeno až v roce 418³⁸⁴. Historici vedli výraznou debatu, jakou formou probíhalo usídlení Gótů v Akvitánii. Dříve se obecně předpokládalo, že Gótové v Akvitánii byli ubytováni na základě římské povinnosti *hospitalitas*, kdy civilní obyvatelstvo muselo poskytnout ubytování procházejícímu

³⁸⁰ PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 42, 9.

³⁸¹ Tamtéž, VII, 43, 1.

³⁸² OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 26 (*Bibl. Cod. 80*).

³⁸³ Tamtéž, fr. 26 (*Bibl. Cod. 80*).

³⁸⁴ GIESE, Wolfgang, *Die Goten*, s. 40–41.

vojsku. Poté mělo následovat předání části pozemků od římské vlády Gótům, které římská vláda vyvlastnila místním magnátům³⁸⁵. V 80. letech 20. století publikovali svoje práce kanadský historik Walter Goffart a francouzský historik Jean Durliat³⁸⁶. Dle jejich teorií povinnost *hospitalitas* znamenala vyživování vojáků jednou třetinou vypěstovaných zemědělských produktů hostitele. Gótové a posléze další usazené barbarské kmeny tak nezískali od římské vlády pozemky, ale třetinový výnos z místních daní. Lokální obyvatelstvo by tak netratilo nic na svém majetku a postupem času Gótové pozemky od galorománských magnátů odkoupili. Publikování těchto teorií vyvolalo prudkou odezvu a debata na toto téma pokračuje dodnes³⁸⁷.

Vallia také již od roku 416 válčil proti ostatním barbarům v Hispánii. Jeho nepřáteli se staly kmeny Alanů, Suebů a vandalských Silingů a Hasdingů. Již v roce 416 porazili Gótové silingského krále Fredebala a v roce 418 znovu zaútočili na Silingy a jejich sousedy Alany. V boji padl alanský král Addax³⁸⁸, což zapříčinilo spojení vandalských a alanských skupin pod nadvládu Hasdingů. Tento gótský vpád do Hispánie ulehčil římské snahy znovudobýt poloostrov. V roce 419 pak *comes per Hispaniam* Asterius pokračoval v boji proti Vandalům. Po vítězství nad Alany odvedl Vallia zbytek gótských válečníků do Akvitánie a sám se usídlil v Tolose. Zde také Vallia patrně na podzim 418 znenadáni zemřel.

5.3.3 Stabilizace gótského království za krále Theodoricha I.

Po Valliově smrti se stal novým gótským králem Theodorich. Ten byl patrně manželem dcery gótského vůdce Alaricha³⁸⁹. Theodorich I. se snažil ze začátku své vlády spolupracovat s římskou vládou. V roce 422 poskytl svoje válečníky římskému *magistru militum* Castinovi. Ten měl za úkol obnovit římskou vládu nad Hispánií. Vytáhl proti Vandalům a Alanům, kteří

³⁸⁵ SCHMIDT, Ludwig, *Ostgermanen*, s. 505–506.

³⁸⁶ GOFFART, Walter, *Barbarians and Romans A. D. 418–584: The Techniques of Accommodation*, Princeton 1980 a DURLIAT, Jean, *Les Finances Publiques de Diocletien aux Carolingiens (284-889)*, Sigmaringen 1990.

³⁸⁷ Hned prvotní odezvu a kritiku Goffartovy teorie vypracoval Herwig Wolfram (WOLFRAM, Herwig, *Zur Ansiedlung reichsangehöriger Föderaten*, in: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, Bd. 91, Wien 1983). K tématu se také vyjádřila americká historička Hagith Sivan, která zkoušela hledat právní základ k usazení Gótů v římských privilegiích pro veterány, které jim dávaly volnou půdu a daňové výjimky (SIVAN, Hagith, *On Foederati, Hospitalitas, and the Settlement of the Goths in A.D. 418*, in: *American Journal of Philology*, Vol. 108, Baltimore 1987). Goffart rovněž provedl revizi svých teorií a rovněž se pokusil i uspořádat debatu, která kolem nich proběhla (GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, s. 119–186 a GOFFART, Walter, *The Technique of Barbarian Settlement in the Fifth Century*, in: *Journal of Late Antiquity*, Vol. 3, Baltimore 2010.).

³⁸⁸ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 62 a 67–69.

³⁸⁹ SIDONIUS APOLLINARIS, *Carmina*, VII, 505.

V jedné Sidoniově básni gótský král (Theodorich II.) přísahá městu Římu, že se pokusí napravit hřích svého děda, který dobyl Řím. Řím byl v roce 410 dobyt Alarichem a o králi Theodorichovi I. (otec Theodoricha II.) není nikde zmínka, že by byl synem Alaricha proslaveného vypleněním Říma. Z toho se předpokládá, že Theodorich I. byl manželem jinak neznámé Alarichovy dcery.

se v té době po předchozích porážkách stáhli do provincie *Baetica*. Během tažení však gótské válečníky zběhli a Castinus byl Vandaly poražen u Tarraca (dnešní Tarragona)³⁹⁰.

V srpnu 423 zemřel v Itálii císař Honorius. Jeho synovec Theodosius II., sídlící v Konstantinopoli, nedokázal v dané chvíli vybrat jeho nástupce pro západní část říše. Vojenští velitelé v Itálii si za nového císaře vybrali do té doby nepřítel významného úředníka Ioanna³⁹¹. Skutečná moc se však mezitím rozprostřela mezi vojenské velitele, Bonifatia v Africe, Felixe v Itálii a Aëtia v Galii. Nastalého zmatku se Gótové pokusili využít a v roce 425 Theodorich I. oblehl město Arelate. Avšak Aëtius se svými římsko-hunskými oddíly Góty od města zahnal³⁹². V létě 425 z východu přišla do Itálie armáda, která Ioanna sesadila a popravila. Novým císařem na západě se stal teprve šestiletý Valentinianus III., syn Honoriovy sestry Gally Placidie a vojevůdce Flavia Constantia. Regentskou vládou však za něj vykonávala jeho matka, dokud ji v roce 437 nenahradil *magister militum utrisque* Aëtius, který v té době zbyl jako jediný ze zmiňované trojice vojevůdců.

V roce 436 se nepřítelství mezi Góty a Římem obnovilo. Theodorich I. se totiž potýkal s nepříjemným faktem, že jeho území nemělo přístup ke Středozemnímu moři. Gótové zahájili expanzi, obsadili několik nejmenovaných měst (patrně části provincií *Novempopulania* a *Narbonensis I*) a začali obléhat významné přístavní město Narbo³⁹³. Gótové však obléhání města přerušili a stáhli zpět. Buď kvůli příchodu Aëtiovy římské armády, nebo na radu významného galorománského senátora Eparchia Avita³⁹⁴. V roce 438 Aëtius zasadil Gótům tvrdou porážku v bitvě u Mons Colubrarius³⁹⁵. Poté musel opustit bojiště a v tažení proti Gótům pokračoval jeho zástupce *magister militum per Gallias* Litorius. Ten zatlačil Theodoricha až k jeho sídelnímu město Tolose, kde na něj v roce 439 zaútočil. Gótům se však podařilo Litoria a jeho hunské oddíly porazit a Litorius byl zajat. Po boji uzavřel Theodorich s Římany mír a jednání patrně vedl s Eparchiem Avitem, který v té době zastával úřad *praefecta praetorio per Galliarum* a byl očividně nakloněn jednání s Góty. Římané patrně uznali gótské dobytí

³⁹⁰ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 77.

³⁹¹ Ioannes zastával funkci *primicerius notariorum*, tedy *de facto* ředitele císařské kanceláře. Na císařský trůn ho dosadil *magister militum* Castinus, který předtím velel římským vojskům v Hispánii. Ioannes se během své tříleté vlády opíral o velitele Aëtia, který dokázal zajistit pomoc hunských oddílů.

³⁹² PROSPER TIRO, *Epitome Chronicon*, 1290.

³⁹³ Tamtéž, 1324.

³⁹⁴ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 110 a SIDONIUS APOLLINARIS, *Carmina*, VII, 475–480.

³⁹⁵ PROSPER TIRO, *Epitome Chronicon*, 1333 a HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 112.

Název se však nachází teprve až u latinské básníka Flavia Merobauda (FLAVIUS MEROBAUDES, *Panegyricus prosarius in secundo consulatum Aetii*, fr. II B, 11–17). Francouzský filolog François Ploton-Nicollet ztotožňuje místo bitvy Mons Colubrarius s Roc de la Garde-Roland nacházejícím se na jihu departmantu Herault, severozápadně od Narbonne (PLOTON-NICOLLET, François, *Une victoire d'Aétius, la bataille du Mons Colubrarius: proposition de localisation*, s. 6).

oblasti východně od Tolosy, protože v roce 440 nechal Aëtius přesunout skupinu Alanů, kterým vládl náčelník Sambida, do oblasti kolem města Valentia (dnešní Valence)³⁹⁶. Dle amerického historika Bernarda Bachracha³⁹⁷ tito Alani původně sídlili na území mezi Tolosou a Narbo, které se nově stalo držbou Gótů.

Spolupráce s Římany byla obnovena a v roce 446 Theodorich I. poskytl řadu válečníků pro výpravu římského *magistra militum* Vita do Hispánie. Tam totiž po odchodu Vandalů a Alanů do Afriky v roce 429 obsadil většinu římského území kmen Suebů. Vitova výprava však byla zmasakrována³⁹⁸ a Suebové se nakrátko zmocnili i provincie *Carthaginiensis*. Tato porážka patrně přesvědčila Theodoricha o tom, aby se Sueby jednal a následné dohody o spojení byly završeny v roce 449 sňatkem mezi Theodorichovou dcerou a suebským králem Rechiarem³⁹⁹.

5.3.4 Bitva na Katalaunských polích a Theodorichovy synové

V létě 451 vyrazil obávaný hunský vládce Atilla se svojí rozsáhlou armádou plnit území západořímské říše. Pro římského velitele Aëtia to byla pohroma už jen z toho důvodu, že do té doby se spoléhal na hunské pomocné oddíly, které se teď obrátily proti němu. Musel si proto zajistit pomoc ostatních kmenů usazených v Galii. Jeho kolega Eparchius Avitus dohodl obnovení spojení s Góty z Tolosy a král Theodorich I. vytáhl Aëtiovi na pomoc doprovázen svými dvěma nejstaršími syny Thorismundem a Theodorichem II. Atilla plnil území severní Galie, ale jeho vojska byla zastavena u Aureliana (dnešní Orléans) a mocný hunský král se dal na ústup. Vojsko koalice galských národů vedených Aëtiem se mu postavilo na Katalaunských polích (mezi dnešními Châlons a Troyes). Na straně Římanů kromě Gótů stály kmeny Burgundů, Franků, Bretonců, Alanů a dalších. I Atilla sebou přivedl řadu spojeneckých kmenů, kterým vládl. Při útoku gótské jízdy padl král Theodorich I., patrně ho v boji zabil ostrogótský válečník Andag, který bojoval v Atillově vojsku⁴⁰⁰. Bitva dopadla nerozhodně, ale v noci po boji se Atilla stáhl a odešel z Galie.

³⁹⁶ *Chronica Gallica ad 452*, 124.

„Deserta Valentinae urbis rura Alanis, quibus Sambida praeerat, partienda traduntur.“

„Opuštěné venkovské oblasti kolem města Valentia byly předány k rozdělení Alanům, kterým vládl Sambida.“

³⁹⁷ BACHRACH, Bernard, *The History of the Alans in the West*, s. 29–32.

Dle Bernarda Bachracha tito Alané přišlo do Galie v roce 412 společně s Athaulfem, ale v roce 414 se od Gótů odtrhli a stali římskými *foederáty*, jejichž úkolem bylo bránit Narbo. Bachrachovy důkazy pro usídlení Alanů v této oblasti vycházejí z toponym. V oblasti mezi Toulouse a Narbonne se vyskytují toponyma: Aaligne, Alenya, Algans, Alan či Alos.

³⁹⁸ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 134.

³⁹⁹ Tamtéž, 140.

⁴⁰⁰ JORDANES, *Getica*, 209.

Dle Jordanova vyprávění chtěl Theodorichův nejstarší syn Thorismund pronásledovat přecházející Huny, ale Aëtius mu to rozmluvil a doporučil vrátit se rychle do Tolosy, aby se některý z jeho bratrů nechoпил vlády. Údajně tak chtěl Aëtius zabránit přílišnému mocenskému vzestupu Gótů. Každopádně ovšem význam Gótů v Galii vzrostl, protože místní římská správa již nemohla využívat hunských *foederátů* proti ostatním místním kmenům⁴⁰¹. Thorismund se za nové situace snažil rozšířit území ovládané Góty. V roce 452, stejně jako jeho otec již předtím, oblehl město Arelate, sídlo římské správy v Galii. Ovšem nový *praefectus praetorio per Galliarum* Tonnatius Ferreolus mu v tom zabránil a patrně se mu podařilo i dosáhnout nové dohody s Góty⁴⁰². Thorismund také vytýčil nový směr gótské expanze, a to na sever, k řece Loiře. Sem totiž táhl v roce 453. Dle pramenů jeho cílem byly kmeny Alanů usídlené kolem Loiry⁴⁰³. Alanští *foederáti* byli Aëtiem usazeni mezi Loirou a Seinou a jejich král Sangiban sídlil v Aurelianu (dnešní Orléans). Tato oblast však v dalších letech zůstávala pod římskou správou, tudíž Herwig Wolfram se domnívá, že Thorismundův úspěch zde byl jenom dočasný⁴⁰⁴. Dle mého názoru⁴⁰⁵ Thorismund v roce 453 bojoval proti sarmatským a taifalským *laetům*⁴⁰⁶ usazených u města Pictavium (dnešní Poitiers) na levém

⁴⁰¹ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 194.

⁴⁰² *Chronica Gallica ad 511*, 621 a SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae*, VII, 12, 3.

Sidonius v dopise adresovaném právě Ferreolovi píše, že když Gótové obléhali Arelate, dosáhl nad nimi skrze hostinu *prandium* daleko většího úspěchu než, jakého by Aëtius dosáhl v bitvě. To značí, že Ferreolus patrně uzavřel s Góty novou smlouvu, která musela být v té době oboustranně výhodná.

⁴⁰³ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, II, 7.

„Thorismodus ... Alani bello edomuit.“

„Thorismund ... si válkou podmanil Alany.“

Continuatio Hauniensis Prosperi, 453.

„Thorismodus rex Gothorum post mortem patris Alanos bello perdomuit.“

„Thorismund král Gótů si po smrti svého otce si válkou podmanil Alany.“

⁴⁰⁴ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 139.

⁴⁰⁵ Z výše zmíněných pramenů jasně vyplývá, že Thorismund během své krátké vlády podniknul tažení na sever k řece Loiře. Oblast kolem Pictavia však do té doby Gótům nepodléhala, místní vojenské posádky a *laeti* patrně byli stále pod římským velením. Víme, že severní hranicí gótského usazení bylo město Burdigala (Bordeaux) a prvním zaznamenaným tažením Gótů na sever je účast na boji proti Attilovi z roku 451. Je silně nepravděpodobné, když se sem Gótové vypravili na římskou žádost, že by král Theodorich I. nebo při návratu jeho syn Thorismund zde prováděli zábor území. Proto můžeme předpokládat, že při severních výbojích museli Gótové nejprve porazit *laety* usazené kolem Pictavia, teprve po jejich porážce mohli postoupit až k Loiře. Kvůli nízkému zájmu o *laetské* usazení v Galii je možné, že pozdější kronikáři včetně Řehoře z Tours jednoduše zaměnili Taifaly of Poitiers za Alany usazené u Orléans.

⁴⁰⁶ *Laeti* byli obdobou *dediticii*, vyskytovali se na území Galie a Itálie. Původně šlo o barbarské kmeny, které se vzdaly, nebo válečně zajatce, které Římané usadili na svém území. *Laeti* neměli na rozdíl od *foederátů* autonomii a patrně kromě vojenských povinností byli připoutáni k římské zemědělské půdě, kterou museli obhospodařovat. Ve svém postavení se podobali *colónům*, ale nebyli podřízeni soukromým majitelům půdy nýbrž státní správě. V čele *laetů* stál *praefectus laetorum*, patrně to byl civilní úředník dohlížející na jejich zemědělskou činnost, nikoliv jejich vojenský velitel. V kraji kolem Pictavia (Poitiers) byli usazeni jako *laeti* Taifalové a sarmatští *gentiles* (*Notitia dignitatum, Occidentis*, XLII, 65). Tyto jednotky byly podřízeny *magistru peditum*. Z důvodu, že Taifalové a Sarmati bojovali především jako jízdní bojovníci, mohli je autoři zaměnit s Alany.

břehu Loiry a k Aurelianu se vůbec nedostal. Po návratu z tohoto tažení byl Thorismund v Tolose zavražděn svými bratry.

Jako další z Theodorichových synů nastoupil v roce 453 na trůn jeho stejnojmenný syn, který je známý jako Theodorich II. Patrně, aby stabilizoval svoji pozici mezi Góty, jmenoval svého mladšího bratra Fredericha spoluvládce⁴⁰⁷. Jeho velkým politickým úspěchem se stalo to, že v červenci roku 455 nechal v Arelate prohlásit galorománského senátora Eparchia Avita, který dlouho fungoval jako most mezi Góty a římskou vládou, římským císařem⁴⁰⁸. Theodorich II. pak poslal Avita společně s gótským válečníkem Remistusem jako jeho *magistrem militum* do Itálie. Avitus skutečně Itálii ovládl a byl uznán římským císařem. V říjnu 456 byl však poražen a sesazen vojenským velitelem suebského původu Flaviem Rikimerem. Rikimer si poté přídělil hodnost vrchního vojenského velitele *magister militum utrisque* a sám se stal skutečným vládcem západořímské říše, přičemž svého přítele Iulia Maioriana jmenoval císařem.

Během své vlády Theodorich II. nařídil několik válečných výprav do Hispánie, které směřovaly do údolí řeky Ebra a byly namířeny proti Suebům a místním *bagaudům*. Uskutečnily se v letech 454, 455, 457 a 458. Pro výpravu z roku 455 dokonce Theodorich II. získal za spojence burgundské krále Gundiocha a Chilpericha, kteří se k jeho tažení připojili⁴⁰⁹. Míru se Sueby dosáhl až v roce 465, když jim dosadil za krále Remismunda, který předtím působil jako suebský vyslanec v Tolose. V roce 458 zahájil novou sérii útoku proti Římanům. Začal obléhat centrum Galie Arelate, které v té době bránil tehdejší přítel císaře Maioriana Aegidius. Obléhání bylo neúspěšné a samotný císař se totiž vypravil s armádou do Galie a u Arelate Góty porazil. Hispánský kronikář Hydatius uvádí, že po této porážce uzavřeli Gótové s Maiorianem novou smlouvu⁴¹⁰. Theodorich se patrně musel vzdát dočasně svého vlivu v Hispánii a opět římské správě přispívat pomocnými vojenskými jednotky. Maiorianus poté jmenoval Aegidia vojenským velitelem Galie *magister militum per Gallias*. Římané posilnění nově gótskými *foederáty* vytlačili Burgundy z Lugduna (dnešního Lyonu) a Maiorianus následně přesunul svoji armádu do Hispánie, přičemž plánoval přeplavit se do Afriky a porazit Vandaly. Na jaře 461 však Vandalové u hispánské pobřeží potopili Maiorianovu flotilu, což znamenalo konec císařovými plány. Když se císař vracel do Itálie, nechal jej v srpnu 461 Flavius Rikimer

⁴⁰⁷ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 139.

⁴⁰⁸ *Fasti Vindobonenses priores*, 455 a *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 455.

⁴⁰⁹ JORDANES, *Getica*, 231.

⁴¹⁰ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 192.

zatknout a následně popravit⁴¹¹. To patrně vedlo k rozpadu západořímské říše, protože provinční místodržící již nedokázali s Rikimerovou vládou v Itálii najít společnou řeč

Rikimer dosadil za nového císaře římského senátora Libia Severa. Jeho vláda neměla příliš stabilní základy. Aby uklidnila Góty, nová Severova vláda jim předala v roce 462 město Narbo⁴¹², čímž Gótové konečně získali přístup ke Středozemnímu moři. Rovněž Rikimer nechal nejspíše ve funkci *magistra militum per Gallias* nahradit Aegidia svým straníkem Agrippinem⁴¹³. Aegidius na to reagoval přesunutím na sever za řeku Loiru a zde se, nejspíše již v té době, usadil v Suessionum (dnešní Soissons)⁴¹⁴, kde s pomocí frankých *foederátů* vytvořil novou nezávislou vládu. V roce 463 Theodorich II. vyslal na sever armádu po velením svého bratra Fredericha. Britský historik Guy Halsall se domnívá, že Gótové tehdy táhli na sever na žádost Rikimera a císaře Libia Severa⁴¹⁵. Gótové však byli u Aureliana v bitvě poraženi Aegidiem a jeho spojencem králem sálských Franků Childerichem I.⁴¹⁶. Frederich v bitvě padl a tato pohroma oslabilo Theodorichovo postavení mezi Góty. V roce 466 jej nechal zavraždit jeho další bratr Eurich.

5.3.5 Král Eurich a konečné osamostatnění Gótů od Říma

Eurich krátce po svém nástupu vyslal řadu vyslanců k sousedním Suebům a dále k Vandalům a k římské vládě v Itálii⁴¹⁷. Bohužel nevíme, co bylo cílem těchto poselství, ale vrátila se zpět s nepořízenou. Eurich je považován za expanzionistického panovníka, který na rozdíl od svých předchůdců vytvářel stát nezávislý na římské říši. Tato tvrzení vycházejí především od Jordana, který tvrdí, že když Eurich spatřil nestabilitu císařské vlády v Itálii, tak zatoužil získat celou Galii pod svou moc⁴¹⁸. Herwig Wolfram to specifikuje tak, že Eurich byl králem, který přestal dodržovat *foederátní* smlouvu s Římany, i když nelze s jistotou tvrdit,

⁴¹¹ MARCELLINUS COMES, *Chronicon*, 461 a HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 210.

⁴¹² HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 217.

„*Agrippinus Gallus comes civis Aegidio comiti viro insigni inimicus, ut Gothorum meretur auxilia, Narbonam tradidit Theodorico.*“

„*Agrippinus, galský comes, občan a nepřítel vyznamenaného comity Aegidia, zradil Narbo Theodorichovi, aby poskytl Gótům pomoc.*“

⁴¹³ MaCGEORGE, Penny, *Late Roman Warlords*, s. 89.

⁴¹⁴ NONN, Ulrich, *Die Franken*, s. 97.

⁴¹⁵ HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West: 376–578*, s. 268–269.

⁴¹⁶ *Chronica Gallica ad 511*, 638; GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, II, 18; HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 218.

⁴¹⁷ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 238; 240 a 242.

⁴¹⁸ JORDANES, *Getica*, 237.

„*Euricus ergo, Vesegotharum rex, crebram mutationem Romanorum principum cernens Gallias suo iure nisus est occupare.*“

„Tak Eurich, král Vizigótů, spatřil četné změny na římském trůně a dychtl získat Galie pod svou vládu.“

že by ji formálně vypověděl, nebo jenom přestal dodržovat⁴¹⁹. To však patrně neodpovídá dobové realitě, protože Eurichovi předchůdci všichni vypověděli římské vládě nepřátelství a následně s nimi byl uzavřen nový *foedus*, s Theodorichem I. jej uzavřel Eparchius Avitus poprvé v roce 439 a podruhé v roce 451, těsně před bitvou na Katalánských polích, Thorismund jej uzavřel v roce 452 s *praefectem* Ferrentiolem a Theodorich II. jej uzavřel v roce 458 s císařem Maiorianem. Eurich spíše než, že by z římské říše vystoupil, ji jednoduše přežil.

Za Eurichovy vlády nastal konečný rozpad západořímské říše. V dubnu roku 467 se západořímský vrchní velitel Flavius Rikimer a východořímský císař Leo I. konečně dohodli na novém císaři pro západní část říše. Stal se jím konstantinopolský aristokrat Procopius Anthemius. Jeho hlavním úkolem v roli císaře bylo zorganizovat rozsáhlou vojenskou operaci proti království Vandalů v Africe. Tato výprava však skončila naprostou katastrofou, když Vandalové v roce 468 pomocí zápalných lodí zničili celou římskou invazní flotilu. To značně oslabilo Anthemiovu pozici. Eurich v roce 469 v bitvě Vicus Dolensem (dnešní Déols) porazil vojsko brittanského krále Riothama⁴²⁰. Tím začal Eurich rozšiřovat svůj vliv ve střední Galii. Situace v Galii je pak pro nás značně nepřehledná. Císař Anthemius se snažil opět rozšířit císařský vliv do Galie. Patrně nabídl Eurichovu dohodu, že provede územní výměnu Septimanie (Góty držené území kolem Narbo) za kraj *Arverni* (dnešní Auvergne s centrem ve městě Augustonemetum – dnešní Clermont-Ferrand)⁴²¹. K žádné dohodě však nedošlo a v roce 471 vyslal do Galie císař Anthemius vojsko, které vedl jeho syn Anthemiolus a další tři *comites* Thorisarius, Everdingus a Hermianus⁴²². Anthemiolovo vojsko překročilo řeku Rhônu, ale u Arelate bylo Góty zničeno a císařův syn a jeho velitelé padli v boji.

⁴¹⁹ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 142.

V dopise datovaném do roku 472 adresovanému biskupu Basiliovi si Sidonius Apollinaris stěžuje na zhoršení bezpečnostní situace v Galii, kterou způsobuje porušení smlouvy králem Eurichem (SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae*, VII, 6, 4).

„*Evarix, rex Gothorum, quod limitem regni sui rupto dissolutoque foedere antiquo vel tutatur armorum iure vel promovet.*“

„Eurich, král Gótů, porušil a zavrhl prastarou smlouvu, kterou měl k tomu, aby spíše zákonem bránil hranice svého království, než aby je zbraněmi rozšiřoval.“

⁴²⁰ JORDANES, *Getica*, 237–238; GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, 2, 18.

Jordanes uvádí, že král Riothamus přišel s vojskem od moře a na žádost císaře Anthemia obsadil město Biturigum (dnešní Bourges), následně však byl poražen Góty a padl v boji. Zbytky jeho vojska pak dle Jordana ustoupily na východ k Burgundům. Řehoř z Tours Riothamovo jméno nezmiňuje, uvádí pouze, že Gótové z Bituriga vyhnali Britany a u vesnice Dolensem (dnešní Déols) rozdrtili jejich vojsko v bitvě. Vicus Dolensem je na západ od Bourges, což znamená, že dle Řehoře poražení Britani ustupovali zpět k moři, což se jeví jako pravděpodobnější. Není patrné, zda Riothamus přišel do Bourges z Británie nebo z Bretaně. Dle britského historika Guye Halsalla, Riothamus se svým vojskem přišel do Galie z Británie, odkud musel odejít kvůli tlaku Anglů a Sasů (HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West: 376–578*, s. 276).

⁴²¹ SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae*, III, 1, 4.

⁴²² *Chronica Gallica ad 511*, 649.

Došlo k oslabení Anthemiovy pozice a k jeho roztržce s Flaviem Rikimerem. Císař se stáhl do Říma, kde ho několik měsíců Rikimer se svými vojsky obléhal, dokud město nekapitulovalo. V červenci 472 nechal Rikimer císaře popravit.

Ve vládě se pak vystřídali loutkoví císaři Olybrius a Glycerius, přičemž skutečnou moc drželi Rikimer a jeho synovec Gundobad. Situace se změnila v červnu 474, když do Itálie dorazil dalmatský místodržící Iulius Nepos a s podporou Konstantinopole se prohlásil císařem. To trochu změnilo politickou situaci v Itálii. Výsledkem se stalo obnovení dohody mezi Římem a králem Eurichem. Na jaře 475 císař Iulius Nepos vyslal do Tolosy ke Gótům biskupa Epiphania z Ticina (dnešní Pavie) na diplomatickou misi⁴²³. Epiphaniovi se podařilo uzavřít s Góty dohodu, která patrně znamenala uznání gótských držav v Galii. V srpnu 475 se však proti Iuliu Nepotovi vzbouřil jeho *magister militum utrisque* Orestes, bývalý tajemník hunské vládcy Attily. Ten pak dosadil na císařský trůn svého syna Romula Augustula. Ani jeho vláda nevydržela dlouho. Vzbouřili se proti němu vojska umístěná v Itálii a svého velitele Flavia Odovakera zvolala králem. Tohoto zmatku využil král Eurich a provedl obsazení měst Arelate a Massilie a také kraje *Arverni*⁴²⁴.

Eurich rovněž jako jeho bratr před ním vedl několik úspěšných taženích do Hispánie. V roce 473 sem vyslal vojska pod vedením *comitů* Gauterita a Heldefreda⁴²⁵, jejichž vojska pronikla přes Pyreneje. Gótové se následně zmocnili měst Caesaraugusta (dnešní Zaragoza) a Tarraco (dnešní Tarragona). Tím bylo započato následné obsazení Hispánie Góty. Eurich jako první z germánských králů nechal sepsat gótské kmenové právo. Vznikl tak první gótský zákoník *Codex Euricianus*, jehož vznik se datuje do 70. let 5. století. Tomuto zákoníku patrně podléhalo jenom germánské obyvatelstvo království a bohužel se dochoval jen ve fragmentární podobě.

5.4 Dynastie Balthů

Balthové je jméno dynastie, která vládla Gótům v letech 395 až 531. Za prvního krále této dynastie je považován Alarich I., během jehož vlády se skupina Gótů, kterým vládl, teprve formovala. Posledním králem tohoto rodu byl Amalarich, vnuk výše zmiňovaného krále Euricha, který vládl Gótům v Hispánii v letech 522 až 531, než byl zavražděn svými muži.

⁴²³ MAGNUS FELIX ENNODIUS, *Vita Epiphania*, 85–94.

⁴²⁴ *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 476; *Chronica Gallica ad 511*, 657; JORDANES, *Getica*, 238 a SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae*, IV, X, 1.

Z tohoto dopisu adresovanému *patriciovi* Magnu Felixovi vyplývá, že po roce 476 musel Sidonius opustit město Arvernis a odejít do exilu. Patrně šlo o výsledek obsazení města Góty, kteří biskupa Sidonia jakožto svého protivníka odsud vykázali.

⁴²⁵ *Chronica Gallica ad 511*, 651 a 652.

Pomyslné jádro dynastie však tvoří král Theodorich I. a jeho synové. Jediným pramenem, který zmiňuje tuto dynastii, tedy její jméno, je Jordanova *Getica*⁴²⁶. Hovoří o ní jako o prastaré a druhé nejurozenější mezi Góty, po ostrogótském rodu Amalů. Právě Jordanovy zmínky o tomto rodu mohou být zavádějící. Uvádí, že již v době usídlení u Černého moře si rody Amalů a Balthů rozdělily vládu nad Ostrogóty a Vizigóty. Toto je nepochybně anachronismem, protože Jordanes na řadu věcí pohlížel z pohledu své vlastní doby, psal kolem roku 550. Označení Vizigóti se navíc poprvé objevuje v dopise Cassiodora Senatora z roku 506 ve formě *Wisigotharum*⁴²⁷.

Patrně ovlivněn Jordanovým tvrzení o existenci dynastie Balthů již během jejich usídlení u Černého moře Herwig Wolfram začleňuje do této dynastie i tervingské *kindinse* Ariaricha, Aoricha a Athanaricha⁴²⁸. Tuto dynastii nazývá „staršími Balthy“, avšak nijak nespécifikuje jejich příbuznost s „mladšími Balthy“, což jsou u Wolframa král Theodorich I. a jeho synové. Anglicky píšící vědci jsou k pojetí starobylosti dynastie Balthů značně kritičtí. Například Michael Kulikowski tuto dynastii považuje za Jordanovu fikci⁴²⁹, kterou stvořil, aby se vizigótské králové mohli vyrovnat ostrogótským Amalům. Tento spor by šlo snad rozřešit přihlédnutím k Jordanovu textu:

„... , *mox Gothis fastidium eorum increvit, verentesque, ne longa pace eorum resolveretur fortitudo, ordinato super se rege Halarico, cui erat post Amalos secunda nobilitas Balthorumque ex genere origo mirifica, qui dudum ob audacia virtutis Baltha, id est audax, nomen inter suos acceperunt.*“⁴³⁰

„... , za chvíli se jimi Gótové stali znechuceni (římské dary) a obávali se, aby dlouhým mírem se nezmenšila jejich statečnost, a tak nad sebou ustanovili za krále Alaricha, který byl druhý

⁴²⁶ JORDANES, *Getica*, 42 a 146.

⁴²⁷ CASSIODORUS, *Variae*, III, 1.

Více o pojmu „Vizigóti“ u Andrewa Gilletta (GILLET, Andrew, *Ablabius and Jordanes*, s. 495–497). Gótové vždy sami sebe označovali jako Góty a termín Vizigóti vzniká v 6. století patrně v Itálii či v Konstantinopoli, aby Římané mohli snáze rozlišit italské a galsko-hispánské Góty. Král Alarich II. je sice v Cassiodorově dopise označen jako *rex Wisigotharum*, avšak na safírovém pečetním prstenu, který patrně patřil Alarichovi II., je vyryt nápis *ALARICUS REX GOTHORUM* (KORNBLUTH, Genevra, *The Seal of Alaric, Rex Gothorum*, s. 299–332). Z toho Gillett soudí, že Cassiodorus v dopise Alaricha tituloval jako krále Gótů, což změnil na Vizigóty až později při zveřejnění svých spisů. Jedinými dvěma texty, které zároveň obsahují názvy Ostrogóti a Vizigóti, jsou Jordanova *Getica* a životopis biskupa Caesaria z Arles *Vita Caesarii Areletensis*. Texty 6. století pak obvykle označují italské Ostrogóty jen jako Góty a hispánské Góty pro odlišení označují za Vizigóty. Takto například rozlišuje ve svém díle Góty Prokopios.

⁴²⁸ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 50.

⁴²⁹ KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, s. 161.

⁴³⁰ JORDANES, *Getica*, 146.

nejvznešenější po Amalech a pocházel z podivuhodného rodu Balthů, kteří předtím kvůli své odvaze mezi svými přijali název *Baltha*, to znamená odvážný.“

V tomto smyslu s Jordanovým textem pracuje většina badatelů a rovněž se objevuje ve většině překladech. Ovšem možný je i jiný překlad. Zájmeno *cui* má stejný tvar v 1. pádě množného i jednotného čísla, proto ve větě je rozhodující sloveso na posledním místě *accipio*. Ve své edici Theodor Mommsen pracoval s několika rukopisy, upřednostňoval však rukopisy nazývané *H* a *P*. Tvar přísudku v množném čísle *acceperunt* se vyskytuje v rukopisu *P*, ale v rukopisu *H* je tvar přísudku v jednotném čísle *acciperat*⁴³¹. Z toho by vyplývalo, že *Baltha* by nebylo označení pro Alarichovy předky, ale přízvisko samotného Alaricha. Tedy dobyvatel Říma byl mezi Góty nazýván Alarich Baltha, Alarich Odvážný. Přízviska mezi germánskými králi v období stěhování národů nejsou sice běžná, ale vyskytují se. Na konci 5. století v Thrákii operovali dva gótské králové se stejným jménem. Byli proto rozlišováni jako Theodorich Amal (pozdější dobyvatel Itálie Theodorich Veliký) a Theodorich Strabo. Ze zmínky, že tak byl nazýván „mezi svými – *inter suos*“ vyplývá, že takto Gótové odlišovali svého vládce od jeho stejnojmenných soukmenovců. Stejný překlad se objevuje v české edici Jordanova díla v překladu od Stanislava Doležela⁴³², bohužel tato zajímavá pasáž není popsána v poznámkovém aparátu. Je tedy možné, že dynastie Balthů vzniká na začátku 5. století a jejím zakládajícím členem je Alarich, který je zároveň i dynastickým eponymem. To by odsunulo spory ohledně původu dynastie a zároveň vyvrátilo Wolframovo pojetí této dynastie. Wolfram totiž hledal její kořeny už na začátku 4. století v zemích za Dunajem⁴³³.

Ne zcela jasné je i příbuzenství Alaricha a jeho nástupce Athaulfa s dalšími gótskými králi, tedy Theodorichem I. a jeho syny, které Wolfram nazývá „mladšími Balthy“. Vztah mezi Alarichem a Athaulfem je naštěstí jasnější. Jediný Paulus Orosius jej nazývá pouze Alarichovým příbuzným *propinquus*⁴³⁴. Ostatní autoři se však shodují, že Athaulf byl bratrem Alarichovy manželky. K těmto autorům náleží Zósimos a církevní historici Sozomenos a Philostorgius⁴³⁵. Je patrné, že tato trojice autorů svoji informaci převzala z nedochovaného díla Olympiodora z Théb. Kdo však byl Athaulf, než se stal v roce 410 vládcem Gótů, kteří se po vyplenění Říma stáhli na jih Itálie? Z jeho předchozího působení je dochována pouze

⁴³¹ MOMMSEN, Theodor, *Iordanis Romana et Getica*, s. 96

⁴³² DOLEŽAL, Stanislav, *Jordanes: Gótské dějiny/Římské dějiny*, s. 69.

⁴³³ WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 208–209.

⁴³⁴ PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 40, 2.

⁴³⁵ ZOSIMOS, *Nea historia*, V, 37; SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, IX, 8 a PHILOSTORGIUS, *Ecclesiastica historia*, XII, 4.

zpráva od Zósima, že když jej Alarich v roce 408 požádal o přivedení posil do Itálie, zrovna pobýval se svým oddílem Gótů a Hunů v Horní Pannonii (provincie *Pannonia I a Savia*). V roce 408 tedy patrně velel skupině Greutungů, Hunů a Alanů, které v Panonii usadil v roce 380 císař Gratianus. Otázkou je tedy, zda Athaulf pocházel z kmen Greutungů. Herwig Wolfram si myslí, že nikoliv⁴³⁶. Dle něj Athaulf byl členem rodu Balthů a pocházel z Tervingů usazených v Thrákii a jeho švagr Alarich jej pouze pověřil velením této skupiny válečníků, když tudy procházeli v roce 402 při prvním tažení do Itálie. Opačný názor má slovinský historik Rajko Bratož, který Athaulfa považuje za nástupce náčelníků Alatheia a Safraxe, kteří v roce 376 překročili se svými lidmi Dunaj⁴³⁷. Rodinný vztah mezi Alarichem a Athaulfem procházel skrze Athaulfovu sestru – Alarichovu manželku, není tedy vyloučeno, že by Athaulf nemohl pocházet z původních Greutungů. Představovali by tak rodinu v širším smyslu, a naopak by tímto sňatkem došlo k většímu propojení mezi různými skupinami gótských *foederátů*.

Athaulf převzal vládu nad Góty po Alarichově smrti v roce 410 a v roce 412 odvedl Góty do jižní Galie. V lednu 414 se v Narbo Athaulf oženil se zajatou sestrou císaře Honoria Gallou Placidii. To změnilo jeho postavení, protože se dostal do rodiny císaře Theodosia I. a patrně to legitimizovalo postavení gótského vládce v očích galorománských senátorů. Přítomnost císařovy sestry dodávala Athaulfovi legitimitu ještě před jejich sňatkem. Jak jinak by bylo možné vysvětlit, že mu v roce 412 města jako Burdigala, Tolosa a Narbo sama otevřela svoje brány. Nezapomeňme, že město Narbo následujícím gótským králům dlouhodobě vzdorovalo a do jejich moci se dostalo až v roce 462. Athaulf měl z předchozího manželství několik dětí, ale krátce po svatbě se Galle Placidii narodil syn, kterého manželský pár demonstrativně pojmenoval po jeho dědečkovi Theodosius⁴³⁸. Patrně všem bylo jasné, že Athaulfův syn je dědicem svého strýce Honoria, který byl bezdětný, a navíc od roku 408 rozvedený⁴³⁹. Theodosiovo narození bylo trnem v oku nového Honoriova vrchního velitele

⁴³⁶ WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 127.

⁴³⁷ BRATOŽ, Rajko, *Athaulf zwischen Pannonien und Rom*, s. 20.

Z Bratožova pojetí skupiny Greutungů, Hunů a Alanů vyvstává několik pochybností. Dle něj byli Alatheus a Safrax na sobě nezávislí vládci, přičemž Alatheus vládl Greutungům a Safrax Alanům a Hunům. V líčení Ammiana Marcelina však Alatheus a Safrax společně velí Greutungům, kteří roku 376 překročili Dunaj, a jakási skupina Hunů a Alanů se k nim připojila až o rok později. Safrax, i když patrně byl alanského či sarmatského původu, neměl původně s Huny a Alany v této skupině nic společného. Dle Bratože tato skupina neměla v roce 408 svoji původní sílu, protože se od ní již minimálně dvě části oddělily. Nejprve Alané, kterým velel Saul. Ti se samostatně zúčastnili v roce 394 bitvě na řece Frigidus, a pak v roce 402 čelili jako spojenci Římanů Alarichovu vpádu do Itálie. Jako druhá se oddělila, patrně v roce 405, skupina Gótů, které velel Sarus.

⁴³⁸ OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 26 (*Bibl. Cod. 80*).

⁴³⁹ Honoriovou manželkou byla dcera jeho *magistra militum utrisque* Stilichona Thermoantia. Po Stilichonově zavraždění v srpnu 408 se Honorius se svojí manželkou rozvedl. Kupodivu Thermoantia byla jediným přeživším členem Stilichonovy rodiny, protože její matka Serena a zbylí příbuzní byli zavražděni v roce 410 během obléhání Říma.

Flavia Constantia, který se již v této době sám považoval za Honoriova spoluvladaře⁴⁴⁰. Z Olympiodorových fragmentů se dovídáme, že Constantius se toužil stát Placidiiným manželem již v této době, protože naléhal na její vydání, avšak odmítal splnit gótské požadavky⁴⁴¹. Ze spojení theodosiovské a balthské dynastie sešlo. Mladičský Theodosius totiž bohužel zemřel v roce 415 v Barcině, aniž by se dožil jednoho roku⁴⁴². Jeho otec a nevlastní sourozenci byli v Barcině zavražděni zanedlouho poté.

Král Vallia neměl k dynastii Balthů žádný příbuzenský vztah, ale jeho nástupce Theodorich I. je pomyslným středem celé dynastie. Vazba Theodoricha I. na Alaricha s Athaulfem byla zmíněna již výše. Theodorichovou manželkou patrně byla dcera Alaricha I. a Athaulfovy sestry. V panegyricu na císaře Eparchia Avita od Sidonia Apollinara totiž gótský král (nejspíše Theodorich II.) říká, že chce napravit chyby svého děda, který dobyl Řím⁴⁴³. Gótský dobyvatel Říma byl Alarich I. a ze Sidoniova panegyriku tedy vyplývá, že synové Theodoricha I. byli Alarichovými vnuky. Nikde v pramenech není zmiňováno příbuzenství mezi Alarichem a Theodorichem I., z čehož se vyvozuje právě myšlenka, že Theodorich I. byl manželem Alarichovy dcery. V germánské společnosti mělo velký význam i příbuzenství přes ženu. Kvůli tomu Theodorich I. a jeho děti mohli být připočítáváni do rodu Balthů, i když nebyli přímými Alarichovými potomky. Podobná situace se objevila i u Ostrogótů v Itálii. Ostrogótský král Theodahad (vládl v letech 534 až 536) byl synem Amalafridy, sestry krále Theodoricha Velikého, a nám neznámého muže. Pro svůj původ přes matku patřil Theodahad do ostrogótského královského rodu Amalů, i když nepocházel z agnátské linie.

⁴⁴⁰ KULIKOWSKI, Michael, *Imperial Tragedy*, s. 155.

Po svém návratu do Ravenny se Galla Placidia provdala v lednu 417 za Flavia Constantia a jejich syn Valentianus III. se v roce 425 stal západořímským císařem. Theodosiovská dynastie zanikla v roce 533, když zemřel vandalský král Hilderich pravnuk Gally Placidie.

⁴⁴¹ OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 22 (Bibl. Cod. 80).

⁴⁴² Tamtéž, fr. 26 (Bibl. Cod. 80).

⁴⁴³ SIDONIUS APOLLINARIS, *Carmina*, VII, 505.

„*tum rex effatur: ...*

Testor, Roma, tuum nobis venerabile nomen

et socium de Marte genus (...),

me pacem servare tibi vel velle abolere

quae noster peccavit avus, quem fuscet id unum,

quod te, Roma, capit;...“

„tu král odpovídá: ...

Zapřísahám se, Říme, já tvým ctihodným jménem

a společným původem od Marta (...),

a budu zachovávat mír s tebou a také chci zahladit

to, co způsobil náš děd, kterého očerňuje jedině to,

že tě, Říme, dobyl:...”

Dynastie se začala vytvářet až kolem Theodoricha I. Přispěla k tomu dlouhá doba jeho vlády a jeho početné potomstvo. Theodorich I. měl minimálně šest synů a dvě dcery. Mezi jeho syny patřili Thorismund, Theodorich II., Frederich, Eurich, Retemer a Himmerith⁴⁴⁴. Thorismund, Theodorich II. a Eurich se později stali gótskými králi a Frederich představoval výraznou oporu vlády svého bratra Theodoricha II. Bohužel o Retemerovi a Himmerithovi kromě jejich jmen nic bližšího nevíme. U dvou doložených Theodorichových dcer neznáme jejich jména, ale víme, že se je jejich otec snažil využít v zahraniční politice při navazování styků s ostatními germánskými vládci. Jedna Theodorichova dcera se v roce 449 provdala za suebského krále Rechiara⁴⁴⁵. Tento sňatek patrně uklidnil gótsko-suebské vztahy jen na krátko dobu, protože od roku 454 gótský král Theodorich II. proti Suebům vedl několik let nepřetržitou válku. Sňatek druhé Theodorichovy dcery dopadl ještě hůře. Theodorich I. poslal svoji dceru do Afriky, kde se provdala za Hunericha, nejstaršího syna vandalského krále Geisericha. Byla však patrně v roce 442 zohavena a odeslána zpět do Galie⁴⁴⁶. Vandalský princ Hunerich pak odjel do Itálie jako rukojmí a zasnoubil se zde s dcerou císaře Valentiniana III. Eudocií. Vandalové tak vyměnili spojenectví s Góty za římské uznání svého afrického panství. Vypovězení gótsko-vandalského spojenectví a zavržení gótské princezny mohlo být součástí *foedu*, který Vandalové v roce 442 uzavřeli s Římany.

Dynastie Balthů pak pokračovala přes Eurichova syna Alaricha II., který Gótům vládl v letech 484 až 507. Posledními známými členy rodu Balthů byli Alarichovi synové Gesalich a Amalarich, kteří se na gótské trůně postupně vystřídali, dokud nebyl Amalarich v roce 531 zavražděn. Královský rod *stirps regia* se stabilizoval především díky dlouhé třicetileté vládě Theodoricha I., během níž se mohla konečně zakořenit společenská struktura⁴⁴⁷, která vznikala už od Alaricha I. Přestože Theodorich I. měl minimálně osm doložených potomků, z jeho vnuků známe jenom jednoho, a to Eurichova syna krále Alaricha II. Wolfram kvůli tomu soudí⁴⁴⁸, že ostatní Theodorichovi synové a ta dcera, která se provdala za suebského krále Rechiara, zemřeli bezdětní.

Známe také jenom jednu gótskou královnu z tohoto období. Tou je královna Ragnachilda, kterou v jednom ze svých dopisů zmiňuje biskup Sidonius Apollinaris⁴⁴⁹. Adresátem dopisu je Říman Evodius, který byl dvořanem v Tolose. Dopis obsahuje báseň

⁴⁴⁴ JORDANES, *Getica*, 190.

⁴⁴⁵ HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronicon*, 140.

⁴⁴⁶ JORDANES, *Getica*, 184.

⁴⁴⁷ GWYNN, David, *The Goths: Lost Civilizations*, s. 50.

⁴⁴⁸ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 158.

⁴⁴⁹ SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae*, IV, X, 1.

na královninu počest, ve které stojí, že královniným otcem byl král, její manžel je král a Evodius doufá, že i její syn bude králem. Všeobecně se za jejího manžela považuje král Eurich a za jejího v básni zmiňovaného syna budoucí král Alarich II. Identita jejího otce je však komplikovanější. Roli zde hraje i to, zda ke sňatku mezi Ragnachildou a Eurichem došlo před rokem 466, kdy se Eurich stal králem Gótů, nebo až po něm. Herwig Wolfram soudí, že ke sňatku došlo v roce 466 nebo krátce po něm a Ragnachilda pocházela ze kmene Suebů a jejím otcem mohl být král Remismund⁴⁵⁰, který Suebům vládl v letech 464–469. Vztahy mezi Góty a Sueby byly vždy proměnlivé a předchozí gótský král Theodorich II. proti nim vedl dlouhé války. Eurich na začátku svojí vlády se snažil udržovat se Sueby mír a soustředil se spíše na expanzi v Galii, proto je možné, že uzavřel sňatek s dcerou suebského krále, aby měl klid na své západní hranici. Jiný názor na královnu Ragnachildu mají současní španělští historici. Stejně jako Wolfram se domnívají, že ke sňatku došlo krátce poté, co se Eurich stal králem. Avšak na rozdíl od něj považují Ragnachildu za dceru burgundského krále⁴⁵¹, s největší pravděpodobností Chilpericha I. nebo jeho bratra Gundiocha. Argumentují především tím, že burgundští králové Gundioch a Chilperich byli spojenci Eurichova bratra Theodoricha II. již v roce 455 a na rozdíl od Suebů byl vztah mezi Góty a Burgundy dlouhodobě stabilní. Možnost, že Ragnachilda pocházela z kmene Burgundů, se jeví jako pravděpodobnější i z toho důvodu, že burgundský král Gundioch byl švagrem mocného *magistra militum utrisque* Flavia Rikimera. Sám král Gundioch zastával díky Rikimerovi funkci vojenského velitele Galie *magister militum per Gallias*⁴⁵². Z tohoto důvodu by byl sňatek s burgundskou královskou dcerou daleko prestižnější než s dcerou suebského krále, jehož moc navíc byla v 60. letech omezena dlouhodobou válkou mezi Sueby.

5.5 Nastolování tolosánských králů

Po Alarichově smrti v létě 410 nastala pro Góty úplně nová situace. Uprázdnila se pozice, která teprve nedávno vznikla. Jak bylo popsáno výše, velké počty nových lidí se k Alarichovým Gótům připojily teprve v letech 408 a 409 a to zejména bývalí následovníci krále Radagaisa.

⁴⁵⁰ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 158.

⁴⁵¹ GARCÍA MORENO, Luis, *España, Siglo V: La Monarquía goda Balta y la Diócesis de la España*, s. 193 a IMENÉZ GARNICA, Ana María, *Nuevas gentes, nuevo Imperio: los godos y Occidente en el siglo V*, s. 199.

⁴⁵² KAISER, Reinhold, *Die Burgunden*, s. 49.

Král Gundioch prokazatelně držel funkci *magister militum per Gallias* v roce 463 (*Epistulae Arelatenses genuinae*, 19) a historici soudí, že Rikimer jím nahradil dosavadního vojenského velitele Galie Aegidia, který jakožto straník popraveného císaře Maioriana odmítal uznat nového Rikimerova císaře Libia Severa. Aegidius se stáhl na sever Galie a jeho funkci převzal jeho politický protivník Agrippinus, který v roce 462, jak bylo uvedeno výše, předal město Narbo Gótům. V roce 463 z nám neznámých důvodů patrně Agrippina nahradil v jeho funkci burgundský král Gundioch.

Právě kvůli tomu, že Gótové v roce 410 tvořili konglomerát různých skupin, nemohly být v roce 410 uplatněny při nástupnictví tradice jednotlivých gótských kmenů, hlavně Tervingů a Greutungů. Nový vládce musel vycházet ze všeobecného konsensu všech skupin, které se ke Gótům během Alarichova života připojily. Jinak by na římském území celé skupině hrozil rozpad, který by byl katalyzován aktivitami římských činitelů, jejichž cílem by bylo oslabení či rozdělení Gótů usazených v Itálii. Takováto situace nastala v roce 408, když se hunský náčelník Uldin zmocnil pevnosti Castra Martis u Dunaje. Uldin v té době velel mnohonárodnostnímu vojsku, ve kterém převažovali Hunové a Skirové. Římští velitelé pak pomocí úplatků úplně rozložili Uldinovo vojsko, přičemž řada jeho mužů přešla na stranu Římanů⁴⁵³. To pak donutilo Uldina ustoupit na jaře 409 zpět za Dunaj. Naštěstí Alarich v době své smrti měl v osobě svého švagra Athaulfa nezpochybnitelného nástupce. Athaulf totiž přes svoji sestru udržoval příbuzenství s Alarichem, již před rokem 408 byl vůdcem jedné z gótských skupin a disponoval i uznáním od Římanů, protože jej vzdorocísař Priscus Attalus jmenoval do funkce *comes domesticorum*. Patrně i to, že v Panonii předtím velel greutungským Gótům, způsobovalo to, že jeho vládě se dostalo konsenzu od všech skupin, které se připojily k Alarichovi.

Athaulf byl v září 415 zavražděn v Barcině, jeho nejmladší syn Theodosius zemřel měsíc před ním a jeho děti z předchozího manželství byly povražděny krátce po atentátu na Athaulfa. Zosnovatel spiknutí Segerich se sám prohlásil gótským králem, ale po týdnu vlády byl sám zavražděn. Ve fragmentech Olympiodora z Théb se dočítáme, že Gótům vadilo, že se Segerich chopil vlády spiknutím, a nikoliv podle zákonů⁴⁵⁴. Segerich totiž nechal zabít Athaulfa kvůli krevní mstě⁴⁵⁵, protože v roce 413 Athaulf zavraždil Segerichova bratra Sara. V germánském pojetí práva měl člověk právo se pomstít za vraždu příbuzného, pokud se ovšem vrah ze msty nevykoupil částkou nazývanou *wergeld*. Přijetí *wergeldu* představuje pouze alternativu k zabití vraha. V tomto prostředí rovněž existoval princip kolektivní viny celého rodu, kdy za vraha byli odpovědní i jeho příbuzní⁴⁵⁶. Svědčí o tom zmínky z franckého zákoníku *Pactus legis salicae*, kde vrahovi příbuzní museli přispívat na *wergeld*, či z karolinského *Lex Saxonum*, kde se můžeme dočíst, že předmětem pomsty byl vrah a jeho synové⁴⁵⁷. Mezi Góty tedy Segerich měl právo zabít Athaulfa i s jeho všemi příbuznými,

⁴⁵³ SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, IX, 5.

⁴⁵⁴ OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 26 (*Bibl. Cod.* 80).

„Διάδοχος δὲ ὁ τοῦ Σάρου ἀδελφὸς Σιγέριχος σπουδῆ μᾶλλον καὶ δυναστεία ἢ ἀκολουθία καὶ νόμῳ γίνεται.“
„Jeho nástupcem se stal Sarův bratr Sigerichos spíše převratem než následováním zákonů o panování.“

⁴⁵⁵ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 149.

⁴⁵⁶ MODZELEWSKI, Karol, *Barbarská Evropa*, s. 123–124.

⁴⁵⁷ *Pactus Legis Salica*, LXVIII a *Leges Saxonum*, XIX.

to patrně neodporovalo představám gótského práva. Neúspěch Segerichova pokusu získat moc patrně leží jinde. Z pramenů vyplývá, že Segerichův bratr Sarus, který operoval nezávisle na hlavní gótské skupině, patrně velel jen pár stovkám mužů⁴⁵⁸. Po několika letech bojů se Sarusova skupina redukovala pouze na bezprostřední osobní družinu kolem velitele. Proto, když v roce 415 Segerich provedl převrat, neměl s bývalými družiníky svého bratra dostatečnou podporu mezi ostatními Góty. Očividně představoval spíše minoritní proud a v roce 415 již prakticky nikoho nereprezentoval, a tudíž od ostatních gótských skupin nemohla jeho vláda získat uznání.

Pět let po Alarichově smrti opět pro Góty nastala bezprecedentní situace. Chyběl očividný nástupce, kterého předtím představoval Athaulf a po Segerichově zavraždění dokonce chyběla i opozice. Z tohoto důvodu se Gótové odhodlali k razantnímu kroku, jak situaci vyřešit, a to ke královské volbě. Novým králem byl zvolen Valia, o jehož předchozím životě nemáme žádné informace. Historici soudí, že neměl žádné příbuzenské vazby na předchozí krále⁴⁵⁹. Pramenem, který nás informuje, že k volbě došlo, je Valiův současník křesťanský historik Paulus Orosius⁴⁶⁰. Valia patrně byl osvědčeným vojenským velitelem, který sloužil Athaulfovi, a Gótové od něj očekávali ukončení války s Římem jakýmkoliv způsobem. Valia se rozhodl pro mír a vrácení Athaulfovy vdovy Gally Placidie jejímu bratru Honoriovi. Zároveň to, že po svém zvolení uzavřel s Římany *foedus*, potvrdilo jeho postavení jakožto gótského krále, protože se mu dostalo uznání od římské vlády.

V roce 418 se gótským králem stal Theodorich I. To, že i tentokrát proběhla volba zmiňuje Jordanes ve své *Getice*⁴⁶¹. Theodorichovi nepochybně ve volbě pomohlo to, že se stal manželem Alarichovy dcery. Tím se totiž obnovil dynastický princip. Tento princip byl u Gótů nepochybně silný, svědčí o tom i jedna starší zmínka u Ammiana Marcelina. V roce 366 se proti císaři Valentovi v Konstantinopoli vzbouřil uzurpátor Procopius, který byl příbuzným předchozího císaře Iuliana a tím pádem i členem rodiny císaře Konstantina Velikého. Do občanské války, ve které byl Procopius nakonec poražen, mu přišly na pomoc gótské oddíly od Dunaje. Po Procopiově smrti jim císař Valens vyčítal, že Gótové zradili dohodu z roku 332. Gótové však omlouvali svoje jednání tím, že jejich věrnost náležela Procopiovi jakožto

⁴⁵⁸ WIJNENDAELE, Jeroen, *Sarus the Goth: from Imperial Commander to Warlord*, s. 478–486.

⁴⁵⁹ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 155.

⁴⁶⁰ PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 43, 10.

„Deinde Vallia successit in regnum ad hoc electus a Gothis, ut pacem infringeret, ad hoc ordinatus a Deo, ut pacem confirmaret.“

„Poté v království nastoupil Vallia, který byl zvolen Góty kvůli tomu, aby porušil mír, ale bylo to zařizeno Bohem tak, že on nakonec mír upevnil.“

⁴⁶¹ JORDANES, *Getica*, 174–175.

pokračovateli Konstantinovského rodu⁴⁶². Vlivem příbuznosti Theodoricha I. k Alarichovy se však nesmíme příliš zmást, protože legitimita jeho moci byla v roce 418 založena na jeho volbě.

Bohužel u Gótů 5. století nemáme nikde popsany rituál nastolování krále, převážně z toho důvodu, že prameny, které zachycují jejich dějiny jsou kroniky s dosti torzními zápisy. Máme určitou představu o tom, jak probíhala především v polovině 6. století instalace franckých králů. Král při svém nástupu k vládě musel získat královský poklad *thesaurus* a poté získat přísahy věrnosti od franckých velmožů⁴⁶³, teprve poté byl uznán za právoplatného krále. *Thesaurus* měl pro germánské krále význam nejen praktický, tedy financovali z něho svoje politické aktivity, ale i symbolický. V 5. a 6. století držba královského pokladu předznamenávala právo vládnout a poklad měl kolem sebe i jakýsi posvátný či magický háv. Největším příkladem tohoto jevu je patrně *thesaurus* burgundských králů, který se postupně proměnil v příbězích na magickou hordu Nibelungů, která je známá z pozdějších severských ság a středověkého eposu⁴⁶⁴. *Thesaurus* měl význam i pro tolosánské Góty. V Jordanově vyprávění po bitvě na Katalaunských, kde padl král Theodorich I., radí římský velitel Aëtius Theodorichovu nejstaršímu synovi Thorismundovi, aby se okamžitě po bitvě vrátil zpět do Tolosy. Thorismund se tam měl zmocnit královského pokladu (u Jordana *opes paternae* – otcovské jmění) a zabránit tomu, aby jeho bratři v Tolose neprovedli převrat⁴⁶⁵. Gótové se tak v roce 451 dostali do značně problémové situace. Jejich král Theodorich I. padl v bitvě a jeho dva nejstarší synové zůstali s celým vojskem na bojišti a poklad zůstal spolu s Theodorichovými mladšími syny v Tolose. Situaci tudíž nemohla vyřešit ani jedna strana, protože Frederich a Eurich disponovali *thesaurem* a Thorismund s Theodorichem II. měli u sebe gótské velmože a jejich družiny. I přes Jordanovo tvrzení, že Thorismund chtěl původně po bitvě pronásledovat Attilu, je jasné, že se okamžitě musel vrátit do Tolosy, aby vyřešil nástupnickou krizi. Wolfram Herwig se domnívá, že kromě pokladu a přísah velmožů hrálo pro Góty při instalaci jejich krále klíčovou roli i samotné město Tolosa. Zde totiž Theodorich I. nastoupil v roce 418 na trůn a přes 30 let zde sídlil a dle Wolframa pro Góty město Tolosa

⁴⁶² AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXVII, 5.

⁴⁶³ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IV, 16 a 22.

Informace o nastolování franckých králů máme především z aktivit Chrama, který byl synem krále Chlothara I. a vedl proti svému otci povstání, dokud nebyl v roce 560 zabit, a také z roku 561, když si zbylí Chlotharovi synové po otcově smrti rozdělili říši. Nastolování franckých králů, roli *thesauru* a vybírání přísah více rozebírá německý historik Eugen Ewig (EWIG, Eugen, *Die Merowinger und das Frankenreich*, s. 77–91).

⁴⁶⁴ KAISER, Reinhold, *Die Burgunder*, s. 37.

⁴⁶⁵ JORDANES, *Getica*, 216.

v první polovině 5. století bylo synonymem pro království⁴⁶⁶. I to by představovala jeden z důvodů, proč se musel Thorismund v roce 451 do Tolosy urychleně vrátit.

Držba královského titulu se ukotvila v rodu Balthů a samotnou vládu to nestabilizovalo, o čemž svědčí fakt, že Thorismund i Theodorich II. byli svými bratry zavražděni. V druhé polovině 5. století se v pramenech neobjevují žádné zmínky o královské volbě. Wolfram z toho vyvozuje, že královský rod *stirps regia* měl vládu pevně v rukou a byl po 30leté vládě Theodoricha I. nezpochybnitelný, a i přes bratrovraždy si Theodorichovi synové nenechali do nástupnictví zasahovat od jiných gótských velmožů⁴⁶⁷. Jiný názor má Peter Heather, který se domnívá, že nekrálovské gótské elity měly na výběr krále velký vliv a díky velkému počtu Theodorichových synů si jednotlivé gótské frakce jednoduše při převratech jenom vybraly mezi bratry svého kandidáta⁴⁶⁸. Z pramenů vyplývá, že hlavním důvodem k bratrovraždám bylo rozdílné pojetí zahraniční politiky, především vztah Gótů k římské vládě. Toto se můžeme dočíst především v kronice Prospera Tira⁴⁶⁹, která tvrdí, že za Thorismundovým zavražděním byla snaha zrevidovat jeho koncepci protiřímské politiky. Naprostá většina pramenů patrně věrně zachycuje to, že Thorismund i jeho bratr Theodorich II. padli za oběť bratrovražedným bojům. Jediný Jordanes v případě Theodoricha II. uvádí, že Eurich svého bratra nezabil a pouze upadl do podezření z bratrovraždy⁴⁷⁰. Zde nepochybně Jordanes přebíral informace od Cassiodora Senatora, který nemohl tvrdit, že otec Alaricha II., spojence jeho patrona ostrogótského krále Theodoricha Velikého, byl bratrovrah. V 70. letech byl Eurich patrně jediným žijícím synem Theodoricha I., protože o jeho dvou zbývajících bratrích Himmerithovi a Retemerovi nemáme žádné informace. Každopádně nástup jeho syna Alaricha II. v roce 484 probíhal hladce⁴⁷¹. Prameny totiž ani nenaznačují nějaké komplikace.

⁴⁶⁶ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 160.

⁴⁶⁷ Tamtéž, s. 158.

⁴⁶⁸ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 205.

⁴⁶⁹ Prosper Tiro, *Epitoma Chronicon*, 1371

„*Apud Gothos intra Gallias consistentes inter filios Theodoris regis, quorum Thorismodus maximus natu patri successerat, orta dissensio est, et cum rex ea moliretur, quae et Romanae paci et Gothicae adversarentur quieti, a germanis suis, quia noxiis dispositionibus inrevocabiliter instaret, occisus est.*“

„U Gótů, kteří sídlili v Galiích, mezi syny krále Theodora, ze kterých po otci nastoupil nejstarší Thorismodus, vypukly spory, a když král usiloval o to, aby Římané byli proti míru a Gótové proti pokojnému žití, byl svými bratry, protože ustanovil neodvolatelná škodlivá opatření, zavražděn.“

⁴⁷⁰ JORDANES, *Getica*, 234–235.

Jordanes v případě úmrtí krále Theodoricha II. používá sloveso *occubere* (ulehnout mrtvým) evokující nenásilnou smrt. Eurichův podíl na bratrově smrti Jordanes označuje *sceva suspicione* (nešťastné podezření).

⁴⁷¹ *Chronica Gallica ad 511*, 666.

„*Mortuus est Euricus Arelate et ordinatur filius suus Alaricus Tolosa.*“

„Eurich umírá v Arelate a v Tolose začíná vládnout jeho syn Alarich.“

6 Přemístění Gótů do Hispánie

„καὶ ἀπ' αὐτοῦ Γότθοι τε καὶ Οὐισίγοτθοι προϊόντος τοῦ χρόνου ἄτε ἀρχόμενοι τε πρὸς ἀνδρὸς ἑνὸς καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἔχοντες παῖδας τοὺς σφετέρους ἀλλήλοις ἐγγυῶντες ἐς ζυγγένειαν ἐπεμίγνοντο.“

„A kvůli tomu Gótové a Vizigótové, jak čas pokračoval, byli ovládáni jediným mužem a držíce stejnou půdu, když navzájem provdávali své děti, splynuli do jednoho příbuzenského společenství.“

PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

6.1 Bitva u Vouillé a pád tolosánského království

Eurichův syn Alarich II. se chopil vlády v roce 484. Za jeho vládnutí se změnila politická situace v Galii. Král Salských Franků Chlodvík I. započal svoji expanzi v severní Galii. V roce 486 porazil lokálního římského vládcu Syagria, syna Aegidia, který ovládal město Suesionum. Syagrius uprchl na jih ke Gótům, ale Alarich II. jej vydal Chlodvíkovi, který jej nechal popravit. Frankům patrně nějakou dobu trvalo zpacifikování území, které bylo značně fragmentované. V roce 489 přitáhl kmen Ostrogótů se svým králem Theodorichem Velikým do Itálie a začal zde bojovat proti králi Odovakerovi, který Itálii vládl se svým vojskem od roku 476. Díky tomu, že se obě největší gótské skupiny k sobě geograficky přiblížily, byl mezi nimi navázán užší kontakt a mezi oběma gótskými králi mohlo dojít k uzavření spojení. V srpnu 490 dokonce vizigótské (text již bude kvůli odlišení obou gótských skupin používat pro označení akvitánsko-hispánských Gótů pojem Vizigóti.) oddíly přišly do Itálie a pomohly ostrogótskému králi Theodorichovi zajistit vítězství nad Odovakerem v bitvě u řeky Addua. Na znamení potvrzení gótské spolupráce došlo ke sňatku mezi vizigótským králem Alarichem II. a dcerou Theodoricha Velikého Thiudigothou. Herwig Wolfram tento sňatek datuje do roku 494⁴⁷², když již Theodorich držel bezpečně celou Itálii. Je však možné, že se Alarich II. oženil s Theodorichovou dcerou již v roce 490⁴⁷³, protože celá válka proti Odovakerovi probíhala od konce roku 490 značně staticky a byla omezena na obléhání Ravenny.

Devadesátá léta 5. století přinesla pro Vizigóty řadu změn. Chlodvíkovi Frankové začali překračovat Loiru a útočit na gótské území. Z pramenů víme, že Frankové dočasně drželi města Santonum (dnešní Saintes) a Burdigalu (dnešní Bordeaux) a neúspěšně obléhali přístav

⁴⁷² WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 235.

⁴⁷³ Tomuto tématu jsem se věnoval již ve své bakalářské práci (MESTEK, Oto, *Zahraniční politika krále Theodoricha Velikého: Prezentace jeho moci a sňatková politika*, s. 53). K dojednání sňatku nepochybně došlo již v roce 490, když Theodorich Veliký žádal o vizigótskou vojenskou pomoc. Je tudíž možné, že Thiudigotho byla ke svému manželovi odeslána spolu s vracejícím se vizigótským vojskem na konci roku 490, prameny totiž nezaznamenávají účast vizigótských oddílů v následujících bojích. Druhou možností je, jak právě naznačuje Wolfram, že sňatek byl uzavřen až po ukončení bojů, krátce po roce 493.

Namnetum (dnešní Nantes)⁴⁷⁴. Pravděpodobně se oblast na levém břehu Loiry stala obětí franckých nájezdů. Patrně pod vlivem těchto útoků se začali Vizigóti stěhovat do Hispánie. *Chronica Caesaragustana* to lakonicky konstatuje ve dvou zápisech, kdy v roce 494 přišli Gótové do Hispánie a v roce 497 se zde usadili⁴⁷⁵. Peter Heather se domnívá, že i když francké nájezdy nepochybně byly spouštěčem vizigótského odchodu do Hispánie, jeho hlavním důvodem byla snaha získat novou půdu⁴⁷⁶. Gótové totiž po roce 416 byli usazeni na úzkém pásu území mezi Tolosou a Burdigalou a skoro o 80 let později jim zde začínalo být těsno, a proto svolili k odchodu do Hispánie, kde pro ně v té době již bylo snazší získat novou půdu.

S příchodem nového století se začalo Vizigótů ze začátku dařit. V roce 500 vypukla u Burgundů válka mezi královskými bratry Gundobadem a Godegiselem, do které se zapojili i Frankové. Alarich II. patrně za určitou diplomatickou pomoc obdržel od Gundobada město Avenio⁴⁷⁷ (dnešní Avignon) na soutoku řek Rhône a Durance. I obtíže s Franky se dočasně uklidnili. Na ostrově na Loire u dnešního Amboise se sešel francký král Chlodvík s Alarichem II. a uzavřeli mírovou smlouvu⁴⁷⁸. Královské setkání se obvykle datuje do roku 502 a předpokládá se, že Frankové vrátili Vizigótům všechna území na jih od Loiry⁴⁷⁹. Alarich II. se snažil upevnit své království i zevnitř, přičemž si zakládal na gótsko-římské a ariánsko-katolické spolupráci. V únoru 506 vydal pro své římské poddané zákoník nazývaný *Lex Romana Visigothorum* či Alarichův breviář, který fungoval jako sbírka starších římských zákonů aktuálně platných v gótském království. V září téhož roku Alarich II. svolal synodu katolických biskupů do města Agde⁴⁸⁰, které se zúčastnilo 35 biskupů z jižní Galie.

Vývoj tolosánského království přerušil vizigótsko-francký konflikt, který vyvrcholil roku 507. Doutnal již delší dobu, svědčí o tom dopisy ostrogótského krále Theodoricha Velikého. Ten v roce 506 poslal dopisy jak Alarichovi II. a Chlodvíkovi, tak i ostatním germánským králům⁴⁸¹ a nabádal obě zúčastněné strany k diplomatickému řešení konfliktu. V dopise Alarichovi II. stojí, že spor je doposud slovní a nestál žádné lidské životy, a proto se dá ještě

⁴⁷⁴ *Continuatio Hauniensis Prosperi*, 496 a 498 a GREGORIUS TURONENSIS, *Liber in gloria martyrum*, 59.

⁴⁷⁵ *Chronica Caesaragustana*, 494 a 497.

⁴⁷⁶ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 207.

⁴⁷⁷ REINHOLD, Kaiser, *Die Burgunder*, s. 62 a WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 150.

⁴⁷⁸ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, II, 35

⁴⁷⁹ MATHISEN, Ralph, *The First Franco-Visigothic War and the Prelude to Battle of Vouillé*, in: *The Battle of Vouillé, 507 CE. Where France Began*, (ed.) R. MATHISEN, D. SHANZER, s. 6.

⁴⁸⁰ *Concilium Agathense*, in: *Conciliorum Galliae collectio I*, (ed.) J. SIRMOND, Paris 1789.

⁴⁸¹ CASSIODORUS, *Variae*, III, 1–4.

vyřešit⁴⁸². Z toho se vyvozuje, že v rámci mírové smlouvy z roku 502 se Vizigóti zavázali Frankům platit tribut⁴⁸³ a nyní Alarich II. přestal Chlodvíkovi tento poplatek odvádět.

I přes snahy Theodoricha Velikého o mírové řešení konfliktu v roce 507 došlo k boji, který změnil celou politickou situaci v Galii. Vojska franckých králů vytáhla ze svých sídel, přešla Loiru u města Turonem (dnešní Tours), které obsadila. Poté Frankové postupovali k městu Pictavium, kde se již vizigótskému králi Alarichovi II. podařilo shromáždit svoji armádu. K bitvě došlo u Campus Vogladensis (dnešní Vouillé severně od Poitiers). Bohužel o bitvě nemáme příliš informací, protože jediný pramen, který se této bitvě věnuje, Řehoř z Tous uvádí pouze symbolické znázornění bitvy, kde část vojska bojovala na dálku a druhá část bojovala z blízka muž proti muž, dokud nezačali Vizigóti ustupovat⁴⁸⁴. Alarich II. v bitvě padl a Chlodvík po bitvě rozdělil svoji armádu, sám s hlavní částí obsadil Burdigalu, kde přezimoval, a menší část vojska vedl Chlodvíkův nejstarší syn Theuderich, který měl za úkol obsadit zbytek vizigótského území v Galii a obsadil města Albigensium (Albi), Ruteni (Rodez) a Arvernus (Clermond-Ferrand). Současně s Franky zaútočili na Vizigóty i Burgundové, a to ve směru na jih podél řeky Rhôny. Jejich cílem bylo obsadit města Avenio a Arelate a zabránit tak spojení Vizigótů a Ostrogótů⁴⁸⁵.

Ostrogóti, na jejichž pomoc se král Alarich II. patrně spoléhal, do Galie v roce 507 nedorazili. Mohla za to přítomnost východořímské flotily u jihoitalského pobřeží⁴⁸⁶. U Vizigótů byl po smrti Alaricha II. prohlášen patrně skrze královskou volbu králem jeho starší nemanželský syn Gesalich, který se po vizigótské porážce stáhnul do města Narbo. Zde však byl v roce 508 poražen Burgundy a musel se zbytkem svých mužů znovu ustoupit, tentokrát až za Pyreneje do Barciny⁴⁸⁷. V témže roce se konečně ostrogótskému králi Theodorichovi Velikému podařilo vyslat vojsko z Itálie do Galie. Vedl jej *comes* Ibbas a podle Cassiodora Senatora zde dosáhl velkého vítězství a obsadil pro Theodoricha celou Galii⁴⁸⁸. Úspěch ostrogótského vojska byl však daleko skromnější, podařilo se jim získat zpět jen úzký pás kolem pobřeží a hlavně města Arelate a Narbo.

⁴⁸² CASSIODORUS, *Variae*, III, 1.

„Non vos parentum fusus sanguis inflamat, non graviter urit occupata provincia: adhuc de verbis parva contentio est: facillime transigitis, si non per arma vestros animos irritetis.“

„Nebyl jste zatím rozohněn prolitím krve vašich příbuzných, nepálí vás těžce žádná okupovaná provincie: soupeření je zatím jen malé, o slovech, snadno se urovná, pokud se nerozčlíte až k použití zbraní.“

⁴⁸³ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 207.

⁴⁸⁴ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, 2, 37.

⁴⁸⁵ BACHRACH, Bernard, *Vouillé and the Decisive Battle Phenomenon in Late Antique Gaul*, in: *The Battle of Vouillé, 507 CE. Where France Began*, (ed.) R. MATHISEN, D. SHANZER, s. 27.

⁴⁸⁶ MARCELLINUS COMES, *Chronicon*, 508.

⁴⁸⁷ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 37.

⁴⁸⁸ JORDANES, *Getica*, 302 a CASSIODORUS, *Chronica*, 508.

Gesalich neměl nijak pevnou a ani silnou pozici. Vizigótské království bylo očividně závislé na pomoci Ostrogótů, jejichž král Theodorich Veliký by raději jako vizigótského krále viděl svého vnuka Amalaricha, mladšího syna Alaricha II. Rovněž existovala proti Gesalichovi silná opozice mezi samotnými Vizigóty. Svědčí o tom to, že v Barcině byli za jeho vlády popraveni velmož Goiorich a *comes* Veila⁴⁸⁹. Theodorich Veliký se tři roky po bitvě u Vouillé konečně rozhodl sjednotit Góty pod svou vládu a vyslal v roce 510 do Hispánie své vojsko pod vedením Ibby, které Gesalicha svrhlo. Gesalich poté uprchl do Afriky k Vandalům, kde nějaký čas strávil v exilu. Sám se vrátil do Hispánie a pokusil se znovu získat vládu, *comes* Ibbas ho však nedaleko Barciny porazil a Gesalich se dal na útěk směrem na severovýchod. U řeky Druentia (řeka Drome) patrně na území Burgundů ho pak ostrogótsí vojáci zabili.

Patrně po Gesalichově smrti byl nominálním králem Vizigótů sám Theodorich Veliký. Alespoň tak to naznačuje text *Chronica Caesaraugustana*⁴⁹⁰. Alarichův druhý syn ještě nedosahoval potřebného věku, aby mohl vládnout sám. Theodorich Veliký však nikdy Hispánii nenavštívil a celou dobu své vlády zůstal v Itálii. Řízením vlády nad Hispánií pověřil ostrogótského velmože Theuda, který byl oporou pozdější Amalarichovy vlády. Stále ještě probíhaly boje proti Frankům na území Septimánie, jejíž konečné hranice se vytvořily až za Chlodvíkových synů⁴⁹¹. Je možné, že Ostrogóti v Galii po roce 508 získali na Francích zpět města Tolosa, Ruteni (Rodez) a Albigensium (Albi) a části provincie *Novempopulania*⁴⁹². Gótové tato území patrně drželi ještě zhruba 20 let, ale ofenzivy Chlodvíkových synů ve 30. a 40. letech zmenšily vizigótskou Septimánii na pouhý pás kolem středomořského pobřeží.

6.2 Sjednocení Gótů pod rodem Amalů

Vraťme se však ke Gesalichovu nástupu k moci a událostem roku 507. Nezávisle na pomyslné společné gótské identitě a sounáležitosti se Vizigóti ukázali pro Theodoricha Velikého jako jeho nejstabilnější spojenci a přežití jejich státu bylo pro něj klíčové⁴⁹³. Proto

⁴⁸⁹ *Chronica Caesaraugustana*, 510 a 511.

⁴⁹⁰ Tamtéž, 513.

„*Post Alaricum Theodoricus Italiae rex Gotthos regit in Hispania an. XV, Amalarici parvuli tutelam gerens.*“

„Po Alarichovi Theodorich král Gótů v Itálii vládl v Hispánii 15 let, nad mladičkým Amalarichem držel opatrovnictví.“

⁴⁹¹ JAMES, Edward, *Frankové*, s. 93.

⁴⁹² KASPERSKI, Robert, *The Visigothic King Gesalic, Isidore's Historia Gothorum and the Goths' Wars against the Franks and the Burgundians in the Years 507–514*, s. 24.

Držba těchto území vychází z předpokladu, že řada pramenů oslavuje ostrogótské vítězství v Galii více, než by se slušelo na pouhé získání města Narbo. Dokonce i Řehoř z Tours uvádí, že Gótové po Chlodvíkově smrti získali zpět řadu území v Galii (GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, II, 21).

⁴⁹³ ARNOLD, Jonathan, *Theodoric, the Goths and the Restoration of the Roman Empire*, s. 244.

při nadcházející válce ostrogótský král počítal, že svému zeti Alarichovi II. přijde na pomoc. V roce 507 Ostrogóti však nestihli dorazit do Galie včas, ale nemohli dopustit pád celého vizigótského království. Theodorich Veliký proto musel Gesalicha v této době podpořit. Jeho nástup k vládě patrně nebyl úplně standartní. Poukazuje na to Herwig Wolfram, když tvrdí, že po dlouhé době byla obnovena královská volba⁴⁹⁴. Text *Chronica Caesaraugustana* uvádí, že v Narbo byl Gesalich svými muži prohlášen králem *efficitur*⁴⁹⁵ (trpný tvar od *efficio*, ve smyslu učinit, prohlásit či vyhlásit) a řecky píšící historik Prokopios používá k jeho nástupu k vládě sloveso ἀνειπεῖν⁴⁹⁶, přibližně ve stejném významu jako *efficio*. Může se to zdát jako marginální, ale u předchozích čtyř vizigótských králů není ani náznak královské volby. Význam volby Gesalicha za nového krále po katastrofě u Vouillé spočíval v tom, že mu zaručovala dostatečnou legitimitu. Gesalich však o legitimitu rychle přišel, protože byl Franky a Burgundy poražen u Narbo a uprchl do Hispánie.

Zprávy v pozdějších pramenech buď straní jeho bratru Amalarichovi, kterého protěžovali ostrogótské příbuzní, nebo byli pod vlivem církevních názorů na mimomanželské početí. Jeho nemanželský původ na začátku 6. století v germánském prostředí mu však neměl činit žádné potíže. Značné kritiky se Gesalichovi dostalo v kronice biskupa Isidora ze Sevilly. Ten k němu ve svém díle řadí přídomek *infelicitas* (nešťastný/neúspěšný), *ignavia* (zbabělost či neschopnost) a *vilissimus* (nejhorší/nejnižší)⁴⁹⁷. Této charakteristice se věnoval polský historik Robert Kasperski. Uvádí, že se jedná o stylizovaný popis neúspěšného panovníka a přídavné jméno *vilissimus* má odkazovat na Gesalichův nemanželský původ, který Isidorovi jakožto církevnímu představiteli vadil⁴⁹⁸. Nemanželského původu byli rovněž významní králové jako vandalský Geiserich, sám ostrogótský král Theodorich Veliký či franký král Theuderich I.

Gesalicha zmiňují pouze Isidor ze Sevilly, Prokopios a texty *Chronica Caesaragustana* a *Chronica Gallica*. Řehoř z Tours uvádí, že po smrti Alaricha II. vládl hned jeho syn Amalarich⁴⁹⁹, i když zde se jedná o chybu způsobenou jeho neznalostí starších událostí mimo Galii. Stejně tak Gesalicha vynechává i Jordanes, u něj však jde o záměr a nikoliv chybu. Jordanes zde nepochybně vychází z původního Cassiodorova textu a v jeho narativu vizigótské království stejně jako římská říše zaniklo s panovníkem, který se jmenoval stejně jako jeho

⁴⁹⁴ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 158.

⁴⁹⁵ *Chronica Caesaraugustana*, 508.

⁴⁹⁶ PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

⁴⁹⁷ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 37.

⁴⁹⁸ KASPERSKI, Robert, *The Visigothic King Gesalic, Isidore's Historia Gothorum and the Goths' Wars against the Franks and the Burgundians in the Years 507–514*, s. 11–20.

⁴⁹⁹ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, II, 37.

zakladatel⁵⁰⁰. Jordanes a Cassiodorus zde vytvářejí paralelu mezi mýtickým zakladatelem Říma Romulem a posledním císařem Romulem Augustulem a gótskými králi Alarichem I. a Alarichem II. Z této pasáže zároveň vyplývá, že Theodorichův ostrogótský režim později považoval Gesalicha za uzurpátora a neuznával ho za vizigótského krále.

Pro gótsko-franckou válku z let 507 až 508 a Gesalichovo jmenování králem je problematická i držba vizigótského královského pokladu. Jak bylo popsáno výše, královský poklad *thesaurus* byl jedním ze zdrojů panovnické legitimacy. Ten vizigótský byl uchováván v královském paláci v Tolose. Té se patrně na jaře roku 508 zmocnil francký král Chlodvík a dle Řehoře z Tours odsud vizigótský královský poklad odvezl⁵⁰¹. Jinou verzi těchto událostí nám poskytuje Prokopios, podle něhož se vizigótský poklad nacházel ve městě Karkasiane (dnešní Carcassonne), které Frankové obléhali a po příchodu ostrogótského vojska museli obléhání zrušit a stáhnout se zpět. Ostrogóti poté z Karkasiane poklad odvezli do Itálie⁵⁰², a tak se část královské legitimacy přenesla na Theodoricha Velikého. Wolfram se snaží tento rozpor v pramenech vysvětlit tím, že okamžitě po porážce u Vouillé Vizigóti evakuovali Alarichova mladšího syna Amalaricha a část královského pokladu do jižněji ležícího Carcassone, kde je o rok později zachránilo ostrogótské vojsko⁵⁰³. Poklad by se tím rozdělil a jedné části se zmocnil Chlodvík a druhá část by skončila v Itálii. Problémem v Prokopiově narativu je to, že i porážku Alaricha II. umísťuje do blízkosti města Carcassone, které tak zaměňuje s Vouillé či Poitiers. Prokopiova geografická znalost Akvitánie patrně nebyla příliš vysoká a americký historik Ian Wood se ve sborníku věnovanému bitvě u Vouillé domnívá, že zde mohl zaměnit Carcassone nejen s Poitiers ale i s Toulouse⁵⁰⁴. To by znamenalo, že Frankové se v roce 508 Tolosy nezmocnili, nebo poklad nestihli odvést celý ještě před příchodem ostrogótského vojska. To se však dostáváme do úrovně spekulací. Každopádně po roce 508 oba králové, Chlodvík i Theodorich Veliký, tvrdili, že vlastní vizigótský poklad pocházející z vypleněného Říma od Alaricha I.

V roce 510 po vyhnání Gesalicha se Theodorich Veliký přímo chopil moci ve vizigótské Hispánii. V *Chronica Caesaraugustana* stojí, že Theodorich vládnul v Hispánii a nad svým vnukem Amalarichem držel *tutelu*, což znamená opatrovnictví⁵⁰⁵. Ve stejném smyslu hovoří i text Prokopiových knih. Ten na rozdíl od latinského textu uvádí, že nominálním králem

⁵⁰⁰ JORDANES, *Getica*, 245.

⁵⁰¹ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, 2, 37.

⁵⁰² PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

⁵⁰³ WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 368.

⁵⁰⁴ WOOD, Ian, *Arians, Catholics and Vouillé*, in: *The Battle of Vouillé, 507 CE. Where France Began*, (ed.) R. MATHISEN, D. SHANZER, s. 143.

⁵⁰⁵ *Chronica Caesaraugustana*, 513.

byl Amalarich a Theodorich byl jeho poručníkem či regentem (řecky *ἐπίτροπος*)⁵⁰⁶. Prokopios nás dále informuje o formě Theodorichovy vlády v Hispánii, dorazily sem ostrogótské vojenské jednotky, daně vybrané v Hispánii byly odesílány do Itálie a Theodorich Veliký každoročně posílal finanční dar gótskému vojsku, což patrně byla jeho povinnost jakožto držitele vizigótského královského pokladu. Sjednocení Gótů pod jednu vládu znamenalo pro Theodoricha Velikého značný úspěch. Každý si však může lehce všimnout, že v pramenech jakákoliv oslava či jen zmínka o sjednocení Vizigótů a Ostrogótů chybí. Tato událost není zmíněna v Jordanově *Getice* a dokonce ani kronice Cassiodora Senatora. Americký historik Jonathan Arnold tuto absenci prezentace gótské jednoty vysvětluje snahou Theodoricha Velikého spatřovat v sobě spíše římského vladaře než gótského krále a z toho důvodu by připojení Hispánie pod ostrogótskou vládu znamenalo jen návrat provincie do impéria⁵⁰⁷. Jediná oslava vzniklé gótské jednoty tak kupodivu pochází z pera východořímského historika Prokopia a je uvedena na začátku této kapitoly⁵⁰⁸.

Theodorichova vláda v Hispánii a v Akvitánii se soustředila především na obnovu římských úřadů a dosazení vlastních vojenských velitelů do nových oblastí. V roce 511 byl obnoven úřad *praefecta praetorio per Galliarum*, který sídlil v Arelate⁵⁰⁹ a držitelem tohoto úřadu se stal italský senátor Petrus Marcellinus Liberius, který již zastával důležité správní funkce za vlády Odovakera. Právě obnova galské prefektury je oslavována Cassiodorem Senatorem jako jeden z největších Theodorichových úspěchů. Ve stejném duchu mohl být dosazen nový správce Hispánie Stephanus s titulem *praefectus Hispaniarum*⁵¹⁰. Vojenská správa byla svěřena gótským velitelům. Obranu Akvitánie měl na starost *comes* Ibbas, který ji v roce 508 znovu dobyl na Francích. Cassiodorus mu napsal dopis, ve kterém je titulován *dux* a je vyzván, aby vyřešil spory ohledně majetků kostela v Narbo⁵¹¹. Patrně zde i sídlil a měl za úkol držet obranu tohoto území proti Frankům. Stejnou funkci, velitele vojska, zastával

⁵⁰⁶ PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

⁵⁰⁷ ARNOLD, Jonathan, *Theodoric, the Goths and the Restoration of the Roman Empire*, s. 243.

⁵⁰⁸ PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

„και ἀπ' αὐτοῦ Γότθοι τε καὶ Οὐισίγοτθοι προϊόντος τοῦ χρόνου ἄτε ἀρχόμενοι τε πρὸς ἀνδρὸς ἐνὸς καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἔχοντες παῖδας τοὺς σφετέρους ἀλλήλοις ἐγγυῶντες ἐς ξυγγένειαν ἐπεμίγνυντο.“

„A kvůli tomu Gótové a Vizigótové, jak čas pokračoval, byli ovládnuti jediným mužem a držic stejnou půdu, když navzájem provdávali své děti, splynuli do jednoho příbuzenského společenství.“

⁵⁰⁹ ARNOLD, Jonathan, *A Companion to Ostrogothic Italy*, s. 88.

⁵¹⁰ Stephanus je zmíněn v textu *Chronica Caesaraugustana* pro rok 529 a text uvádí, že zastával tuto funkci po tři roky během vlády krále Amalaricha. Guy Halsall se domnívá, že do této funkce Stephana dosadil již Theodorich Veliký (HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West: 376–578*, s. 299). V pozdní antice však Hispánie tvořený pěti provinciemi tvořila diecézi v jejíž čele stál *vicarius* nikoliv *praefectus*. Stephanus tak mohl zastávat nově zřízený úřad, který byl vytvořen pro civilní správu územích ovládaných Vizigóty v Hispánii.

⁵¹¹ CASSIODORUS, *Variae*, IV, 17.

v Hispánii Theudis, kterým předtím byl v Itálii *armigerem*⁵¹². Patrně v této době se vytvářejí nové názvy pro území držení Góty v Akvitánii. Tyto názvy pak používali především Frankové, kteří se postupně těchto dvou území zmocnili. Jde o území *Septimania*, bývalá provincie *Narbonensis I*, území ležící mezi Rhônou a Itálií nazývané *Provincia*⁵¹³.

V roce 522 zemřel zeť Theodoricha Velikého Eutharich Cilliga, kterého ostrogótský král považoval za svého nástupce. Eutharich pocházel z Gótů usazených v Hispánii a díky tomu mohl představovat univerzálního nástupce pro Itálii i Hispánii. S jeho smrtí však tyto unifikační sny zemřely také. Theodorichovými dědici se nově stali dva jeho vnukové, Amalarich, syn krále Alaricha II., a Athalarich, syn Eutharicha. Došlo patrně i k dočasnému urovnání vztahů s franckými králi. Theodorich Veliký a frančtí králové Theuderich I., Chlotar, Chlodomer a Childebert I. vytvořili v roce 523 spojenectví proti Burgundům⁵¹⁴. Ze severu napadli burgundské království frančtí králové, kterým se podařilo zajmout a zabít burgundského krále Sigismunda, a z jihu napadlo Burgundy ostrogótské vojsko, kterému velel *patricius* Tuluin. Zatímco Frankům se nepodařilo v této válce získat žádné územní zisky, Ostrogóti posunuli svoji hranici na sever k řece Isère⁵¹⁵, přičemž se zmocnili města Valentia (dnešní Valence). V roce 526 Theodorich Veliký zemřel ve věku 75 let, území, které ovládal, se rozdělilo mezi jeho dva vnuky, přičemž Amalarich vládl Vizigótům v Hispánii a Athalarich Ostrogótům v Itálii. K ostrogótské části se připojilo nově i území *Provincia* na východ od Rhône. Peter Heather se domnívá, že toto rozdělení nebylo ani tak dílem nějakého ustanovení samotného Theodoricha Velikého, ale rozdílnými zájmy ostrogótských a vizigótských velmožů. V Hispánii se především snažil upevnit svoje postavení vojenský velitel Theudis⁵¹⁶. Na potvrzení nezávislosti obou celků byl vizigótský poklad odeslán z Itálie zpět Amalarichovi⁵¹⁷.

I když se v roce 526 Amalarich formálně chopil vlády, stále byl pod silným vlivem svého velitele Theuda. Kvůli upevnění míru s Franky se Amalarich oženil s dcerou franckého krále Chlodvíka I. Chlotildou, sestrou v té době vládnoucích franckých králů. Jejich sňatek je historiky datován do roku 526 či 527⁵¹⁸. K vyjednávání o sňatku a formálním zásnubám

⁵¹² JORDANES, *Getica*, 302.

⁵¹³ Tyto geografické názvy například používá Řehoř z Tous. Název *Septimania* je odvozen patrně od města *Colonia Julia Septimanorum Beaterrae* (dnešní Béziers) a název *Provincia* pro kraj Provence měl již dlouhou tradici. Šlo o původní římskou provincii v Galii *Gallia Transalpina*, které Římané, například Iulius Caesar, běžně říkali *Provincia nostra* (naše provincie).

⁵¹⁴ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, III, 6 a CASSIODORUS, *Variae*, VIII, 10.

⁵¹⁵ WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 364.

⁵¹⁶ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 260.

⁵¹⁷ PROKOPIOS, *Bella*, V, 13.

⁵¹⁸ EWIG, Eugen, *Die Merowinger und das Frankenreich*, s. 35 a SCHOLZ, Sebastian, *Die Merowinger*, s. 83.

mohlo dojít již předtím za vlády Theodoricha Velikého, patrně v roce 523 při příležitosti spojenectví proti burgundskému králi Sigismundovi. Mezi oběma manžely docházelo k sporům kvůli jejich víře, protože Amalarich vyznával křesťanství ariánského ritu, zatímco Chlotilda jako ostatní Frankové byla katolička. Takto alespoň jejich manželství popisuje Řehoř z Tours⁵¹⁹. Chlotildin bratr král Childebert I. se rozhodl přijít sestře na pomoc s franckým vojskem. V roce 531 vytáhlo francké vojsko vedené Childebertem proti Vizigótům. U Narbo Frankové porazili Amalarichovo vojsko a přeživší Vizigóti ustoupili do Barciny, kam je Frankové pronásledovali. V Barcině byl Amalarich zabit. Isidor ze Sevilly uvádí, že ho kvůli předchozí porážce zabili jeho vlastní vojáci⁵²⁰, na což navazuje Peter Heather, které se domnívá, že ti ho zavraždili na Theudův rozkaz⁵²¹. Řehoř z Tours Amalarichovu smrt popisuje dosti vágně a stylizovaně uvádí, že ho někdo probodl kopím u dveří kostela⁵²². Protichůdnou zprávu přináší *Chronica Caesaraugustana*, která je k události časově nejbližší. Dle jejího zápisu zabil Amalaricha v Barcině francký válečník Besso⁵²³.

6.3 *Armiger Theudis*

Po smrti krále Amalaricha si Vizigóti za svého krále zvolili ostrogótského velitele Theuda. Společně s Amalarichem zanikla dynastie Balthů, jejíž počátky se dají dohledat k roku 395 k Alarichovi I. Dynastie tak vládla Gótům 135 let, i když její pevné postavení se vytvořila až za krále Theodoricha I. S jejím koncem nastal u Vizigótů konec dynastického legitimismu a královská volba se stala nutnou realitou. O Theudovi Jordanes tvrdí, že byl *armigerem* krále Theodoricha Velikého⁵²⁴.

Funkce *armigera* si zaslouží bližšího prozkoumání. Latinské substantivum *armiger* je možné do češtiny přeložit jako „nositel zbraně“ či „zbrojnoš“. Ačkoliv ho v klasické latině používají například Marcus Cicero, básníci Ovidius a Vergilius či historik Curtius Rufus, jedná se o nepříliš frekventované slovo. Proti němu stojí běžně používaný výraz *armatus* ve významu

⁵¹⁹ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, III, 10.

⁵²⁰ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 40.

⁵²¹ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 282.

⁵²² GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, III, 10.

⁵²³ *Chronica Caesaraugustana*, 531.

„His coss. Amalaricus rex cum Hildiberto Francorum rege in Gallia superatus Narbonensi in proelio Barcinonem fugiens venit ibique a Franco nomine Bessone angone percussus interiit.“

„Za těchto konzulů král Amalarich byl poražen v Galii králem Franků Childibertem v bitvě u Narbo a dal se na útěk do Barciny, kde zemřel proboden *angonem* Frankem jménem Besso.“

⁵²⁴ JORDANES, *Getica*, 302.

„Nam et Thiudem suum armigerum post mortem Alarici generi tutorem in Spaniae regno Amalarici nepotis constituit.“

„Rovněž i Theuda svého *armigera* po smrti svého zetě Alaricha ustanovil v Hispánii ochráncem království svého vnuka Amalaricha.“

„ozbrojenec“. Hojněji toto slovo používá až Ammianus Marcellinus, v jehož podání představuje členy vojenské družiny římského císaře⁵²⁵. Patrně však nešlo osobní stráž císaře, ale o větší jednotku, která císaře doprovázela během války. To dosvědčuje průběh bitvy u Hadrianopole, kde byl císař Valens svými *armigery* opuštěn⁵²⁶, ale až do jeho smrti ho obklopovala jednotka *candidati*⁵²⁷.

Ze seznamu římských úřadů a vojenských jednotek *Notitia dignitatum* jsou známy vojenské jednotky pod označením *armigeri*. Konkrétně jde o 13 oddílů, z čehož tři oddíly byly pěší a 10 oddílů bylo jízdních. Patrně nejznámějším z těchto oddílů je pěší oddíl *Armigeri defensores seniores* umístěný pod velení ozbrojených sil v Galii *Magister equitum Galliarum*. Tato jednotka je známá především kvůli tomu, že jejich štíty byly označeny symbolem podobnému pozdějšímu čínskému symbolu jin a jang⁵²⁸. Z toho samozřejmě povstávají debaty, zda tento symbol se na štíty této jednotky dostal od Hunů, kteří do Evropy přicestovali z dálnovýchodních stepí⁵²⁹, nebo jej Římané převzali od Keltů, kteří používali podobný symbol. Jízdní jednotky *armigerů* představovaly patrně těžkou obrněnou jízdu, což dosvědčuje to, že ve vojsku byly dle *Notitia dignitatum* zařazeny vedle jednotek *cataphracti* a *clibanarii*. Máme doloženo jen několik míst, kde měly jednotky *armigeri* své posádky, a ty se nacházely v Konstantinopoli, v Oxyrhunchu (dnešní el-Bahnasa v Egyptě), v Sexagintě Prisce (dnešní Ruse v Bulharsku), v Aegyssu (dnešní Tulcae v Rumunsku), v Rusguniae (dnešní Tamenfoust v Alžírsku) a v Mogontiucu (dnešní Mohuč v Německu). Žádná posádka těchto jednotek není doložena na území Itálie. Přesto se zde *armigeři* vyskytovali. V roce 1873 byl v Itálii objeven archeology starý římský vojenský hřbitov u dnešního Portogruaro severovýchodně od Benátek. V antice se zde nacházelo město Iulia Concordia, které bylo zničeno Attilou v roce 452 při jeho tažení v Itálii. Z nápisu na jednom náhrobku se dovídáme, že zde byl pochován člen jednotky *armigerů*⁵³⁰. Většina hrobů patří příslušníkům jednotek *Batavii seniores* a *Mattiarum iuniores*,

⁵²⁵ AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXIV, 3 a 5; XXVII, 5; XXXI, 10.

Ammianus za *armigery* označuje vojenský doprovod císaře Iuliana při jeho tažení do Persie v roce 363. *Armigeři* dále doprovázeli císaře Valenta, když v roce 369 jednal u Dunaje s gótským vládcem Athanarichem a rovněž nás Ammianus informuje, že *armigeři* císaře Gratiana byli alemanského původu.

⁵²⁶ Tamtéž, XXXI, 13.

⁵²⁷ *Candidati* byl oddíl tvořený 40 muži vybraných z jednotek *scholae palatinae*, kteří tvořili osobní doprovod císaře. Od ostatních vojáků se odlišovali nošením bílých tunik, a právě oni byli císařskou osobní tělesnou stráží. (JONES, Arnold Hugh, *The Later Roman Empire 284–602: A Social Economic and Administrative Survey*, s. 613).

⁵²⁸ *Notitia dignitatum*, V, 78 a VII, 80.

⁵²⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Stěhování národů*, s. 46.

⁵³⁰ CIL, V, 8747.

FL. FANDIGIL(DU) S PRO TECTOR
DE NUMERO ARMIGERORUM VIVO
SVO ARCAM SIBI CO(N)PABIT SI QUIS
IL(L)AM VOL(U)ERET APERIRE DABIT

kteře byly součástí císařské armády v Konstantinopoli. Hřbitov se datuje do začátku 5. století a dle názoru archeologa Dietricha Hoffmanna se zde nacházel hřbitov padlých z bitvy u Frigidu⁵³¹, která se odehrála v roce 394 u dnešní italsko-slovinské hranice. Nápisy na některých hrobech značí, že jsou zde pohřbeni i vysloužilci *vetarani*, tito muži se patrně usadili a žili zde i po bitvě. V Itálii mohla mít dočasně posádku jezdecká jednotka *Equites armigeri seniores*, protože dle seznamu *Notitia dignitatum* byla tato jednotka zařazena do jednotek *comitatenses* pod velitele císařské armády *magistra equitum praesentalis* a zároveň tato jednotka byla podřízená vojenskému velení v Galii⁵³². Bylo by tedy možné, že galské zařazení této jednotky bylo pouze dočasné a ona obvykle patřila do císařské armády v Itálii⁵³³. V Itálii též mohla mít základnu hypotetická, v *Notitia dignitatum* nedoložená, pěší jednotka *Armigeri defensores iuniores*.

V germánských královstvích v 6. století je výskyt *armigerů* rovněž vzácný. V narativních pramenech jsou doloženi pouze v Jordanově *Getice*, kde stojí, že Theudis byl *armigerem* krále Theodoricha Velikého a následně Vitiges zastával tuto funkci za krále Theodahada⁵³⁴. Kupodivu v Cassiodorových *Variae* není funkce *armigera* vůbec zmíněna. Rovněž ve franckém či později ve vizigótském království v Hispánii se tento titul či funkce nevyskytuje. Toto slovo zmiňuje ještě galský biskup Sidonius Apollinaris, který uvádí, že vedle trůnu vizigótského krále Theodoricha II. vždy stojí *comes armiger*⁵³⁵. Řada historiků, zvláště těch anglicky píšících, se domnívá, že *armiger* byl v ostrogótské Itálii člen královské tělesné stráže, nebo to byl přímo její velitel⁵³⁶. Král Theodorich Veliký, který rád dával na obdiv svoji *romanitas* a napodoboval římský model vlády, by svoji tělesnou stráž nepojmenoval *armigeri*,

IN FISCO AVRI VN(CIAS) YEX ET IPS(AM) ARCA(M)

IN ECL(C)E SIE COM(MEN) DAV(IT)

„Flavius Fandigildus protector

z jednotky *armigerů* za života

si svoje peníze zajišťoval sám, pokud někdo

by ho chtěl vykopat, dal by

do *fiscu* (pokutu) šest uncí zlata a svůj majetek

by musel odevzdat církvi.“

⁵³¹ HOFFMANN, Dietrich, *Die spätrömischen Soldatengrabschriften von Concordia*, s. 25.

⁵³² *Notitia dignitatum*, VI, 54 a VII, 173.

⁵³³ Císařská armáda, jak východní tak i západní, měla dva velitele *magistri militum praesentalis*, z nichž jeden velel pěchotě *magister peditum praesentalis* a jeden velel jízdě *magister equitum praesentalis*. Předpokládá se, že západní *magistri militum praesentalis* měli pod svým velením jednotky v Itálii, i když jim formálně podléhala i vojska dislokovaná na *limitu*. Východní císařská armáda podléhající východním *magistri militum praesentalis* měla obvykle základnu v Hebdomonu, která ležela sedm římských mil jihozápadně od Konstantinopole (ERDKAMP, Paul (ed.), *A Companion to the Roman Army*, s. 255 a 481–483).

⁵³⁴ JORDANES, *Getica*, 302 a 309.

⁵³⁵ SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae*, I, 2, 4.

⁵³⁶ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 42; AMORY, Patrick, *People and Identity in Ostrogothic Italy*, s. 162 a ARNOLD, Jonathan (ed.), *A Companion to Ostrogothic Italy*, s. 307.

ale spíše by hledal vzor u konstantinopolských císařů. Zde existoval oddíl palácové stráže *spatharii*, který zavedl císař Theodosius II., a rovněž 300člený oddíl císařské vojenské stráže *excubitores*, který nechal vytvořit císař Leo I. Původní jednotka *candidati* v 6. století sloužila již jenom k ceremoniálním účelům. Skutečně u Ostrogótů existovali i *spatharii*, za vlády Theodoricha Velikého měl *spatharius* Unigas v nově obsazené Galii chytat uprchlé otroky⁵³⁷ a ve fragmentu Cassiodorovi řeči věnované králi Vitigovi stojí, že Vitiges za krále Athalaricha zastával hodnost (*dignitas*) *spatharia*⁵³⁸. Z toho samozřejmě plynou dohady, zda *spatharius* a *armiger* nejsou synonymní, protože pozdější král Vitiges zastával nejprve funkci *spatharia* a později za Theodahada byl *armigerem*. Další teorie představuje myšlenku, že *spatharius* či *armiger* nebyli vojenskými funkcemi, ale pouze dvorskou hodností⁵³⁹. U Franků se královská tělesná stráž skládala z královských družiníků *antrustiones* a v 7. století vizigótské králové se obklopovali stráží nazývanou právě *spatharii* a jejich velitel měl označení *comes spathariorum*⁵⁴⁰.

Zajímavý pohled na pozici *armigera* má Herwig Wolfram. Dle něj *armiger* působil v blízkém okolí krále, byl jeho společníkem, důvěrníkem a zajišťoval kontakt mezi králem a gótskými *comites*. Tato pozice dle něj byla velmi vlivná a měla značný rozsah pravomocí⁵⁴¹. I když se Wolfram *armigerovi* věnuje jen stručně, nepřímou naznačuje, že pro gótskou část společnosti měl *armiger* druhé postavení po králi, jakožto jakéhosi představeného *comitů*.

V rámci snahy Theodoricha Velikého imitovat římskou státní strukturu a prezentovat se jako římský vládce a nikoliv jako germánský král, může mít role *armigera* v ostrogótské Itálii jiný význam a to ve vojenské sféře. Neví se přesně, jak byla organizována ostrogótská armáda, ale vojska germánských králů na začátku 6. století byla silně romanizována. Někteří badatelé předpokládají, že Theodorich Veliký zachoval vojenské rozdělení podle římského vzoru na jednotky *comitatenses* a *limitanei*⁵⁴². Právě snaha o *romanitas* mohla způsobit, že Theodorich Veliký organizoval gótské vojsko podle římských struktur a napodoboval i jména římských vojenských jednotek. Existují však opačné názory, že armáda nebyla centrálně organizována, ale vojenské jednotky vytvářeli nezávisle na sobě jednotliví *comites* a *duces*⁵⁴³. Pokud by Theodorich Veliký zachovával římskou vojenskou strukturu, mohl by být *armiger* jedním z vysokých vojenských činitelů. K určitému posunu zde nepochybně došlo,

⁵³⁷ CASSIODORUS, *Variae*, III, 43.

⁵³⁸ CASSIODORUS, *Oratione*, 2.

⁵³⁹ GIESE, Wolfgang, *Die Goten*, s. 86.

⁵⁴⁰ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 253.

⁵⁴¹ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Goten*, s. 166 a 220.

⁵⁴² ARNOLD, Jonathan (ed.), *A Companion to Ostrogothic Italy*, s. 185–188.

⁵⁴³ HALSALL, Guy, *Warfare and Society in the Barbarian West: 450–900*, s. 45.

máme doloženo, že vrchní velitel ostrogótské vojska na rozdíl od předchozího období nosil titul *patricius praesentalis*⁵⁴⁴. Nahrazoval tak předešlý titul *patricia* spojený s funkcí vrchního velitele *magister militum utrisque*. Tuto hodnost na závěr vlády Theodoricha Velikého zastával gótský velmož Tuluin⁵⁴⁵. Dle mého názoru tak mohl *armiger* představovat v ostrogótském vojsku titulárního velitele jízdy, který by asistoval vrchnímu veliteli. Navazoval by tak na tradici římských oddílů těžké jízdy *Equites armigeri*. Theudis mohl před svým odchodem do Hispánie velet ostrogótskému jezdecktvu, minimálně některým konkrétním elitním oddílům těžké jízdy dislokovaným v severní Itálii.

Theudovu kariéru jakožto velitele v Hispánii za králů Theodoricha Velikého a Amalaricha mapuje jenom východořímský historik Prokopios. Theudis se po svém příjezdu oženil s bohatou hispanorománskou ženou. Podobný krok učinil i jeho současník francký král Theudebert I., když se v roce 533 oženil s galorománskou ženou jménem Deoteria. I když Deoteriina rodina si nepochybně v jižní Galii udržovala určitý vliv, Řehoř z Tours tvrdí, že k jejich sňatku došlo kvůli Deoteriině kráse⁵⁴⁶. Theudis se však dle Prokopia oženil se svojí ženou kvůli jejímu bohatství a zisku vlastních pozemků v Hispánii. Z nově získaného majetku si pak vytvořil vlastní soukromou armádu o síle 2 000 mužů, která mu pomáhala zajistit mu postavení v Hispánii. Jakožto hispánský velitel, Theudis každoročně posílal vybrané daně do Itálie a udržoval stálý kontakt s dvorem v Ravenně. Pouze dle Prokopia odmítl na Theodorichovu žádost přijít k němu zpět na návštěvu do Itálie⁵⁴⁷. Prokopios označuje Theuda za Amalarichova života za tyra *τύραννος*, což ovšem nevypovídá nic o průběhu jeho vlády, ale to, že ve vizigótské společnosti postrádal legitimitu k vládnutí.

Po Amalarichově smrti v roce 531 se Theudis konečně stal vizigótským králem. Prameny se shodují, že byl do královského úřadu zvolen. Španělský historik Narcís Amich Raurich se domnívá, že Theudis byl zvolen shromážděním *concilium* ve městě Gerunda (dnešní Girona v severovýchodním Španělsku). O tomto shromáždění víme jenom to, že zde byl odvolán *praefectus Hispaniorum* Stephanus⁵⁴⁸. Dle Amich Rauricha zde Theudis znovu shromáždil vizigótskou armádu po její porážce od Franků a nechal se od ní zvolit králem⁵⁴⁹. Následně Theudis musel obnovit gótský vliv v jižní Akvitánii. Theuda žádal o pomoc vandalský král Gelimer, když východořímská vojska za císaře Justiniána začala dobývat vandalskou Afriku.

⁵⁴⁴ AMORY, Patrick, *People and Identity in Ostrogothic Italy*, s. 92.

⁵⁴⁵ CASSIODORUS, *Variae*, VIII, 9.

⁵⁴⁶ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, III, 22.

⁵⁴⁷ PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

⁵⁴⁸ *Chronica CaesarAugustana*, 529.

⁵⁴⁹ AMICH RAURICH, Narcís, *El Consilium de Gerunda de l'any 531, segons el testimoni de les Chronicorum Caesaragustonarum Reliquiae*, s. 78.

Theudis však odmítl do tohoto konfliktu intervenovat. Patrně využil této situace a vyslal část svého vojska do Afriky, kde Vizigóti obsadili město Septa (dnešní Ceuta, španělská exkláva v Africe). Město však ještě za Theudovy vlády dobyli Římané, patrně jednotky vyslané císařem Justiniánem, zpět. K dobytí Septy patrně došlo při vypuknutí římsko-vandalské války v roce 533⁵⁵⁰ a Gótové byli z města vytlačeni k závěru Theudovy vlády v roce 544⁵⁵¹.

V roce 546 vydal Theudis nový gótský zákoník, ze kterého se však dochoval jenom fragment týkající se plateb, které dávali žadatelé soudcům a exekutorům⁵⁵². Ze zákona se dovídáme Theudovu oficiální titulaturu, a to *Flavius Theudis rex*. Theudis během celé své vlády čelil franckému nebezpečí. V letech 532 a 533⁵⁵³ frančtí královští synové Theudebert I. a Guntram⁵⁵⁴ zaútočili na území vizigótské Septimánie. Zde se Frankové zmocnili měst Rutenum (dnešní Rodez), Beterrae (dnešní Béziers) a Dehas (dnešní Dio-et-Valquirés)⁵⁵⁵. K závěru své vlády kvůli svému vysokému věku, Theudis působil v Hispánii přes 30 let, již nemohl král velet osobně vojsku a velení převzal jeho vojevůdce *dux* Theudigisel. V roce 541 vpadli Frankové na vizigótské území znovu. Dle Řehoře z Tours toto tažení vedli králové Childebert I. a Chlothar I., kterým se povedlo dojít až k městu Caesaraugusta (dnešní Zaragoza), které následně neúspěšně obléhali, protože se museli stáhnout zpět⁵⁵⁶. Podobnou zprávu přináší i *Chronica Caesaraugustana*, která tvrdí, že frančtí králové Caesaraugustu obléhali celkem 40 dní a k městu přitáhli přes Pampelonu (dnešní Pamplona) a Frankům se i přes porážku u Caesaraugusty podařilo vyplenit velké části provincie *Tarraconensis*⁵⁵⁷. Frankové přes neúspěch v Hispánii obsadil vizigótského území na galské straně Pyrenejí, tedy jižní části provincie *Novempopulania*. I přes svůj pokročilý věk skončil Theudis v roce 548 zavražděn svými osobními nepřáteli.

Theudis vládl Vizigótům 17 let jako jejich král, přičemž moc v jejich království držel daleko déle. K moci se dostal po vymření dlouho vládnoucí a dynastie a jeho legitimita byla zajištěna královskou volbou. Pro vizigótské prostředí je Theudis velmi zajímavým panovníkem. Do Hispánie přišel z Itálie jako ostrogótský vojenský velitel a neměl tak k Vizigótům žádné

⁵⁵⁰ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 15.

⁵⁵¹ COLLINS, Roger, *Early Medieval Spain: Unity in Diversity, 400–1000*, s. 37.

⁵⁵² *Lex Theudi regis de litum expensis et commodis iudicum et executorum*.

⁵⁵³ EWIG, Eugen, *Die Merowinger und das Frankenreich*, s. 36.

⁵⁵⁴ Theudebert I. byl synem nejstaršího Chlodvíkova syna Theudericha I. a Guntramovým otcem byl král Chlothar I. Po smrti svých otců se oba stali franckými králi, Theudebert I. v roce 534 a Guntram až v roce 561. Zde se pozdější král Guntram poprvé střetl s Góty a v době, kdy již byl králem, vždy zastával proti nim nepřátelský postoj.

⁵⁵⁵ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, III, 21.

⁵⁵⁶ Tamtéž, III, 29.

⁵⁵⁷ *Chronica Caesaraugustana*, 541.

rodové vazby. Stejně tak svojie postavení v Hispánii budoval na alianci s místním římským obyvatelstvem. Jeho sňatek s bohatou hispánskou ženou ho patrně začlenil do okruhu hispánských senátorů, patrně i jeho 2 000 *bucellariů* bylo hispanorománského původu. Ve správě státu se nepochybně spoléhal na místní Římany⁵⁵⁸ a možná tak napodoboval způsob vlády Theodoricha Velikého v Itálii. Bohužel neznáme Theudovo sídelní město, svůj zákon v roce 546 vydal v Toledo, ale nemáme žádné důkazy, zda zde sídlil během celé své vlády.

6.4 Vizigótské *bellum civile*

V úvodu ke své páté knize francký biskup Řehoř z Tous hořekuje nad vypuknutím *bellum civile*, tedy vzájemnými boji uvnitř merovejské dynastie, které tourský biskup zahajuje zavražděním krále Sigiberta I. v roce 561⁵⁵⁹. Obdobná občanská válka, nikoliv však mezi členy královského rodu, ale mezi dvěma různými pretendenty trůnu, probíhala u Vizigótů na počátku 50. let 6. století. Shodou okolností, jak bude později vylíčeno, důvody k vypuknutí francké *bellum civile* pocházejí z důsledků války mezi vizigótskými králi.

Po Theudově zavraždění v roce 548 Vizigóti zvolili svým králem velitele Theudigisela⁵⁶⁰. Jeho vláda byla velmi krátká, dle kronik trvala jeden rok a šest měsíců. Mezi Vizigóty si zajistil nepochybně slávu porážkou franckých vojsk během bojů v Pyrenejí v roce 541 a anglický historik Roger Collins se domnívá, že díky své vojenské kariéře se Theudigisel stal přirozeným Theudovým nástupcem, když předtím byl jeho vojenským velitelem⁵⁶¹. Herwig Wolfram přichází ohledně tohoto krále se zajímavou teorií. Vizigótský král Theudigisel (či v některých pramenech Theudisclus) by mohl být totožný s Theodegislem, synem ostrogótského krále Theudahada⁵⁶². Jediné, co o Theodegislovi víme, je, že v roce 536 po zavraždění jeho otce jej nechal nový ostrogótský král Vitigis uvěznit v Římě⁵⁶³. Theodegisclus mohl mít příležitost uprchnout z Itálie do Hispánie k Theudovi, kterého považoval za stoupence rodu Amalů, a hledat u něj azyl. Kdyby tato Wolframa teorie byla pravdivá, Theudigisel by byl bratrancem posledního balthského krále Amalaricha. Během své krátké vlády sídlil ve městě Hispalis (dnešní Sevilla) a v roce 549 zde byl na hostině zavražděn, dle Isidora ze Sevilly z důvodu, že udržoval intimní poměr s manželkami svých velmožů⁵⁶⁴.

⁵⁵⁸ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 44.

⁵⁵⁹ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, V, Prologus.

⁵⁶⁰ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 44 a GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, III, 30.

⁵⁶¹ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 46.

⁵⁶² WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 372.

⁵⁶³ PROKOPIOS, *Bella*, V, 11.

⁵⁶⁴ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 44.

Dalším vizigótským králem se stal Agila. Bohužel nevíme nic o jeho životě předtím, než se stal králem Gótů, a ani jestli byl zapleten do zavraždění Theudigisela. Jeho vláda neprobíhala příliš úspěšně. Proti jeho vládě již kolem roku 550 povstalo významné jihohispánské město Corduba (dnešní Córdoba). V nastalých bojích Agila přišel o velké části svého vojska, padl jeho syn a ztratil i královský poklad⁵⁶⁵. Očividně se tím vytratila velká část jeho legitimacy, přišel o dědice, o vojsko, které ho podporovalo, a i poklad, který v otázce panovnické legitimacy stále hrál významnou roli. Agila po porážkách u Corduby ustoupil na sever do svého sídla v Emeritě (dnešní Mérida). V roce 551 vypuklo další povstání, tentokrát vizigótské. Do jeho čela se postavil velmož Athanagild, který centrem povstání učinil město Hispalis. Zde začíná významná kapitola v historii hispánských Vizigótů. Na podporu svého povstání Athanagild požádal římského císaře Justiniána o vojenskou pomoc⁵⁶⁶. Alespoň takto to uvádí Isidor ze Sevilly.

I když většina historiků důvěřuje Isidorovu popisu průběhů událostí, v 80. a 90. letech však pár anglických historiků tuto verzi zpochybnilo. Poukazují na to, že není zcela jisté, která z vizigótských bojujících stran požádala Konstantinopol o pomoc. Dle jejich teorie daleko pravděpodobněji požádal císaře Justiniána o pomoc král Agila než jeho protivník Athanagild⁵⁶⁷. Jako argument jim slouží předchozí Justiniánovy vojenské kroky proti germánským vládcům na západě. Jak v případě Vandalů, tak i Ostrogótů římská armáda provedla do jejich království intervenci s odůvodněním, že přicházejí bránit právo proti místním povstalcům a uzurpátorům, přičemž obě intervence skončily podmaněním severní Afriky a Itálie. Soudí tak, že Justiniánova podpora vzbouřence Athanagilda by narušila jeho zažitý a v praxi odzkoušený *modus operandi*⁵⁶⁸. Jejich druhým argumentem je popis události z pera Jordana, který právě v té době psal své dílo v Konstantinopoli. On nepochybně považoval za legitimního vizigótského krále Agilu, ale z jeho textu není zcela jasné, komu měla římská expedice pomoci⁵⁶⁹. Argument pro tuto teorii z Jordanova textu totiž stojí na výkladu slovesa *concito*, které znamená učinění

⁵⁶⁵ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 45.

⁵⁶⁶ Tamtéž, 47.

„*Hic cum iam dudum sumpta tyrannide Agilanem regno privare conaretur, militum sibi auxilia ab imperatore Iustiniano poposcerat, quos postea submovere a finibus regni molitus non potuit.*“

„Tehdy, když již [Athanagild] započal tyranidu, pokoušel se zbavit Agilu královské vlády, požádal kvůli tomu císaře Justiniána o pomoc vojáků, které pak nemohl přes svou snahu dostat pryč od hranic království.“

⁵⁶⁷ COLLINS, Roger, *Early Medieval Spain: Unity in Diversity, 400–1000*, s. 39 a HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 282.

⁵⁶⁸ HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West: 376–568*, s. 506.

⁵⁶⁹ JORDANES, *Getica*, 303.

„*Cui succedens hactenus Agil continet regnum. Contra quem Atanagildus insurgens Romani regni concitat vires, ubi et Liberius patricius cum exercitu destinatur.*“

„Po něm až dosud pokračuje ve vládě nastoupivší Agil. Proti němu povstalý Atanagildus povolal/vyprovokoval síly římské říše, a tak se tam vypravil s vojskem patricius Liberius.“

rychlého a prudkého pohybu. Sloveso se tak dá přeložit ve smyslu podniknout, popohnat, svolat, nadchnout, pobouřit, vyprovokovat, urgovat či otrást. Nedá se tak určit, zda v Jordanově textu měli Římané Athanagildovi pomoci nebo naopak ho porazit. Tomuto sporu nepřispívá ani to, že konstantinopolští historici Prokopios z Kaisareie a jeho pokračovatel Agathias z Myriny Justiniánovou expanzi v Hispánii vůbec nezmiňují.

Patrně nejpodrobnější rozbor římské expanze vyprodukoval anglický historik Edward Thompson⁵⁷⁰. Poukazuje na to, že tato expedice patrně nebyla plánovaná a připravovaná dopředu. V roce 551 se totiž jádro Justiniánovy armády pod Narseovým velením zúčastnilo tvrdých bojů v Itálii proti ostrogótskému králi Totilovi, kterému se v roce 549 podařilo znovu obsadit Řím. Za této situace by se Justinián nepouštěl do nových a riskantních podniků. Dle Thompsona do Hispánie v roce 552 vyslal jenom minimální vojenské síly, které měly vytvořit rovnováhu sil mezi Agilou a Athanagildem. Svědčí o tom i výběr velitele, kterým se stal Petrus Marcellinus Liberius. Ten zastával důležité správní funkce v Itálii již za vlády Odovakera a Theodoricha Velikého. V roce 552 mu bylo již kolem 80 let a neměl příliš vojenských zkušeností. Thompson předpokládá, že v létě roku 552 se Liberiovy jednotky vylodily na jihu provincie *Baetica* patrně u Malacy (dnešní Málaga), odkud zaměřily na pomoc Athanagildovi. Spojeným římsko-gótským oddílům se u Hispalis podařilo odrazit Agilův útok, což značí, že si i v roce 552 Agila udržoval vojenskou iniciativu a Athanagild nebyl dostatečně silný, aby na svého protivníka zaútočil sám. Následně se Agila stáhl opět do svého sídla v Emeritě a válka pak pokračovala další tři roky. Agilu v březnu roku 555 zabili v Emeritě jeho vlastní muži a poté přešli na stranu Athanagilda, přičemž Isidor tvrdí, že důvodem k jeho zavraždění byly obavy jeho mužů z pokračující občanské války, narůstající moci císařských vojsk a strach z rozpadu jejich království⁵⁷¹. Zde se nemusí jednat o literární topos, protože Vizigóti byli dobře informovaní o osudu vandalského a ostrogótského království a strach z přítomnosti Justiniánova vojska mohl snadno vyústit v Agilovo zavraždění.

V roce 555 dle Thompsona poté, co již boje v Itálii neprobíhaly v tak intenzivní proudu, se římským vojskům v Hispánii podařilo získat nové posily, což změnilo i jejich celkové působení na poloostrově. Z Athanagildových spojenců se stali se dobyvatelé a nepřátelé. Východořímské vojsko se zmocnilo významného přístavního města Carthaga Spartaria (dnešní Cartagena), které se stalo centrem nové římské provincie *Spaniae*. Římanům se podařilo obsadit území na jižním pobřeží iberského poloostrova a jejich provincie sahala od města Asidona (dnešní Medina Sidonia) na západě až po Cartagenu na východě. Severní hranici

⁵⁷⁰ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 323–329.

⁵⁷¹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 46.

představovala linie tvořená městy Basti (dnešní Baza), Astigi (dnešní Écija) a Egabra (dnešní Cabra). Město Corduba v té době na Gótech nezávislé dle Thompsona nepodléhalo ani východořímské správě a tvořilo samostatný městský stát na území nikoho mezi oběma nepřátelskými stranami⁵⁷². Vinou občanské války a následné intervence císařského vojsko ztratili Vizigóti i kontrolu nad severní částí poloostrova. Kromě toho, že zde stále existovalo nezávislé království Suebů se v době bojů mezi Agilou a Athnagildem osamostatnily horské kmeny Vaskonů v horním toku řeky Ebro, dále v Kantábrii vznikla samostatná vláda místních magnátů, kteří si vybuodovali vlastní senát, a v Aregenseském pohoří na hranicích se Sueby (dnešní španělská provincie Ourense) si vytvořil vlastní doménu místní velmož Aspadius⁵⁷³. Athanagild po ukončení občanské války tak ovládal pouze centrální pás Pyrenejského poloostrova, což však stále bylo značně rozsáhlé území.

Vlivem římské okupace jižního pobřeží přenesl Athanagild i sídelní město vizigótských králů do středu Hispania a usadil se v Toledu, čímž začíná epocha toledánského království. Na závěr své vlády, patrně v roce 566⁵⁷⁴, se Athanagild obrátil proti povstalým městům na jihu a zmocnil se svého původního sídelního města Hispalis a neúspěšně obléhal Cordubu⁵⁷⁵. Athanagild rovněž provdal svoje dcery do francké říše. Jeho mladší dcera Brunhilda se provdala za franckého krále Sigiberta I. Jeden z předních odborníků na francké dějiny Eugen Ewig tento sňatek datuje do roku 566⁵⁷⁶. Řehoř z Tours uvádí, že iniciativa k tomuto sňatku vzešla od Sigiberta I., který se sňatkem s urozenou manželkou chtěl odlišovat od svých bratrů a učinit své postavení prestižnějším⁵⁷⁷. Pro Athanagilda byl Sigibert z franckých králů nejvýhodnějším spojencem. Do jeho dílu království totiž patřila západní Akvitánie kolem měst Rodez a Javols, ale centrem jeho moci byla Austrasie, severovýchodní část francké říše. Sigibert jakožto Athanagildův zeť tak mohl zabezpečit nejvýhodnější cíp vizigótského království u Narbo a působit jako protiváha proti svému bratrovi Charibertovi, který ovládal většinu Akvitánie a měl tak z franckých králů s Vizigóty nejdlejší hranici. Následně se další z franckých králů Chilperich I. oženil s další Athanagildovou dcerou Galswinthou. Krátce po svatbě však Galswinthu nechal Chilperich se svou konkubínou Fredegundou zavraždit⁵⁷⁸. Galswinthina vražda samozřejmě vyvolala nevoli Brunhildy a jejího manžela Sigiberta I., což společně

⁵⁷² THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 320–323.

⁵⁷³ HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 282.

⁵⁷⁴ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 322.

⁵⁷⁵ *Chronica CaesarAugustana*, 568.

⁵⁷⁶ EWIG, Eugen, *Die Merowinger und das Frankenreich*, s. 44.

⁵⁷⁷ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IV, 27.

⁵⁷⁸ Tamtéž, IV, 28.

s náhlou smrtí bezdětného krále Chariberta I. vyvolalo⁵⁷⁹ ve francké říši občanské války, které popisuje Řehoř z Tours.

Je tedy možné, že když v prologu ke své páté knize Řehoř z Tours varuje před nebezpečím občanských válek, odkazuje tak na události ve vizigótské Hispánii. Řehoř zde argumentuje textem Starého zákona, základní znalostí starých římských dějin a četbou historika ze začátku 4. století Paula Orosia. Jako katolický biskup patrně nechtěl využít příklad ariánských Gótů, které sám považoval za nejhorší heretiky. Přitom o událostech, které proběhly v 50. letech v Hispánii, musel být informován už jenom díky to, že královnu Brunhildu osobně znal. Pasáž obsahuje, že nesvornost vede k občanským válkám přinášejícím zkázu a následně porážku od cizího nepřítele⁵⁸⁰, dle mého názoru odkazuje právě na události ve vizigótském království.

⁵⁷⁹ Patrně smrt krále Chariberta I., který neměl mužské potomky byla skutečným důvodem k vypuknutí franckých občanských válek, protože se v nejprestižnější části severní Galie kolem Paříže vytvořilo mocenské vakuum. Zavraždění Galswinthy pak posloužilo jenom jako *casus belli* k tomu, aby Sigibert I. mohl vpadnout na bratrova území.

⁵⁸⁰ Tamtéž, V, Prologus.

„*Cavete discordiam, cavete bella civilia, quae vos populumque vestrum expugnant. Quid aliud sperandum erit, nisi cum exercitus vester caeciderit, vos sine solatio relictis atque a gentibus adversis oppressi protinus conruatis?*“
„Střežte se nesvornosti, střežte se občanských válek, které vás a váš lid zničí. V co jiného budete doufat, když vaše vojsko bude rozprášeno, vy zůstane bez pomoci a okamžitě od cizích nepřátel budete poraženi a [vaše moc] se zhroutí?“

7 *Regnum Toletanum*

„*Leovigildus rex extinctis undique tyrannis et pervasoribus Hispaniae superatis sortitus requiem propria cum plebe resedit.*“

„Král Leovigild na všech stranách vyhubil tyrany a přemohl ty, kteří vpadli do Hispánie, a pak v míru dle losu se usadil se svým lidem.“

IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 578, 4.

7.1 Pokus o vytvoření nové dynastie

Někdy na začátku roku 568 zemřel přirozenou smrtí v Toledu král Athanagild. V Hispánii po sobě zanechal pouze svoji manželku Goiswinthu. Patrně Vizigóti neměli po ruce žádného kandidáta na královský trůn a byli značně ochromeni ztrátami způsobenými občanskou válkou. Svědčí o tom to, že po Athangildově smrti nastalo na pět měsíců bezvládí⁵⁸¹. To vyřešili až gótské vojsko umístění v Septimánii, když v Narbo zvolili svého velitele Liuvu králem. Předpokládá se, že Liuva zde zastával funkci místního vojenského velitele *dux Narbonensis*⁵⁸². Jeho volbou započala éra nové dynastie, která se u moci udržela 35 let. V roce 569 Liuva prohlásil svého mladšího bratra Leovigilda za svého spoluvládce a nástupce. Naše jediné prameny pro Liuvovu vládu kroniky Isidora ze Sevilie a Ioanna z Biclara situaci popisují tak, že Liuva si ponechal vládu v Galii a svému bratru svěřil vládu v Hispánii. Iohannes z Biclara dokonce uvádí, že Leovigild dostal vládu v *Hispanii citerior*⁵⁸³, což bylo označení pro římskou provincii z doby republiky na východní polovině Pyrenejského poloostrova, pozdější císařskou provincii *Hispania Tarraconensis*. Tímto se autor kroniky patrně snažil vyjádřit to, že v době Leovigildova nástupu k vládě Vizigóti neměli kontrolu nad okrajovými oblastmi Hispánie. Liuva očividně do Hispánie nikdy nevycestoval a během svojí vlády zůstal v Narbo. Vzniká tak očividný nepoměr mezi územím, které v Hispánii ovládl Leovigild, a vizigótskou galskou enklávou, kterou si ponechal Liuva. Zřejmým vysvětlením, na které poukazuje již Edward Thompson, byla akutní hrozba franckého útoku a Liuva se více obával Franků než rozpadu gótského panství v Hispánii⁵⁸⁴. Zvláště když v roce 566 armády franckých králů Guntrama a Sigiberta operovaly nebezpečně blízko vizigótských hranic u Arles⁵⁸⁵, přičemž Guntram vždy zastával vůči Vizigótům nepřátelskou politiku.

⁵⁸¹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 47.

⁵⁸² RIESS, Frank, *Narbonne and its Territory in Late Antiquity: From the Visigoths to the Arabs*, s. 147.

⁵⁸³ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 569, 4.

⁵⁸⁴ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 19.

⁵⁸⁵ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, 4, 30.

Pro dataci: WOOD, Ian, *The Merovingian Kingdoms: 450–751*, s. 89.

Historici se snažili vytvořit teorie o původu Liuvy a jeho bratra Leovigilda. Zajímavou myšlenku vyslovil portugalský historik Luiz de Mello Vaz de São Payo, který přišel s názorem, že Liuva a Leovigild jsou synové gótského *comity* Liuvirita⁵⁸⁶. Vychází přitom z aliterace jejich tří jmen, což je metoda, kterou použil i Herwig Wolfram pro stanovení příbuzenství tervingských náčelníků v 4. století. Toto přejímá i španělský publicista a esejista José Javier Esparza Torres, ale teorii modifikuje tím, že Liuva a Leovigilda považuje za Liuveritovy vnuky⁵⁸⁷. *Comes* Liuverit dostal společně se senátorem Ampeliem dva dopisy od Cassiodora Senatora, které jim daly za úkol zastavit nelegální obchod s obilím mezi Hispánií a Afrikou a dohlédnout na dodržování zákonů v hispánských provinciích⁵⁸⁸. Vzhledem k tomu, že měli dohlížet i na lodní dopravu a dálkový obchod s obilím, působili s největší pravděpodobností v oblasti, kde se nacházely velké hispánské přístavy, tedy v provinciích *Baetica* a *Carthaginensis*. *Comes* Liuverit tak nemá doloženou žádnou vazbu na narbonskou Galii. Tyto teorie o příbuzenství mezi Liuveritem a pozdějšími králi Liuvou a Leovigildem neberou v potaz možnost, že Liuverit byl ostrogótský *comes*, kterého Theodorich Veliký vyslal do Hispánie potlačit místní korupci a on se po splnění svého úkolu se vrátil do Itálie. Větší důvěryhodnost má názor, že Liuva a jeho bratr pocházeli z vizigótského velmožského rodu ze Septimánie⁵⁸⁹ a jejich předky nemůžeme nijak určit.

Liuva zemřel v roce 572⁵⁹⁰ a jeho bratr Leovigild se tak stal jediným vládcem vizigótského království. Již za bratrova života se Leovigild oženil s Athanagildovou vdovou Goiswinthou. Ta si během celé jeho vlády udržovala určitý politický vliv. Objevil se i názor, že hispánští Gótové, bývalí Athanagildovi straníci, si vynutili sňatek mezi Leovigildem a Goiswinthou výměnou za uznání Liuvova královského zvolení⁵⁹¹. Španělský historik Amancio Isla Frez v rozboru tohoto sňatku přináší i názor, že Goiswintha po smrti svého prvního manžela disponovala vizigótským královským pokladem, což by zajistilo Leovigildovi

⁵⁸⁶ de MELLO VAZ de SÃO PAYO, Luiz, *A Heranca Genética de D. Afonso Henriques*, s. 25.

⁵⁸⁷ ESPARZA TORRES, José Javier, *Visigodos: La verdadera historia de la primera España*, s. 208.

⁵⁸⁸ CASSIODORUS, *Variae*, V, 35 a 39.

Německý historik Hans-Ulrich Wiemer se domnívá, že Ampelius působil v Hispánii v roli civilního správce provincií *vicarius* a Liuverit měl dohlížet na hispánské královské statky v pozici *vicedominus*. Liuverit nepochybně patřil mezi Góty, není však jasné, zda byl Ostrogótem či Vizigótem (WIEMER, Hans-Ulrich, *Theoderich der Grosse: König der Goten – Herrscher der Römer*, s. 391–392). Jejich aktivita v Hispánii se datuje do let 523 až 526. V Cassiodorus v dopisech uvádí formu jména Livvirit místo Liuverit.

⁵⁸⁹ GIESE, Wolfgang, *Die Goten*, s. 144.

⁵⁹⁰ Dle kroniky Iohanna z Biclara král Liuva zemřel v roce 573 a Isidor ze Sevilly uvádí, že zemřel po třileté vládě, což by znamenalo, že zemřel v roce 571 (IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 573, 2 a ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 47). Přesto většina historiků datuje Liuvovu smrt do roku 572 (HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 283; WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 373; THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 19).

⁵⁹¹ LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 158.

a jeho bratru legitimitu i v tomto ohledu⁵⁹². Leovigild již měl z předchozího manželství dva syny Hermenegilda a Rekkareda. O jejich matce však není v pramenech nic známo.

Leovigild bývá považován jedno z nejvýznamnějších vizigótských králů. Můžou za to především jeho válečná tažení, při kterých se mu podařilo dostat opět pod kontrolu většinu Pyrenejského poloostrova. Popisu jeho vojenských výprav se nejvíce věnuje kronika Iohanna z Biclara, který svoje dílo sepsal kolem roku 590, když byl opatem v nově založeném klášteře v Biclaru (neznámé místo v Hispánii). Leovigild obsadil zpět na jihu většinu území, kterého se předtím zmocnily císařské jednotky, rovněž ukončil již dlouho trvající povstání v Cordubě a prosadil svoji vládu i nad odtrženými kraji na severu. Zde se zmocnil kraje *Sabaria*, stejně tak rozdrtil místní hispanorománskou vládu v Kantábrii, porazil a zajal povstalého velmože Aspidia z Aregenseských hor a ovládl části území *Vasconia*, kde bojoval proti kmenům Vaskonů. Na jejich území pak vybudoval nové město Victoriacum (buď baskické město Vitoria či nedaleká vesnice Iruña-Veleia), odkud mělo být dohlíženo na toto území⁵⁹³.

Leovigild následoval příkladu svého bratra a po jeho smrti v roce 573 prohlásil své dva syny Hermenegilda a Rekkareda za své spoluvládce *consortes regni*⁵⁹⁴. Jeho synové byli v té době ještě příliš mladí na to, aby jim přídělil nějaké území, a toto jejich jmenování spoluvládci mělo pouze posílit jejich nástupnictví. Teprve po šesti letech v roce 579 Leovigild přídělil svému staršímu synovi Hermenegildovi území ke správě⁵⁹⁵. Nepochybně šlo o provincii *Baetica*, protože Hermenegild sousedil s pobřežním pásem okupovaným konstantinopolskými vojáky. Zároveň se Hermenegild oženil s Ingundou dcerou franckého krále Sigisberta a jeho manželky Brunhildy. Ta zároveň byla vnučkou předchozího vizigótského krále Athanagilda a jeho manželky Goiswinthy, v té době Hermenegildovy nevlastní matky. Tyto komplikované rodinné vztahy měly jistě své opodstatnění. Královna Goiswintha tímto sňatkem patrně chtěla upevnit svoje postavení, protože došlo k většímu propojení mezi Leovigildovým rodem a rodinou bývalého krále Athanagilda⁵⁹⁶. Vyprávění franckého kronikáře Řehoře z Tours o tom, že Goiswintha svoji vnučku týrala kvůli její katolické víře⁵⁹⁷, se patrně nezakládá na pravdě a je jenom stylizovaným vyprávěním o boji mezi katolíky a heretiky. Hermenegild se svou manželkou Ingundou usadil ve městě Hispalis, odkud měl spravovat svoji přidělenou provincii. Zde se dostal pod výrazný vliv místního biskupa Leandra, staršího bratra pozdějšího

⁵⁹² ISLA FREZ, Amancio, *Reinas de los Godos*, s. 414.

⁵⁹³ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 570–581.

⁵⁹⁴ Tamtéž, 573, 5.

⁵⁹⁵ Tamtéž, 579, 2.

⁵⁹⁶ ISLA FREZ, Amancio, *Reinas de los Godos*, s. 414 a 423.

⁵⁹⁷ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, V, 38.

biskupa a učence Isidora ze Sevilly. Vliv Ingundy nemohl být příliš velký, protože francká princezna v době sňatku v roce 579 mohla být nanejvýše třináctiletá, protože její rodiče byli sezdáni v roce 566.

Hermenegild pod tlakem okolí přestoupil na katolickou víru a zahájil povstání proti svému otci. Na vypuknutí povstání měla podíl i královna Goiswintha, což naznačuje Iohannes z Biclara⁵⁹⁸. Centrem povstání bylo Hispalis a Hermenegild ovládal patrně celou provincii *Baetica*. V nastalém boji proti svému otci si zajistil i zahraniční spojence, a to suebského krále Mira a římské správce *Spanie*. Leovigild okamžitě zahájil proti svému synovi boj, ale současně bojoval proti kmenům Vaskonů na severu, kde obsadil údolí horního toku řeky Ebro. Protože povstání mělo částečně motivaci vycházející z katolické víry a Leovigild chápal, že dvě víry pro jedno království již přestávají fungovat, svolal v roce 580 do Toleda ariánský církevní koncil. Zde se patrně snažil o usmíření ariánů a katolíků, koncil patrně zavedl uznání Ježíše Krista za rovného Bohu otci, ale neuznal Svatého Ducha⁵⁹⁹. Vzbouřenému Hermenegildovi a jeho manželce Ingundě se někdy v té době narodil syn, kterého pojmenovali po jeho pradědečkovi Athanagild. Pro vzbouřence na jihu se však situace nevyvíjela příliš dobře. Král Leovigild s gótským vojskem postupně dobýval povstalá města a v roce 583 zemřel suebský král Miro, který Hermenegildovi vyslal na pomoc své vojáky. Jeho smrtí ztratili povstalci jednoho ze svých významných spojenců. Nakonec také Leovigildova vojska oblehla Hermenegilda v Hispalis. Aby ochránil svoji rodinu před nebezpečím, stihl ještě Hermenegild poslat svoji ženu Ingundu a syna Athanagilda na římské území. V roce 584 Leovigildovy síly město Hispalis konečně dobyly a tím potlačily Hermenegildovo povstání. Sám králův syn z města uprchl, ale na útěku byl zajat a Leovigild ho nechal internovat do města Valencia. O rok později byl Hermenegild v Tarragoně zavražděn mužem jménem Sisbert⁶⁰⁰. Sisbert

⁵⁹⁸ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 579, 3.

„Leovigildo ergo quieta pace regnante adversariorum securitatem domestica rixa conturbat. Nam eodem anno filius eis Hermenegildus factione Gosuinthae reginae tyrannidam assumens in Hispali civitate rebellione facta recluditur et alias civitates atque castella secum contra patrem rebellare facit.“

„Když Leovigild takto vládl v klidném míru a zpacifikoval své nepřátele, vypukla domácí roztržka. Neboť toho roku jeho syn Hermenegild kvůli intrikám královny Goiswinthy přijal tyranidu a ve městě Hispalis zahájil otevřenou vzpouru a i další města a pevnosti přiměl povstat proti svému otci.“

Anglický historik Roger Collins uvádí, že *factione Gosuinthae reginae* může znamenat, že Hermenegild povstal proti své nevlastní matce, či byl vyprovokován jejími intrikami. Avšak daleko pravděpodobnější je, že k povstání měl její politickou podporu (COLLINS, Rogers, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 57).

⁵⁹⁹ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, VI, 18 a IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 580, 2.

Těmto církevním reformám se věnuje Herwig Wolfram a uvádí, že byly neúčinné a ariánství stále v Hispánii stálo v protikladu proti katolictví (WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 274), přesto měly tyto reformy ariánství velkou odezvu a dle pramenů řada hispanorománských obyvatel přistoupila na tuto formu ariánství včetně biskupa z Caesaraugusty Vincentia (ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 50).

⁶⁰⁰ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 584, 3 a 585, 3.

zůstal za tento čin nepotrestaný, tudíž se dá předpokládat, že vražda proběhla s Leovigildovým souhlasem. Ve stejném roce měla být Ingunda přepravena se svým synem až k císařskému dvoru do Konstantinopole, ale ona sama zemřela během plavby kolem pobřeží Afriky a do Konstantinopole se dostal jenom její syn Athanagild⁶⁰¹.

Leovigildovy plány o nástupnictví jsou pro nás dnes značně nejasné. Na začátku své vlády v roce 573 jmenoval své syny svými spoluvládci. Hermenegild byl starší z obou synů, ale v roce 573 ani jeden z nich ještě nebyl dospělý. Je možné, že plánoval, aby po jeho smrti nastalo dvojvládí jeho synů. Faktem, který pro nás stěžuje teorie o Hermenegildově nástupnictví, je to, že v roce 578, ještě před Hermenegildovou vzpourou, Leovigild založil v Keltibérii nové město Reccopolis (poblíž dnešní vesnice Zorita de los Canes), které pojmenoval po svém mladším synovi Rekkaredovi⁶⁰². Otázka je, proč Leovigild pojmenoval nově založené město po svém mladším synovi, patrně ho upřednostňoval při nástupnictví. Vysvětlení k této události nabízí Roger Collins, ten předpokládá, že název města neměl s Rekkaredem žádnou souvislost a Leovigild svoje město nazval „Královo město“ *Rexopolis* a název Reccopolis je jen chybnou interpretací Iohanna z Biclara⁶⁰³. Ten však byl Leovigildovým současníkem a stěží by udělal chybu při zmínce o založení nového města, což byla mezi germánskými králi 6. století událost vsutku ojedinělá. Je tedy možné, že právě v souvislosti s pojmenováním tohoto města Leovigild upřednostňoval nástupnictví svého mladšího syna Rekkareda. Stejně tak mohla Goiswintha favorizovat svého nevlastního syna Hermenegilda jakožto následníka jeho otce. Každopádně, jak poukazuje Edward Thompson⁶⁰⁴, Hermenegildova vzpoura nebyla výsledkem dlouholetých politických procesů, ale vypukla patrně pod okamžitým vlivem okolí na Hermenegilda po jeho osamostatnění od otce. Přece jenom Leovigild musel mít ve svého syna naprostou důvěru, když ho pověřil správou *Baeticy*, a tím pádem i bojem proti zbylému římskému území.

7.2 Král Rekkared a nastolení katolictví

Leovigildův mladší syn Rekkared se dostal do popředí již během vzpoury svého bratra. Řehoř z Tours uvádí, že Leovigild pověřil svého mladšího syna, aby vedl vyjednávání se vzbouřeným Hermenegildem a na základě těchto jednání byl následně Hermenegild

⁶⁰¹ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, VIII, 28.

Jinou verzi Ingundina osudu uvádí pozdější kronikář Paulus Diaconus. Ten uvádí, že Ingunda se svým synem pokusila uprchnout zpět k Frankům do Galie, ale cestou byla zajata římskými vojáky. Ti ji poslali na Sicílii, kde zemřela, a její syn skončil v Konstantinopoli (PAULUS DIACONUS, *Historia Langobardorum*, III, 21).

⁶⁰² ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 51 a IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 578, 4.

⁶⁰³ COLLINS, Rogers, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 56.

⁶⁰⁴ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 65.

zajat⁶⁰⁵. Během synovy vzpoury Leovigild vedl vyjednání s franckým králem Chilperichem o sňatku mezi jeho dcerou Rigunthou a Rekkaredem⁶⁰⁶. Z Řehořova vyprávění vyplývá, že král Chilperich měl od tohoto sňatku velká očekávání a v září roku 584 vypravil svoji dceru s velkým doprovodem do Hispánie. Leovigild od tohoto sňatku očekával nejen spojení Chilpericha proti jeho bratrovi Guntramovi, na čemž měl zájem i Chilperich, ale i omezení vlivu své manželky Goiswinthy v Hispánii. K jednání o tomto sňatku došlo právě kvůli Hermenegildově vzpouře, do které byla Goiswintha zapojená. Cílem nebylo získat jenom nového spojence z řad merovejských králů, ale i upozadit skupinu kolem královny⁶⁰⁷. Právě to, že nevěsta pro Leovigildova mladšího syna byla dcerou vrahů Goiswinthy starší dcery⁶⁰⁸, znamenalo políček do tváře vizigótské královny. Goiswintha měla nepochybně značný politický vliv a vzhledem k tomu, že její manžel trávil dost času na každoročních válečných taženích do okrajových částí Hispánie, vládla v Toledu sama. Na konci září roku 584 byl král Chilperich zavražděn neznámým útočníkem na své vile v Calensis (dnešní Chelles)⁶⁰⁹. Rigunthina svatební družina zrovna v té době projížděla městem Tolosa, když dorazila zpráva o zavraždění jejího otce. Muži akvitánského vévody Desideria pak rozkradli poklad určený jako věno a Riguntha byla v Tolose uvězněna⁶¹⁰. Ze svatby poté sešlo, z vizigótské strany o ní také opadl zájem, protože Hermenegildova vzpoura již byla potlačena.

V téže době vypukly vzájemné boje v království Suebů a legitimní vládce Eborich, syn předchozího krále Mira, byl sesazen. Toho využil Leovigild a v roce 585 vpadl do jejich království a porazil místní velmože Audeku a Malaricha⁶¹¹. Tímto zaniklo suebské království jako samostatný stát a Leovigild připojil ke své říši provincii *Gallaecia* a výchořimská exkláva na jižním pobřeží Hispánie se tak stalo jediným územím na Pyrenejském poloostrově, které nepodléhalo moci vizigótských králů. Během tohoto tažení jmenoval Leovigild svého syna Rekkareda správcem Septimánie a mladý následník trůnu se usídlil v Narbo. Zde se musel bránit útokům franckého krále Guntrama. Ten totiž v roce 585 zaútočil ze dvou směrů na vizigótskou Septimánii ze severu na Carcasone a od východu na Nemausus (dnešní Nîmes). Reccaredovi se nejenže podařilo oba francké útoky odrazit, ale dokázal po dlouhé době přejít

⁶⁰⁵ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, V, 38.

⁶⁰⁶ Tamtéž, 5, 38; 6, 18 a 6, 45.

⁶⁰⁷ ISLA FREZ, Amancio, *Reinas de los Godos*, s. 422.

⁶⁰⁸ Riguntha byla dcerou franckého krále Chilpericha I. a jeho třetí ženy Fredegundy. Oba v roce 568 nechali zavraždit Chilperichovu druhou manželku Galswinthu, dceru vizigótského krále Athanagilda a jeho manželky Goiswinthy.

⁶⁰⁹ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, VI, 39.

⁶¹⁰ Tamtéž, VII, 9.

⁶¹¹ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 585, 2 a 6.

do protiútoků a vyplnil okolí Tolosy a dobyl franckou pevnost Ugernum (dnešní Beaucaire), což byla pevnost na pravém břehu Rhôny, která tvořila francké předmostí na východní hranici Septimánie⁶¹². Po těchto bojích Vizigóti vyslali k franckým králům Guntramovi a Childebertovi II. (syn zavražděné krále Sigiberta I.) s žádostí o mír, ale frančtí králové posly odmítli.

Na jaře roku 586 zemřel král Leovigild a Rekkared po něm nastoupil k vládě. Boje s Franky pokračovaly i v tomto roce a Rekkared opět vyslal k Frankům svoje vojsko i mírové posly. Jak nás zpravuje Řehoř z Tours, král Childebert II. tentokrát na vizigótskou nabídku míru přistoupil, ale jeho strýc Guntram ji odmítl. V odpověď na Guntramovu odmítavou reakci pak vizigótské vojsko vyplnilo okolí města Arles⁶¹³. Rekkaredova tažení z let 585 a 586 jsou jedinými ofenzivními akcemi Vizigótů proti Frankům od dob krále Theodoricha Velikého. Vizigótské králové se vzdali svých nároků v Galii a uznávali franckou držbu Akvitánie a Provincie. Rekkared se na začátku své vlády spokojil s pleněním pohraničního území, čímž chtěl vyvinout nátlak na franckého krále Guntrama, aby s ním uzavřel mír. Rekkared byl také jediným vizigótským králem, který si nad Franky udržoval vojenskou dominanci, a Guntram tak nikdy nemohl zopakovat situaci z první poloviny 6. století, kdy frančtí králové pronikli až k Caesaraugustě a Barcině. Po otcově smrti, patrně v létě roku 586, se Rekkared vypravil z Narbo do Toleda, ale přesto ponechal většinu vojska v Septimánii. To se ukázalo prozřetelné, protože v roce 587 Guntramův *dux* Akvitánie jménem Desiderius vytáhl se svým vojskem z Tolosy a napadl Carcasone. Před branami města byl vizigótským vojskem poražen a sám padl v boji⁶¹⁴. To pro Franky byla další rána.

Kupodivu o Rekkaredově nástupu k vládě nás nejlépe informuje francký kronikář Řehoř z Toursu. Rekkared se totiž po otcově smrti musel vypořádat se svojí nevlastní matkou Goiswinthou. Již dvojnásobná královna vdova si totiž stále udržovala svůj vliv v Toledu. Od Řehoře víme, že Rekkared se od Goiswinthy nechal v roce 586 adoptovat⁶¹⁵ a tím ji uznal nejen za královnu matku, ale uznal i její moc nad Toledem. Patrně na její popud započal nová

⁶¹² GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, VIII, 30.

⁶¹³ Tamtéž, IX, 1 a 7.

⁶¹⁴ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 587, 6 a GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, VIII, 45.

Řehoř z Tours tuto událost klade před smrt krále Leovigilda, tedy do jara 586, avšak kronika Iohanna z Biclara tuto událost řadí do roku 587, čemuž dává přednost většina současných historiků (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 69). Řehoř z Tours nás dále informuje o tom, že tento útok nenařídil král Guntram, ale vzešel z iniciativy samotného *duxe* Desideria.

⁶¹⁵ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IX, 1.

„*Igitur post mortem Leovigilde Hispanorum regis Richaredus, filius eius, foedus iniit cum Goesintha, relicta patris sui, eamque ut matrem suscepit.*“

„Tedy po smrti krále Hispánců Leovigilda Rekkared, jeho syn, uzavřel smlouvu s Goiswinthou, vdovou po svém otci, a přijal ji za matku.“

jednání s franckým králem Childebertem II.⁶¹⁶ o sňatku s jeho sestrou Chlodosindou. Ta byla dcerou zavražděného krále Sigiberta I. a jeho manželky Brunhildy a tím pádem její sestrou byla Rekkaredova švagrová Ingunda. Goiswintha se tak opět pokusila propojit svoji rodinu (svoji druhou vnučku Chlodesindu) s Leovigildovými syny. Jednání o tomto sňatku probíhala od léta roku 587 a po celý rok 588⁶¹⁷. Avšak patrně kvůli nesouhlasu krále Guntrama z tohoto sňatku sešlo.

Ještě během těchto jednáních v roce 587 král Rekkared konvertoval ke katolickému křesťanství a zřekl se ariánství. To představuje významný mezník v dějinách vizigótského království. Rekkared patrně uznal, že snaha jeho otce zmenšit rozdíly mezi ariánstvím a katolictvím přinesla jen minimální úspěch a že je potřeba království v církevní sféře sjednotit. Po Rekkaredově konverzi bylo patrně v Hispánii všem jasné, že nebude dlouho trvat, než král nařídí odsoudit ariánskou víru a uzná katolickou církev za jedinou povolenou v Hispánii. K tomu skutečně došlo v květnu roku 589. V tomto roce Rekkared svolal do Toleda velký církevní koncil všech biskupů z Hispánie, který je označován jako třetí toledský koncil. Do města se sjeli nejen katoličtí biskupové z hispánských provincií, ale byli zde i vizigótská ariánští biskupové, suebské biskupové z provincie *Gallaecie*, kteří byli jak ariáni tak i katolíci, a také vizigótská velmožové. Pouze biskupové ze Septimánie vyslali místo sebe své posly. Koncil vyhlásil *anathemu* (zatracení) nad učením presbytera Areia a zavázal se, že bude následovat křesťanství v té podobě, jak ho definovaly koncily v Nikáji, Konstantinopoli, Efesu a Chalkedonu. Osm přítomných ariánských biskupů⁶¹⁸ konvertovalo ke katolictví. Koncil pak dále řešil praktické záležitosti sloučení obou církví, soudní pravomoci biskupů nad podřízenými kleriky a dále zakazoval židům vykonávat veřejné úřady či ženit se s křesťanskými ženami.

Konverze Vizigótů ke katolictví však neproběhla takto jednoduše a ani mírumilovně. Již před 3. toledským koncilem mělo proběhnout naplánované ariánské povstání způsobené Rekkaredovou konverzí. V Emeritě v roce 587 ariánský biskup Sunna a vizigótská velmoži Segga a Vagrila, patrně v hodnostech *comes civitatis*, plánovali spiknutí s cílem odstranit krále Rekkareda. Shromáždili kolem sebe dostatek mužů, ale jeden ze spiklenců Gót jménem Witterich plán prozradil a *dux* provincie *Lusitania* Claudius následně všechny členy spiknutí zajal. Biskup Sunna byl poslán do vyhnanství do Afriky a *comes* Segga byl uvězněn v *Gallaecii*

⁶¹⁶ ISLA FREZ, Amancio, *Reinas de los Godos*, s. 422–423.

⁶¹⁷ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IX, 16; 20; 25 a 28.

⁶¹⁸ Byli to biskupové Ugnus z Barciny, Ubilgisclus z Valentie, Murila z Valentie, Sunilla z Visea, Gardingus z Tude, Fruisclus z Dertosy, Argiovitus z Portucale, Bechila z Luga. Čtyři z těchto biskupů přišli z území bývalého království Suebů. Tento kmen však přešel na katolickou víru již v roce 561 za svého krále Ariamira. Soudí se tedy, že tyto čtyři biskupy dosadil do jejich úřadu král Leovigild po dobytí *Gallaecie*.

a byla mu useknuta ruka⁶¹⁹. *Dux* Claudius se následně stal jedním hlavních Rekkaredových vojenských velitelů. Druhé spiknutí proběhlo v roce 588 v samotném Toledu. Tentokrát odstranění Rekkareda plánovala sama královna Goiswintha a ariánský biskup Uldila. Spiknutí bylo opět prozrazeno a biskup byl poslán do exilu a stará královna krátce po prozrazení spiknutí patrně sama zemřela přirozenou smrtí⁶²⁰. Třetí a patrně nejnebezpečnější povstání proběhlo v roce 589 po koncilu a odehrálo se v Septimánii. Do tohoto spiknutí se zapojil narbonský ariánský biskup Athaloch a místní gótský *comité* Granista a Wildigern⁶²¹. Ti si patrně na podporu svého povstání proti králi zajistili pomoc franckého krále Guntrama. Ten vzápětí vyslal do Septimánie svá vojska pod velením Austrovalda a Bosona. Akvitánský *dux* Austrovald dokázal obsadit město Carcasone, ale vzápětí byl vystřídán Bosonem, který se svými oddíly utábořil před městem. Tento tábor byl pak přepaden vizigótským vojskem, kterému velel lusitánský *dux* Claudius⁶²². Vizigótům se podařilo franckou armádu rozdrtit a získat tolik zajatců, že na dalších 40 let Frankové na Vizigóty nezaútočili. Biskup Isidor ze Sevilly tuto bitvu dokonce označuje za největší gótské vítězství vůbec⁶²³.

Po uskutečnění 3. toledského koncilu již nemáme o Rekkaredově vládě tolik informací, protože kronika opata Iohanna z Biclara končí tímto koncilem a spiknutím *duxe* Argimunda. Isidor ze Sevilly, který především chválí královu konverzi ke katolictví, pro zbytek jeho vlády uvádí, že král bojoval proti Vaskonům a Římanům na jihu⁶²⁴. Co se týče Rekkaredova manželství, ke sňatku s franckou princeznou Chlodesindou nedošlo. Víme však, že jeho manželka se jmenovala Baddo. Tu známe jen díky tomu, že se podepsala pod akta třetího toledského koncilu⁶²⁵. S touto ženou se musel Rekkared oženit teprve nedávno, protože patrně ještě v létě 588 probíhala jednání o sňatku s Chlodesindou a tudíž Rekkared nemohl

⁶¹⁹ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 588, 1 a *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10.

⁶²⁰ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 589, 1.

Biskup Uldila byl patrně ariánským metropolitním biskupem v Toledu. Jeho sesazení ještě před koncilem by vysvětlovalo nepřítomnost ariánského biskupa se sídlem v Toledu na koncilu (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 68).

⁶²¹ *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 12 a GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IX, 15.

⁶²² IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 589, 2 a GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IX, 31.

⁶²³ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 54.

„Nulla umquam in Spaniis Gothorum victoria vel maior vel similis extiti. Prostrati sunt enim et capti multa milia hostium, residua exercitus pars praeter spem in fugam vers Gothis post tergum insequentibus usque in regni sui finibus caesa est.“

„Žádné vítězství Gótů v Hispánii nebylo nikdy takto velké a ani podobné. Pobili nebo zajali mnoho tisíc nepřátel, zbytek jejich vojska se pak dal beznadějně na útěk a Gótové je pronásledovali, dokud je nedostihli na hranicích jejich království.“

⁶²⁴ Tamtéž, 54.

⁶²⁵ *Concilium Toletanum III*.

„Ego Badda gloriosa regina hanc fidem quam credidi, et suscepi, manu mea de toto corde subscripsi.“

„Já, slavná královna Badda, se k této víře, ve kterou věřím a kterou přijímám, vlastní rukou z celého srdce upisuji.“

být v té době ženatý. Ke sňatku s Baddou tak muselo dojít mezi podzimem 588 až dubnem 589. Bohužel o této královně nevíme nic konkrétního. Patrně pocházelo z urozené vizigótské rodiny⁶²⁶. V roce 601 Rekkared zemřel v Toledu, podle Isidora ze Sevilly poklidně⁶²⁷. Král však v době své smrti patrně nepřekročil věk 40 let.

7.3 Králové spiklenci

V prosinci 601 po smrti svého otce se vizigótským králem stal Rekkaredův syn Liuva II. Těch nemnoho informací, které o něm máme, pochází z kroniky biskupa Isidora ze Sevilly. Nastoupil k vládě ve svých 18 letech, což by znamenalo, že se narodil v roce 583. Jeho matka byla neurozeného původu a on sám byl Rekkaredovým nemanželským synem. Jeho matkou patrně byla nějaká Rekkaredova konkubína. Po dvou letech své vlády byl Liuva II. v červnu roku 603 sesazen povstalým vojskem, v jehož čele stál Witterich. Ten nechal Liuvovi useknout pravou ruku a následně ho nechal i zavraždit⁶²⁸, čímž skončila Leovigildův rod.

O Witterichovi máme o trochu více informací než o Liuvovi II., a tak můžeme částečně zrekonstruovat jeho kariéru v době, než se stal králem, a i události jeho vlády. Poprvé se o něm dočítáme při popisu spiknutí v Emeritě proti králi Rekkaredovi z roku 587. Witterich byl zapojen do ariánského spiknutí plánového biskupem Sunnou a *comitem* Seggou a dle plánu celého převratu měl za úkol zavraždit katolického biskupa Masonu. Místo toho však celé spiknutí vyrazil biskupu Masonovi a *duxovi* lusitánské provincie Claudiovi. Ten následně pak zbylé spiklence nechal zatknout⁶²⁹. Je pravděpodobné, že v té době byl jedním *comites civitatis* z provincie *Lusitania*. Harold Livermore se dokonce domnívá, že Witterich v té době zastával funkci *comita* v samotném městě Emerita⁶³⁰. Vzhledem k tomu, že spiknutí prozradil, král Rekkared patrně dovolil Witterichovi ponechat si svoje postavení. Dle mého názoru je dokonce i možné, že Witterich následně svoje postavení povýšil a na závěru Rekkaredovy vlády držel úřad *dux Lusitaniae*. Toto místo se uvolnilo, protože v roce 589 král vyslal dosavadního *duxe* Claudia do Septimánie, aby zde bojoval proti Frankům. A svědčí tomu i to, že Isidor ze Sevilly považoval Wittericha za vojenskou osobu⁶³¹. Ve vizigótské státní správě měli *comites civitatis*

⁶²⁶ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 141.

Britský historik Harold Livermore, který se zabýval dějinami Pyrenejského poloostrova, se domníval, že královna Baddo pocházelo gótské rodiny, která měla svoji sféru vlivu v narbonské Galii (LIVERMORE, Harold, *Twilight of the Goths: The Rise and Fall of the Kingdom of Toledo c. 565–711*, s. 62).

⁶²⁷ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 56.

⁶²⁸ Tamtéž, 57.

⁶²⁹ *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10.

⁶³⁰ LIVERMORE, Harold, *Twilight of the Goths: The Rise and Fall of the Kingdom of Toledo c. 565–711*, s. 68.

⁶³¹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 56.

„Wittericus, ... vir quidem strenuus in armorum arte, ...“

na starosti administrativně-soudní úkoly ve městech s gótskou populací, kde především soudili Góty podle Eurichova zákoníku. I když parně *comites* měli dohled nad vojenskými posádkami ve městech, větší vojenský význam měli správci provincií, kteří u Vizigótů měli označení *dux*, či vojenští činitelé v hodnosti *thiufadus*⁶³². Právě důraz na Witterichovy vojenské schopnosti mohl znamenat, že Witterich se stal Claudiovým nástupcem na postu *dux Lusitaniae*.

V červnu 603 došlo ke svržení a zavraždění Liuvy II., starší názor, že Witterich a jeho spojenci se snažili o obnovení ariánské církve je historiky všeobecně odmítán⁶³³. Německý historik Gerd Kampers a jeho španělští kolegové Isabel Loring a Dionisio Pérez naznačují, že mimo to, že pozice mladého a nezkušeného krále byla značně nestabilní, část vizigótské nobility mohla mít problém s tím, že k nástupu panovníka došlo na základě dynastického principu a byla tak ignorována královská volba, který se již ustálila v tradici⁶³⁴. K tomu je jistě užitečné připomenout, že první roky Rekkaredova vládnutí i přesto, že byl spoluvládcem svého otce a měl válečné zkušenosti z bojů proti Frankům, byly rovněž značně nestabilní a došlo ke čtyřem pokusům o změnu režimu.

Witterich pak, když se již stal králem, nařídil útoky na římské državy na jihu. Tento útok nemohl přijít v lepší dobu⁶³⁵. Říše byla v naprostém rozkladu, přes Dunaj podnikali nájezdy Slované a kočovní Avaři, v Konstantinopoli vládnul uzurpátor Fokas, v Africe místní správce *exarcha* Herakleios připravoval svoje povstání a na východní hranici perský král Chosrau II. dobýval jedno římské město za druhým. Isidor ze Sevilly uvádí, že i přes četné boje se Witterichovi nedostalo dostatečného úspěchu v boji. Dle jeho kroniky se mu pouze podařilo obsadit město Saguntia (dnešní Gigonza severovýchodně od Medina Sidonie)⁶³⁶. Je možné, že byl úspěšný i jinde. Mohlo se mu podařit obsadit město Bigastro (dnešní Cehegín)⁶³⁷. Witterich se rovněž pokusil vytvořit alianci s franckými králi. V roce 607⁶³⁸ do Hispánie přijelo poselstvo burgundského krále Theudericha II., které žádalo ruku Witterichovy dcery

„Witterich, ... muž vskutku schopný ve válečném umění, ...“

⁶³² THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 139–146 a KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 257–258.

⁶³³ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 157; COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 73 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 342.

⁶³⁴ KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 188 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 172.

⁶³⁵ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 144.

⁶³⁶ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 58.

⁶³⁷ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 333.

Biskup z Bigastra se poprvé účastnil vizigótské církevní synody v roce 610. Tu pořádal na začátku své vlády král Gundemar. Předpokládá se tudíž, že město Vizigóti obsadili krátce předtím.

⁶³⁸ SCHOLZ, Sebastian, *Die Merowinger*, s. 175.

Ermenbergý pro svého krále. Witterich s touto žádostí souhlasil a poslal svoji dceru k Frankům. Theuderich II. se s Ermenbergou sice oženil, ale manželství zůstalo nenaplněno a král poslal svoji novomanželku zakrátko zpět domů do Hispánie. To vyvolalo negativní reakci u jejího otce Wittericha, který se následně pokusil zformovat protiburgundskou koalici skládající se kromě Vizigótů i z neustrijského krále Chlothara II., austrasijského krále Theudeberta II. a langobardského krále Agilulfa⁶³⁹. Tato koalice nakonec nic nepodnikla, ale spojení mezi Vizigóty a Langobardy v Itálii bylo očividně i protibyzantské a mohlo koordinovat společný postup proti římským exklávám v Itálii a v Hispánii, jak poukazuje španělský historik Luis García Moreno⁶⁴⁰.

Existuje možnost, že se Witterich pokusil o zvětšení královské moci či o čistku mezi vizigótskými velmoži. Isidor ze Sevilly hovoří o tom, že se král dopustil četných nespravedlností a vražd nevinných lidí⁶⁴¹. Tyto nekonkrétní informace můžeme srovnat se kariérou *comity* Bulgara. Ten působil za Wittericha ve funkci *comes Septimaniae*, ale král ho nakonec odvolal a Bulgar pak ve svých dopisech děkuje biskupům Sergiovi z Narbo a Agapiovy z Egary za jejich podporu, když byl v králově nemilosti⁶⁴². Patrně díky podpoře těchto biskupů byl Bulgar dosazen Witterichem zpět do své funkce. To dosvědčuje, že Witterich měl spory s velmoži a některými biskupy. Tyto spory se mu nakonec staly osudnými, protože dubnu roku 610 byl probodnut mečem během hostiny⁶⁴³. Atentátníci patrně patřili do jeho vlastní politické frakce gótských velmožů⁶⁴⁴ a důvodem patrně mohla být nespokojenost s jeho

⁶³⁹ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 30–31.

⁶⁴⁰ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 145.

⁶⁴¹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 58.

⁶⁴² *Epistolae Wisigothicae*, 14 a 15.

Comes Bulgar je autorem šesti dopisů, které napsal během krátké vlády krále Gundemara. Původně zastával funkci *comity* v narbonské Galii, ale je možné, že ho král Gundemar povýšil do funkce *dux Narbonensis*, protože za Gundemarovy vlády Bulgar řešil i vojenské a zahraničně-politické záležitosti. Jeho dopisy pro nás představují nejpřímější a nejpodrobnější zdroj poznání pro období Witterichovy a Gundemarovy vlády, protože záznamy Isidora ze Sevilly pro toto období jsou extrémně stručné, přestože byl současníkem obou králů a již od roku 600 zastával funkci biskupa ve městě Hispalis. Bulgarovy dopisy se patrně dochovaly z toho důvodu, že v 9. století sloužily v království Asturie jako vzorové texty pro psaní dopisů (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 75).

⁶⁴³ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 58.

⁶⁴⁴ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 145.

To, že byl Witterich zavražděn vlastními ze svého vlastní okolí, dosvědčuje i text kratší Isidorovy *Historia Gothorum* (Theodor Mommsen tuto verzi označuje jako P). V té stojí při popisu Witterichova zavraždění (ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 58):

„inter epulas enim prandii coniuratione suorum est interfectus.“

„mezi chody na hostině byl zavražděn spiknutím svých [lidí]“

V delší verzi Isidor nahradil adjektivum *suorum* (svých) za *quorundam* (spiknutí nějakých lidí). Kratší verzi sepsal Isidor v roce 621 patrně ještě za vlády krále Sisebuta. Poté svoje dílo částečně přepracoval, rozšířil a doplnil úvodem a tuto delší verzi dokončil v roce 625 za vlády krále Swinthily. (BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, s. 11–14).

autoritativním stylem vlády a to, že se tuto frakci pokusil odstříhnout od moci, což může být dosvědčeno odvoláním *comity* Bulgara.

Po Witterichově zavraždění byl vizigótským králem zvolen Gundemar. Zápis, který u něj Isidor ze Sevilly uvádí, je jeden z nejkratších. Před svým zvolením Gundemar pravděpodobně zastával úřad *dux Narbonensis*⁶⁴⁵, to vyplývá z dopisu *comity* Bulgara, který píše, že Gundemer před tím, než se stal králem, byl správce a obránce (*gubernator et defensor*) jeho provincie⁶⁴⁶. To, že za Witterichovy vlády držel tak významný post, dokládá, že patřil do okruhu velmožů kolem krále. I když to v pramenech není nikde doloženo, obecně se předpokládá, že byl zapojen do Witterichovy vraždy⁶⁴⁷. Krátce po jeho zvolení králem zemřela jeho manželka Hildoara⁶⁴⁸ a nemáme žádné informace o tom, že by spolu měli potomky. Gundemar byl patrně zvolen jakožto nejvhodnější kandidát. Patřil do stejné zájmové skupiny jako zavražděný král a díky tomu, že byl správcem narbonské Galie, velel patrně největšímu kontingentu vojska mezi všemi ostatními gótskými velmoži a zároveň měl asi nejlepší představu o zahraniční politice vůči Frankům, protože působil na jejich hranici. Jeho věk mohl rovněž být faktorem pro jeho zvolení, protože Isidor ze Sevilly uvádí, že v roce 612 Gundemar zemřel přirozenou smrtí v Toledu. Král tak již mohl dosahovat pokročilejšího věku.

V knize Isidora ze Sevilly stojí, že tento král vládl dva roky a během nich podnikl jednu válečnou výpravu proti Vaskonům na severu a jednu proti římské exklávě na jihu⁶⁴⁹. O těchto výbojích v pramenech není známo nic konkrétní. Přesto dle současných názorů se Gundemarovi podařilo obsadit Barbi (poblíž dnešního města Antequera), které dobyl na římské posádce⁶⁵⁰. Tím posunul hranici blíže centřům římské provincie *Spania* Mallace a Carthagu Spartarii. Gundemar se věnoval i otázkám církevní správy. V roce 610 svolal biskupskou synodu za provincii *Carthaginensis*, kde se rozhodlo, že biskup z Toleda nově nahradí biskupa z Carthaga Spartaria v roli metropolitního biskupa celé provincie⁶⁵¹. Toto se prosadilo jednak

⁶⁴⁵ SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 343.

⁶⁴⁶ *Epistolae Wisigothicae*, 16.

⁶⁴⁷ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 74.

⁶⁴⁸ *Epistolae Wisigothicae*, 16.

⁶⁴⁹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 59.

⁶⁵⁰ BARTLETT, Peter, CORES, Gonzalo, *The Coinage of the Visigothic King Sisebut (612–621) from the Mint of Barbi*, s. 13–15.

Názor, že Gundemar obsadil město Barbi, vychází z toho, že jeho nástupce král Sisebut na úplném začátku své vlády vydal ražbu mincí s legendou *VICTOR BARBI* (dobyvatel Barbi), přičemž toto město z časových důvodů ražby nemohl dobýt on, ale musel to udělat Gundemar. Stejně tak král Rekkared vydával mince oslavující obsazení měst, které dobyl jeho otec Leovigild.

⁶⁵¹ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 159.

z praktických důvodů, protože už od roku 555 Carthago Spartaria bylo okupováno východořímskou posádkou. Druhý důvod mohl být i symbolický, protože v Toledu sídlil král.

V zahraniční politice vůči franckým králům udržoval Gundemar stejnou strategii, kterou stanovil jeho předchůdce Witterich. Dovídáme se to z dopisů, které napsal *comes* Bulgar nejmenovaným franckým biskupům. Vizigóti se rozhodli udržovat spojení s Neustrií a Austrasií proti Burgundsku, kde vládl král Theuderich II. se svou babičkou Brunhildou. Gundemar nechal dokonce poslat austrasijskému králi Theudebertovi II. finanční subsidie, protože se obával, že na něj jeho bratr Theuderich II. přivolá útok kočovných Avarů z východu⁶⁵². Avari totiž v této době vyplenili město Forum Iulii (dnešní Cividale de Friuli v severní Itálii), které drželi Langobardi, a jejich slovanští spojenci útočili na bavorského *dux* Garibalda. Rakouský historik Walter Pohl se domnívá, že jenom náhodou Avari zaútočili na politické protivníky královny Brunhildy a jejího vnuka Theudericha II., a Vizigóti a Theudebert II. pak starou královnu podezírali zbytečně ze spojení s Avary⁶⁵³. Každopádně toto dokazuje, že si vizigótský dvůr stále obstarával informace o událostech ve střední Evropě a v Itálii a Gundemar dodržoval spojení, které Witterich uzavřel s Austrasií a Langobardy.

Gundemar však chtěl situaci s Franky řešit mírově, a proto poslal k burgundskému dvoru své vyslance. Ti však zde byli zajati a *comes* Bulgar v reakci nato nařídil okupovat města Iuviniacum (dnešní Juvignac) a Cornelianum (dnešní Corneilhan), která měli ve své držbě Frankové⁶⁵⁴. Fredegarova kronika tyto události vůbec nezmiňuje, stejně vůbec nezmiňuje Gundemara jakožto vizigótského krále a po Witterichovi autor kroniky rovnou uvádí krále Sisebuta⁶⁵⁵. Obě města tak patrně zůstala Vizigótům. Je to doklad toho, že si i Vizigóti stále od doby Rekkareda udržovali v Akvitánii nad Franky převahu a při jednání s Franky měli až přílišnou sebedůvěru, když na zjetí dvou posílů reagovali okupací dvou měst. Rovněž to vypovídá o vysokých pravomocích vizigótského správce Septimánie. Protože *comes* Bulgar měl očividně dle Gundemarových pokynů podporovat Austrasií jen finančně, avšak on sám překročil k tak ráznému kroku, jako bylo obsazení dvou výše zmíněných měst, čímž mohl rozpoutat válku s franckým Burgundskem. Situace ve franckých královstvích však dopadlo

⁶⁵² *Epistolae Wisigothicae*, 11 a 12.

⁶⁵³ POHL, Walter, *Die Awaren: Ein Steppenvolk in Mitteleuropa 567–822 n. Chr.*, s. 239–240.

⁶⁵⁴ *Epistolae Wisigothicae*, 13.

Obě zmiňovaná města se nacházejí ve středu Septimánie a sám *comes* Bulgar uvádí, že tato města vydal král Rekkared francké královně Brunhildě v rámci nějakého vyjednávání. Dle mého názoru Rekkared obě města předal v roce 588 austrasijskému králi Childebertovi II. a jeho matce Brunhildě, když se snažil získat jeho sestru Chlodesindu za manželku. Přestože se ke sňatku nakonec nedošlo, obě města očividně skončila francká.

⁶⁵⁵ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 33.

opačně, než si Vizigóti přáli. V roce 612 Theuderich II. v bitvě u Tolbiacu porazil svého bratra Theudeberta II. a sjednotil Austrasii s Burgunskem. Sám však vzápětí zemřel na úplavici. Roku 613 se nakonec neustrijskému králi Chlotharovi II. podařilo pod svou vládou získat všechna tři franká království. Chlothar II. sice náležel mezi ty krále, se kterými Witterich uzavřel spojenectví, avšak Vizigótům vyhovovalo, když franká království byla rozdělená a nejednotná.

7.4 Stabilizace království (612–636)

7.4.1 Zbožný a moudrý král Sisebut

V březnu 612 po Gundemarově smrti byl vizigótským králem zvolen Sisebut⁶⁵⁶. Zvolili ho patrně vizigótské velmoži ze svého středu, ale jinak o jeho životě před jeho prohlášením za gótského krále nevíme vůbec nic. On sám patrně představuje jednoho z nejzajímavějších vizigótských králů, přinejmenším toho nejvzdělanějšího. Víme o jeho silném náboženském založení a kromě toho, že na rozdíl od většiny urozených mužů své doby uměl číst a psát, byl dokonce i literárně činný. Máme dochováno několik jeho dopisů psaných biskupům, velmožům či do zahraničí. Pro královu osobu je důležité i jeho přátelství s biskupem Isidorem, který od roku 601 až do své smrti v roce 636 zastával funkci biskupa ve městě Hispalis (dnešní Sevilla) a byl předním intelektuálem své doby. Král sám skvěle zapadl do kulturního vzepětí v Hispánii, které pozdější historici nazývali isidorovskou renesancí. Napsal sám astrologickou báseň o zatmění Měsíce, které se událo v roce 612 a tuto báseň věnoval právě biskupu Isidorovi. Isidor vzápětí králi věnoval svůj spis o přírodě *De natura rerum*⁶⁵⁷. Sisebutova báseň o Měsíci se sice nedochovala, ale dochoval se jeho hagiografický text o životě biskupa Desideria z Vienne⁶⁵⁸. Tohoto biskupa nechal v roce 607 burgundský král Theuderich II. na žádost své babičky Brunhildy ukamenovat⁶⁵⁹. Sisebut pak tohoto biskupa vykresluje jako urozeného a zbožného muže, který upozorňoval na Brunhildiny hříchy, za což se mu dostalo mučednictví. Očividně jde o propagandistický text namířený proti vizigótským nepřátelům Theuderichovi II. a Brunhildě.

V rámci svého křesťanského zanícení se v Hispánii pustil nejen do pronásledování židů, ale nechal v Toledu vybudovat nový chrám sv. Leokádie. Z pramenů víme, že Sisebut měl dva syny. Jedním byl pozdější král Rekkared II. a jeho druhý syn se jmenoval Theudila. Ten se stal

⁶⁵⁶ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 75.

⁶⁵⁷ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 163.

⁶⁵⁸ SISEBUT, *Vita vel passio sancti Desiderii*.

⁶⁵⁹ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 32.

mnichem v klášteře a stranil se politickému životu. Přesto se svým otcem udržoval korespondenční vztah, z něhož se jeden Sisebutův dopis synovi dochoval⁶⁶⁰.

Král osobně vedl v letech 613 a 614 dvě vojenské výpravy proti římským posádkám na jihu poloostrova⁶⁶¹. Svoji pozornost mohl obrátit na jih, protože situace ve francké říši mu uvolnila ruce. Protivizigótský král Theuderich II. zemřel již v roce 612 na úplavici a jeho babička Brunhilda byla v roce 613 zlynčována a společně s ní zemřela i francká protivizigótská politika. Boje patrně probíhaly velmi intenzivně, protože Římanům se podařilo zajmout vizigótského biskupa Caecila z Mentesy (dnešní Montiel), jehož sídlo bylo poměrně vzdáleno od bojové fronty⁶⁶². Sisebut dosáhl v boji několika úspěchů, které vyvrcholily dobytím Mallacy (dnešní Mallaga)⁶⁶³. Král však nepokračoval v boji a neobsadil zbývající východořímská území, ale v roce 615 uzavřel s římským správcem *patriciem* Caesariem příměří⁶⁶⁴. Neví se přesně, co krále Sisebuta vedlo k tomu, aby s Římany uzavřel příměří, když měl na dosah celkové vytlačení Římanů z poloostrova. Ve Fredegarově kronice stojí, že král byl tak zděšen nastalým krveproléváním, že zastavil boj⁶⁶⁵. Španělský historik Luis García Moreno se domnívá, že silně věřící král byl silně ovlivněn perským dobytím Jeruzaléma v květnu 614 a tudíž uzavřel příměří jako projev křesťanské solidarity v rámci apokalyptických očekávání⁶⁶⁶.

Král se pak již válek neúčastnil, ale vyslal své *duxe* na sever bojovat proti místním kmenům. *Dux* Richila potlačil odbojné Astury v horách na severu *Gallaecie* a *dux* Swinthila bojoval proti kmeni *Rocconi*⁶⁶⁷. Proti těmto Rocconům či Runconům bojoval již v roce 572

⁶⁶⁰ *Epistolae Wisigothicae*, 8.

⁶⁶¹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61.

⁶⁶² *Epistolae Wisigothicae*, 3.

Britský historik Jamie Wood se domnívá, že fronta v provincii *Spanii* nebyla tak statická, jak se původně předpokládalo, a nebyl zde vytvořen ani žádný *limes*, pás pohraničních pevností. Dle jeho názoru byla naopak hranice mezi Vizigóty a Římany průchozí a východořímsští vojáci sice neměli dostatek sil k dobývání dalšího vizigótského území, ale občas podnikali plenící nájezdy do nepřátelského území. Podobnou strategii například používal císař Maurikios v boji proti Slovanům. Při jednom takovém nájezdu mohl být právě biskup Caecilius zajat (WOOD, Jamie, *Defending Byzantine Spain: frontiers and diplomacy*, s. 309). Při uzavření příměří v roce 615 *patricius* Caesarius biskupa propustil.

⁶⁶³ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 333.

⁶⁶⁴ *Epistolae Wisigothicae*, 3–6.

⁶⁶⁵ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 33.

⁶⁶⁶ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 149.

⁶⁶⁷ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61 a 62.

„*Astures enim rebellantes misso exercitu (per ducem suum Richilanem P) in dicionem suam reduxit. Roccones montibus arduis undique consaepatos (circumsaepatos similiter P) per duces devicit.*“

„Těž bouřící se Astury, když proti nim poslal vojsko svého *duxe* Richily, přivedl zpět pod svojí moc. Runcony ze všech stran obklopené strmými horami podobně obklíčené porazil skrze své velitele.“

Situace ještě komplikuje autor Fredegarovy kroniky, který uvádí, že král Sisebut dobyl Kantábrii, kde předtím vládli Frankové (FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 32). Právě Fredegarova zmínka o novém dobytí Kantábrie a místní přítomnosti Franků se dnes nepovažuje za podstatnou. Fredegar patrně slyšel o vizigótských bojových akcích na severu poloostrova a jediné místo, které znal a dovedl ho si ho spojit s těmito boji, byla Kantábrie. Znalosti autora této kroniky o Hispánii nebyly příliš rozsáhlé, například vůbec neznal krále

suebský král Miro⁶⁶⁸. Neví se přesně, kde tento kmen měl svá sídla, a názory na to se různí⁶⁶⁹. Tažení znamenala dočasné obnovení královské kontroly v horách na severu. Každopádně se ukazuje, že místo, ze kterého mají vizigótské králové obavy, se přesunuje z jihu poloostrova a ze Septimánie na sever do místních hor.

Král Sisebut zemřel v únoru roku 621. Zprávu o jeho smrti nám přináší Isidor ze Sevilly a jeho záznam o králově smrti nemůže být záhadnější. Uvádí, že podle některých zpráv král zemřel přirozeně a podle jiných královu smrt zapříčinilo předávkování léky. V kratší verzi, která Sisebutovou smrtí končí, Isidor původně tvrdil, že místo předávkování léky byl král otráven⁶⁷⁰. Dle některých názorů se tím Isidor snažil královu smrt ignorovat či relativizovat v době nástupu nových vladařů⁶⁷¹. Existuje i možnost, že by se zprávy o králově smrti do vzdálené Sevilly dostaly již ve změněné podobě a Isidor už sám nevěděl, čemu věřit. Přeci jenom svoji kroniku (minimálně delší verzi) psal až za vlády krále Sisenanda a tudíž by se reakce ohledně svého názoru na smrt krále Sisebuta nemusel obávat. Po Sisebutově smrti se stal králem jeho syn Rekkared II. Ten v té době byl ještě malým chlapcem „*parvulos*“ a zakrátko sám zemřel. Isidor, který byl současníkem událostí, uvádí, že zemřel za pár dní po svém otci a pozdější Mozarabská kronika⁶⁷² uvádí, že zemřel po třech měsících vlády⁶⁷³. Kupodivu o tom, zda mladý Rekkared II. zemřel na následky nějaké nemoci či byl odstraněn gótskými velmoži kvůli bojům o trůn, prameny vůbec nemluví.

Gundemara. Území Kantábrie již Vizigóti pacifikovali v době krále Leovigilda a Sisebutova tažení se musela soustředit na severozápadní cíp Hispánie.

⁶⁶⁸ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 572, 3.

⁶⁶⁹ O kmeni Runconů či *Rocconi* se soudí, že museli žít v bezprostřední blízkosti bývalého království Suebů. Edward Thompson ovlivněn zápisem z Fredegarovy kroniky tento kmen umístil na území Kantábrie (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 161). S tím většina následujících historiků již nesouhlasila a umísťovala je ještě blíže k Suebům. Pablo Diaz je jednoduše umísťuje na severní hranici království (DIAZ, Pablo, *El reino suevo (411–585)*, s. 124). Další vědci se již pokusili o konkrétnější umístění. Gerd Kampers uvažuje o sídlech tohoto kmene na východním okraji Asturie (KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 188) a naproti tomu Roger Collins je umísťuje na západní okraj Asturie (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 75) a o nejkonkrétnější umístění tohoto kmene se pokusil Luis García Moreno, který Runcony umístil do kraje Tierra de Campos mezi městy Leon a Palencia (GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 117). Pokud však budeme vycházet z Isidorova popisu, že Runconi byli ze všech stran obklopeni horami a v roce 571 spadali do sféry vlivu Suebů, nejpravděpodobnější se jeví názor Rogera Collinse a Runconi by se dle mého názoru dali nejlépe umístit na horní tok řek Sil do okolí města Ponferrado. Zde by totiž byli ze severu obklopeni pohořím Cordillera Cantábrica, z jihu pohořím Montes de León a ze západu pohořím Serra dos Ancares.

⁶⁷⁰ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61.

⁶⁷¹ SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 351.

⁶⁷² Mozarabská kronika bývá také označována jako *Chronica ad 754*, ale většinou bývá citována jako *Continuatio Hispana* (toto označení použil ve své edici Theodor Mommsen). Jde o kroniku od anonymního křesťanského autora z 8. století, který ji napsal již v Araby okupované Hispánii.

⁶⁷³ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61 a *Continuatio Hispana*, 17.

7.4.2 Swinthila a vyhnání Římanů z poloostrova

Po smrti Rekkareda II. byl králem zvolen *dux* Swinthila. O něm Isidor ze Sevilly ve své kronice píše, že za Sisebutovy vlády velel výpravám proti Římanům na jihu Hispánie a proti kmeni Runconů⁶⁷⁴. Zde se opět setkáváme s problémem, kterému čelíme při studiu pozdně antických a raně středověkých pramenů, zde konkrétně v Isidorově *Historia Gothorum*. A tím je význam latinského substantiva *dux*. Za doby pozdního impéria šlo o hodnost či úřad spojený s velením vojska na konkrétním území, často v pohraniční zóně. Isidor v kontextu vizigótského království může slovem *dux* mít na mysli správce provincie, tedy *dux provinciae*. Slovo však stále může znamenat obecně jakéhokoliv vojenského velitele.

Situace kolem Swinthily před jeho nástupem na trůn se jeví značně komplikovaně. Isabel Loring a Dionisio Pérez ho považují za *dux provinciae*⁶⁷⁵, aniž by nadnesli, jaké provincie měl být Swinthila správcem. Klíčová by zde měla být tažení proti horským kmenům na severu, které vedli Sisebutovy velitelé samostatně, než tažení pro Římanům z let 614 a 615, kterým velel osobně král Sisebut. Asturové i Runconi se nacházeli na území provincie *Gallaecia*, tudíž připadá v úvahu post *dux Gallaeciae*. Tuto pozici však nejspíše zastával za Sisebutovy vlády Richila. Vycházíme totiž z kratší verze Isidorovy *Historia Gothorum*, kde uvádí, že tažení proti Asturům vedl *dux* Richila a tažení proti Runconům bylo vedeno *per duces*⁶⁷⁶, tedy nejmenovanými veliteli. Velitelská struktura vizigótského vojska není příliš prozkoumaná⁶⁷⁷. Existovaly soukromé válečnické družiny podléhající jednotlivým velmožům, lokální vojska, kterým veleli *duces provinciarum*, a patrně také královské vojsko, které mohl král svolávat ze svobodných Gótů. V pramenech máme doloženou i funkci *dux exercitus Hispaniae*⁶⁷⁸, přičemž držitel této funkce by mohl být vrchní velitel královského vojska podřízený přímo králi⁶⁷⁹. S největší pravděpodobností byl Swinthila jedním z *duces* z hlavního vizigótského vojska svolávaného králem z Gótů usazených kolem řeky Tajo z okolí Toleta.

⁶⁷⁴ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 62.

⁶⁷⁵ LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 177.

⁶⁷⁶ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 61.

⁶⁷⁷ Více o organizaci vizigótského vojska píše Edward Thompson a Gerd Kampers (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 145–147 a KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 266–268). Vojsko bylo organizováno podle desítkové soustavy a největší operačními jednotkami byly oddíly o 1 000 mužích, kterým velel *thiufadus*. Ten neměl ve státní hierarchii příliš vysoké postavení, protože jurisdikčně podléhali místním *comites civitatis*. Větším vojenským uskupením patrně veleli provinční *duces*. Naším hlavním pramenem ohledně organizace vizigótského vojska jsou zákony z vizigótského zákoníku vyměřující tresty za dezerci (*Lex Visigothorum*, IX, 2, 1).

⁶⁷⁸ *Vita sancti Fructuosi*, 2.

Tuto funkci zastával otec biskupa Fructuosa z Bragy. Z jeho životopisu víme, že jeho rodina vlastnila pozemky v provincii *Gallaecia*. Zde zmiňovaná funkce *dux exercitus Hispaniae* je patrně odlišná od provinciálních správců, protože ty biskupův životopis zmiňuje také.

⁶⁷⁹ KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 267.

Možná dokonce, vzhledem ke svému pozdějšímu významu, zastával dokonce funkci velitele tohoto vojska *dux exercitus Hispaniae*. Je tedy možné, že během bojů proti těmto horským kmenům místní správce *dux* Richila nejprve se svým vojskem vyrazil proti Asturům z města Lugo a napadl je ze západu. Když situaci nebyl schopen vyřešit sám, vyslal mu král Sisebut na pomoc svoje vojsko vedené osvědčeným velitelem Swinthilou (už předtím se účastnil bojů proti Římanům). Swinthila s vojskem vyrazil z Toleta a pochodoval pravděpodobně přes Asturicu (dnešní Astorga) a následně napadl Astury a Runcony z východu. Takovýto popis událostí by znamenal, že v mírových dobách by Swinthila sídlil v králově blízkosti v Toledu a měl svoji mocenskou základnu ve střední Hispánii kolem řeky Tajo.

Swinthilovo zvolení nám také umožňuje různé spekulace. Bylo by snadné Swinthilu podezřívat ze smrti Rekkareda II., který zemřel krátce po svém otci. Luis García Moreno přichází z teorií o průběhu Swinthilova nástupu na trůn. Dle něj Rekkared II. skutečně zemřel jenom několik dní po svém otci, jak tvrdí Isidor ze Sevilly, a ony tři měsíce, které zmiňuje Mozarabská kronika představují interregnum, které trvalo od Rekkaredovi smrti do zvolení Swinthily. V době interregna zmatek a nejasnosti ohledně toho, kdo bude vládnout, dokonce způsobily, že i jinak bystrý Isidor si nebyl vědom skutečných událostí v Toledu, a proto uvedl rovnou tři možnosti toho, jak zemřel předchozí král Sisebut⁶⁸⁰. Dle Garcíy Moreny během interregna probíhala intenzivní jednání o osobě příštího krále. Swinthila podporovaný vojskem v Toledu totiž nebyl bez oponenta. Jako druhý kandidoval na pozici vizigótského krále *dux* Richila, který představoval provinciální Góty. Toto García Moreno argumentuje tím, že Richilovo jméno bylo v delší verzi *Historia Gothorum*, která vznikla během vlády Swinthily, vyškrtáno. Mladý Sisebutův nástupce Rekkared II. patrně zemřel nenásilně na nějaké zdravotní komplikace, protože zaznamenání jeho vlády v *Historia Gothorum* nepředstavovalo pro Isidora za nového režimu z královské strany žádný problém a sám biskup byl zpočátku podporovatelem nového krále Swinthily.

Král jako zkušený válečník se hned na začátku své vlády věnoval novým válečným tažením. Jeho první výprava směřovala proti kmenům Vaskonů v Pyrenejích. Vaskoni totiž napadali a plenili provincii *Tarraconensis*. Zmiňuje je Isidor ze Sevilly a i biskup Braulio ze Zaragozy si stěžuje na děsivé nájezdy nepřátel⁶⁸¹, kterými museli být právě Vaskoni. Swinthila je porazil, získal od nich rukojmí a vybuodoval u jejich hranic novou pevnost Ologicus (možná dnešní Olite v provincii Navarra⁶⁸²). Boje v Pyrenejích jsou datována do let 621

⁶⁸⁰ GARCÍA MORENO, Luis, *La Oposicion a Suintila: Iglesia, Monarquía y Nobleza en el Reino Visigoda*, s. 17–18.

⁶⁸¹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 63 a BRAULIO CAESARAUGUSTANUS, *Epistolae*, 3.

⁶⁸² COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 77.

a 622⁶⁸³. Následně se Swinthila obrátil na jih a dobyl všechna zbývající území okupovaná Římany. Tyto boje král dokončil dobytím města Carthago Spartaria (dnešní Cartagena). Isidor rovněž uvádí, že toto město bylo Góty zničeno⁶⁸⁴ a zaniklo zde i biskupství. Tím byli Římani z poloostrova po 72 letech konečně vyhnáni. Nicméně pod konstantinopolskou vládou zůstala Ceuta na severu Afriky a Baléary. Isidor toto vítězství zaznamenal i do své *Chronicy*, kde zmínil, že Swinthila se stal prvním králem, který ovládal celou Hispánii⁶⁸⁵. Konečná porážka císařských jednotek je historiky datována buď do roku 624 nebo do roku 625⁶⁸⁶.

Isidor ze Sevilly pak v závěru své *Historia Gothorum* chválí krále Swinthilu za jeho víru, moudrost, snaživost a přísnou spravedlivost. Krále dokonce nazývá přívzkem *pater pauperum* (otec chudých)⁶⁸⁷. To je dost neobvyklé označení pro krále a patrně má biblické konotace. Swinthila dokonce jmenoval svého syna Rikkimira za svého spoluvládcе, aby mu tak zajistil hladké nástupnictví. Činil tak patrně po vzoru krále Leovigilda. Král se takto rozhodl učinit, když byl na vrcholu své moci po řadě vítězství nad Římany a Vaskony. Očividně se pokusil o rozšíření svého vlivu, ale v tomto případě narazil mezi Vizigóty na odpor a zformovala se proti němu opozice. Dietrich Claude se domnívá, že Swinthila začal provádět protiaristokratickou politiku⁶⁸⁸, která spočívala v konfiskacích majetku. Vznik opozice proti králi rozebírá i Luis García Moreno. Předpokládá, že Swinthila se pokusil rozšířit královskou autoritu i nad církví. Uvádí, že například v roce 628 byl provinciální synodou sesazen biskup Marcianus z Ecija na základě vykonstruovaného obvinění. V církvi měl Swinthila podporu patrně u biskupa Helladia z Toleda, zatímco Isidor se od krále, které předtím sám tak chválil, názorově odloučil. Ve svých knihách *Sententiae* Isidor jasně říká, že světští vládcі mají být podřízeni církevním pravidlům⁶⁸⁹. Dle Garcíy Moreny král prováděl konfiskace majetku velmožů, který pak přerozděloval svým stoupencům, čímž budoval rozsáhlou klientelu

⁶⁸³ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 169.

⁶⁸⁴ ISIDORUS HISPALENSIS, *Etymologiae*, XV, 1, 67.

⁶⁸⁵ ISIDORUS HISPALENSIS, *Chronica maiora*, 416.

⁶⁸⁶ Pro rok 624 se například vyslovuje současný britský historik Jamie Wood (*Defending Byzantine Spain: frontiers and diplomacy*, s. 301). Rok 625 má v zahraniční literatuře daleko větší zastání, ze použitých studií se k datu 625 kloní Roger Collins a Luis García Moreno (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 77 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 155). Ojedinělý přístup k vizigótské dobytí Carthaga Spartaria zastával Edward Thompson. Ten se domníval, že toto město obsadil již v roce 615 král Sisebut a na Swinthilu zbylo již jenom několik málo významných a pro nás neznámých měst (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 334).

⁶⁸⁷ ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 64.

⁶⁸⁸ CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, s. 96.

⁶⁸⁹ ISIDORUS HISPALENSIS, *Sententiae libri tres*, III, 51, 3.

Dílo *Sententiae* představuje jakési duchovní instrukce, kde nejprve pojednává o významu Boha a pak řeší otázky obecné mravnosti, včetně vlastností vladaře. V současnosti se soudí, že Isidor *Sententiae* napsal mezi léty 614 a 615 (WOOD, Jamie, *The Politics of Identity in Visigothic Spain*, s. 139).

pro svůj rod⁶⁹⁰. Swinthilovy *pauperes* (chudí) možná představovali neurozené Góty, kteří tvořili jádro královského vojska. Král jim mohl darovat nové pozemky, aby si pojistil loajalitu armády vůči své rodině. Stejně tak jmenoval svého bratra Geilu jedním z velitelů.

7.4.3 Král Sisenand a 4. toledský koncil

Povstání proti králi Swinthilovi se zformovalo v narbonské Galii. Místní velmoži s podporou vojska z provincie se rozhodli v roce 631 zahájit proti králi boj. Aby si své vítězství pojistili, septimánští Vizigóti požádali o pomoc franckého krále Dagoberta I. Jeden z místních velmožů jménem Sisenand se vypravil za franckým králem a za slib části vizigótského královského pokladu dokázal přesvědčit Dagoberta I. k intervenci do Hispánie⁶⁹¹. I když, je uvedeno výše, nepochybně vznikala opozice vůči králi kvůli jeho zásahům proti velmožským rodům a církvi, Gerd Kampers se domnívá, že povstání v Septimánii nepropuklo kvůli zmiňovaným konfiskacím majetku, které se patrně septimánských Gótů nedotkly, ale kvůli jmenování Rikkimira za spoluvládce⁶⁹². Swinthila tak chtěl přejít k dědičné monarchii a tím omezit vliv aristokracie, což muselo septimánské Góty výrazně znepokojit, protože i přes svou vzdálenost od centra království místní rody byly velmi vlivné a nárokovaly si spolurozhodování o tom, kdo bude příštím králem.

Dagobert I. pověřil své velitele Abudantia a Veneranda provedením intervence do Hispánie. Ti shromáždili francké vojsko v Tolose a vypravili se přes Pyreneje do Hispánie, kde místem setkání byla dohodnuta Caesaraugusta (Zaragoza), kam podél pobřeží mířili i vizigótské povstalci z Narbo. Zde narážíme na zvláštnost, proč Sisenand dohodl s Dagobertem, že místem setkání obou vojsk bude Caesaraugusta. Zvláště, když francké vojsko se mohlo z Tolosy vydat do Narbo, odkud by pak mohli všichni společně jít po staré římské pobřežní silnici do Hispánie. Roger Collins se z toho důvodu domnívá, že centrem povstání nebyla Septimánie, ale oblast údolí řeky Ebro⁶⁹³. S tímto názorem však stojí osamocen. Swinthila se svou armádou vyrazil k Caesaraugustě, ale Frankové a povstalci ze Septimánie zde již byli shromážděni. Král se připravoval k bitvě, ale jeho bratr Geila s částí vojska přešel na stranu povstalců. Tváří tvář zoufalé situaci se král Swinthila vzdal a rozhodl se abdikovat⁶⁹⁴. Na místě pak byl Sisenand zvolen vizigótským králem. Dagobertovým velitelům pak nový král dal 200 000 zlatých *solidů* za jejich pomoc. Tato intervence ve prospěch povstalých Vizigótů

⁶⁹⁰ GARCÍA MORENO, Luis, *La Oposicion a Suintila: Iglesia, Monarquía y Nobleza en el Reino Visigoda*, s. 19–22.

⁶⁹¹ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 73.

⁶⁹² KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 192.

⁶⁹³ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 78.

⁶⁹⁴ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 73.

ze Septimánie z roku 631 byla posledním franckým zásahem do událostí v Hispánii. Shodou okolností se v tomto roce Dagobertovi I. již nedařilo příliš dobře, protože v létě se sám vydal na výpravu na východ proti Slovanům, ale byl u pevnosti Wogastisburg poražen jejich vládcem Sámem.

Nyní však zpět k osobě samotného krále Sisenanda. Autor Fredegarovy kroniky, která je z narativních pramenů události časově nejbližší, uvádí pouze, že Sisenand byl jedním z gótských velmožů *proceribus*⁶⁹⁵. Současní badatelů soudí, že Sisenand zastával funkci *dux Narbonensis*⁶⁹⁶. Z této funkce by měl nejbližší k tomu, aby mohl jednat s Franky. Je však nepravděpodobné, jak se domnívá například Wolfgang Giese, že by Sisenand byl zvolen vzdorokrálem již na začátku povstání a v této pozici se vypravil k Dagobertovi⁶⁹⁷. Sisenand byl jednou z vůdčích postav povstání a patrně sami povstalci neměli zpočátku jasno, kdo bude jejich kandidátem na královský post. Tomu by odpovídalo i Geilovo přeběhnutí na stranu povstalců. Králův bratr tímto sledoval vlastní ambice a je možné, že na základě svého činu, kterým zabránil vypuknutí další občanské války, mohl sám přemýšlet o královské kandidatuře, protože mezi oběma tábory představoval kompromisní řešení. Vizigóti si po Swinthilově abdikaci rovnou v Caesaraugustě za krále zvolili *dux* Sisenanda. Swinthila, patrně na žádost církve, nebyl novým králem popraven, ale patrně internován v nějakém klášteře v blízkosti Toleda. Víme, že ještě v roce 633 byl na živu a patrně zemřel v Toledu někdy během 30. let⁶⁹⁸.

Události prvních let Sisenandovy vlády dokazují, jak křehká byla jeho vláda. Ze zápisu 4. toledského koncilu, který později Sisenand uspořádal, se dovídáme, že Geila intrikoval proti novému králi, za což byl potrestán vyhnanstvím⁶⁹⁹. To dokazuje, že si bratr bývalého krále stále udržoval nějaké naděje na vládu. Nový král však čelil daleko podstatnějšímu nebezpečí. V roce 631 nebo v roce 632 vypuklo na jihu Hispánie povstání. To vedl muž jménem Judila, který se tituloval králem. O tomto povstání neexistují žádné zmínky v narativních pramenech a víme o něm jen díky nálezům mincí s nápisem *IUDILA REX*⁷⁰⁰. Předpokládá se, že Judila ovládal

⁶⁹⁵ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 73.

⁶⁹⁶ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 155–156; LIVERMORE, Harold, *Twilight of the Goth*, s. 71 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 354.

⁶⁹⁷ GIESE, Wolfgang, *Die Goten*, s. 155.

⁶⁹⁸ *Epitome Ovetensis*, 16.

Jde o krátký text z konce 9. století, který se dochoval v iluminovaném rukopise *Codex Vigilanus*, který byl sepsán mnichy z kláštera Albelda na začátku 10. století. Samotný text představuje spíše seznam vizigótských panovníků, ke kterým je přiřazen krátký text o jejich činech.

⁶⁹⁹ *Concilium Toletanum IV, Canon 75*.

⁷⁰⁰ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 175.

části provincií *Lusitania* a *Baetica*, ale hlavní město Toledo nikdy neovládl. Luis García Moreno přišel s teorií, že Judila byl jedním z velitelů sesazeného krále Swinthily, kteří spolu s ním dobývali poslední města v držení Konstantinopole, a patřil do jeho klientely. Toto povstání pak vypuklo v reakci na Swinthilovo sesazení v Caesaraugustě⁷⁰¹. Sisenand proti povstalcům vytáhl a boj patrně probíhal kolem vojenských základen na bývalé vizigótsko-římské hranici na jihu Hispánie⁷⁰². Judila tak na základě provedených výzkumů mohl za Swinthilovy vlády zastávat funkci *dux Baeticae* a město Illiberis by tak bylo jeho hlavní vojenskou základnou. Každopádně se Sisenandovi podařilo Judilu nejpozději v létě roku 633 porazit.

V prosinci roku 633 král Sisenand konečně svolal další církevní celohispánský koncil do Toleda. Patrně ho plánoval již hned po svém zvolení, ale kvůli Judilovu povstání ho musel odložit⁷⁰³. Koncil se konal v chrámu svaté Leokádie, který nechal postavit král Sisebut, a předsedal mu Sisenand jakožto král a jednání řídil Isidor ze Sevilly, který v té době byl nejdéle sloužícím metropolitním biskupem. Koncil řešil řadu církevních záležitostí. Sjednotil například datum slavení Velikonoc pro celou Hispánii s tím, že ho budou dopředu stanovovat metropolitní biskupové. Na koncilu se rovněž unifikovala liturgie pro Hispánii, rozhodlo se, že církevní činitelé nesmí přijímat dopisy ze zahraničí bez svolení krále či se stanovil postup, pokud si někdo chtěl stěžovat na svévoli královských soudců a velmožů.

Nejvýznamnějším však je poslední 75. kánon z koncilních akt. Ten je občas považován za vizigótský ústavní zákon. Kánon začíná hořekováním nad tím, že porušování přísah králi vyvolává hněv Boží a způsobuje úpadek království. Za hlavního autora textu kánonu se považuje sám Isidor ze Sevilly, ale vliv na jeho formulaci měli nepochybně i další biskupové, král Sisenand a gótská velmoži. Po počátečních obavách, že by Bůh mohl způsobit zkázu jejich

Mince s nápisem *IUDILA REX* byly vyrobeny v mincovnách ve městech Emerita (Merida) a Illiberis (Granada). Dříve se objevil i názor, že Geila a Judila byli jedna osoba (BELTRAN VILLAGRASA, Pío, *Judila y Suniefredo, reyes visigodos*, s. 158–169 a MILES, George, *The Coinage of the Visigoths of Spain*, s. 321). Dnes je však tato myšlenka odmítána.

⁷⁰¹ GARCÍA MORENO, Luis, *Judila, rey godo: ¿y también gran general del rey Suintila?*, s. 321–328.

García Moreno vychází z nedochované kroniky arabského učenice Ahmada al-Ráziho. Ten v 10. století sepsal dějiny předislámských králů v Hispánii. Jeho dílo bylo ve 13. století přeloženo do portugalštiny. Tato verze se také nedochovala, ale v 15. století byla přeložena do španělštiny jako *Crónica del moro Rasis*. Zde se dovídáme, že Swinthilovi při posledních bojích proti Římanům pomáhal jeho velitel jménem Baterit. Ten představoval i oporu Swinthilovy vlády. García Moreno se právě domnívá, že velitel Baterit je totožný s povstalcem králem Judilou a vlivem několika překladů a transkripce došlo ke změně jména z Judila na Baterit.

⁷⁰² CASTILLO LOZANO, José, *La figura histórica de Judila a través de sus emisiones monetales*, s. 125–126.

V tomto článku autor hovoří o tom, že nový král Sisenand nechal razit mince ve městě Ilici (dnešní město Lorca v Murcii). Poukazuje na to, že vizigótské královské mincovny měly často i vojenský a správní charakter a Sisenand právě na tomto místě budoval vojenskou základnu proti povstalcům Judilovi, protože v oblasti již nebyli přítomní východořímská vojska.

⁷⁰³ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 176.

království, biskupové sepsali svoje hlavní ustanovení. Po smrti stávajícího krále má být nový král už jenom volen shromážděním předních mužů království a biskupů⁷⁰⁴. To v praxi znamenalo, že dědičné nástupnictví na královský post již není legitimní, což byl patrně jeden z hlavních požadavků gótských velmožských rodů⁷⁰⁵. Biskupové zde tedy uzákonili to, co již většina Vizigótů patrně považovala za tradici a zažitou praxi. V kánonu následuje, že, pokud se někdo dopustí zrady, spiknutí či převratu, bude biskupy potrestán vyhlášením *anathema*, tedy klatby a vyobcováním z církve. Hrozba této kletby je pro své zdůraznění v kánonu dokonce třikrát opakována. Tuto pasáž Roger Collins interpretuje jako biskupskou snahu o stabilizaci království, kdy proti uzurpátorům a spiklencům by byly použity církevní tresty⁷⁰⁶. Aktivita koncilu se nedá vykládat jen jako vyjádření biskupských ideálů o stabilním státě. Řada biskupů totiž v Hispánii byla silně propojena s velmožským rody. Již dříve zmiňovaný biskup Fructuosus z Bragy byl synem vojenského velitele v hodnosti *dux exercitus Spaniae*⁷⁰⁷ a septimánští biskupové Sklua z Narbo a Petrus z Béziers jsou považováni za příbuzné krále Sisenanda⁷⁰⁸, minimálně však náleželi do okruhu králových nejbližších spojenců. S textem, na kterém se shodli přítomní biskupové, tak musela souhlasit i velká část vizigótských velmožů.

Nejde pouze o výtvar hispánských biskupů, u řady dalších kánonů je uvedeno, že vznikly na podnět krále Sisenanda a v samotném 75. kánonu je jednou uvedeno (u pasáži o potrestání sesazeného Swinthily), že tak biskupové vyhlasují souhlasně s rozhodnutím kmene *cum gentis consulto*. To by znamenalo, že koncil převzal rozhodnutí nějakého vizigótského sněmu a jenom je lépe formuloval a zařadil do církevních dekretů. Tímto sněmem, na který se koncil odvolával, mohlo být o shromáždění celého vojska Vizigótů na jaře 631 u Caesaraugusty. Zde Swinthila sám abdikoval a shromážděné vojsko zvolilo Sisenanda králem. Mimo volby se zde Vizigóti dohodli očividně i o jiných záležitostech včetně osudu Swinthilovy rodiny či uznání volby jako jediného legitimního způsobu stát se králem. Sisenand pak chtěl tato rozhodnutí vizigótského vojska zařadit do církevního práva. Pravděpodobně

⁷⁰⁴ *Concilium Toletanum IV, Canon 75.*

„*Sed defuncto in pace principe, primatus gentis cum sacerdotibus successorem regni consilio communi constituent.*“

„Ale až poté, co vládce zemře v klidu, ať přední muži kmene s kleriky společným rozhodnutím ustanoví jeho nástupce ve vládě.“

⁷⁰⁵ VELÁZQUEZ, Isabel, *Pro patriae gentisque Gothorum statu*, in: GOETZ, Hans, JARNUT, Jörg, POHL, Walter Pohl (ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval People*, s. 201.

⁷⁰⁶ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 80.

⁷⁰⁷ Fructuosus v době konání koncilu byl teprve mladíkem a biskupem se stal teprve až v roce 655.

⁷⁰⁸ KAMPERS, Gerd, *Das Prooemium des 4. Toletanum von 633*, s. 13.

tak nový král plánoval koncil uskutečnit již v roce 632⁷⁰⁹, ale jeho konání bylo odloženo až do prosince 633.

75. kánon hovoří rovněž o povinnostech *debita* králů. Tím jasně stanovuje, že král nedisponuje absolutní mocí. Z těchto povinností je nejpodrobněji zmíněna povinnost krále, když někoho soudí, zveřejnit provinění souzeného. Toto Dietrich Claude přirovnává k pozdějšímu anglickému *Habeas Corpus Act*⁷¹⁰. Do královských povinností dále patří i to, že král má při urážkách *offensus* na svou osobu reagovat mírností. To se dá interpretovat jako vizigótský pokus uzákonit svobodu projevu. Pokud by se v budoucnu králové provinili vůči tomuto kánonu, tak by je církev potrestala vyhlášením *anathema*, vyobcováním z církevního společenství.

⁷⁰⁹ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 176.

⁷¹⁰ CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, s. 99.

8 Pomalý pád království Vizigótů

„Cumque [Chyntasindus] omnem regnum Spaniae suae ditione firmasset, cognitus morbum Gotorum, quem de regebus degradandum habebant, quoscumque ex eis uis uiciae prumptum contra regibus, cognoverat fuisse noxias, totus sigillatim iubuit interfici aliusque exilio condemnare;“

„A když si [Chindaswinth] pod svou moc podřídil celé království Hispánie, protože znal gótskou nemoc, která spočívala v sesazování králů, rozkázal popravit každého, o kom věděl, že se nějak provinil vůči králům, a další poslal do vyhnanství.“

FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 82.

8.1 Chintila a Tulga

Neznáme žádné události posledních třech let Sisenandovy vlády od té doby, kdy uspořádal 4. toledský koncil. Právě toto období závěru první poloviny 7. století z hlediska Vizigótů trpí absencí dobových narativních pramenů. V březnu roku 636 Sisenand zemřel, patrně přirozenou smrtí. Dalším králem se stal muž jménem Chintila. O tom, jak se stal králem, nevíme vůbec nic a stejně tak o tom, co dělal, než se stal králem. Mozarabská kronika se k Chintilově vládě uvádí pouze, že vládl šest let a uspořádal církevní koncil⁷¹¹. Historici však shodně předpokládají, že Chintila byl po Sisenandově smrti zvolen na základě 75. kánonu 4. toledského koncilu⁷¹². Už na začátku své vlády svolal Chintila do Toleda další církevní koncil, který se konal v červnu roku 636. Tento koncil je specifický poměrně nízkou účastí kleriků a tím, že řešil pouze politické záležitosti. Z akt tohoto koncilu si však můžeme vytvořit určitý obrázek o králi Chintilovi.

Právě počet účastníků Chintilova 5. toledského koncilu nejvíce vypovídá o rozsahu moci krále Chintily v době, když nastupoval do královského úřadu. Koncilu se zúčastnilo 22 biskupů a další dva místo sebe vyslali své zástupce. Z celohispánských koncilů se tak jedná o jeden z nejmenších. Koncilu předsedal toledský biskup Eugenius I. z pozice metropolitního biskupa za provincii *Carthaginensis* a dalším významným biskupem, který se koncilu zúčastnil, byl Braulio ze Zaragozy. Na tomto koncilu nebyli přítomní biskupové z provincií *Gallia Narbonensis* a *Baetica*. Provincie *Lusitania* byla zastoupena pouze jediným biskupem, a to Wiarichem biskupem z města Olisipo (dnešní Lisabon). Rovněž za provincii *Gallaecia*

⁷¹¹ *Continuatio Hispana*, 21–22.

„Huius Eraclii temporibus Cintila ... Gothis preficitur, regnans annis VI. Hic concilium Toletanum XVIII episcoporum habitum agit, ...“

„V době císaře Heraklia Chintila byl učiněn vládcem Gótů, vládnul šest let. On uspořádal koncil v Toledu, kterého se zúčastnilo 24 biskupů, ...“

⁷¹² GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 158; SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 365.

zde byl přítomen pouze jeden biskup⁷¹³. To minimálně znamená, že nový král neměl zpočátku podporu z těchto regionů, mohlo však dojít k tomu, že tyto provincie Chintilu odmítly uzнат. I ohledně světských účastníků koncilu akta hovoří pouze o *optimates a seniores palatii*⁷¹⁴. *Optimates* mohli být královští úředníci⁷¹⁵ a *seniores palatii* představovali dvořany, kteří se zúčastnili koncilu. Patrně se tak koncilu vůbec neúčastnili vizigótské pozemkové magnáti a velmoži, kteří byli na Rekkaredově 3. toledském koncilu označeni jako *seniores gentis Gothice*.

Thompson se tak domnívá, že Chintila byl na královský post zvolen dvořany a biskupy⁷¹⁶ a postrádal podporu gótských velmožských rodů ovládajících provincie. Chintila si nebyl příliš jistou svou pozicí. Králem se stal v březnu po Sisenandově smrti a okamžitě se pustil do organizování dalšího církevního koncilu, který se uskutečnil v červnu 636. Tento krok vypovídá o tom, že se Chintila cítil nebývale ohrožen a neustále se obával ztráty trůnu⁷¹⁷. Na základě těchto informací se dá předpokládat, že Chintila pocházel z oblasti Toleda a přes svým zvolením zastával funkci v královském paláci. Z vizigótských dvorských funkcí známe posty: *comes patrimonii*, který dohlížel na královské finance, *comes cubiculariorum*, představený královských komořích, *comes scanciorum*, jemuž náležel dohled nad královskými číšníky, *comes stabuli*, jenž měl na starost královskou stáj, a *comes spathariorum*, který velel královské stráž⁷¹⁸. Chintila pravděpodobně zastával jeden z těchto úřadů v Toledu. To, že v pramenech chybí jakákoliv zmínka o bezvládní či o problémech, které by se objevily při bojích o moc, znamená, že Chintila byl prohlášen králem poměrně rychle po Sisenandově smrti.

⁷¹³ Jde o biskupa Antonia, jehož sídlem bylo město Viana. Je však obtížné určit, o které konkrétní dnešní město se jedná. K tomu, že šlo o Vianu v provincii *Gallaecia* se staví Gerd Kampers, který pouze uvádí, že koncil navštívil jeden biskup za *Gallaecii* a jeden za *Baeticu*, neuvádí však, o které biskupy šlo (KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westogoten*, s. 196.). Pokud město Viana leželo v *Gallaecii*, může jít o dnešní portugalské město Viana do Castelo. V tomto případě by však šlo o nepříliš významné biskupství a místní biskup by byl sufragánem metropolitního biskupa, který sídlil v nedaleké Bracaře (dnešní Braga).

⁷¹⁴ *Concilium Toletanum V, Prooemium*.

⁷¹⁵ Z *Lex Visigothorum* známe dvě kategorie obyvatelstva, *persona maioris loci* a *persona inferior*. Nejde o obvyklé dělení na urozené a neurozené.

⁷¹⁶ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 181.

⁷¹⁷ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 80.

⁷¹⁸ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 127, 144 a 253.

Vizigóti tyto dvorské úřady převzali od římských císařů, kteří je vytvořili na přelomu 3. a 4. století při reformách císařů Diokleciána a Konstantina. K Vizigótům se dostali v změněné podobě a máme je doloženy ze zákonů ze sbírky *Lex Visigothorum*. Bohužel se nedá přesně určit, jaké byly přesně povinnosti a úkoly jednotlivých dvorských úřadů. Patrně tyto prošly i určitým vývojem a nemáme je doložené pro celou existenci vizigótského království. *Comes patrimonii* je zmíněn v dokumentu z konce 6. století a ostatní dvorské úřady jsou doloženy až pro druhou polovinu 7. století.

Průběh Chintilovy vlády kvůli absenci záznamů v narativních pramenech se nedá přesně zrekonstruovat, ale historici jako Edward Thompson a Luis García Moreno předpokládají, že Chintila čelil několika povstáním a země během jeho vlády byla ovládána chaosem a vzájemnými boji⁷¹⁹. Jedno povstání proti králi vypuklo v provincii *Gallaecia*⁷²⁰. To je doloženo z písemných pramenů a králi Chintilovi se podařilo ho potlačit. Thompson a Moreno dále předpokládají, že k povstání došlo i v narbonské Galii, to odůvodňují absencí mincí vyražených králem Chintilou na území Septimánie a tím, že galští biskupové v roce 636 nedorazili na Chintilův koncil do Toleda. Stejně tak je potřeba si uvědomit, že ani provincie *Baetica* a *Lusitania* v této době krále neuznávaly.

V červnu 636 Chintila uspořádal již zmiňovaný 5. toledský koncil. Biskupové se sešli v Sisebutově chrámu sv. Leokádie a jednali především o postavení krále. Jediným nepolitickým kánonem koncilu bylo ustanovení nových litanií. Biskupové na koncilu odsouhlasili, že královským potomkům nesmí být po smrti jejich otce (dosavadního krále) novým vládcem konfiskován majetek a ani nesmí být nijak ohrožováni na životě⁷²¹. Stejně tak nesmí být královým věrným *fideles* zabaven majetek, kterého nabyli za vlády svého patrona⁷²². Tato společenská vrstva králových *fideles* se ve vizigótském prostředí na tomto koncilu zmiňuje vůbec poprvé. Koncil dále ustanovil v rámci ochrany královské osoby, že je pod hrozbou *anathemy* – vyobcování z církve zakázáno ptát se věstců na královu budoucnost či zlořčit či proklínat krále. Biskupové se odvolávali na pasáže ze Starého a Nového zákona, ale podobné zákony již vyhlášovali římscí císařové na konci 4. století⁷²³. Patrně však pro následující

⁷¹⁹ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 181 a 184 a GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 158–159.

⁷²⁰ *Epistolae Wisigothicae*, 19.

V tomto dopise, patrně z roku 652, biskup Fructuosus v době, kdy již zastával post biskupa ve městě Dumium (dnešní Dume ve Španělsku), žádá krále Rekkeswintha o propuštění zajatých povstalců, kteří se provinili proti přísahám z dob krále Sisenanda. Edward Thompson se domnívá, že biskup Fructuosus žádal o milost pro povstalice proti králi Chintilovi (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 184).

Vita sancti Fructuosi, 3.

V životopise téhož biskupa se uvádí, že v době, kdy Fructuosus byl ještě mladý a žil jako poustevník v horách u Compluda v *Gallaecii*, jeho švagr Visinand plánoval po konzultaci s králem uspořádat v *Gallaecii* vojenské tažení. Toto tažení mohlo směřovat proti místním povstalcům. Dle biskupova životopisu Visinand plánované tažení neuskutečnil, ale použil ho jako záminku k tomu, aby se zmocnil dědictví po rodičích své manželky.

⁷²¹ *Concilium Toletanum V, Canon 2*.

⁷²² Tamtéž, *Canon 6*.

⁷²³ Konkrétně se jedná kánony 4 a 5. Právě pátý kánon zapovídá *maledicere* vůči králi. Toto sloveso v latině může znamenat jak zlořčit, urážet, pomlouvat či ve zlém hovořit stejně tak jako proklít. Jedná se o regresi vůči 4. toledskému koncilu, kde 75. kánon stanovil, že do povinností krále patří reagovat mírností na urážky (zde *offensus*). Zapovězení předpovídání budoucnosti ohledně státu se dá dohledat do 70. let 4. století, kdy při procesech, které pořádali císařové Valentinián I. a Valens proti údajným spiklencům, byla popravena i řada hadačů budoucnosti a haruspexů (AMMIANUS MARCELLINUS, *Res gestae*, XXIX, 1). Rovněž v Theodosiově kodexu stojí, že císařové Gratianus a Theodosius I. v roce 385 v rámci prokřesťanských zákonů zcela zakázali

královské volby byl nejpodstatnější 3. kánon koncilních akt o osobách zapovězených stát se králem. Tento kánon stanovil, že příští králové musí podstoupit všeobecnou volbu a musí pocházet z nobility kmene Gótů⁷²⁴. Svoláním tohoto koncilu jasně vyplývá, že Chintila v nepříznivé situaci se snažil zaštitit svoje postavení, svoji rodinu a svoje následovníky církevní ochranou.

Po dokončení koncilu se Chintila věnoval potlačení všech povstání a snaze získat pro svoji vládu uznání od zbylých provincií. Z dopisu biskupa Fructuosa králi Rekkeswinthovi víme, že povstání v *Gallaecii* bylo patrně válečnou výpravou a povstalci byli králem zajati a internováni až do Rekkaswinthových dob⁷²⁵. Do zbylých provincií nejspíše Chintila válečné tažení neprovedl. Narbonská Galie, která v roce 636 Chintilu neuznala, o dva roky později vyslala na králův druhý koncil do Toleda hned tři biskupy, a to Skluu z Narbo, Acutula z Elene a Anatholia z Lutevy. Všichni tito tři biskupové se v roce 633 zúčastnili Sisenandova 4. toledského koncilu a během Chintilovy vlády si udrželi svoje diecéze. Biskup Sklua z Narbo sám pocházel z významného gótského rodu ze Septimánie a možná byl i příbuzným bývalého krále Sisenanda⁷²⁶, a tak byl dokonalým představitelem místních velmožských rodů. Chintila tak patrně k závěru své vlády nepřipojil Septimánii vojenským tažením, kterým by potlačil místní povstalce, ale tuto provincii ovládl diplomacií. Král z Toleda dosáhl nějakého kompromisu se septimánskými velmoži a ti na oplátku uznali jeho vládu. Podobná situace, když septimánští velmožové se vyslovili proti králi zvolenému v Toledu, nastala již za krále Swinthily a v té době Vizigóti ze Septimánie došli až tak daleko, že s franckou pomocí zahájili povstání a vzápětí zvolili jednoho ze svých řad, Sisenanda, králem. Tomu patrně Chintila chtěl předejít a zajistil si kontrolu nad Septimánií mírovou cestou. S tímto popisem událostí by souhlasil i Luis García Moreno, který si myslí, že 8. kánon 5. toledského koncilu, který umožňuje vizigótskému králi libovolně udělovat milost, byl vytvořen právě pro možnost uzavření míru se vzbouřenými provinciemi⁷²⁷. Sisenandův 4. koncil totiž stanovil trest *anathemy* pro všechny, kteří neuznají zvoleného krále. Řada církevních představitelů

pohanské zvířecí oběti a i veškerá hádání budoucnosti (*Codex Theodosius*, XVI, 10, 9). Tento zákon však není opsán v Alarichově breviáři, který platil na vizigótském území.

⁷²⁴ *Concilium Toletanum V, Canon 3.*

„*Ut si quis talia meditatus fuerit quem nec electio omnium proficit, nec Gothicae gentis nobilitas ad hunc apicem trahit, sit consortio catholicorum privatus, et divino anathemate condemnatus.*“

„Aby pokud někdo s takovými záměry k tomuto vrcholu zamíří a on ani neprojde zvolením od všech a ani nebude patřit k urozeným kmene Gótů, ať je vyobcován ze společenství pravověrných a potrestán *anathemou*.“

⁷²⁵ *Epistolae Wisigothicae*, 19.

⁷²⁶ KAMPERS, Gerd, *Das Prooemium des 4. Toletanum von 633*, s. 13.

⁷²⁷ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 160.

a gótských velmožů by tak byla dle kanonického práva vyobcována z církve. Chintila si tak udělil právo zrušit tento trest pro ty, kteří jeho vládu uznali dodatečně.

V lednu 638 nechal Chintila uspořádat další církevní koncil a to 6. toledský koncil. Uspořádal ho pouze 18 měsíců od uskutečnění předchozího koncilu, což znamená, že stále cítil, že jeho pozice je ohrožena, ale zároveň se změnila i jeho kontrola nad Hispánií. Na tento koncil dorazilo 48 biskupů a pět dalších vyslalo svoje zástupce. To je oproti předchozímu koncilu pro krále značný úspěch. Král Chintila i biskupové si kvantitativní rozdíl mezi 5. a 6. koncilem uvědomovali. V aktech 6. toledského koncilu se patrně z toho důvodu hovoří o prvním Chintilově koncilu jako o *synodus praeterita* či *synodus sanctissima*, tedy jako o minulé či nejsvatější synodě. Naproti tomu Sisenandův 4. toledský koncil, který navštívilo 57 biskupů, je v týchž aktech označen jako *synodus universalis*. Nyní oproti předchozímu byly na koncilu hojně zastoupeny i provincie *Baetica*, *Lusitania* a *Gallaecia*, které 5. toledský koncil prakticky ignorovaly. Ve znamení ústupků septimánským Gótům král učinil narbonského biskupa Skluu předsedajícím biskupem koncilu⁷²⁸. Po Skluovi jako druhý připojil svůj podpis ke koncilním aktům biskup Julianus z Bragy, metropolitní biskup provincie *Gallaecia*, a teprve jako třetí se podepsal toledský biskup Eugenius I. Toto může být chápáno jako symbolický ústupek krále před vzpurnými provinciemi.

Ohledně státně-politických kánonů Chintilův druhý koncil zopakoval závěry předchozího koncilu. Biskupové stanovali, že příští králové nesmí konfiskovat majetek *fideles* předchozích králů⁷²⁹, rovněž dle koncilu nesmělo být ublíženo potomkům krále Chintily a po jeho smrti jim neměl být zkonfiskován majetek⁷³⁰. Biskupové chránili i církevní majetková práva, když koncilním ustanovením uzákonili ochranu královských darů církvi, které následující králové nesmějí žádat po církvi zpět⁷³¹. Šestý toledský koncil ještě konkrétněji stanovil podmínky královské volby. Osoba, která se měla nově stát vizigótským králem, podle 17. kánonu tohoto koncilu nesměla mít tyranské záměry, nesměla mít tonzuru, nesměla zastávat církevní úřad, nesměla podstoupit trest *decalvatio*⁷³² a zároveň tato osoba nesměla být otrokem

⁷²⁸ *Concilium Toletanum VI, Quadraginta et octo episcoporum.*

⁷²⁹ Tamtéž, *Canon 14.*

⁷³⁰ Tamtéž, *Canon 16.*

⁷³¹ Tamtéž, *Canon 15.*

⁷³² *Decalvatio* představovalo jeden z trestů, kterými byli trestáni poražení uzurpátoři a zajatí povstalci. Víme, že v roce 590 tak král Rekkared potrestal *duxe* Argimunda, který se pokusil o spiknutí (IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 590, 3) a v roce 673 totéž učinil král Wamba povstalému *duxovi* Paulovi (JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 27). Tento trest je také několikrát zmíněn v zákoníku *Lex Visigothorum*. Hlavním a dodnes nevyřešeným problémem tohoto trestu je, že nevíme jestli se jednalo o pouhé vyholení hlavy či o skalpování. Současný britský historik Roger Collins se domnívá, že šlo nepochybně o skalpování (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 69), stejný názor zastává i jeho německý kolega Gerd Kampers (KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 187). Naproti starší přední autority Edward Thompson a Herwig Wolfram se k tomuto

nebo cizincem. Králem se mohla stát pouze osoba z kmene Gótů a důstojného původu⁷³³. Stejný kánon rovněž stanovil, že královská volba se může uskutečnit pouze po smrti současného krále. Zmiňované koncilní kánony dokládají, že Chintila se zaměřil především na ochranu životů a majetků své rodiny a své klientely, která je v koncilních aktech nazývána jako královy věrní – *fideles*. Louis García Moreno připomíná, že klíčový kromě královy vůle byl i záměr biskupů. Těm totiž záleželo na stabilitě a jednotě království⁷³⁴.

Král Chintila se oběma svými koncily patrně připravoval na nástupnictví svého syna Tulgy. I když 5. i 6. toledský koncil zdůrazňují královskou volbu, kánony, které stanovují trest *anathemy* za ublížení Chintilovým potomkům, patrně měly královi synovi zajistit nezpochybnitelné nástupnictví a bezpečnost ze strany vizigótských velmožů. Chintila zemřel v roce 639⁷³⁵. O Tulgově vládě nemáme prakticky žádné informace. Mozarabská kronika se omezuje pouze na konstatování, že král Tulga byl dobrého původu a povahy a vládl dva roky⁷³⁶. Více informací přinesla až Fredegarova kronika, kde stojí, že Tulgu protlačil

problému příliš nevyjadřují a uvádějí, že se mezi oholením a skalpováním nedá rozhodnout a termín *decalvatio* by se tedy neměl překládat (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 104 a WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen*, s. 379). Patrně poslední vyjádření k tomuto problému pochází z pera amerického historika Jace Crouche, který se ve svých pracích zaměřuje na osobu biskupa Isidora ze Sevilly. Crouch podává stručný vývoj historiografie tohoto problému, včetně autorů, kteří se k němu vyjádřili, a sám zastává názor, že šlo o vyholení hlavy a nikoliv o skalpování. Za argumenty mu slouží to, že Isidor ve svém spise *Allegoriae* použil sloveso *decalvo* k popisu toho, co ve Starém zákoně provedla Delila izraelskému hrdinovi Samsonovi, což bylo oholení, a ve spise *De ecclesiasticis officiis* hovoří Isidor o tom, že je běžnou praxí, aby kající byli nakrátko oholeni a ostříhání. Jako poslední argument Crouchevi slouží, že v trestech pro židy dle zákoníku *Lex Visigothorum* je zmíněna možnost, že proviněný žid může projít trestem *decalvatio* několikrát, což dle Crouche jasně dokazuje, že šlo o vyholení hlavy a nikoliv o skalpování (CROUCH, Jace, *The Judicial Punishment of Decalvatio in Visigothic Spain*, s. 59–77). Není nezajímavé zmínit, že podobné tresty se vyskytovaly u i Franků a Vandalů. Francký král Chlodvík na začátku 6. století nechal jinému, poraženému franckému králi Chararichovi oholit hlavu, aby již nemohl vládnout (GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, II, 41). Vandalský král Hunerich údajně trestal ty Vandaly, kteří přestoupili na katolictví, vytrháním vlasů (VICTOR VITENSIS, *Historia persecutionis Africanae provinciae*, II, 9).

⁷³³ *Concilium Toletanum VI, Canon 17.*

„*Rege vero defuncto, nullus tyrannica presumptione regnum assumat. Nullus sub religionis habitu detonsus aut turpiter decalvatus, aut servilem originem trahens, vel extraneae gentis homo, nisi genere Gothus et moribus dignus provehatur ad apicem regni.*“

„Avšak když zemře král, ať se nikdo nechopí království s tyranskými úmysly. Nikdo, kdo nosí církevní plášť, nikdo tonzurovaný a ani nikdo, kdo byl potupně oholen, a ani ho nesmí nabýt osoba otrockého původu nebo člověk z cizího kmene, nikdo, pokud by nebyl z kmene Gótů a důstojného původu, nenastoupí na špici království.“

⁷³⁴ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 160.

⁷³⁵ Většina současných historiků se shoduje na tom, že král Chintila zemřel během roku 639 (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 81; KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 198 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 368). Pouze Edward Thompson posouvá Chintilovu smrt do prosince 640 (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 187).

⁷³⁶ *Continuatio Hispana*, 23.

Pozdější text *Epitoma Ovetensis* Tulgu charakterizuje pouze jako mírného krále (*Epitome Ovetensis*, 16).

do čela království jeho otec⁷³⁷. Tulga se svým otcem nemohli ignorovat církevní kánony o nutnosti královské volby a Tulga patrně okamžitě po Chintilově smrti uspořádal v Toledu volby, které se účastnili jenom palácoví činitelé a nejbližší biskupové, kteří ho potvrdili ve vládě. Stejně jako jeho otec neměl Tulga podporu provinciálních vizigótských velmožů. Tulga v době svého nástupu k vládě dosahoval věku kolem 20 let a provincie se proti němu vzbouřili, jak nám prozrazuje zápis z Fredegarovy kroniky.

8.2 Tyranida krále Chindaswintha

Proti Tulgovi vypukla řada povstání a spiknutí. Osudným se mu stalo až to z dubna roku 642. V tomto roce část vizigótských velmožů ve městě Pampalice (dnešní Pampliega)⁷³⁸ zvolili svého předáka Chindaswintha králem. Chindaswinth dosahoval v té době již věku kolem 80 let a byl zapojen již i do předchozích pokusů odstranit krále Tulgu. Následně se Chindaswinthovi a jeho příznivcům podařilo Tulgu porazit a zajmout. Poražený král byl tonzurován a vysvěcen na kněze⁷³⁹. To znamenalo, že Tulga již dle 6. toledského koncilu ztratil právo vládnout jako církevní a tonzurovaná osoba. Chindaswintha pak Vizigóti uznali za nového krále. Oproti dřívějším letům nastupuje nový král s úplně odlišným stylem vlády. Staříčkový král si patrně nic nedělal z hrozby *anathemy* za svoje činy a jakožto nový král se cítil dostatečně silný a na rozdíl od Sisenanda a Chintily na počátku své vlády nesvolal církevní koncil, který by ho potvrdil ve vládě.

Chindaswinth se pokusil o centralizaci královské vlády a snažil se o omezení ostatních mocenských skupin v Hispánii. Mozarabská kronika ho označuje za tyrana, který zničil kmen Gótů⁷⁴⁰. Autor Fredegarovy kroniky uvádí, že Chindaswinth provedl ve vizigótském království

⁷³⁷ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 82.

⁷³⁸ CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, s. 115 a THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 190.

Dietrich Claude i Edward Thompson tuto informaci přebírají od německého historika z přelomu 19. a 20. století Karla Zeumera. Ten například připravoval vydání *Lex Visigothorum* pro edici *Monumenta Germaniae Historica*. Zeumer informaci o tom, že Chindaswinth byl prohlášen králem ve městě Pampalica uvádí v jedné své publikaci a pramenem mu byl jeden z rukopisů textu *Laterculus regum Visigothorum*, který však Theodor Mommsen nezařadil do své textové edice (ZEUMER, Karl, *Die Chronologie der Westgothenkönige des Reiches von Toledo*, s. 432).

„Post hunc Cindasvindus accepit regnum in die III (lies IV) feria, que fuit XV. K. Maias in Pampilica et regnavit solus a. VI, m. VIII, d. XX era DCLXXVIII.“

„Po něm se chopil vlády Chindaswinth ve středu, což bylo 17. května, v Pampalice a sám vládl 6 let, 8 měsíců a 20 dní od éry 678.“

⁷³⁹ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 82.

⁷⁴⁰ *Continuatio Hispana*, 26.

„Chindasuintus per tirannidem regnum Gothorum invasum Yberie triumphaliter principat, demoliens Gothos, sexque per annos, quos extra filium regnavit.“

čistky a nechal popravit 200 velmožů a 500 dalších osob, o kterých věděl, že byli zapojeni do některého spiknutí. Král se takto pokusil vyléčit *morbus Gothorum*, gótskou nemoc, která dle franckých autorů spočívala v četných převratech a vraždách králů⁷⁴¹. Patrně takto byl dočasně obnoven pořádek. Tím si zasloužil určitou chválu od mnichů v klášteře v Albeldě, kteří o něm v 9. století napsali, že za jeho vlády se konečně uklidnila Hispánie⁷⁴². Král se zároveň snažil posílit vliv své klientely, aby mohl snáze ovládat Hispánii. Problémy se svým nástupem mohl mít pouze v provincii *Lusitania*, protože podle nálezů mincí patrně probíhaly boje v Emeritě⁷⁴³. Ohledně Chindaswinthovy předchozí kariéry nemáme mnoho informací. Ve Fredegarově kronice stojí, že v době své smrti v roce 653 dosahoval Chindaswinth věku 90 let⁷⁴⁴, což by znamenalo, že se narodil v roce 563 a králem se stal ve svých 79 letech. Jako mladík se tak mohl zúčastnit tažení králů Leovigilda a Rekkareda. Znal všechny události a převraty z dob Wittericha, Gundemara a Sisenanda, tudíž byl na vizigótském politickém hřišti zkušeným hráčem. Juan Sayas Abengochea a Manuel Abad Varela se domnívají, že budoucí král měl za úkol ve města Pampalica držet obranu proti Vaskonům⁷⁴⁵. Chindaswinth patrně však v této oblasti byl místním držitelem pozemků a nemusel zde mít nějaké oficiální poslání. Vazba jeho rodiny k oblasti středu severní Hispánie se dá doložit i tím, že v roce 672 ve stejném kraji ve městě Gerticos (dnešní obec Wamba v provincii Valladolid) zemřel Chindaswinthův syn Rekkeswinth.

Víme, že za vlády krále Chindaswintha boje proti horským Vaskonům stále pokračovaly. Dokladem je proto epitaf z náhrobku vizigótského velmože jménem Oppilo. Ten v září roku 642 byl raněn v boji s Vaskony a následně na následky zranění zemřel⁷⁴⁶.

„Chindaswinth se tyranidou zmocnil království Gótů a vítězně ovládl celou Ibérii, vládnul ničic Góty šest let sám bez svého syna.“

⁷⁴¹ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 82.

⁷⁴² *Epitome Ovetensis*, 16.

⁷⁴³ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 191.

⁷⁴⁴ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 82.

⁷⁴⁵ SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 369.

⁷⁴⁶ MORENO RESANO, Esteban, *La representación épica del combate y de la muerte del guerrero en el epitafio de Opilano*, s. 299–303.

Oppilo pocházel z vizigótského velmožského rodu z provincie *Baetica*. Jeho hrob byl objeven v roce 1820 ve vesnici Villafranca de Córdoba. Dle epitafu měl za úkol dovést na bojiště zásoby munice (střely *iacula*) a následně se pustil do plenění nepřátelského území. V boji ho Vaskoni zranili a následně ho jeho družina odnesla z boje zpět do jeho domova, kde v říjnu 642 zemřel.

*Haec caua saxa Oppilani continet membra
g[lorios]o ort[u] natalium gestu abituq[ue] co[nspi]c[u]m.
Opibus quippe pollens et ar- tuum uiribus cluens
iacula uehi praecipitur predoq[ue] Vacceis destinatur.
In procinctum belli necatur opitulatione sodaliu desolatus
nauiter cede perculsum clintes rapiunt peremptum.*

Chindaswinth také na začátku své vlády vydal zákon proti těm, kteří zradili krále a svou vlast⁷⁴⁷. Tento zákon stanovil, že trestem za spiknutí a neposlušnost vůči králi je smrt a konfiskace majetku a zákon se vztahuje na všechny osoby, které uprchly do zahraničí již od dob krále Chintily. Jde o jeden z prvních Chindaswinthových zákonů proti emigrantům *refugae*, které král vinil z mnoha pohrom království. Vizigótské velmoži, kteří emigrovali z politických důvodů, mohli samozřejmě uprchnout do franké říše či do Afriky k Byzantincům na území afrického exarchátu, ale patrně často utíkali k Vaskonům a přidávali se k jejich nájezdům do Hispánie.

Teprve v roce 646 svolal král do Toleda svůj církevní koncil, tentokrát známý jako 7. toledský koncil. Koncilu se zúčastnilo 30 biskupů, z nich nejvýznamnějšími byli biskup Orontius z Meridy a Eugenius I. z Toleda. V té době nejváženější biskup Braulio ze Zaragozy se koncilu nezúčastnil a ani na něj nevyslal svého zástupce. Koncil měl velmi krátkou agendu a zabýval se téměř výhradně organizačními záležitostmi církve, jako byly pohřby biskupů či postup v případě onemocnění sloužících kleriků. Avšak 1. kánon tohoto koncilu se věnuje bezpečnosti království a Chindaswinth v něm znovu odsoudil zrádce a emigranty, jak z řad laiků tak i kleriků⁷⁴⁸. Kánon opět zdůrazňuje nebezpečí, která pocházejí z řad *refugae* a doplňuje ho tím, že klerici, kteří odejdou za hranice království, budou exkomunikováni. Víme, že tato Chindaswinthova nařízení byla dodržována a důrazně vymáhána. Biskup Fructuosus byl například zatčen, když plánoval podniknout náboženskou pout' do Orientu⁷⁴⁹. Můžeme sledovat určitou tendenci vizigótských králů omezovat svým poddaným jejich kontakt se zahraničím. Začal s tím již král Sisenand, když na 4. toledském koncilu zakázal kněžím bez královského svolení přijímat dopisy ze zahraničí⁷⁵⁰. Pokročoval s tím král Chintila, který v roce 638 na koncilu vyhlásil trest *anathemy* pro všechny, kteří uprchli do zahraničí, aby unikli trestu za jakýkoliv přečin⁷⁵¹. Chindaswinth pak svévolné vycestování do zahraničí zakázal úplně. Nešlo však o pokus izolovat vizigótské království od zbytku světa. Chintilův dvůr si dopisoval s papežem Honoriem a Chindaswinth sám do Říma vyslal opata Taja, pozdějšího

Exanimis domu reduciter, suis uernulis humatur.

Lugit coiunx cum liberis fletibus familia perstripit.

Decies ut ternos ad quater quaternos uixit per annos,

Pridie Septemb(r)ium idus morte a Vasconibus multatus

era sescentesima et octagensima. Id gestum memento.

Sepultus est sub d(ie) quisciet VI id(us) Octubres.

⁷⁴⁷ *Lex Visigothorum*, II, 1, 8.

⁷⁴⁸ *Concilium Toletanum VII, Canon 1.*

⁷⁴⁹ *Vita sancti Fructuosi*, 17.

⁷⁵⁰ *Concilium Toletanum IV, Canon 30.*

⁷⁵¹ *Concilium Toletanum VI, Canon 12.*

biskupa ze Caesaraugusty⁷⁵². Královský dvůr stále udržoval kontakt s Itálií a nepochybně i s frankou říší a tato královská nařízení vznikla spíše na základě zkušeností a paranoie vizigótských králů než z domnělých izolacionistických tendencí.

Králův pokročilý věk byl patrně důvodem, proč na něj někteří velmoži vyvíjeli tlak, aby určil nástupce. Víme, že v roce 649 králi zástupci provincie *Tarraconensis* napsali dopis, ve kterém ho žádali, aby jmenoval svého syna Rekkewintha za spoluvládce a předal mu určité pravomoci⁷⁵³. Pod dopisem byli podepsáni místní metropolitní biskup Braulio ze Zaragosa a dále biskup Eutropius a velmož Celsus, který patrně zastával funkci místního správce *dux Tarraconensis*⁷⁵⁴. V dopise argumentovali tím, že je potřeba nového vládce, který by odrážel vpády nepřátel. Je zajímavé, že biskup Braulio, který na předchozích církevních koncilech několikrát podepsal, že král musí nastoupit jedině skrze všeobecnou volbu, sám požadoval, aby Chindaswinth jmenoval svého syna svým nástupcem. Král těmto žádostem kupodivu vyhověl a v roce 649 jmenoval svého syna Rekkewintha spoluvládce⁷⁵⁵. I přes svůj věk měl Chindaswinth dalekosáhlé plány do budoucna. Luis García Moreno uvádí, že král započal proces militarizace státní správy⁷⁵⁶. Král rovněž proslul jako zákonodárce, během celé své vlády vydal řadu zákonů⁷⁵⁷. Do své smrti však král nestihl vydané zákony uspořádat do nového zákoníku. To byl úkol až pro jeho syna Rekkewintha.

8.3 Král Rekkewinth a reforma státu

Starý král Chindaswinth zemřel v září 653 a v tom okamžiku se jeho syn stal jediným vládcem Hispánie. Mozarabská kronika o století později popisuje Rekkewintha jako požívačného a člověka a zdůrazňuje, že na královský post byl jmenován svým otcem⁷⁵⁸. První rok jeho vlády mu přinesl značné obtíže. Hned totiž vizigótský velmož Froja, jenž patrně byl jedním z *refugae*, kterých se Chindaswinth tak obával, zahájil povstání proti králi. Sjednal si spojení kmene Vaskonů a s jejich oddíly sestoupil dolů z Pyrenejí a začal ovládat údolí řeky Ebro. Povstalci dokonce obléhali i město Caesaraugusta. Rekkewinthovi se podařilo shromáždit vojsko a vytáhl proti svým nepřítelům k Caesaraugustě, kde se mu podařilo Froju porazit⁷⁵⁹. Edward Thompson si všímá, že po Frojově porážce už ve vizigótských dokumentech

⁷⁵² *Continuatio Hispana*, 28.

⁷⁵³ BRAULIO CAESARAUGUSTANUS, *Epistolae*, 37.

⁷⁵⁴ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 197.

⁷⁵⁵ *Continuatio Hispana*, 35.

⁷⁵⁶ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 165.

⁷⁵⁷ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 83.

⁷⁵⁸ *Continuatio Hispana*, 35.

⁷⁵⁹ TAIO CAESARAUGUSTANUS, *Sententiarum libri V, Praefatio*.

nejsou *refugae* vůbec zmiňováni⁷⁶⁰. Je tedy možné, že většina z nich během Chindaswinthovy vlády uprchla právě k Vaskonům a jejich síla byla v roce 653 zničena a následně již nepředstavovali reálnou hrozbu.

Frojovo povstání katalyzovalo další změny ve vizigótském království⁷⁶¹. I když se ukázalo, že nový král dokázal povolat vojsko a obstát v této počáteční zkoušce, šlo o první velké povstání po deseti letech od nástupu Chindaswintha. Bylo tedy jasné, že stát potřebuje změny. Rekkeswinth okamžitě po svém vítězství svolal nový celohispánský církevní koncil do Toleda. Tento 8. toledský koncil se odehrál v prosinci roku 653. Na rozdíl od předchozích koncílů se uskutečnil v bazilice svatých apoštolů Petra a Pavla. I přes urychlené svolání se do Toleda podařilo dorazit 51 biskupům a dalších devět jich vyslalo své zástupce. Dále se jednání účastnil i Marcellinus *archipresbyter* této baziliky. Novinkou tohoto koncilu bylo i to, že své podpisy pod koncilní akta připojilo i 11 nejvýznamnějších opatů a 17 palácových činitelů, v jejichž čele stál *dux* Hodoagrus zastávající funkci *comes patrimonii*.

Už před koncilem byly na Rekkeswintha vyvíjeny tlaky, aby změnil styl vlády, který zavedl jeho otec. V již zmiňovaném dopise biskup Fructuosus žádal krále, aby udělil milost několika povstalcům z doby krále Chintily a vrátil jim majetky⁷⁶². Rekkeswinth věděl, že Chindaswinthův přístup je neudržitelný, a přesto nehodlal před církví a velmoži kapitulovat. Celý koncil se tak změnil v boj o představě fungování státu mezi králem a vysokým klérem. Koncilní akta tohoto koncilu jsou poměrně rozsáhlá, ale z politických témat vynikají tři. Jde o nastolování nových králů, milosti pro povstalce a zrádce a otázka Chindaswinthových konfiskací⁷⁶³. Předchozí koncily sice stanovily, že král musí být zvolen ve volbě, avšak žádný z nich neupřesnil průběh volby. Král se patrně shodl s biskupy, že tento bod kanonického práva vyžaduje úpravu. Už jen z toho důvodu, že předchozí tři králové, Tulga, Chindaswinth a sám Rekkeswinth, zvoleni nebyli. Koncil tedy stanovil, že volba musí proběhnout buď v Toledu anebo na místě, kde předchozí král zemřel, a voliteli budou biskupové a přední palácoví činitelé *maiores palatii*⁷⁶⁴. V otázce milosti pro zrádce *perfidii* a emigranty *refugae*

Opat Tajo se v roce 651 po smrti Braulia stal biskupem v Caesaraugustě. Víme, že ho předtím král Chindaswinth poslal do Říma, aby zde získal pro Hispánii nové teologické spisy. Na konci Brauliova života mu patrně pomáhal sepisovat znění nových zákonů, což Brauliovi zadal sám Chindaswinth. Když se sám Tajo stal biskupem, pustil do sepisování vlastního teologického díla *Sententiarum libri V*, což je spíše kompilace etických tezí Aurelia Augustina a papeže Řehoře Velikého. V úvodu k tomuto dílu Tajo uvádí, že ho psal, když město Caesaraugustu obléhal Froja se svými hordami Vaskonů, dokud je král Rekkeswinth neporazil.

⁷⁶⁰ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 201.

⁷⁶¹ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 85.

⁷⁶² *Epistolae Wisigothicae*, 19.

⁷⁶³ KAMPERS, Gerd

⁷⁶⁴ *Concilium Toletanum VIII, Canon 10*.

král a biskupové stanovili, že pokud se tyto osoby dostaví před krále a učiní pokání, bude jim porušení přísahy odpuštěno a vyhnou se trestu smrti i zmrzačení⁷⁶⁵. Největší boj musel král postoupit ohledně svých majetků a konfiskací svého otce. Očividně biskupové vyvíjeli tlak, aby došlo k restitucím majetku. Zkonfiskovaný majetek si však Rekkeswinth po otcově smrti rozdělil se svými bratry a nehodlal nic vracet. Koncil však do majetkových poměrů krále zasáhl tím, že jeho majetek rozdělil na soukromý majetek a majetek království⁷⁶⁶. Rekkeswinthovi se podařilo svůj majetek uchránit, ale musel snést kritiku svého otce, který byl na koncilu nepřímo obviněn z hrabivosti. Právě při formálním rozdělení Rekkeswinthova majetku biskupové prezentovali své myšlenky o státě a fungování království, když jasně formulovali, že funkce krále není osobní, ale vychází ze zákonů⁷⁶⁷. To dokazuje, že v Hispánii přežívalo římské právní myšlení státu jako *res publicae* „věci veřejné“⁷⁶⁸. Toto přemýšlení se dá sledovat i v předchozích koncilech, kde biskupové popisovali krále nikoliv jako „hlavu království“ *caput regni*, ale jako „vrchol království“ *apex regni*.

Biskupové už nechtěli dopustit, aby došlo k takovému autokratickému režimu, který nastal za krále Chindaswintha, a Rekkeswinth se zase nehodlal vzdát své moci ve prospěch církve a velmožů. Díky tomu na 8. toledském concilu byl hledán kompromis mezi králem a elitami a byl nalezen v zastavení tvrdých postihů královských odpůrců a v zachování majetkové statutu quo. Rekkeswinth uspořádal ještě dva církevní koncily, 9. toledský koncil v roce 655 a 10. toledský koncil v prosinci 656. Ani jednoho concilu se král nezúčastnil a oba tyto koncily se věnovaly výhradně církevním záležitostem a kromě toho jsou charakteristické mizivou účastí biskupů.

Král Rekkeswinth je však významný spíše jako reformátor státní správy a zákonodárství. Navázal na představy svého otce a pokračoval ve vydávání nových zákonů. Tyto zákony pak shromáždil a v druhém roce své vlády roku 654⁷⁶⁹ vydal nový vizigótský

⁷⁶⁵ *Concilium Toletanum VIII, Canon 2.*

⁷⁶⁶ SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 376–377.

⁷⁶⁷ *Concilium Toletanum VIII, Decretum iudicii universalis.*

„*Regem etenim iura faciunt, non persona, quia nec constat sui mediocritate sed sublimitas honore; quae ergo honori debent honori deserviant, et quae reges accumulunt regno reliquant.*“

„Krále totiž činí zákony, nikoliv osoba sama, protože ta ani nevydrží svoji bezvýznamnost natož vznešenost této pocty; to, co je tedy vázáno ctí, ať náleží cti a to, co králové nashromáždili, ať zůstane království.“

⁷⁶⁸ Více o vizigótských státních představách píše Dietrich Claude. Rozebírá i vnímání *gens Gothorum* jako státotvorného lidu a roli vnímání Hispánie jako synonyma ke království.

CLAUDE, Dietrich, *Gentile und territoriale Staatsideen im Westgotenrieich*, s. 23–28.

⁷⁶⁹ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 83.

Ohledně vzniku zákoníku vydal svůj příspěvek americký historik Michael Kelly v rámci konference *Visigothic Symposia 1*. Domnívá, se že Rekkeswinth sice postupoval při tvorbě nového zákoníku dle plánu svého otce, ale k jeho vydání na začátku své vlády byl donucen velmoži, kteří si patrně od nového krále v roce 653 žádali

zákoník *Lex Visigothorum*, známý též i jak *Liber iudiciorum*⁷⁷⁰. Tento zákoník se skládal z nových zákonů vydaných Chindaswinthem a Rekkewinthem, ale obsahoval i starší zákony z Leovigildova *Codex revisus* a z Alarichova breviáře. Tento zákoník obsahuje málo prvků starého germánského kmenového práva a daleko více vychází z římského práva. Je dělen do 12 knih a představuje tak nejrozsáhlejší z neřímských zákoníků té doby. Rekkewinth do něj začlenil i některé části kanonického práva pocházející z toledských koncilů a některé zákony se odvolávají na Bibli. Předpokládá se, že určitý vliv na vznik *Lex Visigothorum* měli i Justiniánovy *Novellae*, které vznikly o století dříve⁷⁷¹. Klíčové ohledně tohoto zákoníku je, že se stává univerzálním právem v Hispánii a nahrazuje tak do té doby vedle sebe paralelně platící gótský zákoník *Codex Euricianus* (či jeho Leovigildovu redakci *Codex revisus*) a vizigótskou sbírku římského práva *Breviarium Alaricianum*. V samotném zákoníku stojí, že je zakázáno používat právo cizího původu včetně římského⁷⁷². *Lex Visigothorum* představuje první nepochybně teritoriální zákoník v germánských královstvích⁷⁷³, nečinil totiž rozdíly mezi Vizigóty a hispanorománským obyvatelstvem.

V rámci tohoto zákoníku provedl Rekkewinth i reformu státní správy. Došlo k již kompletnímu odstranění zbývajících římského systému. Luis García Moreno dokonce hovoří o tom, že Chindaswinth s Rekkewinthem provedli militarizaci státní správy⁷⁷⁴. Zanikla funkce provincionálních soudců z dob impéria *rectores provincii*, kteří měli ve vizigótském království na starost výběr daní a soudnictví. Patrně rovněž zmizeli vizigótské soudce nižší instance *iudices territorii*, které zavedl král Leovigild. Jejich pravomoci převzali patrně vojenští správci provincií *duces provinciarum*. Některé soudní pravomoci se přesunuly i na nižší gótské vojenské velitele v hodnosti *thiufadus*. Stále existovali gótské městské správce *comites civitatis*, kteří dohlíželi na místní *thiufady*⁷⁷⁵. Nové zákony předešly i určitou roli v soudních procesech

ústupky za svoji vojenskou pomoc proti Frojovi a Vaskonům. Za obdrženu pomoc jim dle Kellyho Rekkewinth slíbil vydání nového zákoníku a uspořádání dalšího církevního koncilu v Toledu (KELLY, Michael, *Recceswinth's Liber Iudiciorum: History, Narrative and Meaning*, s. 111–126).

⁷⁷⁰ Edice byla vydána v *Monumenta Germaniae Historica* od Karla Zeumera. (*Leges Visigothorum*, MGH, *Leges nationum Germanicum* I, (ed.) K. ZEUMER, Hannover-Leipzig 1902).

⁷⁷¹ LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 190.

⁷⁷² *Lex Visigothorum*, II, 1, 10.

⁷⁷³ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 226.

Otázka, zda před Rekkewinthovým zákoníkem *Codex Euricianus* platil pro Vizigóty a *Breviarium Alaricianum* platilo pro římské obyvatelstvo a oba zákoníky tak fungovaly na personálním a etnickém principu, není dodnes rozřešena. V nedávné době však začaly převažovat názory, že oba zákoníky platily pro obě etnické skupiny současně a rozdělovaly se dle případů (HEATHER, Peter, *Gótové*, s. 202 a LIEBESCHUETZ, Wolf, *Citizen Status and Law in the Roman Empire and The Visigothic Kingdom*, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, s. 142).

⁷⁷⁴ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 163 a 169.

⁷⁷⁵ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 212–216.

i pro biskupy⁷⁷⁶. Změnil se i výběr daní, nově jej prováděli nižší úředníci *exactores*, na které dohlíželi *duces provinciarum*. Celkový výběr daní pak řídil palácový *comes patrimonii*.

Za Rekkeswintha mohlo dojít i přerozdělení hispánských provincií. Vizigótské králové ponechali původní rozdělení Hispánie na pět provincií a k tomu ještě ovládali provincii *Gallia Narbonensis*. Dle některých španělských historiků se na konci 7. století zvýšil počet vizigótských provincií z šesti na osm⁷⁷⁷. Není však jasné, kdy k tomuto přerozdělení došlo. Vychází se především z toho, že v roce 683 za vlády krále Erwiga podepsalo akta 13. toledského koncilu osm *duces*⁷⁷⁸. Nové provincie vznikly na severu a účelem jejich vzniku bylo zorganizovat obranu před horskými kmeny Asturů a Vaskonů. Ze stávajících provincií *Gallaecia* a *Tarraconensis* byly vyčleněny nové provincie *Asturia* s centrem ve městě Asturica (dnešní Astorga) a provincie *Cantabria*, jejíž centrem bylo město Amaya⁷⁷⁹. Dle mého názoru tyto územní změny provedl již král Rekkeswinth během prvních let své samostatné vlády. Dokladem pro to je text Fredegarovy kroniky zmiňující provincii *Cantabria*. Tento text musel vzniknout kolem roku 660, což by znamenalo, že reforma provincií musela spadat do období 50. let, kdy Rekkeswinth prováděl i své ostatní reformy a vydal zákoník.

Rekkeswinth vládnul dlouhých 23 let, což z něj činí nejdéle vládnoucího toledského krále. Informace o událostech z této doby máme však jenom z prvních let jeho vlády. Po uspořádání 10. toledského koncilu v roce 656 král již další církevní sněmy nepořádal. Víme, že v roce 666 proběhla ještě provinciální synoda v Emeritě za provincii *Lusitania*, ta se však věnovala jen církevním záležitostem. V posledních letech své vlády ještě Rekkeswinth stihl

⁷⁷⁶ *Lex Visigothorum*, II, 1, 24 a 30; II, 5, 11 a 14; IV, 2, 13.

⁷⁷⁷ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 334 a DÍAZ, Pablo, *El esquema provincial en el contexto administrativo de la monarquía visigoda de Toledo*, s. 77–108.

Pablo Díaz ohledně této problematiky upozorňuje, že vytvoření dvou nových správních provincií je pouze teorií, protože ve vizigótském prostředí prameny používaly slovo *provincia* i k označení kraje či území, který neměl oficiální vymezení. Luis García Moreno ještě k teritoriálním změnám ve vizigótském království uvádí, že v témže období se centrum provincie *Gallaecia* přesunulo více na sever z Bracary (Braga) do Luca (dnešní Lugo).

⁷⁷⁸ *Concilium Toletanum XIII, Viri illustres officii palatini*.

Pod akty koncilu je podepsáno osm mužů s titulem *dux*, není však uvedeno, že se jedná *dux provinciae*. Zároveň všichni tito muži zastávali i palácové hodnosti.

⁷⁷⁹ Autor Fredegarovy kroniky zmiňuje vizigótské území *provinciam Cantabrian* s tím, že ho někdy kolem roku 615 ovládl král Sisebut (FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 32). Jak bylo uvedeno výše v poznámce 579, mohlo jít o chybu autoru, nebo autor kroniky popisoval Hispánii anachronicky podle své doby. Kronika sice končí rokem 642, ale její autor ji sepsal až později patrně někdy kolem roku 660 (GOFFART, Walter, *The Fredegar Problem Reconsidered*, s. 209 a 241 a COLLINS, Roger, *Die Fredegar-Chroniken*, s. 26). Vizigótský poustevník Valerius z Bierza, kterému je například připisováno autorství *Vita sancti Fructuosi*, uvádí ve svém vlastním životopise, že se narodil na území *Asturiensis provinciae* (VALERIUS BERGIDENSIS, *Ordo querimoniae, Praefatio*).

podniknout tažení proti Vaskonům⁷⁸⁰. Po své dlouhé vládě král zemřel ve své vile u města Gerticos (dnešní vesnice Wamba) v září roku 672⁷⁸¹ obklopen palácovými činiteli.

Je zcela patrné, že Rekkeswinthova vláda znamenalo pro Hispánii rozsáhlé změny. Konečně zmizel původní systém z dob římského impéria. Přestalo se používat římské právo, změnil se systém výběru daní a došlo i k přeměně administrativního dělení státu. Je tedy zcela legitimní tvrdit, že během Rekkeswinthovy vlády konečně začíná na území Hispánie období středověku. Předchozí králové v 6. století stále pokračovali v římském pozdně antickém stylu vládnutí. Klasicky uváděný rok 476 jako předěl antiky a středověku pro Hispánii nic neznamenal, protože větší části poloostrova byly okupovány barbarskými kmeny již od roku 409, kdy sem přišli Vandalové, Alani a Suebové. Navíc patrně již od poloviny 5. století sem moc a vliv císařů z Itálie vůbec nezasahovaly. Skutečné změny pro obyvatele poloostrova tak nastaly až po roce 654, kdy Rekkeswinth vydal svůj zákoník *Lex Visigothorum*.

8.4 *Populus* království Vizigótů

Latinské slovo *populus*⁷⁸² znamená lid, obyvatelstvo či občanstvo nikoliv však v etnickém smyslu, ale ve smyslu státně politickém. Pro Římany znamenal lid souhrn všech občanů. Termín *populus* tak není zaměnitelný s termínem *plebs*, což bylo označení pro nižší třídu a nemajetné občany s hanlivým příděchem. Římští plebejci tak sice byli součástí *populu*, ale přestože byli jeho nejpočetnější částí, nebyli tou nejvýznamnější. Tou byla římská *nobilitas* vybavená rozsáhlými politickými právy a vlivem. V římském prostředí představoval *populus* nositele státu. Toto přesně vyjadřuje Marcus Tullius Cicero ve svém spise *De re publica*, kde uvádí, že republika je záležitostí *populu*⁷⁸³. Tato odbočka má zdůraznit, že v římském prostředí lid je především shromážděním politicky aktivních občanů. Ve středověku se okruh politicky aktivních občanů značně omezuje a již neexistují římské

⁷⁸⁰ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 169.

⁷⁸¹ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 3 a *Laterculus regum Visigothorum*, 42.

⁷⁸² Pro historický výzkum raného středověku a období stěhování národů má termín *populus* význam i pro studium etnicity či vnímání příslušnosti ke státu či nějakému etniku. Zde je často tento termín uváděn do souvislosti s termínem *gens*, znamenajícím kmen. Krátký úvod na tuto problematiku poskytl i rakouský historik Walter Pohl (POHL, Walter, *Telling the Difference: Signs of Ethnic Identity*, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, s. 22–26). V křesťanském prostředí této doby mohl *populus* znamenat i společenství všech křesťanů. Více o vnímání termínu *populus* v křesťanském kontextu je v duQUESNAY ADAMS, Jeremy, *The populus of Augustine and Jerome: A study in the Patristic Sense of Community*.

⁷⁸³ CICERO, TULLIUS, Marcus, *De re publica*, I, 39.

„Est igitur res publica res populi, populus autem non omnis hominum coetus quoquo modo congregatus, sed coetus multitudinis iuris consensu et utilitatis communione sociatus.“

„Je tedy *res publica* věcí lidu, lid však není shluk nějak shromážděných lidí, ale skupina velkého počtu lidí, kteří se shodli na stejných zákonech a společném užítku.“

občané *cives Romanorum*. Do *populu* království tak patří král, biskupové a šlechta, tedy ti, kteří mají možnost se ke státním záležitostem vyjádřit. V pořímském období termín *populus* koliduje s tou vrstvou obyvatelstva, kterou bychom nazvali elitami království.

Chintilův 5. toledský koncil stanovil, že vizigótský král musí být zvolen všemi – *electio omnium*⁷⁸⁴. Kdo jsou však tito všichni? Tato kapitola si stanovuje za cíl hledat elity vizigótského království. Kdo patřil do okruhu politicky aktivních občanů a tvořil tak vizigótský *populus*? Téma králů a královských voleb se nutně musí zaobírat i otázkou volitelů. Nejde o nijak jednoduché téma, protože prameny ukazují, že skupiny, které by šly považovat za elity království, se často měnily. Obyvatelstvo vizigótského království se dalo dělit podle několika kritérií. To nám také ztěžuje chápání jejich společnosti. Patrně nejjednodušším bylo rozdělení podle církevního práva na laiky a kleriky *laicis et clericis*.

Vládnoucí elita vizigótského království se postupně vyměňovala. Za krále Rekkareda a během období přelomu 6. a 7. století jsou za nejvýznamnější společenskou skupinu považováni *seniores Gothorum*. Tuto skupinu pak za králů Chintily a Chindaswintha nahrazují královy věrní *fideles regum*. Za Rekkeswintha a posledních vizigótských králů se elity království omezují na poměrně malý okruh lidí spojených s královským palácem a nazývaných *maiores palatii* či *officium palatii*.

Právě vzrůst významu *fideles regum* za krále Chindaswintha, jeho masové popravy odpůrců z řad tradičních velmožů a udělování pozemků a dalších zboží ve formě odměn *praemium* jeho věrným způsobilo, že někteří španělští historici klasifikují vizigótskou společnost druhé poloviny 7. století jako protofeudalismus. Poprvé tento termín vztáhl k toledskému království španělský historik a politik Claudio Sánchez-Albornoz ve své knize *En torno a los orígenes del feudalismo* z roku 1942. Na jeho názory navázali v 70. letech historici Abilio Barbero a Marcelo Vigil s publikací *La formación del feudalismo en la Península Ibérica*. Mezi historiky pak pokračovala debata týkající se významu otrocké práce v 7. století v Hispánii, zda se ještě držela pozdně antických principů nebo již přešla na středověké nevolnictví⁷⁸⁵. S termínem protofeudalismus hojně pracuje i Luis García Moreno, který tak chápal vztah mezi králem a elitami v té podobě, jak se formoval již od 4. toledského koncilu krále Sisenanda⁷⁸⁶. Moreno označuje původní Chindaswinthovy *clientes*, kteří od krále dostali nové majetky a hodnosti a stali se z nich *fideles regum*, za novou

⁷⁸⁴ *Concilium Toletanum V, Canon 3.*

⁷⁸⁵ LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 360–364.

⁷⁸⁶ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 162 a 224.

služebnou šlechtu. Dokonce je nazývá i německým termínem *Dienstadel* a uvádí, že z počátku jejich postavení bylo zcela závislé na králi a tato závislost trvala do té doby, než nashromáždili dostatek majetků, aby se od krále osamostatnili. Ze starších autorů i německý historik Dietrich Claude si všímá této změny. Uvádí, že král Chindaswinth vedl anti-aristokratickou politiku a za jeho vlády došlo k odstranění pozemkové šlechty a k jejímu nahrazení v roli elity království novou dvorskou šlechtou⁷⁸⁷.

Skutečně existuje mnoho podobností mezi vizigótskou společností 7. století a feudálně-vazalským systémem, jak ho popisuje britská historička Susan Reynolds⁷⁸⁸. V Hispánii přísahy věrnosti nebyly skládány jenom králi, ale patrně tyto přísahy skládali i *clientes* svým patronům⁷⁸⁹. Stejně jako vazalové museli svému senioru poskytnout radu a pomoc *auxilium et consilium*, měli vizigótská velmoži povinnost dostavit se na výzvu svého krále k boji společně se svými *clientes*. Král také obdarovával své *fideles* pozemky a úřady. Problém vizigótského systému je, že královské odměny *praemia* pro *fideles* byla uzákoněna jakožto jejich alodiální držba⁷⁹⁰ a ztratit je mohli jenom porušením přísahy věrnosti⁷⁹¹. Vizigótské *praemium* tak plně neodpovídá lénu *beneficiu*, tak se jak se objevuje v 9. století za Karlovců. Vazalem držené *beneficium* je definováno jako vlastnictví s omezenými právy⁷⁹², ale Susan Reynolds uvádí, že držba *beneficií* v 9. a 10. století nebyla tak jednoznačná⁷⁹³. Současný německý historik Gerd Kampers je však ohledně společenských změn u Vizigótů v polovině 7. století značně kritický a uvádí, že k žádným socio-ekonomickým změnám nedošlo a že došlo pouze k personální výměně elit⁷⁹⁴. Podobný názor, snad ještě extrémnější, zastává i Roger Collins, který celou teorii o vizigótském protofeudalismu označuje doslova za „horor vytvořený touhami a představami španělských historiků“⁷⁹⁵. Faktem zůstává, že tento problém nemůžeme vyřešit, protože z hispánského prostředí nám chybí prameny, zvláště ty, které by objasnily vztah mezi velmoži a jejich *clientes*.

⁷⁸⁷ CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, s. 116–121.

⁷⁸⁸ REYNOLDS, Susan, *Fiefs and Vassals*, s. 17–47.

⁷⁸⁹ *Lex Visigothorum*, II, 5, 19.

Tímto zákonem v roce 693 zakázal král Egika všechny přísahy mimo těch, které se skládají na soudech a kterými se skládá věrnost králi. Egika tak učinil po několika povstáních a patrně tak chtěl rozbít stávající společenský systém.

⁷⁹⁰ *Concilium Toletanum V, Canon 6*.

⁷⁹¹ *Lex Visigothorum*, II, 1, 8.

⁷⁹² REYNOLDS, Susan, *Fiefs and Vassals*, s. 48.

⁷⁹³ Tamtéž, s. 59 a 91–104.

⁷⁹⁴ KAMPER, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 202.

⁷⁹⁵ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 5.

8.4.1 Skupiny obyvatelstva

Z hlediska osobní svobody se obyvatelstvo dělilo na svobodné *ingenii*, propuštěnce *liberti* a otroky *servi*. Mezi svobodné patřili jak velmoži disponující značnými pozemky a vlivem, tak i drobní a střední rolníci. Dále i měšťané, obchodníci, řemeslníci a klerici. Jejich postavení bylo chráněno zákonem. Na drobné a střední zemědělce se soustředila daňová zátěž, protože pozemkoví magnáti dokázali výběřčím *exactores* odolat a daně neplatit. Z tohoto důvodu se patrně řada těch menších rolníků odevzdávala pod patronátního právo lokálních velmožů⁷⁹⁶. Řadu prací na velmožských pozemcích zastávali otroci. Pro vizigótskou společnost 7. století by se latinský termín *servus* dal překládat jednak jako i otrok i jako nevolník. Otroci vykonávali řadu prací v zemědělství, ti se nazývali *rusticani*, a dále existovali otroci pracující v domácnosti označováni jako *idonei*. Z vizigótského práva je patrné, že domácí otroci *idonei* byli více ceněni⁷⁹⁷. Otroci zcela podléhali svým pánům, ale ti je mohli beztrestně zabít, jenom pokud k tomu měli prokazatelný legitimní důvod⁷⁹⁸. Otroci mohli být propuštěni, často se tak činilo v závětích, a stali se z nich tak *liberti*–propuštěnci. Jejich postavení v germánských královstvích neodpovídalo postavení svobodných lidí. Přecházeli totiž pod patronátní právo svých bývalých pánů. Museli zůstat na jejich pozemcích a podléhali jejich rozkazům. Zvláště církev dbala na tom, aby její propuštěnci byli pevně přikotveni k biskupským diecézím⁷⁹⁹. Zajímavým fenoménem je, že ve vizigótském království se neobjevují *coloni* či *liti*, tedy polosvobodní nájemní zemědělci pevně připoutaní k pronajaté půdě, kterou obhospodařovali. Luis García Moreno se domnívá, že v Hispánii v 6. století *coloni* splynuli s otroky *servi*⁸⁰⁰. Tato vrstva pak představovala převažující závislé zemědělské obyvatelstvo⁸⁰¹. Právě postavení skupiny *servi* je jedním problémem řešeným v teoriích o vizigótském protofeudalismu.

Vizigótské právo však především rozlišovalo při ukládání trestů mezi *personae maioris loci* a *personae inferiores*⁸⁰². Tedy mezi osobami nižšími a osobami s větší pozicí. Toto rozlišení nerespektovalo urozený původ daných osob, ale jejich postavení ve státní správě.

⁷⁹⁶ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 242 a 247.

⁷⁹⁷ *Lex Visigothorum*, VI, 4, 3 a III, 3, 9.

⁷⁹⁸ Tamtéž, VI, 5, 12.

⁷⁹⁹ *Concilium Toletanum VI, Canon 9 a 10*.

⁸⁰⁰ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 243..

⁸⁰¹ CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia: Construction and Invention*, s. 40–56.

Dle Castellanos zahrnoval u Vizigótů pojem *servi* daleko větší část obyvatelstva než jenom otroky v klasickém antickém smyslu. Do této skupiny se řadili i různí závislí rolníci a nájemci půdy. Castellanos předpokládá, že vzhledem k tomu, že vizigótské zákony řeší buď postavení otroků *servi* nebo velmožů *potentes*, svobodní drobní zemědělci byli v Hispánii za vizigótské vlády vzácností.

⁸⁰² *Lex Visigothorum*, II, 4, 2; VII, 5, 1 a VIII, 3, 6.

Osoby *maiores loci* tak představují držitele úřadů a státní hodnostáře, kteří disponují *publica utilitas* veřejnou funkcí. Naopak *personae inferiores* jsou ostatní soukromé osoby, včetně vlivných a bohatých pozemkových magnátů. Rozdíl v trestech se ukazoval tím, že za stejné přečiny byly *personae maioris loci* trestány pokutou, tak *personae inferiores* byly odsouzeny k bičování. Analogií v současném právu pro toto vizigótské rozlišení jsou úřední osoby či veřejní činitelé. Mezi *personae maioris loci* patřili palácoví činitelé a jejich potomci⁸⁰³, především zde však byli provincionální a vojenští *duces*, městští *comites* a *gardingové*⁸⁰⁴. Je možné, že původně osoby *maiores loci* zahrnovaly i urozené a všechny gótské velmože a chápání tohoto pojmu na osoby zastávající funkce ve státní správě zavedl až král Erwig⁸⁰⁵, které sice učinil řadu ústupků velmožům a církvi, ale patrně se snažil zákoně specifikovat tu část vizigótské šlechty, která byla ve službách státu. Edward Thompson se domníval, že rozdělení na *personae maioris loci* a *personae inferioris* je jedním ze základních principů vizigótského práva⁸⁰⁶. Zde je nutné podotknout, že opravdu existuje řada zákonů, které tyto dvě kategorie uvádí a objevují se v jak Rekkeswinthově tak i Erwigově edici a jsou všechny nadepsány jako *antiqua*. Patrně však na začátku 7. století a v době krále Chindaswintha byl právní pojem *persona maioris loci* chápána jinak, než jak to činil Erwig na konci století.

Pro vizigótské království 7. století máme doloženou i dědičnou šlechtu. Prameny ji nazývají *nobilitas*, *nobiliores*, *potentiores* či *maiores*⁸⁰⁷. Někdy jsou dokonce nazýváni i *senatores*⁸⁰⁸. Řada z nich patrně ještě nosila římské senátorské tituly jako *vir inlustris* a *vir spectabilis*. Neznáme jejich přesné oslovení ve společnosti, velmoži mohli být osloveni zmíněnými senátorskými tituly, nebo byli titulováni prostým označením *procer*⁸⁰⁹, do češtiny překládané jako „předák“ či „velmož“. U Vizigótů máme potvrzeno již i středověké vnímání

⁸⁰³ *Lex Visigothorum*, VI, 1, 2.

⁸⁰⁴ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 254.

⁸⁰⁵ LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 316. Autoři této publikace se také domnívají, i když to v právních pramenech není nikde uvedeno, že mezi *personae maioris loci* patřili i klerici.

⁸⁰⁶ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 136–137.

⁸⁰⁷ KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 275.

⁸⁰⁸ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 82.

Autor Fredegarovy kroniky jako senátory označuje ty magnáty a velmože, kteří v roce 642 zvolili Chindaswintha za svého krále. Je však důležité podotknout, že v celé čtvrté knize Fredegarovy kroniky se senátoři či senát vyskytují pouze třikrát. Dvakrát jde o senát v Konstantinopoli za vlády císařů Foky a Constance II. a jednou jde o vizigótské velmože.

⁸⁰⁹ *Concilium Toletanum XIII, Viri illustres officii palatini*.

Na Erwigově 13. toledském koncilu se mezi *maiores palatii* podepsali čtyři muži (Theudila, Audemundus, Trasimir, Recaulfus) jako *procer* a zároveň nedisponovali žádným oficiálním titulem jako *dux* či *comes*. Autor Fredegarovy kroniky slovem *procer* označuje i vizigótského krále Sisenanda předtím, než se v roce 636 stal králem. Pro něj však toto slovo představuje běžný výraz, kterým často označoval francké velmože (FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 73).

rodové aristokracie. Chintilův 5. toledský koncil z roku 636 při popisu těch, kterým je zakázáno stát se králem, definuje, že vizigótské velmože definuje jeho původ a čest⁸¹⁰. Rekkaredův 3. toledský koncil z roku 589 je označil jako *seniores Gothorum*.

Velmoži by se dali jednoduše popsat jako velcí pozemkoví vlastníci a magnáti. Disponovali značným nemovitým i movitým majetkem a udržovali kolem sebe okruh *clientes*. Mezi ně patřili jak jejich otroci a propuštěnci, tak i někteří okolní drobní rolníci, kteří se vzdávali svých práv a vstupovali pod patronát svých sousedních velmožů⁸¹¹. Někteří z velmožských *clientes* pak působili jako *bucellarii*, jeho osobní soukromí vojáci, kteří ho doprovázeli na válečná tažení. Vizigótské právo pozici šlechty nijak nerespektovalo. Dokonce ani výše placeného *wergeldu*⁸¹² v případě vraždy rodový původ zavražděného nezachycovala. Je zajímavé, že *Lex Visigothorum* neobsahuje žádný zákon trestající konkrétně vraždu⁸¹³, ale uvádí, že provinění jako únos, zabití padajícím stromem či zabití domácím zvířetem se mají trestat jako vražda *homicida*⁸¹⁴. Za králů Chindaswintha a Rekkaswintha byl *wergild* za svobodného člověka stanoven na 300 zlatých *solidů*, král Erwig později zvýšil *wergeld* svobodné osoby na 500 *solidů*.

Vizigótské velmoži si však patrně kvůli značné rozloze Hispánie a velké vzdálenosti provincií od hlavního města svoje práva uzurpovali. Víme, že disponovali vlastními válečníky, kteří patrně tvořili většinu vojska na výpravě⁸¹⁵. Na svých pozemcích si velmoži rovněž

⁸¹⁰ *Concilium Toletanum IV, Canon 3.*
Concilium Toletanum V, Canon 3.

„... *quapropter quoniam sunt inconsideratae quorundam mentes, et se minime capientes, quos nec origo ornat nec virtus decorat, qui passim putant licenterque ad regalia maiestatis pervenire fastigia,*“

„... tudíž stále jsou takoví lidé neuvážlivé mysli a vůbec sami sebe nedrží, oni ani nejsou vystrojeni dobrým původem, či ani je nezdobí čest, ti si všude myslí, že můžou svévolně přijít k důstojnosti královského majestátu,“

⁸¹¹ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 230 a 242.

⁸¹² *Wergeld* byla částka placená vrahem příbuzným zavražděné osoby. Touto částkou se vrah vykupoval z krevní msty, na kterou měli pozůstalí právo (MODZELEWSKI, Karol, *Barbarská Evropa*, s. 97). U ostatních kmenových zákoníků byla hodnota *wergeldu* odstupňována podle postavení a původu zavražděného. U Burgundů činil *wergeld* za velmože *optimates* 300 *solidů*, 200 *solidů* za člověka středního postavení *mediocres* a 150 *solidů* za člověka s nízkým postavením *persona minima*. Podobně je tomu i u Langobardů, kde *wergeld* za velmože *primus* je 300 *solidů* a *wergeld* níže postaveného člověka *persona minima* je 150 *solidů*. Ve franckém *Pactus legis Salicae* byl *wergeld* svobodného sálského Franka stanoven na 200 *solidů*, avšak *wergeld* za ženy, děti a muže v králových službách *antrustiones* se násobil. Výše zmíněna částky se týkají svobodných lidí. Za polosvobodné propuštěnce, *coloni* a *lity* ve všech germánských zákonících stanoveny částky nižší. U Vizigótů tak *wergeld* propuštěnce činil 150 a později 250 *solidů*, tedy polovinu hodnoty svobodného člověka.

⁸¹³ Hlava 5 *De cede et morte hominum* (O zabití a smrti člověka) v 6. knize *Lex Visigothorum* nikde nehovoří o násilné vraždě svobodného člověka spáchané jiným svobodným. Zde uvedené zákony řeší například zabití z nedbalosti, sebevraždy, zabití v sebeobraně, zabití otroka jeho pánem či vraždu příbuzného. Vizigótské právo však vraždu *homicida* zmiňuje i v jiných zákonech. Stanovení výše *wergeldu* bylo patrně uvedeno ve starém zákoníku *Codex Euricianus* a Rekkaswinthovi nepřipadalo nutné tento zákon opakovat ve své redakci práva.

⁸¹⁴ *Lex Visigothorum*, VII, 3, 3; VIII, 3, 3 a VIII, 4, 16.

⁸¹⁵ MORENO RESANO, Esteban, *La representación épica del combate y de la muerte del guerrero en el epitafio de Opilano*, s. 305.

uzurpovali právo soudit nezávisle na oficiálních úřednících. To bylo považováno za negativní jev, ale králové to trpěli⁸¹⁶. Pozdější králové jako Chindaswinth a Erwig přistoupili k legalizaci tohoto jevu. Od dob Chindaswintha se šlechtě také dostávalo vyšší právní ochraně mimo případů vlastizrady a porušení přísahy věrnosti. Kvůli této uzurpaci práva přestávala pozemková šlechta od poloviny 7. století platit daně, které vybírali nižší královští úředníci⁸¹⁷. I toto bylo králi trpěno, v roce 683 král Erwig například odpustil nezaplacené daně, což mohlo být reakcí na tento fenomén.

V roce 636 na 5. toledském koncilu krále Chintily poprvé objevuje specifická společenská skupina králových věrných *fideles regum*⁸¹⁸. Jejich postavení je obtížněji definovatelné. Tito lidé doprovázeli Chintilu na jeho církevní koncily, měli se modlit za jeho bezpečí a král je za to odměňoval. Dle Gerda Kamperse definovala *fideles regum* zvláštní přísaha věrnosti králi⁸¹⁹. Muselo by jít o specifickou a dodatečnou přísahu, protože z akt 4. toledského koncilu víme, že přísaha věrnosti králi *iuramentum fidei* skládaná všemi svobodnými byla běžná již na začátku 7. století. *Fideles* dostávali od krále různé dary, především šlo o zkonfiskované nemovitosti králových odpůrců, ale víme, že například král Chindaswinth svým *fideles* daroval ženy a dcery svých protivníků⁸²⁰. Královské dary se v koncilních aktech nazývají *praemia* (odměny) a již Chintila se postaral, aby dle kanonického práva je nešlo jeho věrným zcizit, přešly tak z královské majetku do dědičné držby *fideles* a ti je mohli ztratit jedině porušením přísahy věrnosti⁸²¹. Každopádně *fideles* byli těsně spjatí s králem a palácem. Po nabytí nových majetků se z nich stávali jedni z největších držitelů pozemků a jejich snahou bylo si vždy při změnách na trůně majetek udržet. Edward Thompson tvrdí, že vrstva *fideles regum* je totožná s *gardingi*⁸²², se kterými

⁸¹⁶ FRIGHETTO, Renan, *Tutague sit inter inprobos innocentia: aspectos teóricos e práticos sobre os limites da autoridade régia no reino hispano-visigodo de Toledo segundo as fontes jurídicas e conciliares do reinado de Chintila (636–640)*, s. 124–126.

⁸¹⁷ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 237.

⁸¹⁸ *Concilium Toletanum V, Canon 6*.

⁸¹⁹ KAMPER, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 197 a 247.

⁸²⁰ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV, IV, 82*.

⁸²¹ *Concilium Toletanum V, Canon 6 a Concilium Toletanum VI, Canon 13*.

⁸²² THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 252–253.

První zmínka o skupině *gardingi* se objevuje v díle biskupa Juliana z Toleda *Historia Wambae regis*, když v roce 673 král vyslal *gardinga* Hildigisa jako jednoho z velitelů, kteří měli potlačit povstání v Septimánii (JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 7). Dále jsou *gardingi* několikrát zmíněni v Erwigově recepci vizigótského práva (*Lex Visigothorum*, II, 1, 1 a IX, 2, 9). Zpětně jsou doloženi i za vlády krále Chindaswintha, protože v životopise biskupa Fructuosa je zmíněna jistá Benedicta, která byla s jedním *gardingem* zasnoubená, ale utekla a oddala se klášternímu životu (*Vita sancti Fructuosi*, 15). Existuje však i názor, že *gardingi* nejsou totožní s *fideles regum*. Dle Isabel Loring a Dionisia Péreze náleželo označení *fideles regum* všem královým poddaným, kteří složili přísahu věrnosti (LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 201). Tento názor se mi však nejvíce jeví příliš pravděpodobným, protože v koncilních aktech jsou *fideles*

se setkáváme za vlády Wamby a Erwiga. *Gardingi* byli spojeni s palácem, měli určité soudní pravomoci, doprovázeli Wambu na jeho vojenská tažení a stáli spolu s ním a s *maiores palatii*, když soudil povstalého *dux* Paula. Význam *gardingů* a *fideles* byl i vojenský. V 7. století představovali královu družinu, byli jeho *clientes*, a tvořili tak jádro královny vlastní armády, která táhla do boje společně s oddíly jednotlivých velmožů. *Gardingi* patrně do boje museli přivést vlastní muže s koňmi a sloužili tak jako jízda⁸²³. Jejich role v paláci zůstává nejasná. Někteří autoři si myslí, že *gardingi* neměli žádné oficiální postavení a plnili jenom roli královny vojenské družiny. Existuje však i názor, že *gardingi* působili jako nižší palácoví hodnostáři a hierarchicky sloužili pod *maiores palatii*.

Poslední skupinou, kterou je potřeba zmínit jsou vrchní palácoví hodnostáři *maiores palatii*. Stejně jako *fideles* jsou v 7. století poprvé zmíněni na Chintilově 5. toledském koncilu jako *seniores palatii*⁸²⁴. Dvorské hodnosti máme doloženy u Vizigótů již daleko dříve, a to na akvitánském dvoře v Tolose. Už kolem roku 460 krále Theodoricha II. doprovázel jeho *comes armiger*⁸²⁵. A v roce 592 za vlády Rekkareda víme, že *comes patrimonii* jménem Scipio dohlížen na výběr daní⁸²⁶. *Maiores palatii* se honosili starými římskými dvorskými hodnostmi *comes patrimonii*, *comes cubiculariorum*, *comes thesauri*, *comes notariorum*, *comes scanciorum*, *comes stabuli* a *comes spathariorum*. Praktickou činnost můžeme přiřadit jenom ke *comes patrimonii*, který dohlížel na výběr daní, a ke *comes spathariorum*, který velel královské gardě. Předpokládá se, že vizigótské dvorské hodnosti měly hierarchické uspořádání a byl mezi nimi určitý *cursus honorum*⁸²⁷, tedy možnost povýšení a postupu vpřed. Jejich význam spočíval i v tom, že na konci 7. století se z jejich řad vybíral nový král. O složení *maiores palatii* nás nejlépe informuje seznam podpisů na aktech 13. toledského koncilu z roku 683. Kromě palácových *comites* patřili mezi *maiores palatii* čtyři velmoži označení jako *proceres*, kteří nedisponovali dvorskou hodností, a také Valderich *comes civitatis Toletanae*, tedy městský *comes* z Toleda⁸²⁸. Tito čelní palácoví představitelé fungovali jako poradní orgán

regum prezentování jako specifická skupina obyvatel, jakýsi úzký okruh lidí kolem krále. Biskupové by nepochybně použili zájmeno *omnes* (všichni), aby zdůraznili, že přísaha věrnosti se vztahuje na všechny svobodné obyvatele, avšak oni slovem *fideles* v době vlády Chintily mysleli královny *clientes*.

⁸²³ ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo: Entorno regio y poder aristocrático*, s. 846 a PARRA ROMO, Angela, *El ejército visigodo en campaña, Wamba y la secesión de la Narbonense*, s. 227.

⁸²⁴ *Concilium Toletanum V, Prooemium*.

⁸²⁵ SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae*, I, 2, 4.

⁸²⁶ *De fisco Barcinonensis*.

Jde o dopis chybně zařazený mezi akta 1. barcelonského koncilu z roku 540, náleží však až k 2. barcelonskému koncilu z roku 592. V tomto dopise biskupové z provincie *Tarraconensis* připomínají místním výběrčím daní stanovené tarify a napomínají je, aby nepřekročili svoje pravomoci.

⁸²⁷ ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo: Entorno regio y poder aristocrático*, s. 828.

⁸²⁸ *Concilium Toletanum XIII, Viri illustres officii palatini*.

krále a patrně řídili i státní byrokratický aparát⁸²⁹. Jejich význam ještě vzrostl v roce 653, když Rekkeswinth ustanovil, že to právě oni společně s biskupy budou volit krále⁸³⁰.

Podstatným faktem je, že někteří palácoví *comites* drželi i úřad *duces*. Na 8. toledském koncilu bylo šest takovýchto mužů a 13. toledský koncil navštívilo osm mužů, kteří byli *comes et dux*. Luis García Moreno se domnívá, že tito *maiores palatii* zastávali úřady provinciálních správců *duces provinciarum*⁸³¹. Jeho kolega Amancio Isla Frez nesouhlasí s tím, že všech osm *duces*, kteří zastávali funkci v paláci, byli správci provincií. Někteří z nich mohli být vojenští *duces* či mohlo jít jen o prázdný titul. Isla Frez však zdůrazňuje, že na konci 7. století, když právě *maiores palatii* volili nového krále a někteří z nich zastávali funkce provinciálních správců, tak toto uspořádání při volbě potvrzuje a symbolizuje jednotu volby paláce a provincií⁸³². Co však Luis García Moreno a Amancio Isla Frez neuvádějí, je podstatná informace, jestli tyto osoby původně zastávali hodnosti palácových *comites* nebo provinciálních *duces*. Jde tedy o otázku, zda králové jako Rekkeswinth a Erwig vnutili provinciím své *fideles* za nové správce, nebo naopak uznali postavení provinciálních špiček tím, že jim přidělili dvorské hodnosti. Již v 6. století náleželo dosazování regionálních správců (*dux provinciae* a *comes civitatatis*) do pravomocí králů⁸³³, ale patrně tak činili s přihlédnutím k lokální situaci a s respektem ke zdejším velmožům. Chindaswinth po svých čistkách mezi vizigótskou nobilitou nepochybně dosazoval svoje *fideles* do státních úřadů. Následní králové tak nejspíše činili také. Víme, že na začátku své vlády král Wamba vyslal Paula, který za Rekkeswinthovy vlády zastával palácový post *comes notariorum*, v hodnosti *dux* do Septimánie⁸³⁴. Paulus zde měl porazit místní povstání, ale místo se sám prohlásil králem. Jeho cesta na východ však dokazuje, že Wamba v prvních letech své vlády určil nové provinciální správce. Tato situace ukazuje, že *de iure* bylo celé království ovládáno přímo králem a jeho *maiores palatii*. Systém však narážel na odpor místních velmožů, ale i samotných *maiores palatii*, jejichž cílem bylo ochránit svoje nově nabyté majetku proti královskému centralismu.

⁸²⁹ ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo: Entorno regio y poder aristocrático*, s. 827 a KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 240–241.

⁸³⁰ *Concilium Toletanum VIII, Canon 10.*

⁸³¹ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 334.

⁸³² ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo: Entorno regio y poder aristocrático*, s. 840–843.

⁸³³ *Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, V, 10.

⁸³⁴ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 7.

8.4.2 Politický význam etnického původu

V roce 636 Chintilův 5. toledský koncil stanovil, že příští vizigótské králové musí pocházet z *nobilitas gentis Gothorum* – urozených kmene Gótů⁸³⁵. To společně s v té době stále platícími zákoníky *Codex Revisus* a *Breviarium Alaricianum* způsobilo debatu o tom, jestli Vizigóti a Hispanorománi byli považováni za odlišné a nezaměnitelné skupiny obyvatelstva. Víme, že francké a langobardské právo mezi Římany a Germány běžně rozlišovalo. Avšak netušíme, jak určit, jestli daná osoba byla Říman nebo Germán. Rozlišování tohoto problému není obsaženo ani v barbarských zákonících, které mezi Římany a Germány rozlišovaly. Na první pohled nejjednodušší způsob rozlišování podle jmen nám však žádnou odpověď nepřinese⁸³⁶. V 6. a 7. století totiž jména ztratila etnické konotace a Římané nosili germánská jména a Germáni *vice versa*. Víme, že římský senátor Florentinus, který vlastnil pozemky kolem řeky Rhôny a byl prapradědem biskupa a historika Řehoře z Tours, pojmenoval jednoho ze svých synů Gundulf⁸³⁷, stejně tak kronikář z konce 8. století Paulus Diaconus byl langobardského původu a jeho otec se jmenoval Warnefrid a bratr Arichis⁸³⁸. Z toho víme, že jména nebyla ukazatelem etnického původu. Současníci však dokázali vždy rozlišit, jestli daná osoba byla Říman nebo Germán⁸³⁹, měli na to patrně určité rozlišovací kategorie, které zahrnovali jazyk, kroj, zvyky a možná i specifickou úpravu vlasů a vousů. Je možné, že jednou z určovacích kategorií byl *natio* původ, který mohl odkazovat jak k etnickému tak i lokálnímu původu dané osoby.

U Vizigótů tyto skutečnosti komplikoval fakt, že tento kmen se nacházel na římském území již od roku 376 a došlo u něj k silné romanizaci. Je dosti možné, že během období migrace byli součástí Alarichova vojska i římsí vojáci a provinciálové. Dietrich Claude v jednom ze svých posledních článků uvádí, že Vizigóti v 7. století byli již skoro nerozeznatelní od Hispanorománů. Uvádí, že poslední zmínky v narativních pramenech o tom, že by někdo z Vizigótů mluvil gótským jazykem, jsou z konce 5. století. Podle něj gótsčině zasadila poslední ránu Rekkaredova konverze ke katolictví a tento jazyk vymizel. Stejně tak i v pohřební ritu

⁸³⁵ *Concilium Toletanum V, Canon 3.*

⁸³⁶ JARNUT, Jörg, *Nomen et Gens: Political and Linguistic Aspects of Personal Names*, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, s. 114–115.

⁸³⁷ Rodokmen senátorského rodu Florentiů a příbuzenstva biskupa Řehoře z Tours je v *PLRE IIIB, Stemma 12*, s. 1545.

⁸³⁸ PAULUS DIACONUS, *Historia Langobardorum*, IV, 37.

⁸³⁹ POHL, Walter, *Telling the Difference: Signs of Ethnic Identity*, s. 18–63.

se Vizigóti romanizovali tak, že není archeologicky možné obě etnika rozlišovat. Na začátku 7. století totiž v Hispánii zmizely charakteristické gótské *Reihengräbern*⁸⁴⁰.

Vnímání vztahu mezi Góty a Hispanoromány se mohlo průběhu času měnit. V roce 506 zařadil král Alarich II. do svého *Breviaria* zákon císaře Valentiniána I. z roku 373, který zakazoval manželství mezi Římany a barbary⁸⁴¹. *Lex Visigothorum* obsahuje zákon, který ruší tento zákaz a povoluje manželství mezi Góty a Římany⁸⁴². Tento zákon je nadepsán jako *antiqua* a obecně se soudí, že pocházel z *Codex Revisus* krále Leovigilda. Americká historička Hagith Sivan si všímá, že zatímco Alarich II. hovořil o sňatcích mezi *provinciali* a *barbari*, Leovigild to specifikuje na sňatky mezi *Romani* a *Goti*⁸⁴³. Domnívá se tak, že Alarich II. na konci 5. století zakazoval všem obyvatelům svého království sňatky s cizinci, tedy Franky a Burgundy. Vzájemné sňatky mezi Vizigóty a římským obyvatelstvem zakázány nebyly. Máme doloženo, že kolem roku 520 se gótský správce Hispánie Theudis oženil s bohatou římskou vdovou⁸⁴⁴. V polovině 6. století tak muselo dojít k dezinterpretaci tohoto zákona, který se tak přenesl na zákaz sňatků mezi Góty a Římany.

Germáni, Vizigóti i Suebové, patrně představovali jenom 5% obyvatelstva Hispánie. V době jejich příchodu do Hispánie mohlo být Vizigótů nanejvýše 200 000⁸⁴⁵⁸⁴⁶. Hispanorománští magnáti z řad senátorů tak po celou dobu ovládali rozsáhlé pozemky. Jejich *villae* byly rozprostřeny především kolem řeky Guadalquivir v provincii *Baetica*⁸⁴⁷. Nově příchozí Vizigóti se usazovali v prázdných oblastech kolem řek Duero a Tajo. Tudiž si gótská velmožová s římskými senátory nepřekáželi a společně tvořili ty největší vlastníky pozemků. Otázkou je tedy, jestli senátorští magnáti také patřili mezi *nobilitas gentis Gothorum*. Kromě romanizovaného obyvatelstva Hispánie, Gótů a Suebů žily na poloostrově ještě další etnické

⁸⁴⁰ CLAUDE, Dietrich, *Remarks about Relations between Visigoths and Hispano-Romans in the Seventh Century*, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, s. 120–121 a RIPOLL LÓPEZ, Gisela, *The Arrival of the Visigoths in Hispania: Population Problems*, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, s. 165–168.

⁸⁴¹ *Lex Romana Visigothorum*, III, 14 či *Codex Theodosius*, III, 14, 1.

⁸⁴² *Lex Visigothorum*, III, 1, 1.

⁸⁴³ SIVAN, Hagith, *The Appropriation of Roman Law in Barbarian Hands: Roman-Barbarian Marriage*, in: POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.), *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, s. 120–121, s. 199–200.

⁸⁴⁴ PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

⁸⁴⁵ CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia: Construction and Invention*, s. 91.

⁸⁴⁶ Španělský historik César Carreras Montfort provedl výzkum a demografické výpočty pro odhad populace Hispánie ve starověku. Podle jeho odhadů žilo v Hispánii za dob římského impéria 4 135 000 obyvatel. Rovněž uvádí, že hustota obyvatelstva se v Hispánii regionálně velmi lišila, přičemž nejhustěji bylo osídleno jižní a východní pobřeží Hispánie a s postupem na sever se hustota obyvatelstva snižovala.

CARRERAS, MONFORT, César, *A New Perspective for the Demographic Study of Roman Spain*, s. 59–82.

⁸⁴⁷ RIPOLL LÓPEZ, Gisela, *The Arrival of the Visigoths in Hispania: Population Problems*, s. 158.

minority. Ty však neměly žádný politický vliv a nebyly počítány do *populu*. Šlo o Židy, Řeky a Syřany. Ti byli vždy chápáni jako cizinci. Stejně tak na nepřiliš romanizované kmeny z hor severní Hispánie, jako byli Asturové a Vaskoni, se pohlíželo spíše jako na nepřátele. Zajímavou menšinou byli Brittani, kteří si vytvořili na severozápadním cípu poloostrova svoji vlastní biskupskou církev *ecclesia Britoniensis*⁸⁴⁸. Brittani sem emigrovali na začátku 6. století z Británie, odkud prchali před obnoveným náporům Anglů a Sasů. Někteří místní biskupové jako Mailoc a Bela měli nepochybně keltská jména⁸⁴⁹. Jejich biskupství, soustředěné kolem měst Britonia (možná dnešní Santa María de Bretoña) a Laniobriga (dnešní La Coruña), zpočátku podléhalo suebským králům, ale po roce 585 přešlo pod vizigótskou vládu.

V kronikách Ioanna z Biclara a Isidora ze Sevilly se hovoří vždy pouze o Gótech. Označení Římané *Romanes* náleží pouze vojákům východořímské říše, kteří okupovali jižní pobřeží Hispánie. Stejně akta toledských koncilů hovoří pouze o kmeni Gótů a Hispánii⁸⁵⁰. Jediný organizovaný římský odpor proti Vizigótům v Hispánii se dá dohledat k létům 497 a 506, když místní senátoři Burdunelus a Petrus bránili svoje území kolem řeky Ebro při příchodu Gótů do Hispánie⁸⁵¹. Pak jakýkoliv odpor proti vizigótským králům, který by šel označen jako římský či hispanorománský mizí. Akorát v roce 550 povstalo proti králi Agilovi město Corduba⁸⁵² a v roce 577 musel král Leovigild potlačovat rolnické povstání *rustici* v regionu Orospeđa (oblast na jihovýchodě Španělska mezi města Granada a Murcia)⁸⁵³. Tato dvě postávání však měla spíše politický či sociální charakter než etnický.

Vztah Hispanorománů a Vizigótů byl nepochybně mírový a koexistence probíhala bez větších problémů. Názory historiků na započtení hispanorománských senátorů a magnátů mezi *nobilitas gentis Gothorum* se však různí. Edward Thompson zastával poněkud krajní názor, když tvrdil, že až do vydání Rekkeswinthových zákonů byli Římané a Góti striktně oddělenými skupinami a do *gens Gothorum* patřili jen etničtí Gótové. Dle Thompsona muselo během vlády Sisenanda a Chintily dojít k několika hispanorománským národnostně

⁸⁴⁸ *Parochiale Suevorum*.

Parochiale Suevorum je text datovaný do 60. let 6. století a je připojen k aktům 1. koncilu z Luga z roku 569. Tento text představuje seznam biskupských diecézí a jim podřízených oblastí ze suebského království. Hlavním přínosem tohoto textu je, že díky němu jsme schopni určit územní rozlohu království Suebů krátce před zničením jejich státu.

⁸⁴⁹ YOUNG, Simon, *The Bishops of the Early Medieval Spanish Diocese of Britonia*, s. 5–9 a 14.

⁸⁵⁰ V koncilních aktech je slovo *Romani* velmi zřídka. Sisenandův 4. toledský koncil označuje papeže Řehoře I. jako *pontifex ecclesiae Romanae* (*Concilium Toletanum IV, Canon 6*) a 9. toledský koncil z roku 655 zakazuje církevním propuštěncům uzavírat sňatky se svobodnými lidmi, ať už by byli Góti nebo Římané (*Concilium Toletanum IX, Canon 13*).

⁸⁵¹ *Chronica Caesaraugustana*, 497 a 506.

⁸⁵² ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum*, 45.

⁸⁵³ IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, 577, 2.

motivovaným povstáním⁸⁵⁴ a 5. toledský koncil reagoval právě na tyto události tím, že zapověděl královský titul těm, kteří nebyli gótského původu. Tento názor založený spíše na nepodložených hypotézách je již zastaralý a většina historiků ho neakceptuje, přesto si Thompson s touto tezí udržuje určité zastánce⁸⁵⁵. V současnosti převládá názor, že již na konci 6. století gótská velmoži a hispanorománští senátoři srostli do jednoho celku⁸⁵⁶. Obě skupiny úspěšně zvládly integrovat se a vytvořily si svébytnou kulturu, která spojovala jak římský způsob života tak i některé germánské tradice⁸⁵⁷. Už od 4. toledského koncilu se v koncilních aktech pravidelně objevuje fráze *patriae et gentis Gothorum* (vlasti a kmeni Gótů). Do tohoto celku spadali i biskupové a označení v singuláru *gentis* značilo, že v celém království je pouze jeden kmen, do kterého museli patřit i svobodní Hispanorománi⁸⁵⁸. Celkový pohled na význam těchto latinských termínů z koncilních akt a děl biskupa Isidora ze Sevilly značí, že v Hispánii označení *gens Gothorum* představovalo synonymum pro slovo *populus* – lid.

Objevil se i kompromisní názor, dle kterého až do Rekkewinthových zákonů jednota Gótů a Římanů v jednom *gens* a *populu* byla spíše ideálem a snem předních biskupských intelektuálů jako byli Isidor ze Sevilly a jeho bratr Leander⁸⁵⁹. I toto naráží na určitý problém. Na konci 6. století měli Hispanorománi volný přístup ke státním úřadům, prameny totiž zmiňují Rekkaredova *dux* Claudia a *comitu patrimonii* Scipiona. Gótský *gens* byl již od začátku existence toledského království spíše politickou než etnickou jednotkou. Jasně to stanovuje německý historik Manuel Koch. Uvádí, že z kontextu textů toledských koncilů je patrné programové vnímání *gens Gothorum* jakožto politické a státního lidu, který zastřešuje stát

⁸⁵⁴ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 181–182 a 189.

⁸⁵⁵ SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 366.

⁸⁵⁶ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 228 a LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 158.

⁸⁵⁷ García Moreno se domnívá, že v 7. století již řada hispanorománských senátorů nosila germánská jména, což znamená, že se identifikovali společně jakožto Gótové (GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 228). Ohledně vytvoření nové společné kultury hispanorománských a vizigótských elit svědčí i stanovování manželství. Vizigótské právo (*Lex Visigothorum*, III, 5 a 6) stanovuje, že ženich má dát nevěstiným rodičům či bratrům finanční částku za sňatek. Tato částka je nazývána latinsky *dos* – věno, ale platí ji ženich nevěstiným rodičům a ti tento majetek předávají po svatbě samotné nevěště. Je patrné, že zde Vizigóti spojili do jednoho dva germánské tradiční svatební úkony a to *meta* (platba za manželku) a *morgengab* (jitřní dar). Stanovení těchto darů podle výše majetku ženichů stanovili králové Chindaswinth a Rekkewinth a patrně tato ustanovení už platila pro celou hispánskou populaci. Je tak patrné, že Vizigóti značně modifikovali svoji původní tradici, dali jí římský název a v praxi ji používali ještě v 7. století.

⁸⁵⁸ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 244.

⁸⁵⁹ VELÁZQUEZ, Isabel, *Pro patriae gentisque Gothorum statu*, s. 216.

*patria*⁸⁶⁰. Chintilův 3. kánon 5. toledského koncilu tak nebyl namířen proti hispanorománským magnátům, ale spíše proti lidem ze zahraničí, cizincům *externi*.

8.5 Poslední stabilní období vizigótského státu

8.5.1 Král Wamba, mezi palácem a vojskem

Hned po Rekkswinthově smrti zvolili palácoví činitelé a přítomní biskupové ve vile právě zemřelého krále v Gerticu svého nového vladaře. Tím se stal Wamba. Jeho zvolení je prvním zaznamenaným zvolením⁸⁶¹, které proběhlo podle církevních kánonů a přesně odpovídalo pravidlům 10. kánonu Rekkswinthova 8. toledského kánonu⁸⁶². Dle vyprávění biskupa Juliana z Toledy byl Wamba zvolen hlasitě a jednomyslně, Wamba volbu odmítl, ale přítomní hodnostáři ho donutili volbu uznat pod hrozbou, že jej na místě okamžitě zabijí. Wamba ve Gerticu volbu přijal, ale trval na tom, že proces svolání králem proběhne v Toledu, aby byl pod Boží přízní a jeho vláda byla nezpochybnitelná. Na konci září mu tak toledský biskup Quiricus v bazilice apoštolů Petra a Pavla požehnal svěceným olejem a předal mu královské insignie⁸⁶³. Wamba už byl pokročilého věku a jeho zvolení představovalo kompromis⁸⁶⁴ mezi jeho voliteli.

O Wambovi příliš informací nemáme. Nepochybně patřil mezi královny *fideles*⁸⁶⁵ a působil jako dvořan v paláci, to dokazuje jeho přítomnost v Gerticu během Rekkswinthovy smrti. Víme⁸⁶⁶, že v roce 656 10. toledský koncil vyslal muže jménem Wamba, který měl senátorskou hodnost *vir inlustris* do města Dumium (dnešní Dumio), aby zneplatnil posledního vůli nedávno zemřelého místního biskupa Rikkimera a pomohl novému biskupovi Fructuosoovi⁸⁶⁷. Tento Wamba není mezi podepsanými *maiores palatii*, což znamená,

⁸⁶⁰ KOCH, Manuel, *Ethnische Identität im Entstehungsprozess des Spanischen Westgotenreiches*, s. 360–372.

⁸⁶¹ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 2.

„... nostris clarissimus Wamba princeps, quem digne principari Dominus voluit, quem sacerdotalis unctio declaravit, quem totius gentis et patriae communitio elegit, quem populorum amabilitas exquisivit, ...“

„... náš nejjasnější vládce Wamba, kterého si Pán vyvolil, aby důstojně vládl, kterého potvrdilo kněžské pomazání, kterého zvolila společenství celého kmene a vlasti, kterého si vyžádala obliba lidu, ...“

⁸⁶² *Concilium Toletanum VIII, Canon 10.*

⁸⁶³ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 2–4.

⁸⁶⁴ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 171.

⁸⁶⁵ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 93.

⁸⁶⁶ Současní historici převážně považují za jisté, že muž zmíněný 10. toledským koncilem je totožný s pozdějším králem Wambou (COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 93; KAMPER, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 210 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 387). Edward Thompson si tím dříve tak jistý nebyl, i když uznával, že tato možnost, že jde o jednu osobu, existuje (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 219).

⁸⁶⁷ *Concilium Toletanum X, Aliud decretum.*

že na začátku Rekkeswinthovi vlády nezastával žádnou dvorskou funkci, ale patrně působil jako králův *saio*⁸⁶⁸. Každopádně Wamba zůstal v Rekkeswinthových službách 16 let a nepochybně prošel celou svou kariéru u dvora a v době Rekkeswinthovy smrti již patřil *maiores palatii*. Poněkud odlišný názor na Wambovu předchozí kariéru má Harold Livermore⁸⁶⁹. Ten se domnívá, že Wamba disponoval funkcí *dux* a na konci Rekkeswinthovy vlády jej zastupoval ve velení vizigótského vojska. Takovýto výklad by v roce 672 z Wamby činil jasnou a očekávanou volbu na post nové krále. To je v protikladu vůči teorii Luise Garcíy Moreny, který naznačuje, že Wamba jakožto již starý a neutrální kariéerní dvořan byl spíše dlouze vyjednaným kompromisem než první osobou, která *maiores palatii* napadla.

Na jaře roku 673 se Wamba vypravil se svým vojskem do Kantábrie, aby odtud zpacifikoval kmeny Vaskonů⁸⁷⁰. Zde se dozvěděl, že proti němu povstal Hilderich, který zastával funkci *comita* ve městě Nemausus (dnešní Nîmes). Hilderich, i když zastával jenom funkci městského *comita*, patrně nebyl zcela slabým protivníkem, určitě totiž disponoval značnými vojenskými silami, protože držel ten nejvýchodnější cíp vizigótského království. Navíc se k němu připojili i biskup Gumildus z Magalony a opat Ranimir, který byl vzápětí provolán biskupem v Nemausu. Wamba, který právě bojoval s Vaskony, proti Hilderichovi nemohl sám zasáhnout, a proto proti němu vyslal vojsko, kterému veleli *dux* Paulus, *dux Tarraconensis* Ranosind a *gardingus* Hildigisus⁸⁷¹. Není zcela jasné, jakou funkci přesně Paulus zastával. Někteří historici si myslí, že *dux* Paulus je totožný s Paulem, který jakožto *comes notariorum* připojil svůj podpis pod akta 8. a 9. toledského koncilu⁸⁷². To by z Paula

Posloupnost těchto událostí není jasná. Patrně někdy na začátku roku 656 zemřel biskup Rikkimer z Dumia a v téže době se Fructuosus pokusil o svou nelegální pouť na východ, následkem čehož byl zadržen a uvězněn. Ve vězení byl donucen přijmout post biskupa v Dumiu (*Vita sancti Fructuosi*, 17). Krátce před koncilem metropolitní biskup za provincii *Gallaecia* Potamius z Bragy byl obviněn ze zločinů smilstva a jeho vyšetřování bylo jedním z bodů 10. toledského koncilu. Koncil nakonec rozhodl, že Potamius je vinný a ze svého biskupského stolce by sesazen a jeho nástupcem koncil učinil právě Fructuosa (*Concilium Toletanum X, Item decretum pro Potamio episcopo*). Fructuosus, když v prosinci 656 odcházel z koncilu, zastával funkci biskupa v Bracaře a Dumiu. Zesnulý biskup Rikkimer ve své závěti propustil v Dumiu všechny církevní otroky na svobodu a rozdal biskupský majetek chudině, což způsobilo, že místní biskupství přestalo býtí akceschopné a fungující. Koncil z toho důvodu jeho závěť zneplatnil a vyslal Wambu, aby v biskupských poměrech v *Gallaecii* zjednal pořádek.

⁸⁶⁸ *Saiones* jsou na přelomu 5. a 6. století prameně doloženi jak u Vizigótů tak i u Ostrogótů v Itálii (*Codex Euricianus*, CCCXI a CASSIODORUS, *Variae*, II 13 či IV, 27). Šlo o královny družiníky, kteří plnili různé vojenské i civilní úkoly. Patrně neměli žádnou ustálenou činnost, ale král jim zadával konkrétní úkoly. V gótské společnosti tak představovali jakési královny pověřence, u Ostrogótů například jejich častým úkolem bylo doručování králových rozkazů jednotlivým gótským oddílům a osadám (WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten*, s. 222–223).

⁸⁶⁹ LIVERMORE, Harold, *The Twilight of the Goths*, s. 79 a 81.

⁸⁷⁰ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 9.

⁸⁷¹ Tamtéž, 6–7.

⁸⁷² COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 94 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 391. *Concilium Toletanum VIII, Ex viris illustribus officii palatini; Concilium Toletanum IX, Viri illustres officii palatini*.

dělalo, stejně jako z Wamby, dlouholetého Rekkeswinthova dvořana a ještě k tomu kariérně staršího než byl Wamba, protože by patřil do užšího okruhu *maiores palatii* již v roce 656. Toto jeho postavení by pak vysvětlovalo jeho následující činy a neloajalitu vůči Wambovi. Současná španělská historička Angela Parra Romo se domnívá, že Paulus disponoval vrchním velením královské armády jakožto *dux exercitus Hispaniae* či *praepositus exercitus*⁸⁷³. Dle mého názoru Paulus skutečně patřil mezi palácové činitele v Toledu, ale Wamba jej v roce 673 speciálně kvůli Hilderichovu povstání jmenoval do funkce *dux Narbonensis* a Paulus se tak na začátku léta 673 teprve vypravil, buď z Toleda nebo od Wambova vojska v Kantábrii, do své provincie.

Dux Paulus se však svému úkolu zpronevěřil, zmocnil se města Narbo a sám se prohlásil králem. Podařilo se mu dohodnout i s *comitem* Hilderichem, který jej uznal za krále. Paulus tak ovládal celou Septimánii a po dohodě s Ranosindem i významné části provincie *Tarraconensis* včetně měst Tarraco a Barcina. Z dopisu, který napsal králi Wambovi, víme, že se tituloval *Flavius Paulus rex orientalis*, tedy král východu a Wambu nazýval *rex auster* jižní král⁸⁷⁴. Z toho někteří historici usuzují, že Paulovým plánem bylo rozdělit království, aby on by vládl v Galii a v přiléhající Hispánii až po řeku Ebro a zbytek Hispánie by připadl Wambovi⁸⁷⁵. Wamba však jakoukoliv dohodu odmítl a rychle dokončil tažení proti Vaskonům. Následně vytáhl přes Oscu (dnešní Huesca) ke středomořskému pobřeží, kde se zmocnil Barciny a Tarraca. Následně rozdrtil Paulovy jednotky, které bránily Pyreneje, a pronikl do Septimánie, kde s pomocí kombinovaných námořních a pozemních útoků dobýval povstálá města. Paulus se takto prudkého útoku lekl a uprchnul z Narbo do Nemausu, kde se s pomocí najatých franckých žoldáků opevnil. Jedná se o nejlépe popsané vojenské tažení 7. století, protože biskup Julianus z Toleda, i když patrně usiloval o moralistický spis podobným biskupským hagiografiím, dosáhl patrně nejpodrobnějšího popisu vojenského tažení od té doby, kdy v roce 550 v Konstantinopoli Prokopios popisoval tažení velitele Belisaria. V srpnu 673 Wamba konečně obléhal Nemausus a po krátkém boji Paulus se svými muži kapituloval. Vítězný král pak 4. září 673 v Nemausu provedl se zajatým Paulem a jeho spojenci soudní proces. Bývalý král východu byl předveden před krále, palácové hodnostáře a *gardingy* a obviněn z porušení přísahy, zrady, uzurpace a z porušení 75. kánonu 4. toledského koncilu.

⁸⁷³ PARRA ROMO, Angela, *El ejército visigodo en campaña, Wamba y la secesión de la Narbonense*, s. 224.

Angela Parra Romo se zde mylně domnívá, že titul *dux exercitus Hispaniae* je zaměnitelný s označením *praepositus exercitus* (představený vojska), což je označení používané v *Lex Visigothorum*, IX, 2, 1. V kontextu zákoníku však *praepositus exercitus* je všeobecné označení pro vojenské hodnostáře, kteří však byli podřízeni provinčním *duces* a městským *comites*. Tudíž nemohlo jít o vrchní velitele královského vojska.

⁸⁷⁴ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis, Epistola Pauli perfidi*.

⁸⁷⁵ GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 172 a KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 214.

Shromáždění hodnostáři požadovali Paulovu smrt, ale král svého poraženého protivníka odsoudil k ponižujícímu trestu *decalvatio*⁸⁷⁶.

Na podzim roku 673 se vítězný král Wamba vrátil do Toleda. Mozarabská kronika uvádí, že se pak král věnoval zvelebování města, zahájil mnoho renovačních i stavebních projektů⁸⁷⁷. Wamba pak v Toledu vydal své vojenské zákony. Není patrné, proč je nechal vytvořit, možná ze zkušeností z tažení proti Paulovi, i když někteří historici uvádějí, že tak činil ve snaze uzákonit plnou kontrolu krále nad státem a pokračoval tak v Chindaswinthově politice centralizace státu⁸⁷⁸. Stanovil například tresty za dezerci⁸⁷⁹ či rabování⁸⁸⁰. Nejpodstatnějším Wambovým zákonem je zákon o *scandalum infra fines Spanie* (o pohromách uvnitř hranic Hispánie). Ten stanovuje, že v případě války, pokud se nepřítel objeví na území Hispánie, je každý na žádost krále povinen dostavit se ozbrojený se svou družinou k boji a k obraně království. Zákon za neúčast na tažení stanovuje tresty pokut, konfiskace majetku či dokonce ztráty svobody. Nejpodstatnější je však, že zákon se vztahuje nejen na urozené *nobilis* a neurozené, ale k boji se musí dostavit i biskupové, kněží a diákoní⁸⁸¹. Wamba plánoval rozdrobit moc biskupů i jinak. Na konci své vlády očividně vytvořil řadu nových biskupství, jejichž smyslem bylo zmenšit územní rozsah těch nejvýznamnějších biskupství. Církev s tímto svým krokem značně znepokojil. Z pramenů víme, že vzniklo nové biskupství u kláštera v Aquis (dnešní Chaves v Portugalsku) a král dosadil druhého biskupa do Toleda, který sídlil v bazilice apoštolů Petra a Pavla⁸⁸². Rovněž v listopadu 675 proběhl 11. toledský koncil. Toho se účastnilo jenom 17 biskupů a 9 opatů.

8.5.2 Wambovo sesazení

Události konce Wambovy vlády a jeho pádu jsou jednak značně zajímavé, ale i zahaleny mlhou nejistoty, protože existuje značný nesoulad v pramenech. Bohužel Mozarabská kronika, která by mohla mít ničím nezaujatý názor, konec Wambovy vlády nijak nezaznamenává. Proto

⁸⁷⁶ JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, 27 a *Iudicium in tyrannorum perfidia*.

Iudicium in tyrannorum perfidia je krátký text, který Julianus z Toleda připojil do své knihy. Jeho autorem je nejspíše jeden z Wambových dvořanů, který jej sepsal v Nemausu okamžitě po Paulově porážce. Spis popisuje soudní proces s Paulem a vypočítá všechny zajaté povstalce, kteří se k Paulovi připojili a byli souzeni s ním (MARTÍNEZ PIZARRO, Joaquín, *The Story of Wamba*, s. 4 a 53).

⁸⁷⁷ *Continuatio Hispana*, 46.

⁸⁷⁸ LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 194–195.

⁸⁷⁹ *Lex Visigothorum*, IX, 2, 1.

⁸⁸⁰ *Lex Visigothorum*, VIII, 1, 9.

Zákon proti rabování se nachází v edici krále Erwiga a je nadepsán jako *antiqua*, což by se mělo vztahovat k zákonům králů Euricha a Leovigilda. Je však možné Erwig tak nechal označovat i zákony svého předchůdce.

⁸⁸¹ *Lex Visigothorum*, IX, 2, 8.

⁸⁸² GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, s. 174.

naším hlavním pramenem jsou akta 12. toledského koncilu, který v lednu 681 uspořádal Wambův nástupce Erwig. V noci 14. října 680 Wamba těžce onemocněl a všichni včetně jeho samého očekávali jeho brzkou smrt. Král tedy před biskupy učinil pokání *poenitentia*, nechal se tonzurovat a doporučil *comitu* Erwiga za svého nástupce⁸⁸³. Stalo se však to, co nikdo nečekal, a starý král se uzdravil. Byl však již tonzurován a tak podle 6. toledského kánonu nemohl být králem⁸⁸⁴. Wamba tedy odstoupil a Erwig byl povolán králem. Toto je však oficiální vyjádření jeho nástupce čtyři měsíce po této události. Nepůsobí tak zcela důvěryhodně. Zvláště když 2. kánon 12. koncilu uvádí, že pokání *poenitentia* udělené osobám v bezvědomí je platné a dané osoby, poté co se proberou, se musí zřici svých světských funkcí⁸⁸⁵. Je tedy možné, že Wamba byl tonzurován v bezvědomí, aniž by věděl, co se děje. Edward Thompson se domnívá, že Wamba se po svém uzdravení dožadoval návratu do královské funkce, ale přítomní biskupové a *maiores palatini* mu v tom zabránili⁸⁸⁶. Dle něj pak dvorští *comité* krále donutili podepsat abdikací listinu a jmenovat Erwiga za svého nástupce. Erwig pak vzápětí svolal 12. toledský koncil, jehož cílem bylo odstranit veškeré pochybnosti o událostech jeho nástupu k vládě. Koncilní akta totiž několikrát zmiňují listinu, kterou Wamba podepsal (*scriptura definitionis suae*). Je zajímavé, že tento dokument je nazýván listinou *scriptura* a nikoliv Wambovou poslední vůlí *testamentum*, což by se dalo čekat za poklidného průběhu událostí.

Jiný výklad událostí nám podává o 200 let mladší Kronika krále Alfonse III. Podle ní *comes* Erwig již od počátku plánoval Wambu sesadit a z toho důvodu ho omámil nápojem zvaným *spartus*. Když biskupové a palácoví hodnostáři spatřili Wambovo blouznění sesadili ho a zvolili Erwiga králem. Wamba poté, co účinky nápoje vyprchaly, byl internován v klášteře⁸⁸⁷. Narativ Kroniky krále Alfonse III. naznačuje, že bývalý král Wamba žil v klášteře ještě minimálně dalších sedm let a přežil svého nástupce Erwiga. Erwig však na chopení moci očividně spíchal, pomazán králem byl pouhý týden poté, co u Wamby propukla jeho nemoc. Jeho vláda je počítána od 15. října a biskup Julianus z Toleda provedl obřad královského

⁸⁸³ *Concilium Toletanum XII, Canon 1.*

„*Idem enim Wamba princeps dum inevitabilis necessitudinis teneretur eventu, suscepto religionis debito cultu et venerabili tonsurae sacrae signaculo, mox per scripturam definitionis suae, inclutum dominum nostrum Ervigium post se prelegit regnaturum et sacerdotali benedictione unguendum.*“

„Těž totiž vládce Wamba, když byl skolen nevyhnutelnou nutností osudu, přijal náboženský závazek víry a blažené označení svatou tonzурou, potom sepsal svoje rozhodnutí a vybral slovu svého našeho pána Erwiga, aby po něm vládl a byl pomazán s požehnáním kněžích.“

⁸⁸⁴ *Concilium Toletanum VI, Canon 17.*

⁸⁸⁵ *Concilium Toletanum XII, Canon 2.*

⁸⁸⁶ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 230 a 232.

⁸⁸⁷ *Chronica Rotensis*, 2.

pomazání 21. října 680⁸⁸⁸. Většina současných historiků⁸⁸⁹ uvádí, že Wamba se stal obětí palácového převratu. Ten však spočíval v tom, že králi již nebyl umožněn návrat k výkonu funkce. Roger Collins si všímá faktu, že verze Kroniky krále Alfonse III. je v rozporu s akty 12. toledského koncilu. Kdyby byl Wamba skutečně omámen a v nepřítčném stavu a následně jej biskupové a velmoži sesadili, nemohli by biskupové a Erwig v lednu 681 v Toledu dokládat nový řád skrze listiny podepsané Wambou⁸⁹⁰. Patrně král Wamba skutečně onemocněl a upadl do bezvědomí, čehož dvořané a biskupové využili proti němu a tonzurovali ho. Je často připomínáno, že i toledský biskup Julianus přes svou počáteční podporu Wambovu režimu musel být s královými reformami značně nespokojen. Víme, že například Wambovo rozhodnutí o vytvoření druhého toledského biskupství v basilice apoštolů Petra a Pavla bylo 12. toledským koncilem anulováno⁸⁹¹. Pro dvůr a biskupy by určitě nepředstavovalo problém ignorovat závěry 6. toledského koncilu a nechat krále Wambu vládnout, ale centralizační legislativa starého krále způsobila, že elity odmítly jeho vládu a našly si za něj náhradu.

8.5.3 Ústup moci králů za vlády Erwiga

Wambův nástupce Erwig byl nepochybně jedním z palácových *comites*. Kronika krále Alfonse III. uvádí i jeho údajné rodiče. Jeho otcem měl být byzantský vyhnanec Ardabastus, který musel opustit Konstantinopol a našel azyl v Hispánii. Král Chindaswinth ho oženil se svojí neteří a jejich potomkem byl budoucí král Erwig⁸⁹². Tuto pozdější zprávu nepovažují někteří historici za zcela spolehlivou a někteří ji zcela zpochybňují⁸⁹³. Erwig představuje dalšího palácového krále a v mnohém byl podoben králi Chintilovi. Stejně jako on Erwig hned po svém nástupu na trůn uspořádal církevní koncil. Tento 12. toledský koncil se konal v lednu 681 a zúčastnilo se ho 35 biskupů, čtyři opati a 12 palácových hodnostářů. Tento koncil

⁸⁸⁸ *Laterculus regum Visigothorum*, 47.

⁸⁸⁹ KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, s. 216–217; LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, s. 196 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 396.

⁸⁹⁰ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 96–98.

⁸⁹¹ *Concilium Toletanum XII, Canon 4*.

⁸⁹² *Chronica Rotensis*, 2.

„Tempore namque Cindasuindi regis ex Grecia vir advenit nomine Ardavasti, qui prefatus vir ab imperatore a patria sua est expulsus mareque trasiectu[s] Spania est advectus. Quem iam supra factus Cindasuindus rex magnifice suscepit et ei in coniungio consubrinam suam dedit, ex qua coniunctionem natus est filius nomine Ervigius.“

„Neboť již za časů krále Chindaswintha přijel z Řecka muž jménem Ardabast, o kterém se říkalo, že byl císařem vyhnán ze své vlasti a přeplaval se přes moře a přišel do Hispánie. Jeho král Chindaswinth velkolepě přijal a dal mu za manželku svoji neteř a z tohoto spojení se narodil syn jménem Erwig.“

⁸⁹³ COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, s. 102 a SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérica II: Época tardoimperial y visigoda*, s. 397.

prohlásil Erwiga za legitimního krále a začal s řadou Erwigových ústupků vůči církvi a velmožům.

V roce 681 vydal Erwig nový zákoník, který představoval revizi Rekkeswinthova *Lex Visigothorum* z roku 654. Nový král do něj doplnil některé Wambovy zákony a značně ho rozšířil. V listopadu 683 uspořádal Erwig další koncil, a to 13. toledský koncil. Tímto rychlým pořádáním koncilů se rovněž podobal králi Chintilovu. Tento koncil měl značnou účast, dorazilo 48 biskupů, 9 opatů a 26 biskupů vyslalo svoje zástupce. Za palác se koncilu zúčastnilo 26 různých činitelů. Koncil je také významný tím, že biskup Attila z města Pampilona (dnešní Pamplona) vyslal svého zástupce. Pampilona ležela na území ovládaném Vaskony a místní biskup se naposledy zúčastnil vizigótského církevního koncilu před 94 lety, když biskup Liliolus z Pampilony dorazil na 3. toledský koncil krále Rekkareda. Erwigův 13. toledský koncil se rozhodl udělit milost všem, kteří se zúčastnili Paulovy vzpory, a došlo i na restituce majetku. Koncil rozhodl, že se vrátí zkonfiskovaný majetek, jenž byl v té době v držení královské pokladny a nebyl darován královským *fideles*⁸⁹⁴. Zde jde o jasné odstoupení od politické linie, kterou zavedl Chindaswinth a Wamba s Rekkeswinthem se ji snažili udržovat. Koncil také vydal kánon o ochraně Erwigovy rodiny, včetně jeho manželky Liuvigoty a jeho synů a dcer⁸⁹⁵. Pod hrozbou *anathemy* jim po jeho smrti nesmělo být ublíženo, nesměly být vyhnáni, ani tonzurováni a nesměl jim být zkonfiskován majetek.

Z dalších Erwigových ústupků velmožům a církvi je zapotřebí zmínit zmírnění Wambových vojenských zákonů. Nový král stanovil nižší tresty za nedostavení se k boji na královu výzvu a vypadá to tak, že biskupové a kněží byli z těchto povinností vyňati⁸⁹⁶. V roce 683 král vydal edikt, kterým odpustil nezaplacené daně⁸⁹⁷, což byla pro vizigótského krále novinka. Patrně i toto rozhodnutí patřilo mezi jeho ústupky velkým majitelům pozemků. Erwig ještě v roce 684 uspořádal další koncil, již svůj třetí. Tento 14. toledský koncil se sešel

⁸⁹⁴ *Concilium Toletanum XIII, Canon 1.*

Edward Thompson si všímá, že již mezi podepsanými *maiores palatii* jsou tři muži, kteří byli v září 673 odsouzeni Wambou společně s Paulem (*Judicium in tyrannorum perfidia*). Konkrétně jde o *comitu* Trasericha a velmože Trasimira a Rekaulfa (THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 234).

⁸⁹⁵ Tamtéž, *Canon 4.*

⁸⁹⁶ *Lex Visigothorum*, IX, 2, 9.

⁸⁹⁷ *Edictum Ervigii regis de tributis relaxatis.*

Odpouštění daní patřilo mezi běžné prostředky římských císařů, jak si získat popularitu. Tato ustanovení však jasně zvýhodňovala majetné a vlivné obyvatelstvo, protože v jejich možnostech bylo nechat si zaplacení daní odložit. Tudíž se jim nezaplacené daně nashromáždili a oni čekali až jim budou odpuštěny. To byl běžný jev 4. století (JONES, Arnold Hugh, *The Later Roman Empire 284–602: A Social Economic and Administrative Survey*, s. 467).

v reakci na dopisy papeže Lva II., které dorazily do Hispánie předchozího roku. Cílem tohoto koncilu bylo odsoudit východní heretické učení monothetismu⁸⁹⁸.

Edward Thompson označuje Erwiga ze loutkového vladaře, který byl ovládán církví a nobilitou⁸⁹⁹. Je to částečně pravda, protože palácem vybraný král neměl přílišnou podporu v provinciích království. Stejným problémům čelil předtím král Chintila a patrně stejně jako v jeho případě jedinou Erwigovou nadějí na přežití bylo nalezení kompromisu s velmoži a církví. Na podzim roku 687 Erwig již cítil, že přichází jeho čas, a proto 14. října si zvolil svého nástupce Egiku a sám si nechal udělit pokání *poenitentia*, čímž abdikoval v Egikův prospěch⁹⁰⁰. Zanedlouho sám v Toledu zemřel. Nový vizigótský král Egika byl jedním z *maiores palatii* a zastával úřad *comes cubiculi*. Kronika krále Alfonse III. dokonce uvádí, že Egika byl synovcem krále Wamby a Erwigovým zetěm, protože jeho manželkou byla Erwigova dcera Cixilo⁹⁰¹.

Egika vládnoucí v 687 až 702 se sice pokusil napravit Erwigovy chyby a obnovit moc králů, ale musel se potýkat s rozsáhlým povstáním velmože Suniefreda. Za dalších vizigótských králů se země dostala do anarchie a na okraj občanské války. Za takovéto situace do Hispánie vpadli Arabové. V roce 711 severoafrický válečník ve službách Arabů Táriq ibn Zijád se přeplavil přes Gibraltarský průplav a v bitvě u Guadalete porazil posledního vizigótského krále Hispánie Rodericha. Následně Táriqův velitel Músa ibn Nusajr přišel s posilami z Afriky a společně dobyli většinu měst v Hispánii. Je potřeba zmínit, že dle Mozarabské kroniky⁹⁰² se k Arabům při jejich dobývání Hispánii připojily jednotky vizigótského velmože Oppy, mladšího syna krále Egiky. Ze Erwiga tak nastal definitivní úpadek moci vizigótských králů. Egika chtěl použít stejné metody jako před ním král Chindaswinth, ale nedosáhl žádného úspěchu. Moc velmožů a církve nadále vzrůstala. Sice nedošlo k obdobné situaci jako ve francké říši, kde poslední Merovejci byli pouze loutkovými vladaři, avšak pozdní vizigótské králové patrně ovládali jen své vlastní statky a královské město Toledo a regiony byly v rukou místní šlechty. Situace Egiky, Witizy a Rodericha tak vzdáleně připomínala situaci raných kapetovských králů ve Francii, ovládajících pouze královskou doménu.

⁸⁹⁸ Toto křesťanské učení vytvořil v první polovině 7. století konstantinopolský patriarcha Sergios na žádost císaře Herakleia I. Dle této doktríny Ježíš Kristus měl dvě přirozenosti, lidskou a božskou, ale měl jenom jedinou a to božskou vůli *θελημα*. Cílem této nově vytvořené doktríny bylo nábožensky sjednotit Východ rozpadlý mezi ortodoxní církev a monofyzity. Úspěch však učení monothetismu nemělo, odmítli ho někteří východní teologové i římský papež Martin I. Nakonec jej v roce 680 odsoudil ekumenický 3. konstantinopolský koncil.

⁸⁹⁹ THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, s. 234.

⁹⁰⁰ *Laterculus regum Visigothorum*, 49.

⁹⁰¹ *Chronica Rotensis*, 3.

⁹⁰² *Continuatio Hispana*, 70.

9 Závěr

„Anno regni illius [Ruderici] tertio ob causam fraudis filiorum Utizani Sarrazeni ingressi sunt Spaniam. Quumque rex ingressum eorum cognouisset, statim cum exercitu egressus est eis ad uellum. Sed suorum peccatorum classe oppressi et fihorum Utizani fraude detecti in fuga sunt uersi. Quo exercitus fugatus usque ad internicionem +eo+ pene est deletus.“

„Třetího roku vlády toho krále [Rodericha] kvůli zradě Witizových synů vpadli Saracéni do Hispánie. Jakmile se o jejich vpádu král dozvěděl, okamžitě vyrazil z vojskem proti nim bojovat. Ale zatížení vahou svých hříchů a oslabení zradou Witizových synů byli [Gótové] obráceni na útěk. Jejich vojsko se rozprchlo, došlo k masakru a byli téměř vyhlazeni.“

Chronica Rotensis, 6.

9.1 Shrnutí

Vizigótská královská tradice nesahá do takové hloubky jako historie samotného kmene. Starým gótským kmenům Tervingům a Greutungům se na březích dolního Dunaje a Černého moře podařilo ve 3. a 4. století vytvořit specifickou kmenovou společnost. Vznikla u nich i nová společenská elita, která si vytvořila i konkrétní vládnoucí posty a úřady jako král *þiudans*, náčelník *reiks*, soudce/vrchní úředník *kindins* a kmenový vojevůdce *truhtin*. Dle rakouského historika Herwiga Wolframa byla společnost rozdělena na rodové klany nazývané *kunja*⁹⁰³ a udržovala se zde archaická kmenová společnost. Gótové se při svém příchodu k Černomoří dostali do sousedství římského impéria a začal na ně působit římský vliv. Nejde o ojedinělý jev. V této době se totiž celý germánský svět mění, dochází k tomu jako důsledek markomanských válek císaře Marca Aurelia. Zvyšuje se koncentrace germánského osídlení kolem římské hranice a naopak se vylidňují severnější a východnější oblasti. Gótové jsou toho sami příkladem. V archeologických nálezech se začínají objevovat tzv. knížecí hroby *Fürstengräber*, z nich nejstarší jsou ty z Lübsowa v dnešním Polsku. Tyto hroby jsou doklady o vznikající sociální stratifikaci u germánských kmenů. Vznik rozdílných společenských skupin se klade do souvislosti s přílivem římského luxusní zboží, díky kterému se mu germánská elita odlišovat od zbytku obyvatelstva. Je tedy možné, že gótské *reiksové* a *þiudansové* se objevili až po příchodu kmene k Dunaji.

Tento unikátní systém klanů a náčelníků však na další vývoj gótské společnosti neměl vliv. Sám Wolfram přiznává, že zanikl při gótském překročení Dunaje v roce 376⁹⁰⁴. V tomto roce se celá skupina Gótů, která byla předmětem našeho zájmu, přesunula na římské území. Zde se jim sice podařilo dosáhnout proslulého vítězství v bitvě u Hadrianopole, kde padl římský

⁹⁰³ WOLFRAM, Herwig, *Die Geschichte der Toten*, s. 71–88.

⁹⁰⁴ Tamtéž, s. 92.

císař Flavius Valens, ale dlouhotrvající boje v Thrákii přinesly Gótům jenom ztráty a celkové oslabení. Římané uspěli ve svém snažení vytlačit Góty z Thrákie, ale místo toho, aby je porazili a zničili, tak s nimi císařové Theodosius I. a Gratianus uzavřeli v roce 382 *foederátní* smlouvu. I toto slavné období gótské historie bylo slepou uličkou. Nová společenská elita vojenských náčelníků – vítězů bitvy u Hadrianopole, jako byli Fritigern, Safrax a Alatheus, v roce 382 zmizeli. Buď padli v boji, nebo byli na nátlak Římanů odstaveni od moci.

Jakožto *foederáti* byli Gótové usazeni na území Thrákie a mužové z jejich kmene bojovali v řadách římské armády. V tomto okamžiku můžeme sledovat, jak opět u Gótů vzniká nová společenská elita, která na rozdíl od předchozích období není vůbec navázána na kmenovou strukturu. Do čela kmene se dostávají osoby zastávající římské vojenské hodnosti *comes rei militaris* či *magister militum*. Lidé jako Fravitta, Gainas, Buterich, Sarus a i samotný Alarich si udržovali svoje postavení mezi Góty jen díky tomu, že je císařská vláda jmenovala na velitelské posty *foederátních* jednotek. Řada Gótů pak byla rozprostřena po posádkách po celém Balkáně a asijských provinciích a císař Theodosius I. je nasazoval do nejtěžších bojů během svých tažení do Itálie.

Tato situace svébytnosti gótského kmene nesvědčila a v té době patrně převládaly v římské společnosti protigermánské nálady⁹⁰⁵. Z těchto důvodů po smrti císaře Theodosia v roce 395 vypukla u Gótů protiřímská vzpoura. Do jejího čela se postavil vojenský velitel Alarich, původně jeden z podřízených velitelů *comity* Gaina. Alarich se svými muži pak plnil balkánské pobřeží Jaderského moře a dostal se až do Řecka. Cestou shromažďoval roztroušené gótské vojáky a nakonec se obrátil zpět na sever a v roce 401 poprvé pronikl do Itálie. Do jeho vojska se nepochybně přidávali i římstí provinciálové a uprchlí otroci. Zařadili se do něj i Gótové usazení v Pannonii, kterým velel Alarichův švagr Athaulf. Celkově je možné považovat Alarichovo období za období formování skupiny, kterou my dnes nazýváme Vizigóty. Během dalších tažení v Itálii se k Alarichovi přidali válečníci z bývalého vojska gótského krále Radagaisa a výrazně tak rozšířili počet jeho mužů. Období formování bylo patrně dokončeno v roce 414, když se od Athaulfa v Akvitánii odtrhla část kmene Alanů⁹⁰⁶ a jemu se o rok dříve podařilo pod svou vládou začlenit bojovníky jiného gótského velitele Sara.

⁹⁰⁵ Pogromy Gótů v Konstantinopoli z roku 400 a v Římě z roku 410 jsou jedinými zaznamenanými lidovými a svévolnými projevy římského odporu proti germánským vpádům během celého období stěhování národů. Římské obyvatelstvo pak zachovávalo k invazím germánským kmenům poněkud laxní přístup.

⁹⁰⁶ BACHRACH, Bernard, *The History of the Alans in the West*, s. 29.

Alaricha však ještě nejde v žádném případě považovat za gótského krále, ostatně i dobové prameny ho označují pouze za vrchního velitele Gótů⁹⁰⁷.

Za prvního gótského krále můžeme bezpochyby považovat jeho nástupce Athaulfa, který převzal vládu nad kmenem v létě roku 410. Athaulfovi se podařilo odvést Góty do Akvitánie, čím zakončil migrační období kmene, i když legalizace tohoto usazení z římské strany proběhla až později v roce 416 za Athaulfova nástupce Valliy. Athaulf také donutil k sňatku zajatou Gallu Placidii, sestru císaře Honorio. Očividně plánoval ještě pevnější zapojení Gótů do římských struktur místo, aby budova nezávislý gótský stát. V létě 415 byl Athaulf v Barceloně zavražděn a jeho vrah Segerich skončil stejným osudem za nedlouho poté. Gótové se nyní dostali do nečekaného situace. Athaulfova rodina byla zlikvidována a kmen byl tísněn ze všech stran římskými útoky. Gótům se krizi podařilo vyřešit originální způsobem. Jak nás informuje Paulus Orosius nový král Vallia byl *electus a Gothis* – zvolen Góty⁹⁰⁸. Jde o vůbec první gótskou královskou volbu, která vedla k tradici voleb vizigótských králů v Hispánii stanovených dle toledských koncilů.

Vallia však vládl jenom krátce a v roce 418 po něm nastoupil Theodorich I., který nejspíše byl manželem dcery Alaricha. Za něj došlo ke stabilizaci kmene Gótů v Akvitánii. Nejenže se mu podařilo ubránit držbu gótského sídelního města Tolosa před Římany, ale za jeho vlády se patrně zakonzervovala kmenová struktura vzniklá v předchozím období. Theodorich I. byl nejdéle vládnoucím gótským králem, v čele kmene se udržel celých 33 let, než v létě 451 padl v bitvě na Katalaunských polích, kde koalice národů z Galie zvítězila nad hunským útočníkem Atilou. Jeho dlouhá vláda přinesla ke Gótům i dynastický princip, protože po zbytek 5. století mizí záznamy o gótských královských volbách. Postupně se na trůně v Tolose vystřídal tři z Theodorových synů a to Thorismund, Theodorich II. a Eurich. Přestože se stabilizoval kmen a *regnum* jako instituce, samotná pozice krále byla u Gótů velmi vratká. Svědčí o tom, že Thorismund i Theodorich II. byli zavražděni. Tolosánské království vzalo za své, když v roce 507 v bitvě u Vouillé padl Eurichův syn Alarich II. a Frankům ze severu Galie se podařilo obsadit většinu Akvitánie. U Gótů se pak znovu objevuje princip královské volby, když ve městě Narbo po prohrané bitvě Gótové zvolili za svého krále Gesalicha⁹⁰⁹, staršího a nemanželského syna Alaricha II.

⁹⁰⁷ OLYMPIODOROS, *Historiae*, fr. 3 (Bibl. Cod. 80); SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, IX, 4; TYRANNIUS RUFINUS, *Ecclesiastica historia, Praefatio*; AURELIUS AUGUSTINUS, *De civitate Dei*, I, 2 a PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 37, 2.

⁹⁰⁸ PAULUS OROSIUS, *Historiarum Adversum Paganos*, VII, 43, 10

⁹⁰⁹ *Chronica CaesarAugustana*, 508.

Gesalichovy vojenské neúspěchy vedly ke jeho sesazení a vyhnání a vládu nad Vizigóty převzal jejich spojenec a děd Alarichova mladšího syna, ostrogótský král Theodorich Veliký. Ten vládu nad Vizigóty v Hispánii a Septimánii vykonával skrze své správce, které do Hispánie dosadil. Mezi tyto správce patřili *armiger* Theudis a *comes* Ibbas. Když v roce 526 Theodorich Veliký zemřel, chopil se vlády v Hispánii konečně Alarichův mladší syn Amalarich. Ten představuje posledního vizigótského dynastického krále. Jeho vláda však byla pro Góty pohromou. Došlo k obnovení franckých útoků a území Gótů v Galii se omezilo na region Septimánie ohraničený pevnostmi Nemausus (dnešní Nîmes), Carcasone (dnes Carcassonne), Dehas (dnešní Dio-et-Valquirés) a Luteva (dnešní Lodève). Amalarich zemřel v roce 531 v Barceloně, buď zavražděn svými muži, nebo útočícími Franky. V tomto okamžiku zaniká gótská dynastie Balthů, která vládla již od doba Alaricha I. přes 135 let.

Vizigóti pak opět přešli na královskou volbu. Preferovali silné vojenské osobnosti. Postupně se ve vládě vystřídali Theudis, Theudigisel, Agila a Athanagild. I přes jasnou legitimitu krále vzešlého z volby, většina z nich byla zavražděna. To pak vedlo k posměšné kritice ze strany sousedních Franků. Převraty a vraždy králů u Gótů pak Řehoř z Tours označuje za odporný zvyk *detestabilis consuetudo* a autor Fredegarovy kroniky dokonce za nemoc *morbus*⁹¹⁰. Athanagild zemřel přirozenou smrtí v Toledu v roce 568, a protože neměl mužského potomka, nastalo u Vizigótů bezvládí, které trvalo přes půl roku. Vládní krizi vyřešili až vojáci umístění v Septimánii, když zvolili svého velitele *duxe* Liuvu králem. Liuva pak jako představitel septimánských Gótů jednal s představiteli paláce v Toledu a hispánskými velmoži a podařilo se mu zajistit kompromis ve vládě založený na tom, že jeho bratr Leovigild se ožení s Athanagildovou vdovou Goiswinthou a bude vládnout jako spoluvládce v Hispánii. Vytvořil se tak nový vládnoucí rod, který pokračoval přes Leovigildova syna Rekkareda a vnuka Liuva II. Tato rodina se však u vlády udržela jenom 35 let, než byl v roce 603 Liuva II. sesazen a zavražděn.

Následovali pak převratoví králové Witterich a Gundemar, během jejichž vlády byla královská volba zcela v rukou spiklenců, kteří zavraždili předchozího vládce. Situace se stabilizuje, když je zvolen v roce 612 král Sisebut a další král Swinthila pak nejen sjednocuje pod vizigótskou vládou celý Pyrenejský poloostrov, ale pokračuje v trendu silné vlády panovníka na úkor regionálních velmožů. To vyústilo v odmítavou reakci předních Gótů vůči králi, která vyvrcholila povstáním septimánských Gótů, kteří s podporou franckého krále Dagoberta I. Swinthilu svrhli a zvolili za nového krále *duxe* Sisenanda. Ten, ač sám povstalec, v roce 633

⁹¹⁰ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 82
GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, III, 30.

na 4. toledském koncilu v rámci jeho 75. kánonu nechal oficiálně uzákonit královskou volbu a ustanovil trest vyobcování z církve *anathema* pro všechny, kteří by se postavili na odpor vůči králi. Královská volba se však vzápětí sama zvrhla, protože další král Chintila byl v roce 636 zvolen patrně pouze palácovými hodnostáři z Toleda a biskupy z provincie *Carthaginensis*, a nikoliv všemi svobodnými Góty, jak patrně předpokládal jeho předchůdce. Tato úzká královská volba se stala skutečností a v roce 653 ji uzákonil král Rekkewinth, když nechal potvrdit, že voliteli králů budou nadále jenom biskupové a přední palácoví hodnostáři *maiores palatii*⁹¹¹. V tomto duchu pak byli zvoleni další králové Wamba, Erwig a Egika, přičemž Erwig i Egika při volbách argumentovali i doporučením předchozího krále. V Erwigově případě toto doporučení patrně bylo vynucené nebo bylo dokonce falzem. Když v roce 702 Egika zemřel, nastoupil po něm dědičně jeho syn Witiza. Po jeho smrti v roce 710 se království rozpadlo mezi Rodericha, Agilu II. a Oppase a v této podobě hispánskou říši našli Arabové a porazili ji.

9.2 Závěrečné myšlenky

Cílem práce bylo hledat podobu nástupnického systému u Vizigótů a zjistit, čím byli gótské králové předtím, než se stali králi. V tomto ohledu můžeme zaznamenat úspěch, protože skoro o každém vizigótském králi se mi podařilo nashromáždit alespoň minimum informací o tom, co dělali před svým nástupem k vládě. Jedinými výjimkami v tomto ohledu jsou králové Vallia vládnoucí v letech 415–418 a Sisebut vládnoucí v letech 612–621. O nich nemáme žádné informace o jejich předchozí kariéře. Vallia musel být zkušený a uznávaný válečník v dobách Alaricha a Athaulfa, díky čemuž byl v roce 415 zvolen králem. Oproti němu Sisebut vynikal komplexním vzděláním a byl i literárně činný, pravděpodobně tak byl v dětství vzděláván církví. U králů Theudigisela, Agily, Athanagilda a Chintily se musíme spolehnout na naše interpretace narativních pramenů, a tak můžeme předpokládat jejich původní sféry vlivu.

Dědičný princip nástupnictví se u Vizigótů neudržel, protože narážel na princip volby, který byl preferovaným způsobem již od smrti Amalaricha v roce 531. Předat vládu z otce na syna se úspěšně podařilo jenom v případě králů Rekkareda a Rekkewintha, ale i oni museli čelit v prvních letech své vlády povstáním a spiknutím. Tudíž svoji vládu si museli zajistit kromě respektu velmožů vůči jejich otcům i svými vlastními schopnostmi. Vlády ostatních dědičných králů Liuvy II., Rekkareda II. a Tulgy byly jen efemerní. Řada králů, aby zabezpečila nástupnictví svých synů, je jmenovala svými spoluvládci. Máme to doloženo u případů králů

⁹¹¹ *Concilium Toletanum VIII, Canon 10.*

Leovigilda a jeho synů Hermenegilda a Rekkareda, Swinthily a jeho syna Rikkimira a Chindaswintha a Rekkeswintha.

Hledat propojení mezi jednotlivými vizigótskými králi a jejich původ není žádným novým tématem. Věnovali se tomu již na přelomu 17. a 18. století španělští historici a genealogové José Pellicar de Ossau y Tolar a Luis de Salazar y Castro. Ti předpokládali, že vizigótské králové Liuva a jeho bratr Leovigild byli synové posledního balthského krále Amalaricha a skrze na ně tak pokračovala původní Alarichova dynastie. Stejně tak dle nich otec krále Erwiga Ardabastus, který přijel do Hispánie z Konstantinopole během vlády krále Chindaswintha, měl být synem Athanagilda, jenž byl synem Leovigildova povstaleho syna Hermenegilda a v roce 584 jej jako malé dítě odvezli římsí vojáci do Konstantinopole⁹¹². Dle těchto představ by se tak udržovala v Hispánii po celou dobu původní dynastie Balthů. Tento rodokmen je však buď dílem fikce svých autorů, nebo čerpali z různých středověkých falz. Každopádně účelem tohoto rodokmenu je najít pro kastilské krále a různé španělské šlechtické rody starobylý původ až k dobyvateli Říma Alarichovi. Ani v jejich případě nejde o nový trend. V 9. století asturští králové také odvozovali svůj původ od vizigótských králů Leovigilda a Rekkareda⁹¹³. Ani v jejich případě se svědectví jejich kronik nepovažuje za důvěryhodné.

U vizigótských královských voleb působí největším problémem skladba jejich účastníků. U prvních voleb králů Valliy a Theodoricha I. můžeme předpokládat, že kmen, který se v té době přesouval z jedné strany Pyrenejí na druhou a zároveň byl pod římským dohledem, dokázal skrze shromáždění všech svobodných válečníků zvolit svého krále. Situace je jasnější v roce 507, když ustupující vizigótské vojsko po porážce u Vouillé zvolilo v Narbo Gesalicha za svého krále⁹¹⁴. Zde se opravdu volby zúčastnili či ji minimálně přihlíželi všichni bojeschopní členové kmene. Analogická situace mohla nastat o 24 let později, když byl zvolen za krále *armiger* Theudis. Španělský historik Narcís Amich i Raurich se domnívá, že Theuda zvolilo králem shromáždění *concilium* ve městě Gerunda (dnešní Gironna) a toto shromáždění představovalo zbytky vizigótského vojska, které sem Theudis shromáždil po Amalarichových

⁹¹² de SALAZAR Y CASTRO, Luis, *Historia Genealógica de la Casa de Lara, Libro I*, s. 45.

⁹¹³ *Chronica ad Sebastianum*, 13.

„Post Faffilani interitum Adefonsus successit in regnum, uir magne uirtutis filius Petri ducis, ex semine Leuegildi et Reccaredi regum progenitus;“

„Po Favilově smrti nastoupil k vládě Alfons, muž velké odvahy a syn *dux*e Petra, pocházející z rodu králů Leovigilda a Rekkareda.“

⁹¹⁴ *Chronica Caesaraugustana*, 508 a PROKOPIOS, *Bella*, V, 12.

porážkách u Narbo a Barcelony⁹¹⁵. V následujících obdobích byli Vizigóti již rozprostřeni po Hispánii, Theudis sídlil v Toledu, Agila v Emeritě (dnešní Mérida) a Athangild nejprve v Hispalis (Sevilla) a následně v Toledu. Z toho důvodu již nebylo snadné shromáždit dostatek svobodných Gótů, aby mohlo proběhnout volební shromáždění. Z toho důvodu také nejspíše po Athanagildově smrti trvalo půlroční *interregnum*, které vyřešili až septimánští Gótové separátní volbou Liuvy. Za následovných dědičných a převratových králů se oficiální volební shromáždění nekonala. Patrně poslední velké volební shromáždění se uskutečnilo neplánovaně na jaře roku 631 u Caesaraugusty (Zaragozy). Zde se totiž setkala královská vojska krále Swinthily s vojskem povstalců ze Septimánie podporovaných jednotkami vyslaných krále Dagobertem. Setkavši se vojska místo toho, aby se střetla v bitvě, přiměla krále Swinthilu k abdikaci a následně zvolila velitele povstalců *dux* Sisenanda králem⁹¹⁶. Na toto shromáždění může patrně reagovat 4. toledský koncil, který proběhl o dva roky později, když zmiňoval *consultum gentis* – rozhodnutí kmene⁹¹⁷. Na tomtéž koncilu Sisenand a dorazivší biskupové konečně vytvořili legislativu k nástupnickému procesu volby, který do té doby byl stanoven spíše zvykem a zažitou tradicí. Dle koncilních akt se ustanovilo, že nový králem má být zvolen společným rozhodnutím gótských a biskupů⁹¹⁸. Toto rozhodnutí však všeobecné volbě neprospělo. Kolem paláce v Toledu se začali formovat královi klienti, později nazývaní *fideles regum* či *gardingi*, kteří věděli, že s další změnou na trůnu a příchodem nových klientů ztratí svoje výsadní postavení. Palác si tak uzurpoval právo volby krále. Stalo se tak v případě krále Chintily, o jehož volbě nejsou v pramenech žádné záznamy. Král však byl patrně jenom vybrán palácovými hodnostáři a nejbližšími biskupy z provincie *Carthaginensis*, protože v prvních letech své vlády postrádal podporu téměř všech provincií. Jak bylo zmíněno výše, Rekkeswinth tento stav legitimizoval a za volitele ustanovil *maiores palatii* a biskupy. Z podpisů na koncilních aktech a z osob, které se mohly vyskytovat často kolem králů, můžeme předpokládat, že se posledních královských voleb účastnili i *comes civitatis Toletanae* a *archipresbyter* toledské baziliky sv. apoštolů Petra a Pavla⁹¹⁹.

⁹¹⁵ AMICH RAURICH, Narcís, *El Consilium de Gerunda de l'any 531, segons el testimoni de les Chronicorum Caesaragustonarum Reliquiae*, s. 78

⁹¹⁶ FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, IV, 73.

⁹¹⁷ *Concilium Toletanum IV, Canon 75.*

⁹¹⁸ Tamtéž.

„... *primatus gentis cum sacerdotibus successorem regni consilio communi constituent.*“

„... at přední muži kmene s kleriky společným rozhodnutím ustanoví jeho nástupce ve vládě.“

⁹¹⁹ Sídelním chrámem toledského biskupa byla patrně bazilika sv. Leokádie a toledský *archipresbyter* měl na starost baziliku svatých apoštolů Petra a Pavla, kde se od roku 653 konaly církevní koncily. *Archipresbyter* Marcellinus se například podepsal pod akta 8. toledského koncilu. Biskup Julianus z Toledo tuto baziliku označuje

Ve výběru vizigótských králů se dá také vysledovat souboj dvou měst, Toleda a Narbo, či spíše souboj královského paláce a Gótů z provincie *Gallia Narbonensis*. Na trůně totiž docházelo k výměnám palácových kandidátů a představitelů provinciálních vojenských posádek. Z těchto provinciálních králů sice Witterich zastupoval Góty z provincie *Lusitania* a Chindaswinth pocházel z Gótů usazených na sever od řeky Duero tam, kde leží dnešní španělská provincie Burgos, ale ostatní provinciální králové pocházeli z Septimánie. Celkem čtyři z vizigótských králů předtím zastávali funkci *dux Narbonensis*, byli to králové Liuva, Gundemar, Sisenand a možná i Rekkared, kterého jeho otec v roce 585 pověřil obranou Septimánie. Z povstalců, kteří se prohlásili králi, patrně Paulus chvíli zastával úřad *dux Narbonensis* a jeho předchůdce a spojenec Hilderich byl *comes civitatis Nemausensis*. Galie byla patrně Vizigóty chápána společně s Hispánií jako jedna ze dvou zemí, ze kterého seskládalo jejich království. Akta církevních koncílů vždy hovoří o biskupech *Hispaniae et Galliae*. Nevíme, jestli septimánští Vizigóti se považovali za privilegovanější či významnější než jejich soukmenovci usazení v Hispánii, podobně jako tomu mohlo být u Franků z Austrasie. Každopádně Vizigóti usazení v Septimánii byli součástí pohraničních posádek a jejich úkolem měla být obrana království proti Frankům a v tom spatřovali svůj politický význam a nárokovali si svoje právo zasahovat do voleb králů. Jejich odpor proti králům vybraným toledským palácem vyústil do povstání z roku 631 a zvolení Sisenanda králem. Stejně tak septimánští Góti nejspíše neuznávali Chintilu za svého krále, dokud jim on neslíbil určité kompromisní řešení a oni pak teprve mohli vyslat svoje biskupy na Chintilův druhý koncíl v roce 636.

Jedním z aspektů nástupu nového krále bylo vybrání přísah věrnosti *iuramentum/sacramentum fidei*. Ze zápisů 4. toledského koncilu víme, že ve vizigótském království šlo o běžnou praxi a jejich porušení trestalo jak kanonické právo, tak i zákony z *Lex Visigothorum*. Stejně tak i u sousedních Franků bylo nutné, aby merovejští králové při svém nástupu k vládě obdrželi přísahy věrnosti od čelních franckých velmožů a vyprávění Řehoře z Tours naznačuje, že králové na začátku své vlády objížděli svoje území a vybírali přísahy od velmožů⁹²⁰. U vizigótských králů nemáme žádné zprávy o tom, že by objížděli svoje království, aby získali přísahy věrnosti. Patrně nejsnazší případ je u nástupu krále Sisenanda. V jeho případě celé vizigótské vojsko, jak z Hispánie tak i z Galie, se shromáždilo v Caesaraugustě a zvolilo ho králem, složení přísah věrnosti mohlo jednoduše následovat hned po volbě. Z toho můžeme usoudit, že vizigótské králové vybírali svoje přísahy

za *ecclesia praeteriensis*, což patrně znamená, že šlo o palácový kostel. Později v roce 672 v této bazilice byl pomazán král Wamba.

⁹²⁰ GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, IV, 16 a 22; VI, 26.

na vojenských shromážděních. Od konce 6. století to nemuselo být příliš obtížné. Král Leovigild pořádal každoroční vojenská tažení a jeho syn Rekkared v prvních letech své vlády musel bojovat s Franky v Septimánii. Následující králové pak, vždy na začátku své vlády pořádali vojenská tažení proti území kontrolovanému Římany. Problém v tomto ohledu nastal za krále Swinthily, který v roce 624 dobyl poslední východořímské državy. Sisenand obdržel přísahy v Caesaraugustě a jenom u krále Chintily nemáme zaznamenané žádné jeho vojenské tažení. Pozdní králové, Chindaswinth, Rekkeswinth a Wamba, každý z nich zahájil svoji vládu tažením do Pyrenejí proti kmeni Vaskonů. Víme, že Chindaswinthova vaskonského tažení se zúčastnil i velmož Oppila, který žil na svých statcích u města Corduba, tedy na opačném konci Hispánie. Je tedy možné, že vojenská tažení, ke kterým byli povoláni velmoži z celé Hispánie, sloužila vizigótským králům, aby zde vybrali přísahy věrnosti.

V hispánském království se Vizigótům podařilo vytvořit společnost kulturně převyšující ostatní germánská království té doby a v daleko větší míře navazující na římské impérium než ostatní *regna*. Vizigótský koncept vnímání státu jako *res publica*, jejich princip volené monarchie či vnímání práva a ústavnosti předběhly okolní evropské státy o století. Avšak šlo jen o koncept, na kterém se shodli biskupové na svých koncilech v Toledu. V praxi byla vláda nad vizigótským státem značně nestabilní a omezená a řadu státně-politických koncilních ustanovení se nepodařilo prosadit, nebo se o to vládnoucí skupina ani nesnažily. V roce 711, když do Hispánie vpadli Arabové, bylo *regnum Visigothorum* na prahu další občanské války, ale království bylo zničeno dříve, než k této válce mohlo dojít.

Seznam použitých pramenů a literatury:

Prameny:

- AMMIANUS MARCELLINUS, *Rerum gestarum libri qui supersunt*, (ed.) W. SEYFARTH, Stuttgart-Leipzig 1999.
- Anonymus Valesianus Pars Prior*, in: *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.
- AURELIUS AUGUSTINUS, *De civitate Dei*, in: Bibliothek der Kirchenväter, Band 01, (ed.) A. SCHRÖDER, München 1911.
- AURELIUS VICTOR, *De Caesaribus*, in: *Sexti Aurelii Victoris Liber de Caesaribus. Praecedunt Origine gentis Romanae et Liber de viris illustribus urbis Romae; subsequitur Epitome de Caesaribus*, (ed.) F. PICHLMAYR, Leipzig 1911.
- BRALIO CAESARAUGUSTINUS, *Epistolae*, in: *Patrologia latina LXXX*, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.
- CASSIODORUS SENATOR, *Chronica*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- CASSIODORUS, *Oratione*, in: *Variae*, in: MGH, Auctores antiquissimi XII, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- CASSIODORUS SENATOR, *Variae*, in: MGH, Auctores antiquissimi XII, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- CICERO, TULLIUS, Marcus, *De re publica*, in: *Bibliotheca Teubneriana*, Fasc. 39, (ed.) K. ZIEGLER, Leipzig 1960.
- CLAUDIUS CLAUDIANUS, *Panegyricus*, in: *Loeb Classical Library No. 136*, (ed.) M. PLATNAUER, Cambridge 1922.
- CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike*, in: *Claudius Ptolemy: The Geography*, (ed.) E. Stevenson, New York 1991.
- Chronica ad Sebastianum* in: *Crónicas asturianas*, (ed.) J. GIL FERNÁNDEZ, Oviedo 1985.
- Chronica Caesaraugustana*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- Chronica Gallica ad 452* in: *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.
- Chronica Gallica ad 511* in: *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.

- Chronica Rotensis*, in: *Crónicas asturianas*, (ed.) J. GIL FERNÁNDEZ, Oviedo 1985.
- Codex Euricianus* in: *Leges Visigothorum*, MGH, *Leges nationum Germanicum I*, (ed.) K. Zeumer, Hannover-Leipzig 1902.
- Codex Theodosius*, in: *Theodosiani libri XVI cum constitutuibus Sirmondianis et leges novellae ad Theodosianum pertinentes*, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1954.
- Concilium Agathense*, in: *Conciliorum Galliae collectio I*, (ed.) J. SIRMOND, Paris 1789.
- Concilia Toletana*, in: *Coleccion de cánones la iglesia Española*, (ed.) J. TEJADA Y RAMIRO, Madrid 1850.
- Consularia Constantinopolitana*, in: *Chronica minora (I)*, MGH, *Auctores antiquissimi IX*, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.
- Continuatio Hauniensis Prosperi*, in: *Chronica minora (I)*, MGH, *Auctores antiquissimi IX*, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.
- Continuatio Hispana*, in: *Chronica minora (II) (Additamentum IV. V.)*, MGH, *Auctores antiquissimi XI*, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- De fisco Barcinonensis*, in: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, (ed.) J. VIVES GATELL, Madrid 1963.
- Dexippi fragmenta*, in: *Historici Graeci minores*, (ed.) L. DINDORF, Leipzig 1870.
- DIO CASSIUS, *Historia Romana*, in: *Dio's Roman History*, Loeb Classical Library, (ed.) E. CARY, London 1955.
- DIODOROS SICULUS, *Bibliothēke*, in: *Diodorus Siculus: Library of History*, Loeb Classical Library, (ed.) C. OLDFATHER, London.
- Edictum Ervigii regis de tributis relaxatis* in: *Leges Visigothorum*, MGH, *Leges nationum Germanicum I*, (ed.) K. ZEUMER, Hannover-Leipzig 1902.
- Edictum Rothari*, in: *Leges Langobardorum*, MGH, *Leges (in folio) IV*, (ed.) G. R. PERTZ, Hannover 1868.
- ENNODIUS, *Opera*, in: MGH, *Auctores antiquissimi VII*, (ed.) F. VOGEL, Berlin 1885.
- Epistulae Arelatenses genuinae*, in: *Epistolae Merovingici et Karolini aevi (I)*, MGH, *Epistolae III*, (ed.) W. GUNDLACH, Berlin 1892.
- Epistolae Wisigothicae*, in: *Epistolae Merovingici et Karolini aevi*, MGH, *Epistolae III*, (ed.) W. GUNDLACH, Berlin 1892.
- Epitome Ovetensis*, in: *Chronica minora (II) (Additamentum VI.)*, MGH, *Auctores antiquissimi XI*, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- EUNAPIOS, *Historika hypomnemata*, in: *Historici Graeci minores*, Vol. I, (ed.) L. DINDORF, Leipzig 1870.

- EUSEBIUS PAMPHYLI, *Vita Constantini*, in: EUSEBIUS, *Life of Constantine*, (ed.) A. CAMERON, Oxford 1999.
- EUTROPIUS, *Breviarium ad urbe condita*, in: *Eutropi Breviarium ab urbe condita cum versionibus Graecis et Pauli Landolfique additamentis*, MGH, Auctores antiquissimi II, (ed.) H. DROYSEN, Berlin 1879.
- FLAVIUS MEROBAUDES, *Carminae*, in: *Fl. Merobaudis reliquiae. Blossii Aemilii Dracontii Carmina*, MGH, Auctores antiquissimi XIV, (ed.) F. VOLLMER, Berlin 1905.
- FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, *Chronicorum libri IV*, in: *Fredegarii et aliorum Chronica*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum II, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1888.
- HÉRODOTOS, *Historiaie*, in: *Herodotus: Histories*, Loeb Classical Library, (ed.) A. GODLEY, London 1920–1928.
- HYDATIUS LEMICENSIS, *Chronica*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- GREGORIUS TURONENSIS, *Libri historiarum X*, in: *Gregorii Turonensis Opera*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum I/1, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1951.
- GREGORIUS TURONENSIS, *Liber in gloria martyrum*, in: *Gregorii Turonensis Opera*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum I/2, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1969.
- IOANNES ANTIOCHENI, *Historia chronike*, in: *Ioannis Antiocheni fragmenta quae supersunt*, CFHB, (ed.) S. MARIEV, Berlin 2008.
- IOHANNES BICLARENSIS, *Chronica*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- ISIDORUS HISPALENSIS, *Chronica maiora*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- ISIDORUS HISPALENSIS, *Etymologiae*, in: *Oxford Classical Texts*, (ed.) W. LINDSAY, Oxford 1911.
- ISIDORUS HISPALENSIS, *Historia Gothorum, Wandalorum, Sueborum*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- ISIDORUS HISPALENSIS, *Sententiae libri tres*, in: *CCL 111*, (ed.) P. CAZIER, Turnhout 1998.
- Iudicium in tyrannorum perfidia*, in: *Passiones vitaeque sanctorum aevi Merovingici III*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum V, (ed.) W. LEVISON, Hannover 1910.
- IUSTINUS, Marcus, Iunianus, *Epitoma historiarum Philippicarum*, Bibliotheca Teubneriana, (ed.) O. SEEL, Leipzig 1985.

- JORDANES, *De origine actibusque Getarum*, in: *Iordanis Romana et Getica*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1882.
- JULIANUS TOLEDENSIS, *Historia Wambae regis*, in: *Passiones vitaeque sanctorum aevi Merovingici III*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum V, (ed.) W. LEVISON, Hannover 1910.
- Laterculus regum Visigothorum*, in: *Chronica minora (III)*, MGH, Auctores antiquissimi XIII, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1898.
- Leges Saxonum*, in: *Leges Saxonum, Lex Thuringorum*, MGH, Leges (in folio) V, (ed.) K. von RICHTHOFEN, Hannover 1875–1889.
- Lex Romana Visigothorum*, (ed.) G. HAENEL, Leipzig 1849.
- Lex Theudi regis de litum expensis et commodis iudicum et executorum* in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Germanicum I, (ed.) K. Zeumer, Hannover-Leipzig 1902.
- Lex Visigothorum* in: *Leges Visigothorum*, MGH, Leges nationum Germanicum I, (ed.) K. ZEUMER, Hannover-Leipzig 1902.
- MAGNUS FELIX ENNODIUS, *Opera*, in: MGH, Auctores antiquissimi VII, (ed.) F. VOGEL, Berlin 1885.
- MARCELLINUS COMES, *Chronicon*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.
- Notitia dngitatum*, (ed.) O. SEECK, Berlin 1876.
- OLYMPIODOROS, *Historiae*, in: *Historici Graeci minores*, Vol. I, (ed.) L. DINDORF, Leipzig 1870.
- Pactus Legis Salicae*, MGH, Leges nationum Germanicum IV/1, (ed.) K. A. ECKHARDT, Hannover 1962.
- Panegyrici latini*, in: *Scriptores Graeci et Latini*, (ed.) V. PALADINI, P. FEDELI, Roma 1976.
- Parochiale Suevorum*, in: *España sagrada*, Tomo IV, (ed.) E. FLOREZ, Madrid 1859.
- PAULUS DIACONUS, *Historia Langobardorum*, in: MGH, Scriptores rerum Langobardicarum et Italicarum saec. VI-IX, (ed.) L. BETHMANN – G. WAITZ, Hannover 1878.
- PAULUS OROSIUS, *Historiae adversus paganos*, in: *Corpus der Lateinischen Kirchenväter*, Bd. 5, (ed.) K. ZANGMEISTER, Wien 1882.
- PHILOSTORGIUS, *Ecclesiastica historia*, in: GCS 21, (ed.) J. BIDEZ, Berlin 1913.
- PLINIUS, SECUNDUS, Gaius, *Naturalis historia*, in: *Sammlung Tusculum*, (ed.) R. KÖNIG, G. WINKLER, Regensburg 2002.

- PROKOPIOS, *Bella*, in: *Opera omnia/Procopius*, Loeb Classical Library, (ed.) H. DEWING, London 1914–1940.
- PROSPER TIRO, *Epitome Chronicon*, in: *Chronica minora (I)*, MGH, Auctores antiquissimi IX, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1892.
- Scriptores Historiae Augustae*, (ed.) E. HOHL, Leipzig 1965.
- SIDONIUS APOLLINARIS, *Epistulae et carmina*, in: *Gai Solii Apollinaris Sidonii Epistulae et carmina*, MGH, Auctores antiquissimi VIII, (ed.) CH. LUETJOHANN, Berlin 1887.
- SISEBUT, *Vita vel passio sancti Desiderii*, in: *Passiones vitaeque sanctorum aevi Merovingici et antiquorum aliquot (I)*, MGH, Scriptores rerum Merovingicarum III, (ed.) B. KRUSCH, Hannover 1896.
- SOCRATES SCHOLASTICUS, *Ecclesiastica historia*, (ed.) R. HUSSEY, Oxford, 1878.
- SOZOMENOS, *Historia ecclesiastica*, in: *Patrologia graeca LXVII*, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1864.
- STRABON, *Geographika*, in: *The Geography of Strabo*, Loeb Classical Library, (ed.) H. L. JONES, London 1928.
- TACITUS, *Ab excessu divi Augusti*, in: *Tacitus: Histories*, Loeb Classical Library 111, (ed.) C. MOORE, London 1930.
- TACITUS, *Germania*, in: *P. Cornelii Taciti Libri qui supersunt: Germania, Agricola, Dialogus de oratoribus*, (ed.) E. KOESTRMANN, Leipzig 1957.
- TAIO CAESARAUGUSTANUS, *Sententiarum libri V*, in: *Patrologia Latina LXXX*, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.
- THEMISTIUS, *Orationes*, (ed.) L. DINDORF, Leipzig 1832.
- TYRANNIUS RUFINUS, *Ecclesiastica historia*, in: *Patrologia latina XXI*, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1849.
- VALERIUS BERGIDENSIS, *Ordo querimonia*, in: *Patrologia Latina LXXXVII*, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.
- VICTOR VITENSIS, *Historia persecutionis Africanae provinciae*, in: MGH, Auctores antiquissimi III/1, (ed.) K. HALM, Berlin 1878.
- Vita sancti Fructuosi*, in: *Patrologia Latina LXXXVII*, (ed.) J. P. MIGNE, Paris 1863.
- Vitas sanctorum patrum Emeretensium*, in: CCL 116, (ed.) A. MAYA SANCHEZ, Turnholt 1992
- ZOSIMOS, *Nea historia*, in: *ZOSIMOS, Stesky posledního Římana*, Odeon, (ed.) A. HARTMANN, Praha 1983.

ZOSIMOS, *Nea historia*, in: *Zosimi comitis et exadvocati fisci Historia nova*, in aedibus B. G. Teubneri, (ed.) L. MENDELSSOHN, Leipzig 1887.

Literatura:

ALZINGER, Wilhelm, *Das Municipium Claudium Aguntum*, in: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, Band 6, 1977.

AMICH RAURICH, Narcís, *El Consilium de Gerunda de l'any 531, segons el testimoni de les Chronicorum Caesaragustonarum Reliquiae*, in: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Vol. 39, Girona 1998.

AMORY, Patrick, *People and Identity in Ostrogothic Italy, 484–554*, Cambridge 1997.

ANDRZEJOWSKI, Jacek, *The Gothic migration through Eastern Poland – the archeological evidence*, in: *Interacting Barbarians: Contacts, Exchange and Migrations in the First Millenium AD*, (ed.) A. CIEŚLIŃSKI, B. KONTNY, Warszawa 2019.

ARDEVAN, Radu, ZERBINI, Livio, *La Dacia Romana*, Soveria Manelli 2007.

ARNOLD, Jonathan (ed.), *A Companion to Ostrogothic Italy*, Leiden 2016.

ARNOLD, Jonathan, *Theodoric, the Goths, and the Restoration of Roman Empire*, Michigan 2008.

BACHRACH, Bernard, *The History of the Alans in the West*, Minneapolis 1973.

BARNISH, J. Samuel, *Cassiodorus: Variae*, Liverpool 1992.

BARTLETT, Peter, CORES, Gonzalo, *The Coinage of the Visigothic King Sisebut (612–621) from the Mint of Barbi*, in: *Gaceta Numismática* 158/159, Barcelona 2005.

BATTY, Roger, *Rome and the Nomads: The Pontic-Danubian Realm in Antiquity*, Oxford 2007.

BAXTER WOLF, Kenneth, *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, Liverpool 2011.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Stěhování národů*, Praha 2013.

BELTRAN VILLAGRASA, Pío, *Iudila y Sunifredo, reyes visigodos*, in: *Ampurias*, Vol. 3, Barcelona 1941.

BLOCKLEY, Roger, *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire*, Liverpool 1981.

BOIN, Douglas, *Alaric: The Goth*, New York 2020.

BRATOŽ, Rajko, *Athaulf zwischen Pannonien und Rom*, in: *Romania Gothica II: The Frontier World, Romans, Barbarians and Military Culture*, (ed.) T. VIDA, Budapest 2015.

- BRUUN, Patrick, *The Roman Imperial Coinage: Vol. VII, Constantine and Licinius A.D. 313–337*, London 1966.
- BURNS, Thomas, *Barbarians within the Gates of Rome*, Indianapolis 1994.
- CAMERON, Alan, LONG, Jacqueline, *Barbarians and the Politics at the Court of Arcadius*, Berkeley 1993.
- CARRERAS, MONFORT, César, *A New Perspective for the Demographic Study of Roman Spain*, in: *Revista de Historia da Arte e Arqueologia*, Núm. 2, Campinas 1995/1996.
- CASTELLANOS, Santiago, *The Visigothic Kingdom in Iberia: Construction and Invention*, Philadelphia 2020.
- CASTILLO LOZANO, José, *La figura histórica de Iudila a través de sus emisiones monetales*, in: *Revista Numismática Hécate*, No. 6, 2019,
- CLAUDE, Dietrich, *Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich*, Sigmaringen 1971.
- CLAUDE, Dietrich, *Gentile und territoriale Staatsideen im Westgotenreich*, in: *Frühmittelalterliche Studien*, Vol. 6, Münster 1972.
- COLLINS, Roger, *Die Fredegar-Chroniken*, Hannover 2007.
- COLLINS, Roger, *Early Medieval Spain: Unity in Diversity, 400–1000*, London 1995.
- COLLINS, Roger, *Visigothic Spain: 409–711*, Malden 2004.
- CROUCH, Jace, *The Judicial Punishment of Decalvatio in Visigothic Spain*, in: *The Mediterranean Review*, Vol. 3, No. 1, 2010.
- CURTA, Florin, *The Making of the Slavs*, New York 2004.
- CURTA, Florin (ed.), *Neglected Barbarians*, Turnhout 2010.
- D'AMATO, Raffaele, *Roman Heavy Cavalry: Cataphractarii and Clibanarii*, Oxford 2018.
- DARYAEE, Touraj, *Sasanian Persia: The Rise and Fall of an Empire*, London 2009.
- DELEHAYE, Hippolyte, *Saints de Thrace et de Mésie*, in: *Analecta Bollandiana*, Bruxelles 1912.
- DÍAZ, Pablo, *El esquema provincial en el contexto administrativo de la monarquía visigoda de Toledo*, in: *Mélanges de la Casa de Velázquez*, Vol. 49, Paris 2019.
- DÍAZ, Pablo, *El reino suevo*, Madrid 2011.
- DOLEŽAL, Stanislav, *Jordanes: Gótské dějiny/Římské dějiny*, Praha 2012.
- DROBERJAR, Eduard, *Příběh o Marobudovi a jeho říši*, Praha 2000.
- DROBERJAR, Eduard, *Věk barbarů: České země a stěhování národů z pohledu archeologie*, Praha 2005.
- duQUESNAY ADAMS, Jeremy, *The populus of Augustine and Jerome: A study in the Patristic Sense of Community*, Yale 1971.

- DURLIAT, Jean, *Les Finances Publiques de Diocletien aux Carolingiens (284-889)*, Sigmaringen 1990.
- ELTON, Hugh, *Warfare in Roman Europe, AD 350–425*, Oxford 1996.
- ERDKAMP, Paul (ed.), *A Companion to the Roman Army*, Malden 2007.
- ESPARZA TORRES, José Javier, *Visigodos: La verdadera historia de la primera España*, Madrid 2018.
- EWIG, Eugen, *Die Merowinger und das Frankenreich*, Stuttgart 2012.
- FABER, Eike, *Atharich, Alarich, Athaulf: Zum Wandel westgotischer Herrschaftskonzeptionen*, in: *Klio*, Vol. 92, No. 1, Potsdam 2010.
- FRIGHETTO, Renan, *Tutaque sit inter improbos innocentia: aspectos teóricos e prácticos sobre os limites da autoridade régia no reino hispano-visigodo de Toledo segundo as fontes jurídicas e conciliares do reinado de Chintila (636–640)*, in: *Scripta Mediaevalia*, Vol.1, Núm. 1, Mendoza 2008.
- GARCÍA MORENO, Louis, *España, Siglo V: La Monarquía goda Balta y la Diócesis de la Españas*, Madrid 2017.
- GARCÍA MORENO, Luis, *Historia de España Visigodos*, Madrid 1989.
- GARCÍA MORENO, Luis, *Judila, rey godo: ¿y también gran general del rey Suintila*, in: *Homenaje Eloy Benito Ruano*, Murcia 2010.
- GARCÍA MORENO, Luis, *La Oposicion a Suintila: Iglesia Monarquía y Nobleza en el Reino Visigoda*, in: *Polis, Revista de ideas y formas politicas de la antiqüedad clásica*, Vol. 3, Madrid 1991.
- GIESE, Wolfgang, *Die Goten*, Stuttgart 2004.
- GILLET, Andrew, *Ablabius and Jordanes*, in: *Studies in Latin Literature and Roman History X*, (ed.) C. Deroux, Bruxelles 2000.
- GILLET, Andrew (ed.), *On Barbarian Identity: Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages*, Turnhout 2002.
- GOETZ, Hans, JARNUT, Jörg, POHL, Walter (ed.), *Regna and Gentes: The Relationship between Late Antique and Early Medieval People*, Leiden 2003.
- GOFFART, Walter, *Barbarian Tides*, Philadelphia 2006.
- GOFFART, Walter, *Barbarians and Romans A. D. 418–584: The Techniques of Accommodation*, Princeton 1980.
- GOFFART, Walter, *Jordanes's Getica and the Disputed Authenticity of Gothic Origins from Scandinavia*, in: *Speculum*, Vol. 80, No. 2, s. 379–398, Chicago 2005.

- GOFFART, Walter, *The Fredegar Problem Reconsidered*, in: *Speculum*, Vol. 38, No. 2, Chicago 1963.
- GOFFART, Walter, *The Narrators of Barbarian History (A.D. 550–800)*, Princeton 1988.
- GOFFART, Walter, *The Technique of Barbarian Settlement in the Fifth Century*, in: *Journal of Late Antiquity*, Vol. 3, Baltimore 2010.
- GWYNN, David, *The Goths: Lost Civilizations*, London 2017.
- HACHMANN, Rolf, *Die Goten und Skandinavien*, Berlin 1970.
- HALSALL, Guy, *Barbarian Migrations and the Roman West, 376-568*, Cambridge 2007.
- HALSALL, Guy, *Warfare and Society in the Barbarian West: 450–900*, London 2003.
- HEATHER, Peter, *Der Untergang des Römischen Weltreichs*, Reinbek 2017.
- HEATHER, Peter, *Empires and Barbarians*, Oxford 2009.
- HEATHER, Peter, *Gótové*, Praha 2002.
- HEATHER, Peter, MATTHEWS, John, *Goths in Fourth Century*, Liverpool 2004.
- HOFFMANN, Dietrich, *Die spätrömischen Soldatengrabschriften von Concordia*, in: *Museum Helveticum*, Vol. 20, Basel 1963.
- HUDECZEK, Erich, *Flavia Solva*, in: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, Band 6, 1977.
- HUGHES, Ian, *Stilicho: The Vandal Who Saved Rome*, Barnsley 2010.
- CHRISTENSEN, Arne, *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths: Studies in a Migration Myth*, Copenhagen 2002.
- IMENÉZ GARNICA, Ana María, *Nuevas gentes, nuevo Imperio: los godos y Occidente en el siglo V*, Madrid 2010.
- ISLA FREZ, Amancio, *El officium palatinum visigodo: Entorno regio y poder aristocrático*, in: *Hispania. Revista española de historia*, Vol. 62, Núm. 212, Madrid 2002.
- ISLA FREZ, Amasio, *Reinas de los Godos*, in: *Hispania*, LXIV/2, núm. 217, 2004
- JAMES, Edward, *Frankové*, Praha 1997.
- JONES, Arnold Hugh, *The Later Roman Empire 284–602: A Social Economic and Administrative Survey*, Oxford 1964.
- KAISER, Reinhold, *Die Burgunder*, Stuttgart 2004.
- KAMPERS, Gerd, *Das Prooemium des 4. Toletanum von 633*, in: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Vol. 129, Wien 2012.
- KAMPERS, Gerd, *Geschichte der Westgoten*, Paderborn 2008.

- KASPERSKI, Robert, *The Visigothic King Gesalic, Isidore's Historia Gothorum and the Goths' Wars against the Franks and the Burgundians in the Years 507–514*, in: *Kwartalnik Historyczny*, Vol. CXXIV, Warszawa 2017.
- KELLY, Michael, *Recceswinth's Liber Iudiciorum: History, Narrative and Meaning*, in: *Visigothic Symposium 1*, 2017.
- KOCH, Manuel, *Ethnische Identität im Entstehungsprozess des Spanischen Westgotenreiches*, Berlin 2012.
- KOCH-HEINRICHS, Friederike, *Vandalen, Burgunden & Co.: Die Oberlausitz in den ersten sechs Jahrhunderten nach Christus*, in: *Begleitband zur Ausstellung: Vandalen, Burgunden & Co - Germanen in der Lausitz*, Kamenz 2014.
- KORNBLUTH, Genevra, *The Seal of Alaric, Rex Gothorum*, in: *Early Medieval Europe*, Vol. 16, No. 3, Oxford 2008.
- KULIKOWSKI, Michael, *Imperial Tragedy*, London 2019.
- KULIKOWSKI, Michael, *Rome's Gothic Wars*, New York 2007.
- LIEBESCHUETZ, John, Wolf, *Making a Gothic History: Does the Getica of Jordanes Preserve Genuinely Gothic Traditions?*, in: *Journal of Late Antiquity*, Vol. 4, No. 2, Baltimore 2011.
- LIVERMORE, Harold, *Twilight of the Goths: The Rise and Fall of the Kingdom of Toledo c. 565–711*, Bristol 2006.
- LORING, Isabel, PÉREZ, Dionisio, FUENTES, Pablo, *La Hispania tardorromana y visigoda: Siglos V–VIII*, Madrid 2007.
- MaCGEORGE, Penny, *Late Roman Warlords*, Oxford 2002.
- MAENCHEN-HELFEN, Otto, *The World of the Huns: Studies in Their History and Culture*, Berkeley 1973.
- MAGOMEDOV, Boris, *Sinopean Amphorae and Chernyakhov Culture*, in: *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, Vol. 16, Leiden 2010, s. 479–485.
- MALLAN, Christopher, DAVENPORT, Cailan, *Dexippus and the Gothic Invasions: Interpreting the new Vienna fragment*, in: *Journal of Roman Studies*, Vol. 105, Cambridge 2015.
- MARTÍNEZ, PIZARRO, Joaquín, *The Story of Wamba*, Washington D.C. 2005.
- MATHISEN, Ralph – SHANZER, Danuta (ed.), *The Battle of Vouillé, 507 CE. Where France Began*, Berlin 2012.
- de MELLO VAZ de SÃO PAYO, Luiz, *A Herança Genética de D. Afonso Henriques*, Porto 2002.

- MESTEK, Oto, *Zahraniční politika krále Theodoricha Velikého: Presentace jeho moci a sňatková politika*, (bakalářská práce) Praha 2019.
- MILLAR, Fergus, P. *Herennius Dexippus: The Greek World and the Third-Century Invasions*, in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 59, No. 1/2, Cambridge 1969.
- MILES, George, *The Coinage of the Visigoths of Spain*, New York 1952.
- MITTHOF, Fritz, GRUSKOVÁ, Jana, (ed.) *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Hagiography*, , Wien 2020.
- MÓCSY, András, *Pannonia and Upper Moesia*, New York 2014.
- MODZELEWSKI, Karol, *Barbarská Evropa*, Praha 2017.
- MORENO RESANO, Esteban, *La representación épica del combate y de la muerte del guerrero en el epitafio de Opilano*, in: *Habis*, 42, Sevilla 2011.
- NONN, Ulrich, *Die Franken*, Stuttgart 2010.
- PARRA ROMO, Angela, *El ejército visigodo en campaña, Wamba y la secesión de la Narbonense*, in: *Studia historica. Historia antiqua*, Vol. 36, Salamanca 2018.
- POHL, Walter, REIMITZ, Helmut (ed.) *Strategies of Distinction: The Construction of Ethnic Communities, 300–800*, (ed.), Leiden 1998.
- PETKOVIČ, Sofija, *Crossbow Fibulae from Gamzigrad (Romulina)*, in: *Starinar*, Vol. 60, Bělegrad 2010.
- PLOTON-NICOLLET, François, *Une victoire d Aétius, la bataille du Mons Colubrarius: proposition de localisation*, Paris 2006.
- POHL, Walter, *Die Awaren: Ein Steppenvolk in Mitteleuropa 567–822 n. Ch.*, München 1988.
- POTTER, David, *The Roman Empire at Bay: AD 180–395*, London 2004.
- RAPP, Stephen, *The Sasanian World through Georgian Eyes*, New York 2014.
- REYNOLDS, Susan, *Fiefs and Vassals*, Oxford 1994.
- RIESS, Frank, *Narbonne and its Territory in Late Antiquity: From the Visigoths to the Arabs*, Burlington 2013.
- de SALAZAR Y CASTRO, Luis, *Historia Genealógica de la Casa de Lara*, Madrid 1696.
- SAYAS ABENGOCHEA, Juan José, ABAD VARELA, Manuel, *Historia Antiqua de la Península Ibérico II: Época tardoimperial y visigoda*, Madrid 2013.
- SCHMIDT, Ludwig, *Die Ostgermanen*, München 1969.
- SCHOLZ, Sebastian, *Die Merowinger*, Stuttgart 2015.
- SIVAN, Hagith, *On Foederati, Hospitalitas, and the Settlement of the Goths in A.D. 418*, in: *American Journal of Philology*, Vol. 108, Baltimore 1987
- SOUTHERN, Pat, *The Roman Empire from Severus to Constantine*, New York 2004.

- SOUTHERN, Pat, *The Late Roman Army*, London 1996.
- SPEIDEL, Michael, *The Roman Army in Arabia*, in: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, Band 8, 1978.
- STEINACHER, Roland, *Rom und die Barbaren: Völker im Alpen- und Donauraum*, Stuttgart 2017.
- THOMPSON, Edward, *A History of Attila and the Huns*, Oxford 1948.
- THOMPSON, Edward, *The Goths in Spain*, Oxford 1969.
- TODD, Malcolm, *The Early Germans*, Malden 2004.
- YOUNG, Simon, *The Bishops of the Early Medieval Spanish Diocese of Britonia*, in: *Cambrian Medieval Celtic Studies*, Vol. 45, Aberstwyth 2003.
- WATSON, Alaric, *Aurelian and the Third Century*, New York 1999.
- WENSKUS, Reinhard, *Stammesbildung und Verfassung*, Köln 1961.
- WHITTAKER, C. R. *Frontiers of the Roman Empire: A Social and Economical Study*, Baltimore 1994.
- WIEMER, Hans-Ulrich, *Theoderich der Grosse: König der Goten – Herrscher der Römer*, München 2018.
- WIJENDAELE, Jeroen, *Sarus the Goth: from Imperial Commander to Warlord*, in: *Early Medieval Europe*, Vol. 27, No. 4, Oxford 2019.
- WIJENDAELE, Jeroen, *Stilicho, Radagaisus, and the So-Called „Battle of Faesulae“*, in: *Journal of Late Antiquity*, Vol. 9, No. 1, Baltimore 2016.
- WILLIAMS, Stephen, *Diocletian and the Roman Recovery*, London 1985.
- WILLIAMS, Stephen, FRIELL, Gerald, *Theodosius: The Empire at Bay*, London 1998.
- WOLFRAM, Herwig, *Das Römerreich und seine Germanen: Eine Erzählung von Herkunft und Ankunft*, Köln 2018.
- WOLFRAM, Herwig, *Geschichte der Goten: Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts*, München 1983.
- WOLFRAM, Herwig, *Zur Ansiedlung reichsangehöriger Föderaten*, in: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, Bd. 91, Wien 1983.
- WOOD, Ian, *The Merovingian Kingdoms: 450–751*, London 1994.
- WOOD, Jamie, *Defending Byzantine Spain: frontiers and diplomacy*, in: *Early Medieval Europe*, Vol. 18, No. 3, Oxford 2010.
- WOOD, Jamie, *The Politics of Identity in Visigothic Spain*, Leiden 2012.
- CASSIODORUS SENATOR, *Chronica*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

CASSIODORUS SENATOR, *Chronica*, in: *Chronica minora (II)*, MGH, Auctores antiquissimi XI, (ed.) T. MOMMSEN, Berlin 1894.

ZAHARIADE, Michail, KARAVAS, John, *A Fort of the Danubian Roman Frontier: Halmyris*, in: *Culti e religiosità nelle province danubiane Atti del II Convegno Internazionale Ferrara 20-22 Novembre 2013*, (ed.) L. ZERBINI, Ferrara 2013.

ZEUMER, Karl, *Die Chronologie der Westgothenkönige des Reiches von Toledo*, Berlin 1902.

Přílohy k práci

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Seznam vizigótských králů

Příloha č. 2 – Rodokmen gótského královského rodu Balthů

Příloha č. 3 – Mapy

Mapa č. 1: barbarské kmeny kolem dolního Dunaje a Černého moře kolem roku 350

Mapa č. 2: pozdně antické římské provincie v Akvitánii (*Diocesis Septem Provinciae*)

Mapa č. 3: tolosánské království kolem roku 420 (původní gótské *foederátní* usazení)

Mapa č. 4: tolosánské království kolem roku 453 (po zavraždění Thorismunda)

Mapa č. 5: tolosánské království kolem roku 470 (po výbojích Theodoricha II.)

Mapa č. 6: tolosánské království kolem roku 480 (Eurichův zábor římského území)

Mapa č. 7: hispánské provincie kolem roku 410 (*Diocesis Hispaniarum*)

Mapa č. 8: hispánské provincie kolem roku 680 (předpoklad)

Mapa č. 9: odpadlé a nezávislé oblasti po vizigótském *bellum civile*, cca 560

Mapa č. 10: *regnum Toletanum* v době svého největšího územního rozmachu (po 624)

Mapa č. 11: Biskupská *sedes*, která se zúčastnila toledských konciliů

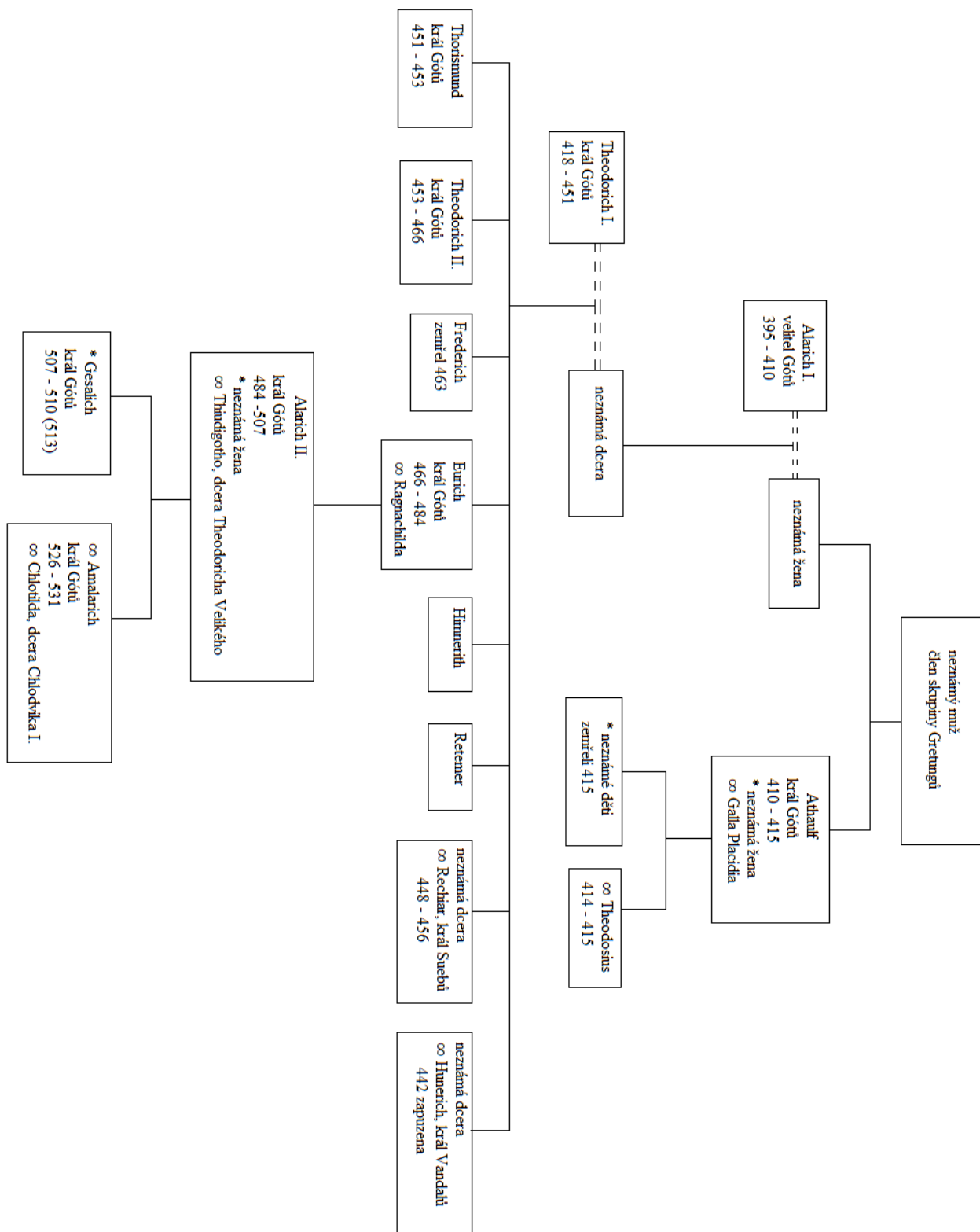
Příloha č. 4 - *Concilium Toletanum IV, Canon 75* - překlad

Příloha č. 1 - Seznam vizigótských králů

Král	datace	doba vlády (roky)	nástup	původní pozice	konec
Athaulf	410–415	5	zvolen	římský <i>comes domesticorum</i> /náčelník Greutungů v Panonii	zavražděn
Sigerich	415	pár dní	spiknutí	bratr <i>comity</i> Sara	zavražděn
Vallia	415–418	3	zvolen	???	přirozená smrt
Theodorich I.	418–451	33	zvolen	zeť Alaricha I.	smrt v bitvě
Thorismund	451–453	2	dědičné nastoupení	syn předchozího krále	zavražděn svými bratry
Theodorich II.	453–466	13	převrat	bratr předchozího krále	zavražděn svými bratry
Eurich	466–484	18	převrat	bratr předchozího krále	přirozená smrt
Alarich II.	484–507	23	dědičné nastoupení	syn předchozího krále	smrt v bitvě
Gesalich	507–510	3	zvolen	syn předchozího krále	sesazen (popraven 513)
Theodorich Veliký	510–526	16	regent za Amalaricha	ostrogótský král	přirozená smrt
Amalarich	526–531	5	dědičné nastoupení	syn Alaricha II.	smrt v bitvě/zavražděn
Theudis	531–548	17	zvolen	ostrogótský správce	zavražděn
Theudigisel	548–549	1	zvolen?	vojenský velitel	zavražděn na hostině
Agila	549–555	9	zvolen?	velmož z Emerity	zavražděn svými muži
Athanagild	551–568	17	povstání	velmož z Hispalis	přirozená smrt
Liuva I.	568–572	4	zvolen vojskem	<i>dux Narbonensis</i>	přirozená smrt
Leovigild	569–586	17	dohoda mezi frakcemi	bratr předchozího krále	přirozená smrt
Rekkared I.	586–601	15	dědičné nastoupení	<i>consors regni</i> syn předchozího krále	přirozená smrt/nemoc
Liuva II.	601–603	3	dědičné nastoupení	syn předchozího krále	sesazen a zavražděn
Witterich	603–610	7	zvolen spiklenci	<i>dux Lusitaniae/comes Emeritensis</i>	zavražděn na hostině
Gundemar	610–612	2	zvolen spiklenci	<i>dux Narbonensis</i>	přirozená smrt
Sisebut	612–621	9	zvolen	???	předávkování léky/otráven
Rekkared II.	621	pár dní	dědičné nastoupení	syn předchozího krále	zemřel na nemoc
Swinthila	621–631	10	zvolen	<i>dux exercitus Hispaniae</i>	sesazen gótskými velmoži

Sisenand	631–636	5	zvolen při povstání	<i>dux Narbonensis</i>	přirozená smrt
Chintila	636–640	4	zvolen	??? (palácový činitel)	přirozená smrt
Tulga	640–642	2	dědičné nastoupení	syn předchozího krále	sesazen
Chindaswith	642–653	11	povstání	velmož z Pampalicy	přirozená smrt
Rekkeswinth	649–672	23	dědičné nastoupení	syn předchozího krále	přirozená smrt
Wamba	672–680	8	zvolen	palácový činitel	tonzurován a sesazen
Erwig	680–687	7	zvolen a doporučen	palácový činitel	abdikoval těsně před svou smrtí
Egica	687–702	15	zvolen a doporučen	<i>comes cubiculi</i> , zeť předchozího krále	přirozená smrt
Witiza	702–710	8	dědičné nastoupení	syn předchozího krále	zavražděn/přirozená smrt/nemoc ???
Roderich	710–711	1	povstání/ zvolen ???	velmož z <i>Baeticy</i>	smrt v bitvě
Agila II.	710–714	4	dědičné nastoupení/ povstání	příbuzný Witizy ???	smrt v bitvě ???

Příloha č. 2 - Rodokmen gótského královského rodu Balthů

Příloha č. 3 - Mapy

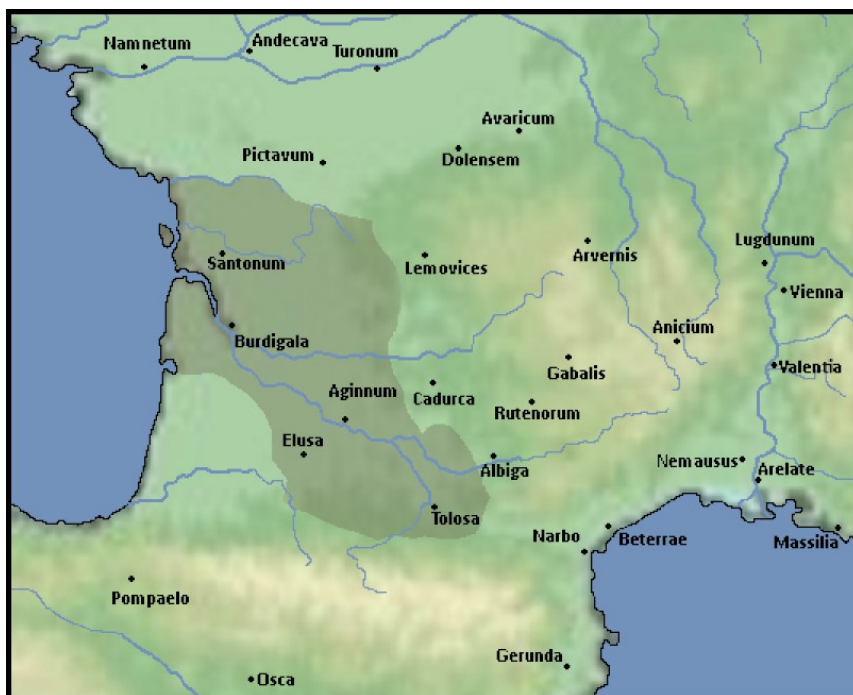
Mapa č. 1: barbarské kmeny kolem dolního Dunaje a Černého moře kolem roku 350

Mapa č. 2: pozdně antické římské provincie v Akvitánii (*Diocesis Septem Provinciae*)

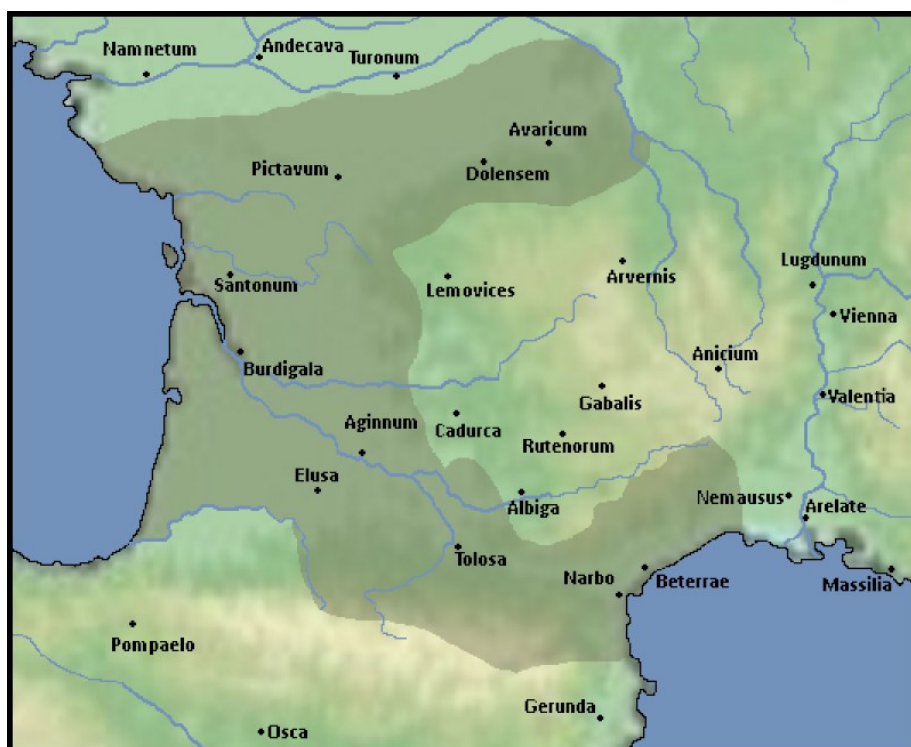
Mapa č. 3: tolosánské království kolem roku 420 (původní gótské *foederatní* usazení)

Mapa č. 4: tolosánské království kolem roku 453 (po zavraždění Thorismunda)

Mapa č. 5: tolosánské království kolem roku 470 (po výbojích Theodoricha II.)

Mapa č. 6: tolosánské království kolem roku 480 (Eurichův zábor bývalého římského území)

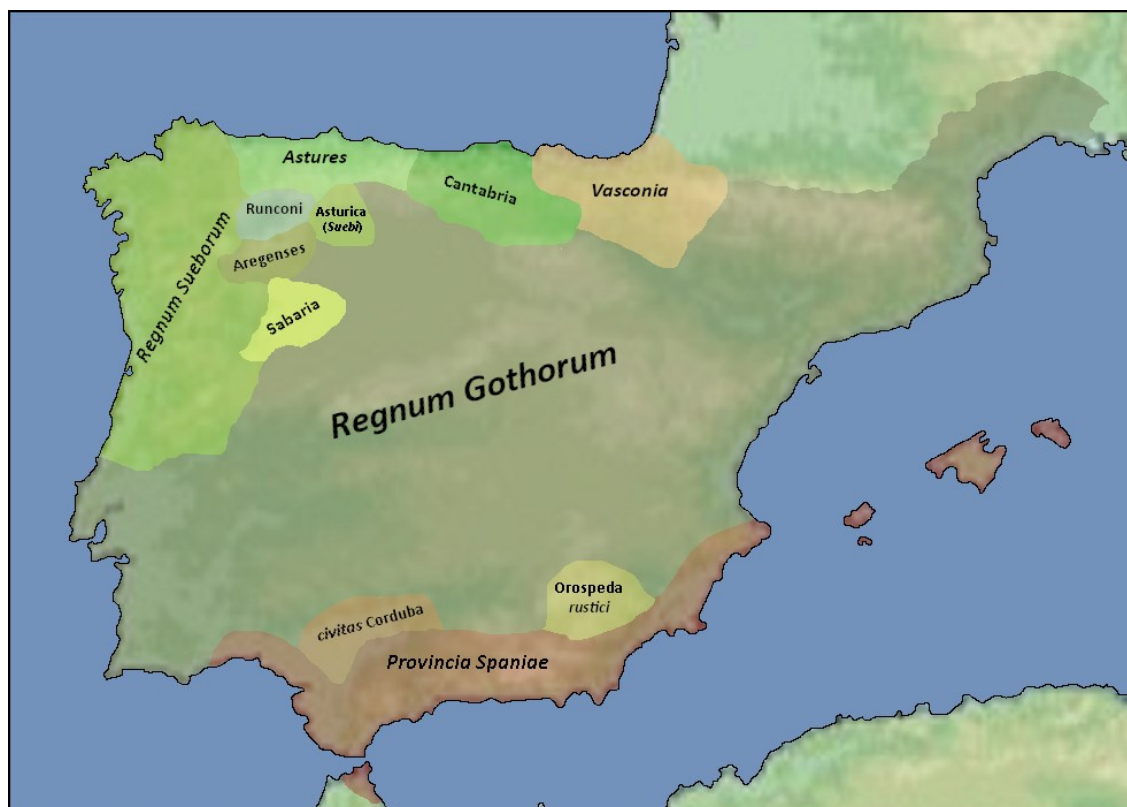
Mapa č. 7: hispánské provincie kolem roku 410 (*Diocesis Hispaniarum*)

Mapa č. 8: hispánské provincie kolem roku 680 (předpoklad)

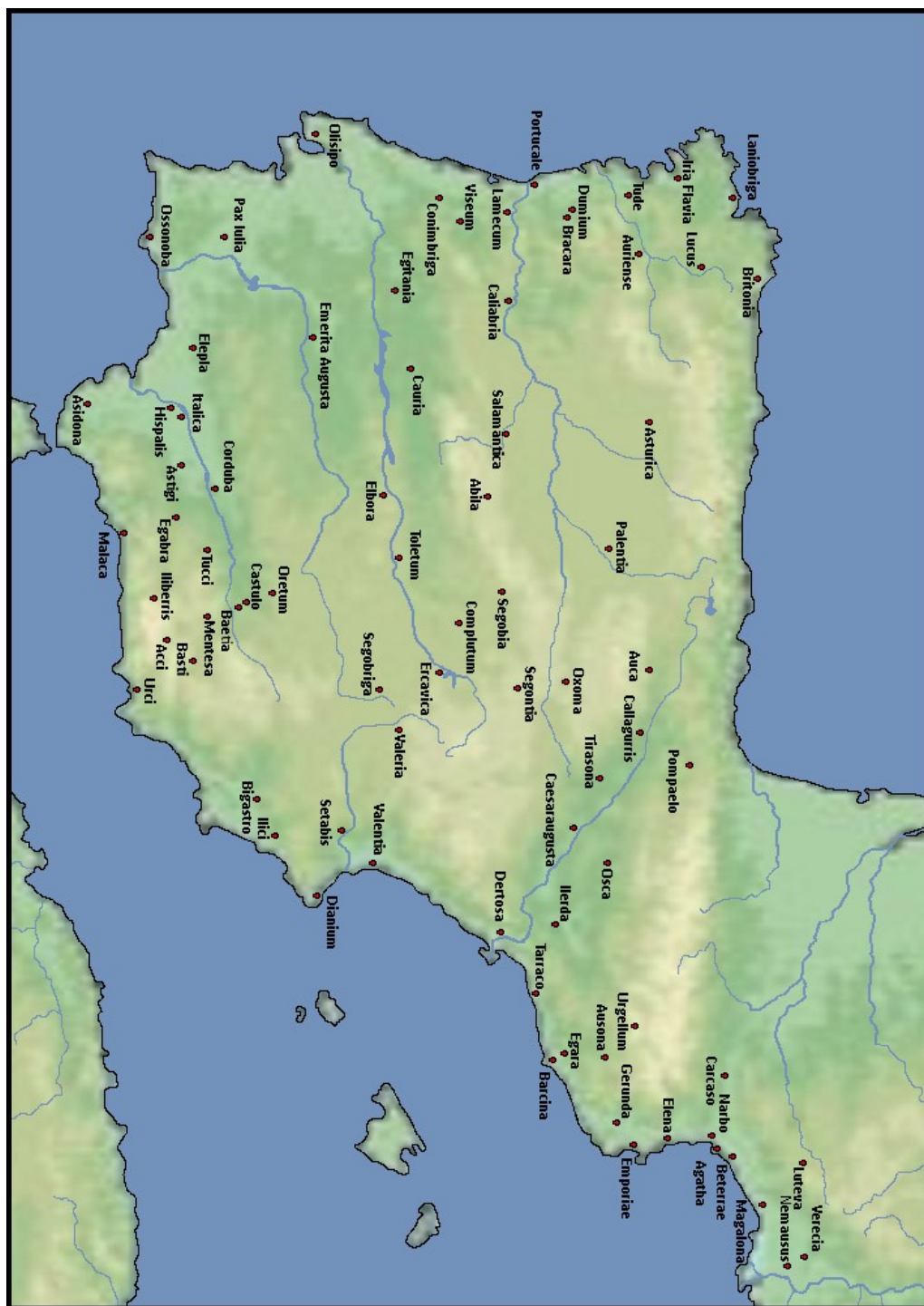
Mapa č. 9: odpadlé a nezávislé oblasti po vizigótském *bellum civile*, cca 560

Mapa č. 10: *regnum Toletanum* v době svého největšího územního rozmachu (po roce 624)

Mapa č. 11: Biskupská *sedes*, která se zúčastnila toledských konciliů

Příloha č. 4 – *Concilium Toletanum IV, Canon 75* - překlad

Po zavedení tohoto církevní řádu a i dekretů, které směřují k disciplíně těchto našich všech kněží je poslední ustanovení, za sílu našich králů a stabilitu kmene Gótů, poslední pontifikální dekret stvořený pod spravedlností Boží. Vždyť pověst mnohých kmenů je taková, že vyčnívá věrolomnost jejich povahy a je pozorováno opovrhování posvátnou věností vůči jejich králům a oni jen předstírají svými ústy složení přísahy, dokud vytrvávají ve své mysli v bezbožné zrádnosti. Přisahají totiž svým králům a věnost, kterou slíbili, porušují. Ani se nebojí té knihy, skrze kterou jsou božími rozhodnutí přinášeny kletby a hrozba mnohých trestů, a nad ní oni falešně přísahají ve jméně Božím. Jaká tedy bude naděje takovému trpícímu lidu proti nepřátelům a jaká bude důvěra ostatních kmenů vůči míru a na neporušení mírové smlouvy, aby oni dodržely slib těch přísah daných nepřátelům, když ani přísahu věnosti vůči svým vlastním králům nezachovávají? Kdo tedy je až tak zuřivý, že by si usekl svoji hlavu a svoji vlastní ruku, tomu by mělo být známo, ať zapomene na zdraví svých vlastních rukou, které ničí jeho samého a na vlastní krále obrací síly? Až dokud Pán neřekl: „Nešahaňte na mého Krista“. A David „Kdo,“ řekl, „vztáhne svou ruku na Krista pána a bude nevinný?“ Oni ani nemají strach z toho, že udělají křivou přísahu, nebo způsobí zkázu králů. Nepřátelům je totiž věnost vydána dohodou, a ta se neporuší. Jestliže by však ve válce věnost přežila, o kolik více by posloužila vlastním? Svatokrádež totiž je to, pokud se poruší věnost od kmenů slíbená jejich králům, protože nejen vůči nim tímto nastane zrada, ale i vůči Bohu, a to sice proto, že v jeho jméně jsou složeny tyto sliby. Tudíž je to, co mnohá pozemská království nebeský hněv tak proměnil, jako kdyby se oprostila od věnosti a zvyků kvůli bezbožnosti, jedno od druhého.

A odtud je pro nás nutné dávat si pozor na úpadky takovýchto kmenů, abychom náhle neprodělali podobnou pohromu a nebyli jsme potrestáni krutým trestem. Kdyby totiž Bůh ušetřil ty anděly, kteří ho zradili, tak by pak oni zničili nebeské obydlí, odtud se pak u Izajáše říká: „Opilý je můj meč na nebesích“, o kolik více se my musíme obávat o ohrožení našeho bezpečí, abychom kvůli věrolomnosti nezahynuli Jeho přísným mečem? Jestliže však chceme vyhnout se božskému hněvu a nechceme provokovat Jeho přísnost a nepřičetnost, udržujme tedy víru v Boha v péči a ve strachu, střežme tedy slíbenou věnost a sliby dané našim vládcům. Ať není v nás, v takových kmenech, bezbožná prostota věrolomnosti a lstivá zrádnost mysli, hříšná nespravedlnost a hanebná chystaná spiknutí. Ať žádný z nás se nesnaží opovážlivě zmocnit se království, nikdo ať nevyvolává nepokoje občanů a ať nikdo nepřemýšlí o zničení království. Ale až poté, co vládce zemře v klidu, ať přední muži kmene s kleriky společným

rozhodnutím ustanoví jeho nástupce ve vládě. Aby se v té době svornost jednoty u nás udržela, nikoho z naší vlasti a kmene ať neovládne rozvratnost kvůli jeho nezřízeným ambicím. Jestliže však jeho mysl nebude napravena našimi výstrahami, a jestliže své srdce vůbec nepřivede k našemu společnému bezpečí, ať si poslechne náš rozsudek: Kdokoliv, tedy z nás a z lidu celé Hispánie, jakkoliv by se snažil o spiknutí a posvátnou věrnost, kterou slíbil své vlasti a státu kmene Gótů na zachování bezpečnosti království, by porušil, nebo by připravoval vraždu krále, nebo by se vymanil z královské moci, či by opovážlivě uzurpoval královskou důstojnost jako tyran, ať je na něj vyhlášena před očima Boha otce a andělů anathema. A od katolické církve, kterou by nespravedlností znesvětil, ať je učiněn cizím. A od společenství všech křesťanů ať je vyhnán jako cizinec i se všemi svými bezbožnými druhy. Protože je třeba, aby byl používán jeden trest proti provinilým, kteří by byli shledáni zapletenými do podobného hříchu. Toto též po druhé opakujeme a říkáme: Kdokoliv tudíž z nás nebo celého obyvatelstva Hispánie by se nějak zabýval nebo zamýšlel, že by posvátnou věrnost, která je slíbená jeho vlasti a státu kmene Gótů na zachování bezpečnosti království porušil, nebo by připravoval vraždu krále, nebo by se vymanil z královské moci, či by opovážlivě jako tyran uzurpoval důstojnost království, ať je na něj vyhlášena anathema před zraky Krista a jeho apoštolů. A od katolické církve, kterou znesvětil nespravedlností, ať je učiněn cizím a ať má v budoucnu společně se svými spolupracovníky před Boží spravedlností zatracení. Protože je vhodné, aby ten, kdo se s takovými spolčuje, sám také byl uznán zatraceným a vinným za svoji účast. Toto též po třetí vyhlášíme a říkáme: Kdokoliv tudíž z nás nebo celého obyvatelstva Hispánie by přemýšlel a plánoval, že by posvátnou věrnost, která je slíbena jeho vlasti za její bezpečnost a státu kmene Gótů za zachování královské moci, porušil, nebo by připravoval vraždu krále, nebo by se vymanil z královské moci, nebo by opovážlivě jako tyran uzurpoval královskou důstojnost, ať je na něj vyhlášena anathema před zraky Ducha svatého a Kristových mučedníků a od katolické církve, kterou znesvětil nespravedlností, ať je učiněn cizím, a od společenství všech křesťanů ať je považován za cizince, a ať nedočká ani z části spravedlnosti, ale ať je s ďáblem a jeho anděly odsouzen k věčnému utrpení a s ním i ten, kdo se připojil k jeho spiknutí. Aby stejný trest postihl zrádce, které do zkázy přivedla špatná společnost. A tudíž když by prosil někoho z vás, kteří jste přítomni těmto třem opakováním, vytrvejte pevně v rozsudku dle shody vašich hlasů. Od veškerého kléru a lidu je řečeno: Ti, kdo by proti těmto vašim uzákoněním postavili, ať jsou anathema maranatha, to je zatracení až příchodu Páně, a ať oni a jejich společně zůstanou s Jidášem Iškariotským.

Amen.

Pročež my sami všem kněžím církve Kristovy a lidu doporučujeme, aby toto strašlivé a tolikrát opakované ustanovení a ani nikoho z nás přítomných neodsuzovali věčným soudem, ale aby věrnost slíbenou vůči nejslavnějšímu pánovi našemu králi Sisenandovi dodržovali a upřímně a oddaně mu sloužili, nejenom bychom vyzvali v nás mírnost božské zbožnosti, ale abychom si i zasloužili získat vděčnost zmíněného vladaře. A pokorně se dožadujeme těchto povinností nejen od tebe, současného krále, ale i od následujících vladařů příštích věků. Abyste umírnění a vlídní vůči těm, kteří jsou poddanými, se spravedlivostí a zbožností lidu od Bohu vám svěřeného vládli a abyste slíbili štědrému dárci Kristovi, že pro nás ustanovíte dobrou změnu, a vládnout budete s pokorou v srdci a se snahou o dobré skutky. A ne aby někdo z vás sám v případě hlavy nebo věci učinil rozsudek, ale po obecné shodě se soudními rectory musí zveřejnit provinění obžalovaných, zachovávejte při urážkách na sebe mírnost, abyste nezmohli více přísností než shovívavostí. Aby dokud bude všechno toto od Stvořitele zbožně zachováno při vašem řízení, tak aby se králové mohli radovat z lidu, lid z králů a Bůh z obou. Rozumně o budoucích králích vyhlášíme toto ustanovení: Aby pokud někdo z nich proti těmto uctivým zákonům by vládl zpupně a důstojnost by proměnil v ostudnost a lid by sužoval zločiny nebo svými touhami skrze nejkrutější moc, ať je zatracen od pána Krista trestem anathema a ať je oddělen od Boha a spravedlnosti, vedle které si dovolil činit špatné a království obrátit do zkázy.

O Swinhilovi, který však vystrašený vlastním zločinem se sám zbavil vlády a vzdal se odznaků moci, toto společně s rozhodnutím kmene vyhlášíme: Ať ani jeho a jeho vlastní manželku, kteří napáchali zlo, a ani jeho syny nezapojujeme nikdy do naší jednoty. Ani ať je nepovyšujeme k počtám, kterých kvůli nespravedlnosti byli zbaveni. Všechn cizí majetek nashromážděný, dokud měli královskou důstojnost, a také vlastnictví zboží, které získali konfiskacemi od nebohých, ať zůstane cizím lidem kromě toho, co dostanou ze zbožnosti našeho nejzbožnějšího vládce. Ne rozdílne se stane i Geilovi, připomínajícího Swinhilovu krev a bratrovy zločiny, on ani nebyl pevný v bratrské věrnosti a ani nezachoval slíbenou věrnost vůči našemu nejslavnějšímu pánu. Usneslo se, že je tedy třeba ho i s jeho ženou tak jako předtím zmiňovaného oddělit od kmenové pospolitosti a našeho společenství, a ať neodejdou s majetky, které nespravedlností narostly, ty ať se vrátí zpět kromě toho, co dostanou zbožností nejmilostivějšími vládce, kterého obohacuje vděčnost pánů dobrými dary, a on neodděluje zlé od své dobročinnosti.

Sláva též i čest všemocnému našemu Bohu, v jehož jméně jsme se sešli. Po tom také zdravý mír a dlouhá vláda nejzbožnějšímu a Krista milujícímu našemu panu králi Sisenandovi, jehož oddanost nás svolal pro tento spásonosný dekret. Ať Kristova sláva posílí jeho království

a kmen Gótů v katolické víře věkem i úspěchy. Ať Boží milost ochrání jeho a nás až do konce v nejvyšším stáří a poté ať přejde sláva současného království do království věčného, aby bez konce kraloval ten, který vládnul v šťastné době, když sám předčil všechny ten, kdo je král králů a pán pánů s Otcem a Duchem svatým na věky věků.

AMEN.